CRIMINALISTICA

Lect. univ. dr. Mihai COVALCIUC

CAPITOLUL I
NOȚIUNI GENERALE

Secțiunea I – Noțiunea, obiectul şi metodele criminalistcii. Structura cursului

§ 1.Noțiunea

Activitatea de aplicare a mijloacelor tehnice în cercetarea infracțiunilor a fost cunoscută mult timp sub denumirea de „poliție tehnică" sau „poliție ştiințifică", termenul de criminalistică fiind de dată relativ recentă. Pentru prima oară această denumire a fost folosită de un cunoscut judecător de instrucție şi profesor de drept penal, austriacul Hans Gross, în lucrarea sa *Handbuch fűr Untersuchungrichter* (*Manualul judecătorului de instrucție*), apărută la Műnchen, în anul 1893. O dată cu dezvoltarea ştiinței şi tehnicii, noțiunea de criminalistică a dobândit un conținut tot mai larg, deoarece şi domeniile în care şi-a găsit aplicarea s-au extins necontenit.

Încercarea de a se da o definiție cât mai exactă şi mai cuprinzătoare criminalisticii a preocupat cercetătorii din diferite ramuri ale ştiinței. Întemeietorul ei, Hans Gross, a numit-o „o ştiință a stărilor de fapt din procesul penal".

În literatura de specialitate, noțiunea de criminalistică are, uneori, un conținut foarte restrâns, fiind integrată în criminologie, iar alteori, are un sens foarte larg, cuprinzând medicina legală, psihologia judiciară etc. Tendințele de restrângere nu de extindere a conținutului acestei noțiuni sunt criticabile, nefundamentate ştiințific. Oricare ar fi întinderea acestei noțiuni, este de

necontestat faptul că această disciplină constiuie o ştiinţă autonomă, având strânse legături cu alte ştiinţe.

Dacă unii cercetări îi contestă autonomia şi o consideră disciplină sau curs special al procesului penal, alţii o reduc numai la partea sa tehnică; de asemenea, criminalistica a mai fost denumită „arta şi tehnica investigaţiei penale", opinie căreia ne raliem şi noi.

Criminalistica este arta purtării unui neîntrerupt război, dus de organele judiciare împotriva celor care încalcă legea. Un renumit jurist român, dr. C. Ţurai, afirma: „Războaiele între popoare sunt trecătoare, un singur război rămâne permanent, războiul contra crimei"[1].

După aceste sumare consideraţii privind conţinutul noţiunii de criminalistică suntem în măsură să o definim ca fiind ştiinţa care elaborează şi foloseşte mijloacele tehnice, metodele şi procedeele tactice necesare descoperirii şi cercetării infracţiunilor şi a persoanelor care le-au săvârşit, precum şi a prevenirii faptelor antisociale.

[1] **Constantin Ţurai**, *Elemente de criminalistică şi tehnică criminală – Poliţie ştiinţifică*, vol. I, Bucureşti, 1947, p.5.

§ 2. Obiectul criminalisticii

Ca ştiinţă autonomă, de sine stătătoare, criminalistica are un obiect propriu de studiu şi metode specifice de cercetare. O examinare cuprinzătoare a definiţiei ne permite să cunoaştem obiectul şi direcţiile de acţiune ale acestei ştiinţe.

Criminalistica elaborează metodele de cercetare a urmelor infracţiunii: urmele de mâini, urmele mijloacelor de transport, urmele instrumentelor de spargere, urmele împuşcăturii etc., cu scopul de a identifica obiectele creatoare de urme şi persoanele care le-au folosit[2].

De asemenea, criminalistica elaborează metodele tactice şi procedeele de ascultare a persoanelor implicate în săvârşirea faptelor penale. Pentru continua perfecţionare a mijloacelor şi metodelor pe care le elaborează, criminalistica studiază şi generalizează expereinţa înaintată a organelor de urmărire penală.

O altă direcţie în care acţionează criminalistica este prevenirea infracţiunilor. Această activitate este dusă în mod organizat, pe baza unor metode şi mijloace specifice unor grupe de infracţiuni (furt, omor, accidente de circulaţie) şi unor categorii de persoane (recidivişti, traficanţi de droguri, armament şi muniţii, falsificatori de monede, minori etc.)

[2] **Emilian Stancu**, *Criminalistică*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 10**; Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuţă**, *Criminalistica*, Editura Fundaţiei „Chemarea", Iaşi, 1992, p.7.

§ 3. Metodele criminalisticii

Criminalistica foloseşte atât metode specifice, cât şi metode
ale altor ştiințe. Din prima categorie fac parte: descoperirea, fixarea şi interpretarea urmelor şi a mijloacelor materiale de probă, examinarea comparativă, efectuarea experimentelor, identificarea persoanelor şi a cadavrelor după semnalmentele exterioare ori după resturi osoase, cercetarea falsului în acte etc. Metodele preluate din alte ştiințe, prelucrate şi adaptate scopului propus, privesc: spectroscopia, cromatografia, holografia, anatomia comparată etc.[3]

§ 4. Structura cursului de criminalistică

Criminalistica este o ştiință cu caracter autonom şi unitar. Cu toate acestea, din rațiuni de ordin didactic, este admisă, aproape unanim, o structură tripartită a materiei: tehnica, tactica şi metodologia de cercetare a unor grupe de infracțiuni.

Tehnica criminalistică elaborează mijloacele tehnice folosite de organele de urmărire penală şi de experți pentru descoperirea, ridicarea, fixarea, examinarea şi interpretarea urmelor şi a mijloacelor materiale de probă. De asemenea, sunt studiate principiile identificării şi mijloacele de aplicare a fotografiei judiciare la nevoile organelor de urmărire penală.

---

[3] **Camil Suciu**, *Criminalistica*, Editura "Didactică şi Pedagogică" Bucureşti, 1972, p. 6-10**; Emilian Stancu***, op.cit.*, p. 11**; Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, op.cit., p.8**; Ion Mircea***, Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p.4.

Tactica criminalistică este consacrată studiului metodelor tactice folosite la ascultarea persoanelor participante la procesul penal (învinuit sau inculpat, persoană vătămată, martor) şi al procedeelor de efectuare a unor activităţi specifice organelor de urmărire penală: elaborarea şi verificarea versiunilor, cercetarea la faţa locului, reconstituirea, percheziţia, prezentarea pentru recunoaştere etc.

Metodologia criminalistică studiază mijloacele tehnice şi metodele tactice folosite la cercetarea unor grupe de infracţiuni ce prezintă un grad mai ridicat de pericol social, sau care solicită o specializare a organelor judiciare. Între acestea, menţionăm infracţiunile împotriva persoanei, sustragerile din avutul public şi particular, accidentele de circulaţie, darea şi luarea de mită, traficul de stupefiante etc.

Secţiunea a II-a – Legătura criminalisticii cu alte ştiinţe

Deşi este o ştiinţă autonomă, criminalistica are legături strânse cu alte ştiințe şi, în primul rând, cu ştiințele juridice.

Dreptul penal *studiază fapte abstracte, considerate infracțiuni dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de Codul penal şi legile speciale. Criminalistica oferă probe cu ajutorul cărora se poate dovedi că faptele concrete, cercetate de organele judiciare, întrunesc condițiile prevăzute de lege pentru a fi calificate infracțiuni.*

Dreptul procesual penal stabileşte cadrul legal în care trebuie să se desfăşoare activitatea de tragere la răspundere penală a celor care nu şi-au conformat conduita imperativelor normelor juridice penale.

Criminalistica elaborează metode tehnico-ştiințifice şi tactice, precum şi mijloacele necesare aplicării lor, pentru îndeplinirea activităților prevăzute de legea procesual-penală, având ca scop prevenirea şi descoperirea infracțiunilor. Întreaga activitate a organelor judiciare, constând în aplicarea mijloacelor şi metodelor specifice criminalisticii, se desfăşoară cu respectarea normelor prevăzute în legea procesual-penală.

Criminalistica şi *criminologia* contribuie, prin mijloace şi metode proprii, la prevenirea infracțiunilor. Metodele şi mijloacele tehnice folosite de criminalistică sunt aplicate imediat după săvârşirea faptelor penale, sau cât mai aproape de data constatării lor, în timp ce criminologia cercetează aceleaşi fapte, după ce s-a dovedit existența lor cu ajutorul probelor oferite de criminalistică, pentru a stabili cauzele care le-au determinat şi condițiile care le-au favorizat sau înlesnit.[4]

Între criminalistică şi *medicina legală* există o legătură atât de strânsă, încât unele fapte, cum sunt cele săvârşite împotriva vieții sau integrității corporale şi a sănătății, nu pot fi cercetate fără aportul medicului legist. De altfel, paternitatea criminalisticii este revendicată de medicii legişti care studiază

[4] **Ion Mircea**, *op. cit*., p.5; **Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță**, *op. cit*., p.9.

aceleaşi fenomen, infracţionalitatea, dar din unghiuri diferite. De asemenea, cercetarea urmelor biologice, identificarea persoanelor şi a cadavrelor după semnalmentele exterioare se fac tot cu sprijinul specialiştilor din domeniul medicinei legale.

Între cele două ştiinţe există raporturi speciale, datorate contribuţiei avute de medicii legişti la dezvoltarea criminalisticii, între care fraţii Nicolae, Ştefan şi Mina Minovici, întemeietorii medicinei legale româneşti, au avut un rol deosebit.

Criminalistica – în special tactica criminalistică – are strânse legături cu *psihologia judiciară*. La ascultarea persoanelor participante la procesul penal (infractor, martor, persoană vătămată) sunt necesare cunoştinţe temeinice de psihologie generală şi psihologie judiciară. Poliţistul, procurorul, judecătorul, avocatul etc. trebuie să cunoască factorii care pot influenţa comportamentul celor aflaţi în situaţii limită şi să ştie ce metode tactice pot fi folosite pentru aflarea adevărului, în funcţie de structura psihică a fiecărei persoane.[5]

Criminalistica preia şi adaptează specificului său rezultatele cercetărilor din *fizică*, în domenii cum sunt: fotografia judiciară, folosirea laserelor, acţiunea radiaţiilor atomice etc. De asemenea, fizica pune la dispoziţia criminalisticii mijloace moderne de la cele mai simple, lupe, microscoape, detectoare, spectrografe, dispozitive de raze ultraviolete şi infraroşii, şi continuând cu instalaţii de raze „X", gamma şi beta, fotocolorimetria etc.

Cercetarea unor categorii de urme în criminalistică nu ar fi posibilă fără folosirea metodelor de analiză chimică a diferitelor produse şi substanţe. *Chimia* oferă mijloacele necesare pentru descoperirea, relevarea, fixarea şi cercetarea urmelor, precum şi anumite date referitoare la substanţe toxice, stupefiante, falsuri alimentare, medicamente şi alte substanţe de natură

[5] **N. Mitrofan**, **V.Zdrenghea**, **T.Butoi**, *Psihologia judiciară*, Editura „Şansa" – S.R.L., Bucureşti, 1992, p.11.

organică şi anorganică necesare descoperirii şi dovedirii activității infracționale. Astfel, în domeniul falsului în înscrisuri, se fac analize chimice de înaltă precizie, pentru a se stabili rețetele de fabricație a cernelurilor şi a hârtiei.

În sfârşit, criminalistica foloseşte metode de cercetare din *biologie* la examinarea urmelor de natură organică: sânge, urină, spermă, salivă, spută, fire de păr sau urme de natură vegetală.[6]

CAPITOLUL AL II-lea

IDENTIFICAREA CRIMINALISTICĂ

Secțiunea I – Considerații terminologice

§ 1. Noțiune

[6] **Emilian Stancu**, *op. cit*., p. 20; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, *op. cit*., p. 10; **Ion Mircea**, *op. cit*., p. 6

Criminalistica operează cu noțiuni întâlnite în diverse ramuri ale ştiinţelor naturii, tehnicii sau ştiinţelor sociale, dar le adaptează la propriul obiect de cercetare. La fel stau lucrurile şi cu noțiunile de identitate şi de identificare.

Identificarea în criminalistică înseamnă cercetarea obiectelor, fiinţelor sau fenomenelor concrete, în vederea stabilirii identității acestora, în măsura în care sunt utile şi au legătură cu actul de justiție.

Identificarea poate fi definită ca fiind activitatea prin care se caută stabilirea însuşirilor comune ale obiectelor, fiinţelor sau fenomenelor, precum şi a însuşirilor care le deosebesc unele de altele, pentru ordonarea lor în tipuri, grupe şi subgrupe, în vederea deosebirii fiecăreia în parte de toate celelalte, cu care au anumite asemănări.[1]

Identitatea cuprinde acele însuşiri ori proprietăți ale obiectului, fenomenului sau fiinţei care îl fac să fie el însuşi. Între identificare şi identitate există o strânsă legătură, deoarece scopul identificării îl constituie stabilirea identității.

§ 2. Obiectele identificării

[1] **Lucian Ionescu**, **Dumitru Sandu**, *Identificarea criminalistică*, Editura „Ştiințifică", Bucureşti, 1990, p. 5; **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea" Iaşi, 1992, p. 17; **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 37; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, *op. cit*., p. 13; **Nicolae Dan**, colectiv, în *Tratat practiă de criminalistică*, vol. II, I.G.M., Bucureşti, 1978, p.10

Criminalistica oprează cu termeni consacrați pentru a denumi obiectele identificării, în funcție de rolul pe care îl au în activitatea de identificare şi de legătură cauzală cu fapta ilicită.

Sub acest aspect se face deosebire între obiectele ce trebuie identificate şi obiectele prin mijlocirea cărora se identifică cele dintâi, pe de o parte, şi obiectele căutate şi cele verificate, pe de altă parte.

Primul criteriu de clasificare priveşte scopul identificării.

Obiectul de identificat, denumit şi *obiect scop*, poate fi: persoana infractorului, instrumentele folosite la comiterea infracțiunii sau orice alt obiect care a lăsat o urmă în timpul săvârşirii infracțiunii.

Obiectul identificator, denumit şi *obiect mijloc*, este obiectul folosit pentru identificarea obiectului scop.[2]

Obiectele mijloc sunt constituite de urmele de la locul faptei, precum şi de impresiunile obținute experimental cu obiectele presupuse a le fi creat în timpul săvârşirii faptei.

Astfel, proiectilele găsite la locul faptei şi cele trase exeprimental în poligon sunt obiecte mijloc, iar arma corp delict este obiect scop. De asemenea, urmele de tăiere găsite la locul faptei şi cele produse experimental în laborator cu toporul presupus a fi fost folosit la înlăturarea unui obstacol din lemn sunt obiecte mijloc, iar toporul corp delict este obiect scop.

Obiectele căutate sunt ghetele sau pantofii care au format urmele găsite la locul faptei.

Obiectele verificate sunt ghetele sau pantofii presupuse a fi creat aceste urme.

---

[2] **Camil Suciu**, *Criminalistica*, Editura „Didactică şi Pedagogiă", Bucureşti, 1972, p. 17

Secțiunea a II-a – Felurile identificării

După contribuția pe care o are la aflarea adevărului în procesul penal, identificarea poate fi de trei feluri, enumerarea fiind făcută în raport invers proporțional cu importanța acestora: identificarea după memorie, identificarea după descrierea trăsăturilor esențiale ale obiectelor sau ale ființelor şi identificarea după urmele lăsate la locul faptei de obiecte, fenomene sau ființe.[3]

§ 1. Identificarea după memorie

Este modalitatea cu eficiența cea mai redusă pentru aflarea adevărului în procesul penal. Este folosită când nu se dispune de alte posibilități de identificare. Organele judiciare ascultă relatările unor persoane care reproduc date sau împrejurări pe care şi le amintesc după trecerea unei perioade mai scurte sau mai îndelungate de timp, ceea ce face ca riscul producerii unor erori să nu fie exclus. De aceea este privită cu multe rezerve, iar datele obținute trebuie coroborate cu celelalte constatări făcute în cursul cercetărilor.

§ 2. Identificarea după descrierea trăsăturilor esențiale ale obiectelor sau ființelor

[3] **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, *op. cit*., p. 14-15; **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 12-13

Este folosită în cazul furtului, pierderii sau dispariției unor obiecte sau ființe. Descrierea emană de la persoana care reclamă pierderea, furtul sau dispariția obiectului ori ființei (oameni, animale, păsări), iar organele judiciare consemnează cât mai multe detalii utile identificării. În practica organelor judiciare se reclamă, în mod frecvent, furtul unor obiecte de valoare (haine, obiecte de artă sau de cult şi, în ultimii ani, foarte multe autoturisme), animale de tracțiune (boi, cai), oi, păsări de rasă sau de ornament etc.

Descrierea făcută de cei interesați trebuie privită cu multe rezerve, pentru că se pot strecura erori, pot scăpa detalii, iar uneori se fac denaturări intenționate, pentru a se obține despăgubiri mai mari decât cele care reprezintă valoarea reală. În practica organelor judiciare se înregistrează cazuri de dispariție a unor autoturisme asigurate, care, între timp, au fost vândute pentru piese de schimb, sau cazuri de vite furate, care, în realitate, au fost sacrificate şi valorificate.

§ 3. Identificarea după urmele lăsate la locul faptei de obiecte sau ființe

Este modalitatea cea mai frecvent folosită şi cea mai preferată, deoarece urmele găsite la locul faptei constituie probe obiective, care, în principiu, nu pot fi modificate sau denaturate.

De aceea, sunt preferate rapoartele de constatare tehnico-ştiinţifică, rapoartele de expertiză din cele mai diferite domenii (experiză criminalistică, medico-legală, tehnică etc.).

Secţiunea a III-a – Etapele identificării

Identificarea este o activitate complexă, al cărei scop îl reprezintă stabilirea identităţii unui obiect sau a unei persoane. Acest proces parcurge mai multe etape, plecând de la general, la particular: stabilirea tipului, a grupei şi a subgrupei.

§ 1. Stabilirea tipului

În această etapă a identificării sunt stabilite trăsăturile generale ale obiectului sau ale fiinţei. Astfel, referitor la urmele mijloacelor de transport lăsate de vehiculul care a părăsit locul faptei, trebuie să se stabilească dacă urma pneului aparţine unui autovehicul sau unui vehicul cu tracţiune animală, care foloseşte pneuri uzate de la un autovehicul. De asemenea, urma de împuşcătură găsită pe cadavru poate fi provocată de un glonţ de pistol de calibru mic sau de o singură alice a unei arme de vânătoare, ori chiar un glonţ, când o armă de vânătoare foloseşte o astfel de muniţie.

Tot astfel, în cazul persoanei care a săvârşit un accident de circulaţie şi a părăsit locul faptei, se stabileşte în cursul primelor cercetări dacă persoana era de sex masculin sau de sex feminin.

§ 2. Stabilirea grupei

În această etapă reuşim să determinăm şi alte caracteristici ale obiectelor sau ale fiinţelor. Dacă reluăm exemplele de mai sus, putem stabili că, în primul caz, urma fusese creată de un autoturism, în cel de-al doilea, de o armă militară, iar în cel de-al treilea, de un bărbat îmbrăcat în uniformă, fără alte detalii.

§ 3. Stabilirea subgrupei

De această dată, în activitatea de identificare s-au obţinut noi probe, cu ajutorul cărora să se stabilească, în primul caz, că era un autoturism Dacia, că, în cel de-al doilea caz, a fost folosit un pistol militar tip Parabellum, şi că, persoana care a fugit de la locul faptei, era îmbrăcată în uniformă de poştaş.
Restrângându-se atât de mult cercul obiectelor şi al persoanelor bănuite, continuarea cercetărilor va fi mult uşurată, deoarece se poate stabili ce

persoane posedă autoturism Dacia, cine are în dotare pistol tip Parabellum şi câți poştaşi ar fi putut trece prin acel loc la ora când s-a săvârşit fapta.

Secțiunea a IV-a – Metodologia identificării

Tehnicianul sau expertul criminalist poate folosi mijloace şi metode diferite după natura obiectelor cercetate şi a dotării tehnice de care dispune. Studiul obiectelor supuse identificării parcurge două etape, şi anume: examinarea separată şi examinarea comparată.

§ 1. Examinarea separată

În această etapă sunt examinate separat fiecare dintre obiectele purtătoare de urme, precum şi urmele ridicate de la locul faptei, pe de o parte, şi urmele produse experimental în laborator, pe de altă parte. Se are în vedere împrejurarea că aceeaşi persoană poate să scrie cu totul diferit, în funcție de starea psihică în care se află, de materialul suport sau de poziția în care stă în timpul scrierii. De aceea, nu poate exista nici o asemănare între declarația dată de şoferul care a condus autovehiculul după ce a consumat o cantitate apreciabilă de băuturi alcoolice şi declarația scrisă în cursul cercetărilor, când nu se mai afla în aceeaşi stare. De asemenea, semnătura dată de acelaşi şofer

pe formularele organelor de urmărire penală nu se mai aseamănă cu semnătura făcută în spațiul foarte restrâns pe o foaie de restituire CEC.

§ 2. Examinarea comparativă

În practica tehnicienilor şi a experților criminalişti sunt cunoscute trei procedee de lucru: procedeul confruntării, procedeul juxtapunerii şi procedeul suprapunerii.

Procedeul confruntării

Este foarte răspândit şi eficient. Confruntarea între urmele sau obiectele găsite la fața locului şi urmele produse experimental sau a înscrisului incriminat şi a înscrisului de comparație poate fi făcută şi prin examinarea cu ochiul liber. În laboratoarele de criminalistică se măresc fotografiile celor două categorii de urme şi se compară la microscop. În prezent, laboratoarele de expertiză sunt dotate cu microscoape comparatoare de mare precizie, iar imaginea obiectelor sau a urmelor comparate ce apare pe un ecran poate fi mărită, micşorată, examinată în întregime sau pe porțiuni etc.

Procedeul juxtapunerii (al continuității liniare)

Este folosit la cercetarea urmelor instrumentelor de spargere, al urmelor de pe glonț etc. Fotografia obiectului incriminat (bănuit) şi fotografia urmei reproduse experimental se aşază „cap la cap"; se poate constata, astfel, o continuitate perfectă a liniilor (striațiilor) din cele două fotografii.

Procedeul suprapunerii

Este simplu, deci uşor de practicat şi eficient, şi constă în suprapunerea imaginii transparente a unuia dintre obiecte peste imaginea celuilalt obiect.

Secţiunea a V-a – Formularea concluziilor

La încheierea activităţii de identificare, expertul poate formula concluzii categorice, probabile şi de imposibilitate.

Concluziile categorice (certe) pot fi cert pozitive sau cert negative.
Sunt *concluzii cert pozitive* atunci când expertul constată că:
„urma de deget găsită la locul faptei a fost lăsată de degetul arătător de la mîna dreaptă al lui XY".

Sunt *concluzii cert negative* atunci când se foloseşte următoarea formulare: „glonţul scos din corpul victimei nu a fost tras cu arma seria Z.B., 1781, prezentată pentru expertiză".

Concluzii de probabilitate

Se formulează în cazul în care obiectele sau urmele prezentate pentru examinare nu prezintă suficiente caracteristici pentru identificare. Concluziile de probabilitate nu exclud existența unei anumite împrejurări, dar nici nu o pot confirma pe deplin. Astfel de concluzii sunt întâlnite în rapoartele de expertiză traseologică, privitoare la identificarea toporului, cleştelui cu care s-a acționat asupra unui obstacol sau sistem de închidere; spre exemplu, „Urma găsită la locul faptei a fost produsă, probabil, cu toporul prezentat pentru examinare, dar putea fi produsă şi cu un alt topor, având aceleaşi caracteristici".

Concluzii de imposibilitate

Sunt formulate asemenea concluzii în cazul insuficienței caracteristicilor de individualizare sau a lipsei unor mijloace sau metode adecvate de cercetare. Astfel, o semnătură formată din câteva linii frânte nu poate oferi elemente de individualizare, deoarece ar putea fi realizată de un număr infinit de persoane[4].

Asemenea concluzii sunt totuşi utile, pentru că obligă organele de urmărire penală să emită alte versiuni de cercetare.

[4] **Nicolae Dan**, *Identificarea criminalistică*, colectiv, în *Tratat de practică criminalistică*, vol. I, I.G.M. Bucureşti, 1976, p. 11-18

CAPITOLUL al III-lea
FOTOGRAFIA JUDICIARĂ

Secțiunea I – Considerații generale

Fotografia reprezintă o reproducere a imaginilor luminoase ale obiectelor, prin folosirea proprietății luminii de a descompune sărurile de argint. Adaptarea fotografiei la specificul activității judiciare a fost impusă de nevoia de fixare a rezultatelor şi a modului de desfăşurare a unor activități de urmărire, precum şi de metodele corespunzătoare cercetării de laborator a mijloacelor materiale de probă.

Mijloacele de reproducere a imaginilor luminoase a obiectelor au evoluat continuu, într-o perioadă relativ scurtă, de aproximativ 150 de ani, câți au trecut de la începuturile fotografiei judiciare. De la aparatul fix şi greoi s-a trecut la aparatul foto portabil, ajungându-se astăzi la camerele video. Totuşi, aparatul foto este de neînlocuit în activitatea organelor judiciare, chiar dacă cresc mereu numărul situațiilor în care se foloseşte aparatul de filmat şi

camera video. De aceea, organele de urmărire penală, care folosesc în mod curent în activitatea lor aparatul foto, trebuie să cunoască noțiuni elementare despre fotografia judiciară. Această obligație revine şi judecătorilor sau avocaților, pentru a putea aprecia valoarea probatorie a fotografiei ca mijloc obiectiv de fixare a urmelor infracțiunii şi contribuția pe care o poate avea la aflarea adevărului în cauzele penale şi civile.

Secțiunea a II-a – Fotografia judiciară operativă

Este fotografia efectuată de organele de urmărire penală în timpul cercetărilor la fața locului sau pentru fixarea rezultatului altor activități: percheziție, reconstituire etc. După scopul urmărit şi momentul în care este efectuată, fotografia judiciară operativă se clasifică în: fotografia la fața locului, fotografia de fixare a unor activități de urmărire penală şi fotografia semnalmentelor[1].

Procedee de fotografiere la fața locului

Fixarea imaginilor în timpul cercetărilor efectuate la fața locului se face începând de la general la particular. Respectând acest criteriu, distingem fotografii de orientare, fotografii schiță, fotografii ale obiectelor principale şi fotografii ale detaliilor.

Fotografia de orientare

[1] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 103; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea" Iaşi, 1997, p. 103; **Ion Mircea**, Criminalistica, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 29

Tehnica folosită pentru fotografiere diferă în funcție de natura locului cercetat (închis sau deschis), întinderea acestuia şi tehnica de care dispun organele de urmărire penală. Locul cercetat poate fi surprins pe peliculă într-o singură imagine fotografică. Acest procedeu este folosit atunci când suprafața cercetată este relativ redusă, iar operatorul se află pe un punct ridicat din teren şi dispune de un obiectiv cu deschidere foarte mare. Indiferent de natura locului cercetat (încăpere sau câmp deschis), în funcție de detaliile ce trebuie reproduse pe peliculă se impune luarea mai multor imagini. De această dată se efectuează fotografia panoramică.

Fotografia schiță

Se foloseşte pentru a cuprinde un cadru mai restrâns al locului unde se efectuează cercetările (încăperi sau câmp deschis), fără a cuprinde şi vecinătățile. Asemenea fotografii se efectuează în încăperile în care s-a săvârşit fapta, în locul unde a fost îngropat cadavrul sau obiectele sustrase etc. După natura locului cercetat, a scopului urmărit, precum şi a mijloacelor tehnice avute la dispoziție, fotografia schiță se clasifică în: fotografia unitară, fotografia pe sectoare, fotografia de pe poziții contrare şi fotografia de pe poziții încrucişate[2].

Fotografia obiectelor principale

După folosirea primelor două procedee, este necesar să se continue fixarea locului cercetat, plecând de la general la particular. Se vor lua imagini separate pentru fiecare din obiectele care prezintă interes pentru cercetări: cuțitul, parul, toporul cu care a fost ucisă victima, animalele de tracțiune ucise

[2] **Camil Suciu**, *Criminalistica*, Editura „Didactică şi pedagogică", Bucureşti, 1972, p. 57-59.

în timpul accidentului produs de un camion care a surprins căruța oprită pe carosabil şi nesemnalizată cu lumini, dulapul spart de făptuitori, lacătul de la uşă care a fost distrus etc.
În fiecare fotografie trebuie să fie surprinse şi raporturile cu obiectele din jur, iar pentru a se cunoaşte distanța dintre acestea e recomandabil să se folosească o linie gradată sau bandă gradată.

Fotografia de detaliu

Fotografierea la locul faptei se încheie cu suprinderea unor detalii care prezintă interes pentru cercetări, precum: locul de pătrundere a glonțului în corpul victimei, leziunea produsă de cuțit sau topor etc. Pentru ca fotografia să redea cât mai fidel gravitatea leziunilor produse, dimensiunile şi forma lor, alături de suprafața fotografiată trebuie să se aşeze o linie gradată.

§ 2. Fotografia semnalmentelor

În practica organelor de urmărire penală se cunosc trei procedee de efectuare a fotografie semnalmentelor, criteriul principal de diferențiere a acestora constituindu-l scopul urmărit şi mijloacele de realizare a fotografiei. Aceste procedee se aplică pentru identificarea persoanelor, a cadavrelor necunoscute şi urmărirea unor persoane care se sustrag de la urmărirea penală sau executarea pedepsei.

Fotografia de identificare a persoanelor

Persoanele cercetate în legătură cu săvârşirea unor fapte penale sunt înregistrate în evidența operativă a organelor de poliție, care cuprinde şi o fotografie ce poate fi folosită pentru cercetări ulterioare.

Fotografia efectuată în aceste împrejurări trebuie să ajute la identificarea persoanei după aspectul exterior, fără să se urmărească latura artistică în tehnica folosită. De aceea se impune înregistrarea a cât mai multor detalii utile identificării.

Fotografia de identificare a cadavrelor necunoscute

Pentru fotografierea cadavrelor se folosesc aceleaşi tehnici ca şi pentru persoanele aflate în viață. Deosebirile constau numai în aceea că înainte de fotografiere se procedează la aşa-numita „toaletă" a cadavrului, cu scopul de a conferi acestuia o înfățişare cât mai apropiată de cea avută în viață.

Procedeul ce trebuie aplicat cadavrelor ce au suferit modificări importante din cauza timpului ce a trecut de la producerea decesului, mediului în care au fost păstrate (uscad, umed), temperaturii etc., sau distrugerilor profunde de țesuturi produse în timpul agresiunii, accidentului, focului etc. este şi mai dificil. Refacerea aspectului general al feței revine personalului medical specializat, care dispune de mijloace tehnice adecvate[3].

După spălarea urmelor de sânge şi a altor urme, de vopsea, noroi etc., vor fi cusute plăgile superficiale sau profunde şi se va aplica o substanță colorată

[3] **Camil Suciu**, *op. cit.*, p. 86-87.

pentru a se reda, cât mai fidel, culoarea din timpul vieții. Ochii lipsă se înlocuiesc cu lentile de culoare apropiată.

§ 3. Fotografia de fixare a rezultatelor unor activități de urmărire penală

a. Fotografiile efectuate cu ocazia reconstituirii

Reconstituirea reprezintă reproducerea totală sau parțială a activității infracționale şi a împrejurărilor comiterii faptei. Desfăşurarea ei cuprinde una sau mai multe reproduceri experimentale, în condiții similare de loc şi timp, prin mijloacele folosite la comiterea faptei. Rolul fotografiei judiciare efectuate în timpul desfăşurării reconstituirii este acela de a fixa cele mai importante momente ale săvârşirii actului infracțional. De aceea, este necesar ca pentru fiecare din aceste momente să se execute una sau mai multe fotografii.

b.Fotografiile efectuate în timpul percheziției

Fotografiile efectuate în timpul percheziției pot fi clasificate, după modalitățile şi împrejurările în care se desfăşoară această activitate de tactică criminalistică, în percheziția persoanei, percheziția în încăperi şi percheziția în câmp deschis. O altă clasificare a acestor tipuri de fotografii poate fi făcută în funcție de momentele principale ale percheziției. Astfel, la percheziția efectuată asupra persoanelor se vor executa una sau mai multe fotografii ale persoanei respective (în picioare sau numai tip fotografie de identitate),

fotografii ale locului unde s-au găsit obiectele ascunse (căptuşeala hainei, căciulă, lenjerie de corp etc.); de asemenea, se ştie că pentru obiectele înghițite se poate face o fotografie cu raze Roentgen. Ultimele fotografii vor fi făcute asupra obiectelor găsite la percheziție, grupate, iar dacă sunt obiecte de valoare (bijuterii sau alte obiecte de preț, ori bancnote româneşti sau străine) se execută câte o fotografie de detaliu pentru fiecare din acestea.

c. Fotografia de urmărire

Se foloseşte pentru înregistrarea imaginii persoanelor care se sustrag de la urmărire sau de la executarea pedepselor. De asemenea, este utilizată în scopul supravegherii unor persoane cu privire la care există date certe că pregătesc săvârşirea unor fapte penale grave: omoruri, răpiri de persoane, trafic de stupefiante, infracțiuni împotriva siguranței naționale a statului etc.
Tehnica folosită este adaptată specificului acestei activități. Aparatele foto folosite au diverse forme, din ce în ce mai nebănuite, pentru a nu atrage atenția persoanelor urmărite: stilouri, umbrele, ochelari, brichete etc.

d. Fotografiile efectuate în timpul prezentării pentru recunoaştere

Prezentarea pentru recunoaştere a unor persoane sau obiecte constituie o metodă de tactică criminalistică frecvent practicată de organele de urmărire penală. Latura tactică a chestiunii reprezintă obiect de studiu al altor capitole

ale criminalisticii. Tehnica de executare a fotografiilor în timpul prezentării pentru recunoaştere are importanță practică şi teoretică de necontestat[4]. De aceea, trebuie respectate normele tehnice, care asigură efectuarea unor fotografii de calitate corespunzătoare.

La prezentarea în grup a persoanelor sau obiectelor, împreună cu persoana sau obiectul ce urmează a fi recunoscute, se poate stabili cu ajutorul fotografiei dacă toate acestea (persoane sau obiecte) aveau trăsături comune (înălțime, culoare, dimensiuni etc.). De asemenea, trebuie fixate în imagini foto momentele principale ale prezentării pentru recunoaştere, cum ar fi momentul când persoana care face recunoaşterea indică obiectul sau persoana recunoscută[5].

Dacă persoana sau obiectul sunt prezentate pentru recunoaştere mai multor persoane, pentru fiecare dintre aceste activități de prezentare pentru recunoaştere se vor efectua fotografii diferite.

Secțiunea a III-a – Fotografia judiciară de examinare

§ 1. Fotografia de examinare în radiații vizibile

[4] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, Editura „Didactică şi Pedagogică", R.A. Bucureşti, 1993, p. 140.

[5] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 116; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, op. cit., p. 34

După natura sursei de lumină, tehnica folosită şi scopul urmărit, fotografia de examinare în radiații vizibile se clasifică în fotografia: de ilustrare, de comparare, de umbre, de contrast, separatoare de culori şi microfotografia.

Fotografia de ilustrare

Procedeul este folosit în laboratoarele de expertiză pentru fixarea imaginii obiectului ce urmează a fi supus examinării. Scopul urmărit prin efectuarea acestui gen de fotografii este acela de a se ilustra dimensiunile, forma şi caracteristicile obiectelor primite pentru expertiză.
Aşa se procedează cu actele presupuse a fi fost falsificate, obiectele corp-delict ce vor fi supuse examinării (arme, instrumente de spargere, glonțul scos din corpul victimei etc.). Pentru reținerea a cât mai multor detalii, inclusiv a dimensiunilor obiectului cercetat, se recomandă aşezarea lângă acesta a unei linii gradate. Tehnica folosită este cea obişnuită. Obiectele se aşază pe o masă specială, care dispune de surse de iluminare laterale.

Fotografia de comparare

Poate fi realizată în mai multe variante, în raport de procedeele folosite.

Fotografia de comparare prin confruntare

Este folosită în examinările de laborator, când expertul dispune de fotografia urmei găsite la fața locului şi de fotografia urmei reproduse experimental în laborator. Astfel se procedează pentru compararea fotografiei urmei de deget cu fotografia impresiunii digitale luate de la persoana bănuită. De asemenea,

se poate confrunta fotografia mulajului unei urme de adâncime cu fotografia mulajului executat experimental în laborator, după obiectul presupus a fi creat urma găsită la locul faptei.

Fotografia de comparare prin suprapunere

Este folosită atunci când cel puțin una din fotografii a fost realizată pe suport transparent. Procedeul este frecvent întâlnit în practica experților sau tehnicienilor criminaliști în domeniul traseologiei. Aşezându-se imaginea transparentă peste fotografia cu care se compară, pot fi examinate detaliile unei semnături, ale impresiunilor de ştampilă, ale documentelor falsificate etc. Dacă cele două imagini se suprapun perfect şi există o coincidență a detaliilor sub toate aspectele, se pot formula concluzii cert pozitive privind identitatea autorului semnăturii de pe documentul fals, a pantofului care a creat urma de adâncime ridicată prin mulajul examinat etc.

Fotografia de comparare prin juxtapunere – continuitate liniară

Este un procedeu folosit frecvent în domeniul balisticii judiciare, a cercetării instrumentelor de spargere, a cercetării dactiloscopice etc. Compararea prin juxtapunere constă în îmbinarea unei secțiuni din fotografia ce conține detaliile urmei cu o secțiune din fotografia impresiunii. În caz de identitate, va exista o coincidență perfectă a liniilor luate ca reper în cele două imagini. Astfel se procedează cu fotografiile proiectilelor găsite în corpul victimei, care se compară cu fotografiile proiectilelor provenite de la tragerile experimentale, făcute cu arma presupusă a fi fost folosită, sau se compară fotografiile urmelor de topor găsite la locul faptei cu fotografiile urmelor

produse experimental în laborator cu toporul presupus a fi fost folosit la producerea lor.

C. *Fotografia de umbre*

Procedeul valorifică proprietatea razelor luminoase de a scoate în evidență diferențe de relief ale suprafeței cercetate. Este folosit la citirea textelor scrise cu creionul apoi şterse prin radiere, la cercetarea urmelor de adâncime produse de mâini sau de picioare ori a urmelor instrumentelor de spargere, cum ar fi urmele de tăiere produse în lemn de topor.
În timpul fotografierii, lumina trebuie proiectată sub un unghi de 30º până la 70º.

D. *Fotografia de reflexe*

Se foloseşte pentru evidențierea diferenței de netezime a suprafețelor plane, datorită proprietății luminii de a fi reflectată sub unghiuri diferite. Astfel se procedează pentru punerea în evidență a urmei de deget existentă pe o suprafață netedă, lucioasă şi care este greu sau chiar imposibil de observat cu ochiul liber, ori a modificărilor aduse unui înscris prin înlăturare de text cu ajutorul unor substanțe chimice.

E. *Fotografia de contraste*

Fotografia de contraste se realizează prin folosirea materialelor fotosensibile cu coeficient mare de contrast, prin diafragmare şi prelucrare în revelatori

contrastanți[6]. Este folosită pentru examinarea scrisului şters prin radiere, descoperirea urmelor invizibile etc.

F. *Fotografia separatoare de culori*

Procedeul are la bază posibilitatea razelor luminoase de a înregistra deosebirile extrem de mici dintre nuanțele aceleiaşi culori, pe care le poate percepe ochiul omului. Pentru separarea culorilor se folosesc filtre care au capacitatea de a reține culoarea complementară. Acest procedeu este folosit pentru descoperirea adăugirilor făcute în acte cu cerneluri sau creioane, în aparență de aceeaşi nuanță de culoare cu scrisul de bază al actului cercetat.

§ 2. Fotografia de examinare în radiații invizibile

În funcție de mijloacele tehnice folosite, sunt cunoscute mai multe modalități ale fotografiei de examinare în radiații invizibile: fotografia de examinare cu raze ultraviolete, fotografia de examinare în radiații infraroşii, fotografia de examinare în radiații Roentgen, gamma, beta şi neutronice.

A. Fotografia de examinare în radiații ultraviolete

Este folosită în mod curent în laboratoarele de expertiză criminalistică, iar tehnicienii cu o pregătire specială o aplică şi în timpul cercetării la fața locului. Pentru realizarea acestui gen de fotografii pot fi aplicate două metode: metoda fluorescenței şi metoda razelor reflectante, utilizându-se mijloace tehnice adecvate. Sunt necesare deci surse de radiații corespunzătoare: lămpi

[6] **Matei Basarab**, *Criminalistica*, Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj, 1969, p. 73.

cu cuarț sau cu mercur pentru fotografiile executate în laborator, şi tuburi luminiscente, pentru cele efectuate în cercetările la fața locului.

B. *Fotografia de examinare în radiații infraroşii*

Executarea acestui gen de fotografii se bazează pe aplicarea proprietăților razelor infraroşii de a străbate anumite corpuri şi de a fi reținute de altele. De aceea, se pot face fotografii şi în condiții de întuneric, fum sau ceață.

C. *Fotogafia de examinare în radiații Roentgen, gamma, beta şi neutronice*

Fotografierea prin aceste procedee tehnice se bazează pe proprietatea radiațiilor X, gamma, beta şi neutronice de a penetra corpurile în mod diferit, în funcție de grosimea şi intensitatea lor.

Fotografia de examinare în radiații Roentgen

Îşi găseşte aplicarea în multiple domenii, cum ar fi: percheziția corporală a persoanelor care au înghițit obiecte de volum mic şi valoare mare (bijuterii, microfilme etc.), examinarea obiectelor aflate în bagaje în timpul controlului la punctele de trecere a frontierei, cercetarea urmelor suplimentare ale împuşcăturii, a urmelor de mâini aflate pe pielea corpului etc.
Rezultatele examinării în radiații X pot fi vizualizate direct, pe un ecran fluorescent.

b. *Fotografierea în radiații gamma*

Asemenea fotografii sunt executate numai de specialişti în fizica nucleară, dar trebuie cunoscute şi de organele judiciare, pentru că au aplicare şi în criminalistică. Cu ajutorul acestor tehnici se poate cerceta interiorul unei arme, lacătele sau încuietorile metalice, precum şi locul de ascundere a armei, pistolului etc., în ziduri sau dulapuri metalice. Tehnica de fotografiere se bazează pe proprietatea razelor gamma de a trece prin orice obiect, dar capacitatea de pătrundere diferă după densitatea corpului străbătut.

c. *Fotografii în radiaţii beta*

Tehnica este în curs de cercetare, însă poate fi folosită în criminalistică la examinarea densităţii şi grosimii hârtiei, sau a compoziţiei cernelurilor. În traseologie, poate fi utilizată pentru depistarea microurmelor.

Fotografia (radiografia) cu neutroni

Este un procedeu pus la punct de specialiştii canadieni, din anul 1983, şi aflat în curs de experimentare. În criminalistică, procedeul se foloseşte la descoperirea stupefiantelor ascunse în orice fel de ambalaj, precum şi la depistarea substanţelor explozive.
Spre deosebire de fotografiile făcute cu raze vizibile, ultraviolete şi infraroşii, în cazul fotografierii sub raze X, gamma şi beta, obiectul cercetat se pune între izvorul razelor şi materialul fotosensibil. În acest fel, clişeul este impresionat numai după ce radiaţiile trec prin obiectul respectiv[7].

[7] **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 53.

CAPITOLUL al IV-lea
STUDIUL URMELOR

Secțiunea I – Noțiunea de urmă în criminalistică

Noțiunea de urmă are o sferă foarte largă, care depăşeşte cu mult domeniul criminalisticii. Întâlnim noțiunea de urmă în arheologie, în accepția de dovezi ale existenței unor civilizații dispărute, după cum o întâlnim în accepția de existență a unor urme de viață pe alte planete.

Dacă restrângem înțelesul noțiunii de urmă numai la domeniul criminalisticii, observăm că aceasta cuprinde o sferă mult mai largă decât aceea de urmă a infracțiunii. Într-un sens restrâns, urmele infracțiunii sunt urmele produse de om în timpul săvârşirii unor fapte prevăzute de legea penală.

În criminalistică, noțiunea de urmă are un sens mai larg şi un sens mai restrâns. În sens larg, urmele constituie rezultatul modificărilor intervenite în mediul înconjurător prin acțiunea (intervenția) omului, iar în sens restrâns, urmele sunt numai acele modificări produse în mediul înconjurător, în timpul săvârşirii unor fapte prevăzute de legea penală.

Este important de reținut faptul că aceste modificări trebuie cercetate atât pe obiectele asupra cărora s-a exercitat acțiunea omului, cât şi pe corupul sau îmbrăcămintea persoanelor implicate în săvârşirea unor fapte penale. De

asemenea, se ştie că, între acţiunea omului şi modificările produse în mediul înconjurător, trebuie să existe o legătură cauzală.

Din cele de mai sus rezultă că, în criminalistică, noţiunea de urmă cuprinde toate modificările care au loc în lumea materială prin acţiunea omului şi care prezintă interes pentru stabilirea existenţei unei fapte prevăzute de legea penală, a mijloacelor folosite la săvârşirea ei, a împrejurărilor în care s-a produs, precum şi pentru identificarea făptuitorului[1].

Secţiunea a II-a – Clasificarea urmelor

Diversitatea modificărilor care au loc în lumea materială, ca rezultat al intervenţiei omului, face ca şi urmele să capete forme şi aspecte din cele mai diferite, iar clasificarea lor să devină foarte anevoioasă. De aceea, din motive de ordin didactic, clasificarea urmelor se face după multiple criterii[2].

1. După modul de formare

Potrivit acestui criteriu, urmele se împart în trei categorii, şi anume:
urmele de reproducere;
urmele formate din obiecte sau felurite substanţe;
urmele produse prin incendii sau explozii.
Toate aceste categorii sunt examinate în cele ce urmează, în capitole distincte.

În ceea ce priveşte categoria urmelor de reproducere, acestea se formează prin venirea în contact nemijlocit a două obiecte: primul, purtând denumirea de

[1] **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura Fundaţiei „Chemarea" Iaşi, 1992, p. 74; **Emilian Stancu**, Criminalistica, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 135.
[2] **Camil S*uciu***, *Criminalistica*, Editura „Didactică şi Pedagogică" Bucureşti, 1972, p. 200 şi urm.; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuţă**, *op. cit*., p. 42; **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 137

obiect creator de urmă, lasă pe suprafața ori substanța celui de-al doilea, numit *obiect primitor de urmă*, o parte din caracteristicile sale de contact.[3]
La rândul lor, urmele de reproducere se clasifică şi se subclasifică după anumite criterii, şi anume:
modul de acțiune a unui obiect asupra celuilat: în urme statice şi urme dinamice;
natura obiectului primitor: urme de adâncime şi urme de suprafață;
natura obiectului creator.

După modul de acţiune a unui obiect asupra celuilalt, urmele de reproducere se clasifică în: *urme statice* şi *urme dinamice*.

Urmele statice se formează printr-un singur contact între obiectul creator de urmă şi obiectul primitor de urmă. Astfel, la contactul degetului cu o suprafață plană lucioasă, se imprimă detaliile desenului papilar. De asemenea, la trecerea unui autovehicul pe asfaltul curat al şoselei rămân imprimate urmele desenului antiderapant al pneurilor.

Urmele dinamice se formează prin alunecarea obiectului creator pe suprafața obiectului primitor. Aşa se formează urmele lăsate de pneurile unui autovehicul pe asflat în timpul frânării bruşte, sau urmele instrumentelor de spargere, în timpul forțării sistemului de închidere a unei uşi.

După consistența sau gradul de plasticitate a obiectului primitor, urmele de reproducere se clasifică în: *urme de adâncime* şi *urme de suprafață*.

[3] **A.I.Vinberg, S.M. Mitricev**, *Criminalistica*, vol. I, Bucureşti, 1953, p. 105.

Urmele de adâncime se formează atunci când obiectul primitor de urme are un grad de plasticitate mai mare decât obiectul creator de urme. Astfel se formează urmele pneurilor când autovehiculul circulă pe un drum desfundat, sau când o persoană calcă pe nisipul umed de pe plajă ori pe asfaltul încins al trotuarului puternic încălzit de razele solare.

Urmele de suprafață se formează atunci când obiectul creator de urme şi cel primitor de urme au un grad de plasticitate aproape asemănător, iar obiectul creator de urme îşi imprimă conturul şi detaliile pe suprafața obiectului primitor. Aceste urme se împart, la rândul lor, în urme de stratificare şi urme de destratificare.

Urmele de stratificare se formează prin desprinderea de pe suprafața obiectului creator şi depunerea pe suprafața obiectului primitor a unui strat subțire de substanță. Aşa se întâmplă când praful, vopseaua şi alte asemenea substanțe se detaşează de pe suprafața degetului care atinge suprafața curată, lucioasă a unui geam, a unei oglinzi sau a unei mese netede. În acelaşi mod se imprimă urmele pneurilor pline de praf sau de noroi, care ating suprafața asfaltului curat de pe şosea.

Urmele de destratificare se formează prin desprinderea unui strat superficial de substanță de pe suprafața obiectului primitor de urme şi depunerea acesteia pe suprafața obiectului creator de urme. În acest mod se formează urmele de deget când degetul curat atinge suprafața prăfuită a unei mese, ori când pneurile umede ale autovehiculului circulă pe asflatul acoperit de praf.

c. *După natura obiectului creator*

Potrivit acestui criteriu, putem întâlni atâtea urme câte obiecte există în lumea materială. În criminalistică sunt studiate numai cele care prezintă interes pentru aflarea adevărului în procesul penal: urmele de mâini, urmele de picioare, urmele de dinți etc., şi care vor fi examinate în capitolele următoare.

Tot după modul de formare, urmele pot fi clasificate în urme locale şi urme de contur.

§ 2. După natura factorilor care participă la procesul de formare a urmelor

În procesul de formare a urmelor sunt antrenate două categorii de factori: factorii creatori de urme şi factorii primitori de urme. În ambele categorii sunt cuprinse urmele create de om, de animale, de vegetale şi de obiecte sau fenomene.

Omul poate crea urme cu mâinile, picioarele, fața ori alte părțiale corpului care vin în contact cu locul unde s-a produs infracțiunea, după cum obiectele de la locul săvârşirii faptei pot lăsa urme pe corpul omului. În această categorie se includ şi produsele biologice de natură umană: sânge, urină, secreții glandulare.

b. *Animalele* pot crea urme cu diferite părți ale corpului: gheare, copite, coarne etc. De asemenea, prezintă interes în criminalistică firele de păr, produsele biologice, precum şi mirosul specific al animalelor, deoarece pot folosi la identificarea acestora.

Plantele pot crea urme sub formă de zgârieturi, urticarie etc.,
care indică locul pe unde au trecut persoanele implicate într-un conflict: vegetație specifică zonei mlăştinoase, zonei montane etc.

De asemenea, *incendiile* produse de descărcările electrice naturale creează urme caracteristice pe corpul, îmbrăcămintea sau obiectele aflate asupra omului.

CAPITOLUL al V-lea
URMELE DE MÂINI

Secțiunea I – Considerații preliminare

§ 1. Precizări de ordin terminologic

Cercetarea criminalistică a urmelor mâinii presupune o activitate complexă, în care sunt implicate examinări ale desenului papilar de pe fața palmară a mâinii (examinarea porilor şi a crestelor papilare). Fiecare din aceste activități poartă denumiri proprii, consacrate în literatura de specialitate: dactiloscopie, poroscopie, crestoscopie.[1]

Dactiloscopia, în sens restrâns, are ca obiect cercetarea urmelor produse de detaliile desenului papilar al degetelor (*dactilos* = degete). Criminalistica însă foloseşte sensul mai larg al acestui termen, în care sunt incluse toate cercetările criminalistice privitoare la amprentele digitale, palmare (față palmară a mâinii) şi plantare (talpa piciorului).

Poroscopia studiază caracteristicile porilor, deschideri ale glandelor sudoripare, aşezate pe crestele papilare sub forma unui şirag de mărgele, şi care pot folosi la identificarea persoanei.

Crestoscopia studiază detaliile crestelor papilare, în special ale marginilor acestora, când urma de deget nu este completă, ci cuprinde numai anumite fragmente ale crestelor.

§ 2. Proprietățile desenului papilar

Importanța desenului papilar pentru identificarea persoanei decurge din proprietățile acestuia, şi anume: unicitatea (individualitatea), fixitatea, inalterabilitatea şi longevitatea. Unii autori admit numai existența primelor două caracteristici, alții şi pe a treia, iar alții şi pe cea de-a patra.[2] Considerăm

---

[1] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 143; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, *op. cit*., p. 47; **Ion Mircea**, *Valoarea criminalistică a unor urme de la locul faptei*, Editura „Vasile Goldiş", Arad, 1996, p. 51.

[2] **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Didactică şi Pedagogică", Bucureşti, 1978, p. 59; **Emilian Stancu**, *Investigarea ştiințifică a infracțiunilor*, Universitatea Bucureşti, 1986, p. 27

că toate aceste proprietăți (trăsături) au importanța lor la cercetarea desenului papilar şi o contribuție proprie la identificarea persoanei.

Unicitatea (individualitatea) desenului papilar

Cercetătorii în materie de dactiloscopie admit, teoretic, posibilitatea existenței a două desene papilare identice, deşi până în prezent nu s-a semnalat un asemenea caz. Probabilitatea întâlnirii a două desene papilare identice, aparținând unor persoane diferite, este foarte redusă. Se admite că, pentru a identifica două desene papilare cu aceleaşi puncte coincidente, ar trebui cercetate 64 milioane de impresiuni, apoi, raportând această probabilitate la factorul timp, pentru apariția a două persoane cu impresiuni identice, ar trebui să treacă 400 milioane de secole.

b. *Fixitatea (stabilitatea) desenului papilar*

De la naştere şi până la moarte, pielea suferă importante modificări privitoare la culoare, elasticitate, grosime etc. La copii, pielea este moale, elastică, predominând culoarea roz. Cu timpul, pielea pierde din elasticitate şi culoare, apar ridurile, pielea este mai uscată etc., dar nu intervin modificări în detaliile desenului papilar.[3] De aceea, impresiunea digitală înregistrată în perioada copilăriei poate fi folosită pentru identificare şi la bătrânețe.

c. *Inalterabilitatea desenului papilar*

[3] **Mina Minovici**, *Tratat complet de medicină legală*, vol. II, Bucureşti, 1930, p. 1039-1041.

Este proprietatea desenului papilar de a nu putea fi modificat cu nici unul dintre mijloacele cunoscute de ştiinţă şi tehnică până în prezent. Toate încercările făcute în acest scop nu au dat rezultatul dorit.

Persoanele care au încercat, cu ajutorul unor agenţi chimici sau fizici, să distrugă detaliile desenului papilar au constatat că, dacă distrugerile au fost superficiale, pielea s-a refăcut complet în câteva zile, iar leziunile profunde au rămas sub formă de cicatrice, a căror prezenţă a atras atenţia organelor de urmărire penală, fiind incluse printre cele bănuite de săvârşirea faptei.

Longevitatea

Este o trăsătură proprie, care nu poate fi confundată cu fixitatea, nici inclusă în aceasta. Trebuie să subliniem că desenul papilar are o durată mai lungă decât viaţa persoanei; detaliile sale apar încă din luna a şasea a vieţii intrauterine a fătului şi durează mai mult timp după moarte, în raport de mediul în care se află cadavrul, până la putrefacţia totală.

Secţiunea a II-a – Cercetarea urmelor de mâini

§ 1. Clasificarea urmelor de mâini

Urmele de mâini se clasifică după mai multe criterii:

După modul de formare, distingem urme dinamice şi
urme statice.

Valoarea de identificare a *urmelor dinamice* este redusă, ele contribuind cel mult la stabilirea apartenenței de gen (denumirea corectă, nu identificarea generică).

Urmele statice prezintă o importanță deosebită şi, de aceea, se cercetează toate detaliile lor, care pot servi la identificare. În funcție de plasticitatea obiectului primitor, se pot forma urme de adâncime şi urme de suprafață, acestea din urmă putând a fi de stratificare sau de destratificare.

După valoarea de identificare sunt cunoscute urme vizibile şi urme invizibile sau latente.

Urmele vizibile, contrar denumirii ce li se atribuie, au o valoare de identificare mai redusă.

Urmele latente (invizibile) prezintă cel mai mare interes pentru identificare, pentru că se formează prin depunerea unui strat foarte subțire de substanță, aptă să redea cu fidelitate detaliile caracteristice ale desenului papilar. De cele mai multe ori, urmele latente se formează prin depunerea transpirației şi a grăsimii umane de pe piele pe obiectele cu suprafață netedă, lucioasă (pahare, piese de mobilier ori coperțile unor cărți), cu care mâinile vin în contact.

§ 2. Căutarea şi descoperirea urmelor de mâini

Cercetarea criminalistică a urmelor de mâini cuprinde două etape importante: prima etapă se desfăşoară la fața locului, cea de-a doua, în laborator.

În prima etapă deosebim câteva momente importante, care, în ordinea desfăşurării lor, privesc: căutarea şi descoperirea, relevarea, fixarea şi ridicarea urmelor papilare.

Căutarea şi descoperirea reprezintă momentul cel mai important, pentru că cele mai preţioase urme pentru identificarea persoanei sunt urmele latente (invizibile). În această activitate sunt implicaţi ofiţeri de poliţie specializaţi, precum şi experţi criminalişti. Este latura cea mai dificilă a cercetării urmelor de mâini, pentru că, dacă au fost descoperite, relevarea, fixarea şi ridicarea lor sunt mai lesne de efectuat.

§ 3. Releverea urmelor papilare

Relevarea urmelor constituie momentul imediat următor şi este strâns legat de activitatea de căutare. Această activitate se desfăşoară atât la locul faptei, cât şi în laborator, pentru obiectele comod transportabile şi care au fost ridicate în acest scop.

În funcţie de natura obiectului primitor se folosesc tratamente fizice (mecanice), chimice sau optice.

A. *Relevarea prin metode fizice (mecanice)*

Este metoda cea mai simplă şi mai puţin costisitoare, aflată la îndemâna organelor de urmărire penală, şi constă în pudrarea (prăfuirea) sau afumarea suprafeţei cercetate[4].

Pudrarea constă în folosirea unor substanţe care se aplică pe suprafaţa cercetată cu ajutirul pensulei sau al unor pulverizatoare speciale.

Aceste substanţe trebuie să îndeplinească două condiţii importante, şi anume: să asigure contrastul cu culoarea suprafeţei cercetate şi să aibă

[4] **Camil Suciu**, *op. cit*., p. 221; **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 155; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuţă**, op. cit., p. 51**; Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 68-69.

aderență la aceasta. Cel mai frecvent folosite în practică sunt: ceruza, negrul de fum, roşul de Sudan III, oxidul de cupru etc.

Pentru suprafețele multicolore se folosesc substanțe fluorescente.

Afumarea constă în obținerea funinginii prin arderea unor cantități de camfor ori polistiren, sau chiar prin arderea unei lumânări fabricată pe bază de produse petrolifere. Obiectul este trecut cu porțiunea pe care se presupune că se află urmele papilare prin fumul rezultat din ardere şi, astfel, funinginea aderă pe locul atins de crestele papilare. Îndepărtând surplusul de funingine cu ajutorul pensulei, apare urma colorată în negru. Metoda se foloseşte pentru cercetarea suprafețelor cromate sau nichelate.

Între metodele de relevare menționăm relevarea urmelor latente de pe un suport textil, prin marcarea cu izotopi radioactivi a proteinelor din sudoare.

B. *Relevarea prin metode chimice*

Sunt cunoscute foarte multe tehnici de relevare chimică, folosite mai puțin la fața locului şi mai frecvent în laborator, datorită complexității utilizării acestora.

Cele mai simple tehnici constau în aburirea cu vapori de iod, de acid fluorhidric sau cinoacrilat. Alegerea uneia sau a alteia dintre tehnici depinde de suprafața cercetată şi de vechimea urmei.

Alte metode, mai complexe, constau în folosirea unor reactivi chimici, ca: nitratul de argint, ninhidrina etc. O tehnică specială se foloseşte pentru relevarea urmelor formate prin depuneri de sânge. Substanța folosită, numită Negru amido, are proprietatea de a colora în albastru închis proteinele din sânge. Pentru amprentele cu sânge recente se foloseşte laserul.[5]

[5] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 157; **Ion Mircea**, *Valoarea criminalistică a unor urme de la locul faptei*, Editura „Vasile Goldiş" Arad, 1996, p. 75; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, op. cit., p. 52.

§ 4. Fixarea urmelor de mâini

Fixarea reprezintă conservarea urmelor în vederea valorificării lor în cursul cercetărilor ulterioare în laborator sau a efectuării expertizei. Principalele mijloace de fixare constau în descrierea urmelor în procesul-verbal de cercetare la fața locului şi fotografierea acestora.

În procesul-verbal, întocmit cu respectarea prevederilor Cod pr. pen., se vor consemna toate detaliile privitoare la descrierea formelor urmelor, a tipului din care fac parte, a locului în care au fost găsite, a raportului de poziție față de obiectele principale şi a metodelor de relevare folosite.

Fotografierea cuprinde imagini ale grupajului de urme şi ale fiecărei urme în parte, iar pentru o mai bună localizare, alături de urmă se aşează tăblițe cu numere indicatoare. Fotografiile şi schița locului cercetat se ataşează la procesul-verbal de cercetare la fața locului.

§ 5. Ridicarea urmelor de mâini

Ultimul moment al cercetării criminalistice a urmelor de mâini de la fața locului îl constituie ridicarea acestora. Specialistul va folosi cele mai potrivite metode, în funcție de obiectul purtător de urmă şi de condițiile specifice ale locului faptei. Cunoscute sunt: fotografierea, transferarea pe peliculă adezivă, folosirea mulajelor (în cazul urmelor de adâncime)[6], iar în cazul obiectelor purtătoare de urme de dimensiuni reduse se procedează la ridicarea acestora.

[6] **Gh. Păşescu**, **I.R. Constantin**, *Secretele amprentelor papilare*, Editura „Național", Bucureşti, 1996, p. 178 şi urm.

Fotografierea urmelor la fața locului se execută după ce acestea au fost relevate şi numai dacă obiectele purtătoare nu pot fi transportate la laborator.
Transferarea pe peliculă adezivă se realizează cu ajutorul unor tehnici simple, dar care impun respectarea cu strictețe a regulilor recomandate de practica criminalistică. Urma trebuie să fie mai întâi relevată cu o pudră colorată, apoi se foloseşte pelicula de culoare contrară prafului întrebuințat la relevare: neagră, atunci, când s-au folosit prafuri albe, şi albă, atunci când s-au folosit prafuri negre sau roşii. Se desprinde de pe peliculă celuloidul de protecție, apoi se aplică peste urmă şi se apasă uşor cu degetul pe toată suprafața ei; se ridică pelicula şi se aplică la loc celuloidul de protecție. Urma astfel ridicată se fotografiază.
Pentru urmele de adâncime se folosesc mulaje din stearină, parafină, ceară etc. Astfel se procedează în cazul urmelor găsite pe chitul proaspăt al geamului, plastilina de la sigiliu, săpun, solul moale etc. Înainte de turnarea materialului ales, urma va fi curățată prin curent de aer sau ajutorul pensetei. Mulajul va fi fotografiat, apoi transportat la laborator.

Obiectele purtătoare de urme se ridică atunci când sunt comod transportabile. Astfel, se ridică cuțitul presupus a fi fost folosit la săvârşirea faptei, pistolul, sticlele de la băuturile alcoolice (pline sau goale), cioburile de sticlă etc. Obiectele vor fi manipulate cu grijă,pentru a nu fi atinse cu mâna, şi ambalate, după luarea măsurilor de precauție, pentru a se evita degradarea urnelor în timpul transportului.

Secțiunea a III-a – Prelucrarea şi examinarea urmelor papilare în laborator

§ 1. Competențe şi atribuții

În activitatea de prelucrare şi examinare a urmelor papilare în laborator intervin două categorii de specialişti, cu competenţe şi atribuţii proprii, specifice. Cei care intervin chiar în momentul cercetărilor la faţa locului, pentru a face primele constatări, sunt tehnicienii criminalişti, ofiţerii de poliţie specializaţi în cercetarea urmelor papilare. Intervenţia lor este impusă de înlăturarea pericolului de degradare sau dispariţie a urmelor. Constatările pe care le fac aceştia la faţa locului constituie temei de cercetare pentru examinările de detaliu, ce vor continua în laborator, unde există mijloace tehnice corespunzătoare.

În cursul cercetărilor la faţa locului, în raport cu particularităţile şi gradul de dificultate al faptelor, pot participa şi experţi criminalişti. Activitatea acestora însă se desfăşoară cu precădere în laborator, pentru a examina obiectele purtătoare de urme ridicate de la locul faptei, urmele desenelor papilare ridicate de tehnicieni ori impresiunile digitale prezentate de organele de urmărire penală, care constituie modele de comparaţie.

Experţii criminalişti sunt specialişti de un înalt preofesionalism, a căror competenţă este recunoscută de actul normativ de organizare şi de Codul de procedură penală, fiind confirmată de practica îndelungată din acest domeniu.

Tehnicienii şi experţii criminalişti au atribuţii bine delimitate în activitatea de prelucrare şi examinare a urmelor papilare, în raport cu momentele diferite ale procesului penal şi de gradul de dificultate a faptelor cu care sunt confruntaţi.

§ 2. Pregătirea urmelor papilare pentru examinare

A. *Relevarea urmelor de pe obiectele purtătoare, ridicate şi transportate la laboratorul de criminalistică*

Activitatea de relevare a urmelor, începută la fața locului, este continuată în laborator, în vederea evidențierii lor de pe obiectele purtătoare, ridicate în cursul cercetărilor.

Condițiile de lucru oferite de laborator şi mijloacele tehnice pe care specialiştii le au la îndemână permit să se folosească metode de relevare complexe, cum ar fi tratarea cu ninhidrină, vaporizarea cu acid fluorhidric sau cinoacrilat, examinarea în raze ultraviolete etc. În funcție de natura obiectelor purtătoare şi de vechimea urmei vor putea fi folosite şi tehnicile simple de relevare.

B. Fotografierea urmelor papilare

Ne referim, în primul rând, la fotografierea urmelor papilare aflate pe obiectele transportate de la fața locului la laborator, urmând, apoi, realizarea pozitivului şi negativului fotografic. Pentru reuşita acestei activități, urma papilară va fi fotografiată împreună cu întreg obiectul purtător sau cu o parte a acestuia, pentru a se identifica cât mai exact locul unde este situată urma.

De asemenea, se recomandă ca lângă urmă să se aşeze un element metric, pentru a se putea realiza ulterior fotograme mărite la scară.

§ 3. Luarea impresiunilor de comparație

Cercetarea în laborator a urmelor de mâini presupune existența unor urme de comparație. Urmele ridicare de la fața locului, sau de pe obiectele purtătoare

aduse în laborator pentru relevare şi examinare, vor fi comparate cu modelele de comparație obținute de la persoanele bănuite sau de la cadavre.

Pentru obținerea modelelor de comparație se folosesc tehnici diferite pentru persoane şi pentru cadavre.

Obținerea impresiunilor de la persoane

În această activitate se folosesc instrumente şi materiale
adecvate, precum: o placă pe care se aplică tuşul, un rulou din cauciuc, un flacon cu tuş tipografic, o tuşieră impregnată cu substanțe chimice pentru amprentare, fişe dactiloscopice.

Cele mai cunoscute metode în activitatea practică sunt amprentarea cu tuş tipografic şi amprentarea chimică.

Folosirea tuşului tipografic

Înainte de începerea operației de amprentare, degetele vor fi bine spălate (degresate) cu apă şi săpun. Pe placă se depune o picătură de tuş, care va fi întinsă cu ruloul până se obține un strat uniform. Specialistul prinde cu o mână degetul persoanei cercetate, iar cu cealaltă prinde de vârful degetului şi-l rulează pe placă, o singură dată, într-un singur sens, de la o extremitate la cealaltă a unghiei, şi-l apasă pentru a obține impresiunea întregii suprafețe a

falangetei. Impresiunea obținută se aplică în spațiul liber din fişa dactiloscopică. În acest mod se procedează cu toate degetele.

Amprentarea chimică

Metoda este mai puțin folosită în practică. Trusa de amprentare chimică conține o pâslă dură, impregnată cu o substanță chimică incoloră.

Pentru obținerea amprentei, specialistul roteşte degetul persoanei pe pâsla trusei, apoi îl aşază pe o folie de hârtie special impregnată şi-l rulează pe aceasta, astfel încât, prin realizarea contactului dintre substanța de pe pâslă şi cea de pe hârtie, să se coloreze impresiunea digitală într-o nunață de indigo închis spre negru.

Obținerea impresiunilor de la cadavre

Pe lângă instrumentele şi materialele folosite la amprentarea persoanelor, mai sunt necesare următoarele: o lingură specială pentru amprentarea cadavrelor, soluții şi substanțe pentru conservarea fragmentelor de piele cu creste papilare, precum şi o seringă cu ace groase pentru injectarea de lichide sub pielea vârfurilor degetelor ce urmează a fi amprentate.

Tehnica de amprentare este adaptată la condițiile în care se află cadavrul, ținând cont de rigiditatea cadaverică, deshidratarea, putrefacția sau mumificarea acestuia.

§ 4. Topografia şi detaliile desenului papilar de pe suprafaţa mâinii

A. Topografia desenului papilar

Cercetarea urmelor de mâini este strâns legată de cunoaşterea unor noţiuni elementare de anatomie a mâinii, în special de anatomie topografică.

Este cunoscut faptul că în acest domeniu au avut prioritate medicii specialişti, care au cercetat detaliile pielii de pe suprafaţa palmară a mâinii. Pentru prima dată, Marcelo Malpighi, medic anatomist italian, a descris, în anul 1686, desenele papilare şi orificiile glandelor sudoripare. Timp de aproape două secole de la această descoperire s-au continuat cercetările numai în legătură cu importanţa anatomică a detaliilor desenului papilar. În anul 1880, medicul Henry Faulds, care preda lecţii de fiziologie studenţilor de la Facultatea de Medicină din Tokio, a recomandat aplicarea acestor constatări în activitatea de identificare a persoanelor. El subliniază că formaţiunile papilare de pe suprafaţa mâinii lasă urme pe obiecte fără să fie îmbibate cu o substanţă străină, deoarece pe suprafaţa pielii se află deschiderea glandelor sudoripare şi, de aceea, pot fi folosite la identificarea persoanelor.[7]

Mâna începe de la articulaţia pumnului şi se termină cu vârful degetelor. Din punct de vedere anatomo-topografic se descrie o faţă dorsală şi una palmară, cea de-a doua prezentând interes pentru cercetarea dactiloscopică.

Faţa palmară a mâinii se împarte în trei zone: digitală, digito-palmară şi palmară.

---

[7] **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura Fundaţiei „Chemarea", Iaşi, 1992, p. 96, **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuţă**, *op. cit.*, p. 58

Zona digitală cuprinde cele cinci degete, care poartă următoarele denumiri: mare (police), arătător (index), mijlociu (mediu), inelar şi mic (auricular).

Degetul mare are două fragmente osoase, iar următoarele patru degete câte trei fragmente osoase, având următoarele denumiri, de la bază spre vârf: falange, falangine şi falangete.

Zona digito-palmară este cuprinsă între baza degetelor şi palmă. Această suprafață corespunde diferenței de lungime pe care o au degetele, după cum sunt privite pe cele două suprafețe ale palmei: mai lungi pe partea dorsală şi mai scurte pe partea palmară a mâinii.

Zona palmară este cuprinsă între şanțul flexoral al palmei şi încheietura pumnului.

Această zonă este împărțită în două regiuni de un şanț flexoral: regiunea tenară, situată pe partea degetului mare, şi regiunea hipotenară, situată în partea opusă.

Pentru cercetarea criminalistică prezintă interes detaliile desenului papilar de pe întreaga suprafață a palmei, dar cea mai mare importanță o au detaliile de pe ultimele segmente ale degetelor: falangetele.

Structura desenului papilar

Pentru cercetarea criminalistică, interes deosebit prezintă
desenul papilar al falangetelor, pentru că, în activitatea practică, cele mai multe urme găsite la fața locului sunt cele produse de această parte a degetelor.

În vederea înlesnirii studiului desenului papilar al unei falangete, aceasta este împărțită în trei regiuni: marginală, centrală şi bazală. Aceste regiuni sunt despărțite de două linii, pe care le descriu crestele papilare. Prima linie, denumită limitanta superioară, desparte regiunea marginală de cea centrală, iar cea de-a doua, denumită limitanta inferioară, desparte regiunea centrală de cea bazală.

Pentru a descrie structura desenului papilar trebuie să pornim de la şanțul flexoral, care desparte falangeta (ultima parte a degetului) de falangină. În continuare se cercetează direcția pe care o urmează crestele papilare, constatându-se că la vârful şi marginea degetului crestele au formă de arcuri puternic boltite (convexe), la baza desenului, lângă şanțul de flexiune, crestele au formă de arcuri slab boltite (arcuite), iar în regiunea centrală a desenului, care include şi centrul, crestele au formă de cercuri sau spirale.

În traiectoria ei, limitanta superioară întâlneşte limitanta inferioară într-unul sau mai multe puncte ale desenului papilar. La locul de contact al limitantelor se întâlnesc cele trei regiuni papilare ale amprentei digitale, formându-se o figură triunghiulară asemănătoare literei greceşti Δ (delta), care poartă chiar această denumire.

§ 5. Identificarea persoanelor după urmele de mâini

A. *Clasificarea desenului papilar*

Din cercetarea structurii desenului papilar a rezultat că valoarea cea mai mare pentru identificare o au acele formațiuni ale crestelor papilare, care descriu o figură triunghiulară asemănătoare literei delta. În raport de prezența sau absența acestei formațiuni în detaliile desenului papilar al falangetei, în

clasificarea românească sunt cunoscute trei grupe de desene papilare adeltice, deltice şi amorfe.

Desenele adeltice sunt acelea la care lipsesc formaţiunile asemănătoare literei delta. Crestele papilare prezintă suficiente elemente de identificare în care pot fi descrise foarte multe detalii şi, în raport de acestea, se subclasifică în: adeltice simple, piniforme, cu confluenţă dreaptă, cu confluenţă stângă, cu laţ (buclă) dreaptă, cu laţ (buclă) stângă, cu laţuri (bucle) opuse şi cu început de spirală[8].

Desenele deltice sunt cele la care crestele papilare descriu formaţiuni asemănătoare literei delta. La un singur deget (falangetă) pot fi întâlnite una sau mai multe delte şi, în funcţie de aceasta, sunt cunoscute formaţiuni monodeltice, bideltice, trideltice, quatrodeltice.

După locul pe care îl ocupă delta în desenul papilar, o formaţiune deltică poate fi sinistrodeltică, cu delta situată spre stânga desenului papilar, sau dextrodeltică, cu delta situată spre dreapta.

Desenele amorfe (excepţionale)

La desenele amorfe nu pot fi constatate formaţiuni asemănătoare triunghiului (deltei) şi nici alte figuri geometrice.

Crestele papilare urmează o linie foarte greu de descris şi, de aceea, au primit această denumire (amorfe = fără forme), şi, pentru că sunt foarte rar întâlnite, mai sunt denumite şi excepţionale. Din acestea fac parte desenele cu relief danteliform, cele întâlnite la persoanele cu sindactilie (degete unite într-unul singur de la naştere), şi desenele cu relief nedefinit[9].

---

[8] **I.R.Constantin**, **M.Rădulescu**, *Dactiloscopia*, I.G.M., Bucureşti, 1995, p. 34; **C.Ţurai**, *Elemente de criminalistică şi tehnică criminală*, vol. I, Bucureşti, 1947, p. 135-136

[9] **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura Fundaţiei „Chemarea", Iaşi, 1992, p. 99 şi urm.; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuţă**, *op. cit*., p. 61-62

B. *Tipurile desenelor papilare*

Clasificarea reliefului papilar în raport de prezența sau absența deltei are scopul de a clarifica denumirea acestor formațiuni după trăsăturile lor cele mai generale. Pentru identificarea persoanei după detaliile desenului papilar se descriu cele mai mici detalii, care pot folosi specialistului pentru comparație şi la formularea unor concluzii ştiințific fundamentate. Descrierea acestor detalii constă în căutarea unor trăsături specifice unor grupe mari de desene papilare, deci stabilirea tipurilor, iar în cadrul acestora, a unor subgrupe, împărțite după trăsăturile comune.

Tipurile sunt grupe de desene papilare împărțite după forma generală a crestelor care alcătuiesc regiunea centrală. După acest criteriu sunt cunoscute următoarele tipuri:

a – Tipul arc (adeltic)

b – Tipul laț (monodeltic)

c – Tipul cerc (bideltic)

d – Tipul combinat (polideltic)

e – Tipul amorf.

În cadrul acestor tipuri sunt descrise şi subtipuri şi varietăți, după trăsăturile nucleului desenului papilar, poziția sau numărul deltelor etc.

a. *Tipul arc (adeltic)*

Se recunoaşte după forma pe care o descriu crestele papilare, care pornesc de la o margine a falangetei spre cealaltă, urmând aceeaşi direcție cu crestele ce se află în regiunea bazală, din dreapta către stânga.

Tipul arc se împarte în două subtipuri: arc simplu şi arc pin (piniform).

La subtipul arc simplu sunt cunoscute cinci varietăți: arcuri paralele, arc lipit dreapta, arc lipit stânga, arc cu laț lipit dreapta şi arc cu laț lipit stânga.
Subtipul arc pin (piniform) se caracterizează prin aceea că, din mai multe creste paralele, una capătă o traiectorie verticală, ca un ax, iar următoarele creste o ocolesc şi descriu o figură în formă de brad sau pin, de unde şi această denumire. La acest subtip sunt cunoscute trei varietăți: arc pin, arc pin cu ax în dreapta şi arc pin cu ax în stânga.

b. *Tipul laț (monodeltic)*

Denumirea este dată de forma pe care o descriu crestele papilare: una sau mai multe creste din regiunea centrală pornesc dintr-o margine a desenului papilar de pe falangetă, se îndreaptă către partea opusă, fără să o atingă, se înconvoaie, formând o buclă (laț), şi se întorc la marginea de unde au plecat. În raport de forma sa, lațul cuprinde: un cap (partea rotunjită), brațele şi deschizătura formând numai o singură deltă.

După poziția deltei şi deschizătura lațului se descriu două subtipuri: dextordeltic şi sinistrodeltic. La subtipul dextrodeltic, delta se află în dreapta şi deschizătura lațului în stânga, iar la cel sinistrodeltic, delta se află în partea stângă şi deschiderea lațului în partea dreaptă.

În funcție de forma în care se prezintă nucleul, dactilogramele monodeltice se subdivid în 12 varietăți: lațul simplu, lațul cu inel, lațul cu punct, lațul liniar, lațul liniar cu inel, lațul rachetă, lațul cu semn de întrebare, lațul concav, lațurile suprapuse simple, lațurile comune, lațurile duble (paralele) şi nucleul monodeltic excepțional.

c. Tipul cerc (bideltic)

Este format din creste papilare care urmează circular curbura falangetei şi, prin unirea cu punctul de plecare, dau naştere la două unghiuri situate în extremități opuse. Între brațele acestor două unghiuri, crestele papilare existente se rotesc asemenea unui vârtej, de la care provine şi numele de tip cerc sau verticil.

Tipul bideltic este atât de răspândit, iar desenul papilar cuprinde atâtea detalii, încât s-a făcut o împărțire a acestuia în şapte subtipuri.

Subtipul circular este dactilograma al cărui nucleu îl constituie o creastă papilară, asemănătoare unui cerc, şi cunoaşte cinci varietăți.

Subtipul spirală este dactilograma al cărui nucleu îl formează o creastă papilară, care se roteşte ca o spirală ce se depărtează de punctul central, cu sensul de rotire spre dreapta sau spre stânga, şi se prezintă sub trei varietăți.

Subtipul ovoidal (elipsoidal) se caracterizează prin existența unui nucleu format dintr-o creastă papilară, care în traiectoria sa ia aspectul unui oval alungit, perpendicular pe şanțul de flexiune, orizontal sau oblic, spre dreapta ori spre stânga.

Subtipul rachetă are nucleul constituit dintr-o creastă papilară, care în traiectoria sa ia forma unui oval ascuțit la bază şi terminat cu o baghetă, asemănătoare unei rachete de tenis orizontală sau perpendiculară pe şanțul de flexiune, ori înclinată fie dreapta, fie spre stânga desenului.

Subtipul laţuri gemene sau contrare cuprinde dactilograme cu nucleul constituit din două laţuri contrare, ce se încolăcesc între ele şi ale căror braţe se îndreaptă în direcţii opuse, desenul regiunii centrale semănând cu un vârtej.
Subtipul bideltic buzunar se defineşte printr-un nucleu constituit din două laţuri independente, ale căror braţe se îndreaptă în aceeaşi direcţie, spre dreapta sau spre stânga, dar unul îl înconjoară pe celălalt, dînd regiunii centrale aspectul unui bob de fasole sau al unui buzunar.
Subtipul bideltic combinat rezultă din amestecul unui nucleu monodeltic cu un desen adeltic. Mai este descris şi un subtip bideltic excepţional, caracterizat prin aceea că desenul papilar, deşi are două delte, nucleul său are o formă care nu poate fi încadrată la nici unul din subtipurilor bideltice descrise mai sus.

d. *Tipul polideltic*

Cuprinde dactilograme digitale care au o formă mai rar întâlnită, fiind constituit din combinarea unuia sau a două desene de tip laţ cu unul de tip cerc, sau prin combinarea a două desene de tip cerc, în urma căreia rezultă un desen papilar cu mai multe de două delte. În raport de numărul deltelor, se împarte în două subtipuri: trideltic şi quatrodeltic.
Subtipul trideltic cuprinde trei delte, rezultate din combinarea unei dactilograme de tip laţ cu una de tip circular.
Subtipul quatrodeltic cuprinde patru delte, rezultate din combinarea a două dactilograme de tip circular sau a uneia de tip circular cu două de tip laţ.

Tipul amorf

Denumirea provine de la topografia neregulată a crestelor papilare, care nu sunt sistematizate pe regiuni. În raport de detaliile desenului papilar, tipul amorf se subdivide în trei subtipuri.

Subtipul simian este constiuit din desenul papilar ale cărui creste, în configurația lor, nu au nici o trăsătură comună cu celelate tipuri. Este atât de rar, încât, pînă în prezent, în România nu a fost întâlnit.

Subtipul danteliform este format, în totalitate sau în parte, din fragmente de creste papilare, care cad perpendicular pe şanțul de flexiune, având o formă asemănătoare cu a unei ghirlande sau a verigilor incomplete ale unui lanț.

Subtipul nedefinit cuprinde dactilogramele cărora, din cauza distrugerii dermului, ca urmare a unor leziuni ori a existenței unei cicatrice, nu li se poate distinge subtipul după criteriul formei regiunii centrale.

C. *Elementele adiacente ale desenului papilar*

Elementele adiacente nu sunt construite din creste papilare, însă pot fi folosite la identificare, atunci când există puține detalii ale desenului papilar. Din această categorie fac parte: cicatricele, liniile albe, liniile şanțurilor de flexiune, negi sau alte malformații ce apar în relief pe piele şi se reproduc fidel în amprentă.

D. Procesul identificării dactiloscopice

Practica şi teoria criminalistică privitoare la identificarea persoanei după detaliile desenului papilar cunosc trei metode de identificare dactiloscopică: metoda cantitativă, metoda calitativă şi metoda mixtă.

Metoda cantitativă impune să se constate un număr minim obligatoriu de puncte coincidente. Metoda calitativă are în vedere numai valoarea punctelor de coincidență rezultate din frecvența lor, fără a se ține seama de numărul punctelor de coincidență. Metoda mixtă ține seama, în măsură egală, de ambele criterii.

În România a fost adoptată metoda cantitativă, care presupune stabilirea poziției identice a cel puțin 12 puncte (detalii) caracteristice. Numărul minim al acestor caracteristici diferă de la o țară la alta. În unele țări sunt admise minimum opt caracteristici comune (Anglia, Bulgaria etc.); altele pretind minimum zece caracteristici (Danemarca şi Ungaria); în cele mai multe țări se pretind minimum 12 caracteristici (Belgia, Franța, Germania etc.); în Malta se cer minimum 14 caracteristici, iar Cipru, Scoția şi Interpolul pretind minimum 16 caracteristici; în alte țări (Lituania, Luxemberg, Norvegia şi Ucraina), practica judiciară nu pretinde un număr minim de caracteristici.

Numărul minim de 12 puncte coincidente adoptat de teoria şi practica criminalistică din România nu este o cifră rigidă, obligatorie. Se pot formula concluzii de certitudine şi când se găsesc mai puțin de 12 coincidențe, dacă se constată detalii complexe, cum ar fi: trei bifurcații suprapuse, perechi de butoniere sau cârlige etc. Dacă în dactilograme se descriu detalii de configurație simplă şi des întâlnită în practica de expertiză criminalistică,

pentru formularea unei concluzii cert pozitive sunt necesare 12 puncte coincidente sau chiar mai multe.

E. *Sisteme automate de identificare a amprentelor şi a urmelor digitale*

În tările dezvoltate ale lumii, în care industria electronică produce aparatură de ultimă creaţie cu aplicare în cercetarea criminalistică a urmelor, au fost puse la punct sisteme de prelucrare automată a amprentelor, bazate pe tehnica recunoaşterii formelor cu ajutorul computerului.

a. *Sistemul automat de identificare folosit în Japonia*

Este aplicat în practică începând cu anul 1982. În acest sistem, ordinatorul detectează în mod automat particularităţile (capetele şi bifurcaţiile crestelor papilare) din imaginea unei amprente digitale, le introduce în memorie şi le compară.

Apoi, computerul stabileşte raporturile care leagă între ele particularităţile definind numărul de creste care le separă. Poziţia, direcţia particularităţilor şi raporturile lor reciproce sunt traduse în date numerice, pe care calculatorul le introduce în memorie. Procesul este realizat pentru ansamblul întregii amprente: maşina detectează 100 particularităţi pe imaginea unui deget.

b. *Sistemul MORFO*

Societatea MORFO-SYSTEMS, cu sediul principal în Franţa şi cel subsidiar în SUA, a pus la punct sistemele ARF (Automatic Fingerprint

Recognition System) şi AFIS (Automatic Fingerprint Identification Sustem), care permit ca un suspect să fie identificat în câteva minute, după amprentele şi urmele digitale.

În ambele sisteme se compară urma digitală ridicată de la locul faptei cu amprentele aflate într-o bancă de date (capabilă să stocheze mai multe milioane de amprente), iar în final se selectează o scurtă listă de candidaţi. Operatorul verifică lista prezentată de sistem şi se pronunţă asupra identităţii dintre urmă şi amprentă.

În ultimii ani, MORFO-SYSTEM a fost adoptat de poliţiile din Austria, Anglia, Germania etc., iar din anul 1998 este aplicat şi în România.

Sistemul AFIS 2000 – PRINTERMARK

Cu acest sistem se pot rezolva problemele reale ale utilizatorilor, fiind rodul mai multor ani de colaborare cu FBI. Sistemul PRINTERMARK are peste 100 de agenţii în toată lumea, care utilizează echipamentele sale.

Acest sistem poate fi uşor configurat, pentru a include şi o staţie de introducere „pe viu" şi, eventual, ataşarea fotografiei persoanei. Impresiunile se stochează prin simpla rulare a degetului pe un dispozitiv special.

Sistemele prezentate sunt cele mai performante în lume la această oră, asigurând o viteză de lucru şi un randament de neatins în sistemul manual de lucru.

CAPITOLUL al VI-lea
URMELE DE PICIOARE

Secţiunea I – Carcateristicile urmelor de picioare

§ 1. Clasificare

Cercetarea criminalistică a urmelor de picioare este o activitate complexă, al cărei scop principal îl constituie identificarea persoanei. Valoarea de identificare a acestor urme este dată atât de detaliile desenului papilar al plantei (talpa piciorului), cât şi de forma şi detaliile urmei de încălțăminte şi, uneori, al piciorului încălțat numai cu ciorapi.[1]

O clasificare[2] a acestei categorii de urme poate fi făcută după mai multe criterii:

După obiectul creator, urmele se clasifică astfel:

urme create de piciorul descălțat (urme plantare)

urme create de încălțăminte (pantofi, cizme etc.)

urme create de piciorul semiîncălțat (urme de ciorapi).

După modul de formare, urmele de picioare pot fi:

urme de adâncime

urme de suprafață.

Urmele de suprafață se subdivid în: urme de stratificare şi urme de destratificare.

După valoarea de identificare, urmele pot fi:

vizibile

invizibile (latente).

§ 2. Topografia plantei piciorului (talpa)

---

[1] **I.Vasiliniuc**, **V.Măcelaru**, *Expertiza urmelor lăsate de picioare*, colectiv, în Tratat practic de criminalistică, vol. II, I.G.M., Bucureşti, 1976, p. 53

[2] **Camil Suciu**, *Criminalistica*, Editura „Didactică şi Pedagogică", Bucureşti, 1972, p. 239 şi urm.; **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 168-169; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, *op. cit*., p. 75; **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 87

Talpa (planta) piciorului cuprinde patru regiuni: metatarso-falangiană, metatarsiană, tarsiană şi a călcâiului.

Regiunea metatarso-falangiană este cuprinsă între vârful degetelor şi linia imaginară, perpendiculară pe axul longitudinal al plantei, care trece prin articulația situată între falanga a doua a degetului mare şi metatars.

Regiunea metatarsiană este cuprinsă între regiunea metatarso-falangiană şi o linie imaginară, perpendiculară pe axul longitudinal al plantei, care trece prin articulația tarsului cu metatarsul.

Regiunea tarsiană, corespunzătoare osului tarsului, este cuprinsă între regiunea metatarsiană şi călcâi, respectiv de-a lungul cavității (scobiturii) tălpii piciorului.

Regiunea călcâiului este partea superioară a tălpii, corespunzătoare osului calcaneu.

Secțiunea a II-a – Cercetarea la fața locului a urmelor de picioare

§ 1. Căutarea şi descoperirea urmelor

Descoperirea urmelor de picioare prezintă un grad de dificultate mult mai redus, comparativ cu aceeaşi activitate privind urmele de mâini. În ceea ce priveşte urmele latente (invizibile) formate de plantă (talpă), deci de piciorul descălțat, vor fi aplicate aceleaşi tehnici folosite la căutarea şi descoperirea urmelor de mâini.

§ 2. Fixarea urmelor de picioare

Pentru fixarea urmelor de picioare se folosesc tehnicile cunoscute în criminalistică pentru toate categoriile de urme: descrierea în procesul-verbal de cercetare la fața locului, fotografierea şi copierea cu pelicule adezive şi folosirea mulajelor pentru urmele de adâncime.

a. *Descrierea urmelor în procesul-verbal*

La descrierea urmelor în procesul-verbal se are în vedere locul în care s-au format (drum, teren arabil, spațiu de locuit etc.), condițiile atmosferice, pentru urmele găsite în locuri neacoperite (ploaie, zăpadă), numărul acestora, natura lor (de suprafață sau de adâncime), modul în care au fost create (picior încălțat, picior descălțat sau încălțat numai cu ciorapi).

b. *Fotografierea*

Fotografierea urmelor de picioare se realizează prin folosirea mijloacelor tehnice simple, obişnuite, sau prin folosirea unor tehnici speciale. Oricare ar fi tehnicile folosite, urma trebuie mai întâi pregătită pentru fotografiere, prin curățare cu mijloace adecvate, pentru a nu fi distruse detaliile utile identificării.

În timpul fotografierii, aparatul foto se fixează perpendicular pe urmă şi se folosesc sursele laterale de lumină. Alături de urmă se aşază o linie gradată sau un alt sistem de măsurat, pentru a se fixa dimensiunile urmei în centimetri. În acelaşi scop, se aşează instrumentul de măsurat de-a curmezişul urmei.

c. *Copierea cu peliculă adezivă*

Metoda este folosită pentru urmele de suprafață, când acestea prezintă detalii importante, cum ar fi: detalii ale desenului papilar, detalii de uzură a încălțămintei etc. Tehnica folosită este aceeaşi ca şi în cazul urmelor de mâini, însă se impune un spor de precauție, pentru a nu distruge detaliile urmei şi a se asigura o copiere uniformă a întregii suprefețe a acesteia. După obținerea copiei se va avea în vedere că s-a înregistrat negativul, iar pentru a se obține pozitivul, se va folosi aparatul de mărit, prin aşezarea peliculei cu emulsia spre izvorul de lumină.

d. *Realizarea mulajelor*

Tehnica este folosită pentru urmele de adâncime.
Înainte de a se proceda la realizarea mulajului, urma trebuie pregătită, curățind-o cu mijloace adecvate, care să nu distrugă detaliile utile identificării. Dacă urma nu este bine conturată în adâncime, se vor aşeza în jurul ei, pe margini, carton, şipci de lemn sau pământ, pentru înălțare şi pentru a evita alunecarea în afara urmei a gipsului de consistență mai moale.
Pentru mulaje se folosesc ceara, parafina, gipsul.
Dacă urma s-a format pe o suprafață instabilă, cum ar fi nisipul, făina, urma va fi pregătită înainte de turnarea gipsului. În acest scop, se pulverizează

suprafața cu vapori de apă, obținându-se o pojghiță care va suporta materialul folosit pentru mulaj, fără a distruge detaliile[3].

Praful de gips se introduce într-un vas şi se adaugă apă până se obține o pastă cu fluiditate corespunzătoare, comparabilă cu smântâna. Dacă mulajul obținut este de consistență prea moale îşi pierde forma şi părăseşte conturul urmei. Dacă este prea consistent, dur, distruge detaliile urmei sau nu pătrunde în mod uniform în toate detaliile acesteia.

Gipsul se toarnă în două, trei reprize, iar între acestea se aşează în conturul urmei, bețe sau fire de sârmă, pentru a-i asigura rezistența în timpul ridicării şi al transportului. Mulajul obținut se ridică cu grijă, pentru a se evita degradarea, şi se lasă să se usuce. Spălarea mulajului în vederea fotografierii se face numai cu apă curentă şi numai după ce a fost bine uscat.

3. Cărarea de urme

La cercetarea la fața locului se observă, uneori, o înşiruire uniformă de urme, create de piciorul încălțat sau descălțat al aceleiaşi persoane, care poartă denumirea de cărare de urme (de paşi).

Pentru descrierea cărării de urme sunt examinate următoarele elemente: direcția de mişcare, linia mersului, lungimea pasului, lățimea pasului şi unghiul pasului (unghiul de mers)[4].

a. *Direcția de mişcare*

[3] **Camil Suciu**, op. cit., p. 248; **Emilian Stancu**, *Investigarea ştiințifică a infracțiunilor*, Universitatea Bucureşti, 1986, p. 155; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, op. cit., p.76

[4] **Camil Suciu**, op. cit., p. 252; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, op. cit., p. 80; **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 93-94

Din examinarea aspectului general al urmelor putem afla direcția de mişcare. În acest scop, vom cerceta poziția degetelor la piciorul descălțat şi vârful încălțămintei la piciorul încălțat, care trebuie să fie în față, spre direcția de mers. Acest element poate fi modificat în cazul simulării în scopul derutării organelor judiciare.

Sunt cunoscute multiple metode de simulare: încălțarea pantofilor, ghetelor cu tocul în față, sau confecționarea obiectelor de încălțăminte cu cele două repere inversate: tocul în față şi vârful în spate.

b. *Linia mersului*

Linia mersului este o linie frântă, ce uneşte aceleaşi puncte ale urmelor consecutive lăsate de piciorul stâng şi, respectiv, de piciorul drept, şi reprezintă linia după care se mişcă corpul odată cu fiecare pas. Aceste puncte sunt centrele exterioare ale călcâielor, iar rezultatul unirii este o linie în zig-zag. Unghiurile formate de această linie sunt mai mici sau mai mari, în funcție de lungimea pasului.

c. *Lungimea pasului*

Se măsoară de la partea din spate (toc, călcâi) a urmei unui picior, până la partea din spate a urmei imediat următoare a celuilalt picior.
Lungimea pasului este folosită pentru a se stabili dacă persoana care a făcut urmele fugea sau mergea normal, transporta o greutate etc.

d. *Lățimea pasului*

Se măsoară între laturile interioare ale tocului (călcâiului), de la urma piciorului stâng până la urma piciorului drept.
Cu acest element se poate restrânge cercul persoanelor bănuite a fi produs cărarea de urme, deoarece putem să stabilim vârsta aproximativă a persoanei, starea de sănătate, viteza de mers şi, cu anume probabilitate, chiar sexul.
La o vârstă înaintată, lățimea pasului este mai mare, pentru că persoana respectivă simte nevoia de a-şi asigura echilibrul în timpul mersului şi, de aceea, merge cu picioarele mai îndepărtate. La fel se întâmplă şi cu o persoană care transportă o greutate. Pentru a evita căderea în față, îşi asigură baza de susținere prin deschiderea pasului.
Lățimea pasului se reduce proporțional cu viteza de mers. Pentru a străpunge mai uşor aerul şi a-şi asigura viteza, omul reduce lățimea pasului.
De asemenea, lățimea pasului este specifică sexului feminin, care tinde la reducerea ei până la inexistență. Spre deosebire de băieți, care nu dau importanță acestui element, fetele îşi studiază mersul, călcând cu un picior în fața celuilalt, încât calcă cu ambele picioare pe aceeaşi linie, ca la mersul pe bârnă. Mersul este şi mai caracteristic pentru fetele fotomodel (manechin), fiind asemănător cu cel al acrobaților care fac echilibristică (pe sârmă).

e. *Unghiul pasului (unghiul de mers)*

Este dat de locul de întâlnire al liniei imaginare, ce trece prin diametrul longitudinal al urmei cu linia mersului. Acest element nu poate fi descris în cazul în care linia mediană a urmelor este paralelă cu linia mersului. Unghiul poate fi pozitiv, atunci când este deschis în direcția mersului (în mersul normal), sau negativ atunci când este deschis în direcția opusă (în mersul normal, forțat, denaturat intenționat).

Deschiderea unghiului este direct proporţională cu viteza de mers. La mersul în fugă, unghiul se deschide foarte mult, în timp ce la mersul la pas normal, pas de plimbare sau mers studiat, pentru a produce efectele dorite (mers tip Charlot), unghiul pasului este pozitiv şi are o deschizătură foarte mare[5].

[5] **S. A. Golunski**, *Criminalistica*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1961, p. 408; **Camil Suciu**, op. cit., p. 251-253

CAPITOLUL al VII-lea
URMELE DE BUZE ŞI DE DINŢI

Secţiunea I – Urmele de buze

§ 1. Valoarea de identificare a urmelor de buze

Urmele de buze sunt mai rar îmtâlnite la locul săvârşirii infracţiunii, iar valoarea lor de identificare este mai redusă, comparativ cu urmele de mâini sau urmele de picioare. Sunt întâlnite în cazul infracţiunilor de omor şi a celor privitoare la viaţa sexuală atât pe corpul victimei, cât şi pe corpul făptuitorului. Conturul buzelor, compoziţia machiajului (rujul) oferă elemente cu valoare de identificare redusă. Urmele de salivă prezente în aceste împrejurări pot contribui la stabilirea grupului secretor şi la aflarea grupei sangvine a persoanei de la care provin[1].

[1] I. R. Constantin, Gh. Niţă, Gh. Bratu, *Expertiza urmelor lăsate de buze*, colectiv, în *Tratat păractic de criminalistică*, vol. II, I.G.M. Bucureşti 1978, p. 60 şi urm.

§ 2. Căutarea şi ridicarea urmelor

Urmele de buze se pot forma pe suporturi dintre cele mai diverse: pahare, sticle pentru apă sau băuturi alcoolice din care se bea direct, linguri, instrumente stomatologice, lenjerie de corp sau de pat şi chiar pe corpul uman[2].

Sunt cerecetate cu atenție obiectele pe care se formează în mod obişnuit asemenea urme. Cea mai mare valoare de identificare o au urmele latente (invizibile). Pentru relevarea lor sunt folosite metode diferite, precum pudrarea şi afumarea.

Urmele de buze sunt urme de suprafață şi se formează prin depunerea pe obiectele cu care vin în contact a unor secreții biologice (salivă), produse alimentare (grăsimi, sosuri, sucuri) sau chiar cosmetice (rujuri, vaselină).

Pentru relevare se pudrează, într-un strat fin, pudra relevantă pe întreaga suprafață presupusă că păstrează asemenea urme; de asemenea, pudra mai poate fi aplicată pe suprafața cercetată cu ajutorul pensulei. Sunt folosite pulberi din cele mai cunoscute în dactiloscopie, precum şi cele întrebuințate în cosmetică. Întotdeauna, la alegerea pulberii se va urmării asigurarea contrastului cu fondul.

---

[2] **Emilian Stancu**, *Criminalistică*, vol. I, Editura "Actami", Bucureşti, 1995, p. 182; **Ion Mircea**, *Valoarea criminalistică a unor urme de la locul faptei*, Editura "Vasile Goldiş", Arad, 1996, p. 113 şi urm.; **Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță**, op. cit., p.85.

Obiectele cercetate vor fi manevrate cu grijă, pentru a nu se deteriora sau şterge urmele.

Afumarea se aplică mai ales la relevarea urmelor aflate pe obiecte din metal cromat sau nichelat, după procedeele folosite la urmele de mâini.

Urmele relevate se descriu în procesul- verbal de cercetare la faţa locului şi se fotografiază. Obiectele comod transportabile se ridică pentru cercetări în laborator.

Fotografierea urmelor de buze se realizează după tehnici simple, cunoscute, sau cu mijloace moderne, în raport cu natura şi caracteristicile suportului şi de dotarea tehnică a organelor de urmărire penală, care efectuează cercetările.

Pentru relevarea urmelor latente se foloseşte procedeul reflexiei sau fotografierea prin transparenţă, dacă suportul pe care au fost găsite urmele este transparent.[3]

Urmele de buze de pe corpul persoanei pot fi relevate prin fotografierea cu tehnici speciale, ce folosesc razele gamma.

Secţiunea a II-a – Urmele de dinţi

Valoarea de identificare a urmelor de dinţi

Urmele de dinţi au o valoare de identificare apreciabilă, datorită detaliilor danturii care pot fi imprimate în urmă[4]. Le întâlnim în special în cazul infracţiunilor de violenţă, violuri, tâlhării, atât pe corpul victimei, cât şi pe

[3] **P.F. Ceccaldi**, La criminalistique, Presses Universitaires de france, 1962, p. 50

[4] **Boboş Laurenţiu,** *Identificarea persoanei după urmele de dinţi, în 20 de ani de expertiză criminalistică*, Ministerul de Justiţie, Bucureşti, 1978, p. 167; **Camil Suciu**, *Criminalistica*, Editura "Didactică şi Pedagogică ", Bucureşti, 1972, p. 258

corpul făptuitorului. De asemenea, pot fi găsite pe obiecte apte să le reproducă detaliile, cum ar fi alimentele (brânzeturi) sau fructele (mere, pere, etc.).

Elementele care servesc la identificare sunt lungimea şi lăţimea dinţilor, modul cum sunt dispuşi pe cele două maxilare, lipsa dinţilor sau a unor părţi din aceştia, modificări datorate uzurii, accidentelor, diferitelor boli, lucrărilor de protetică dentară, etc.[5]

Stabilitatea danturii umane este un alt element preţios, care se foloseşte la identificare.

§ 2. Căutarea şi ridicarea urmelor

Urmele de dinţi pot fi găsite pe diferite suporturi, sub formă statică sau dinamică.

Sub formă statică, urmele păstrează conturul, plasamentul, distanţa şi lăţimea dinţilor etc.

Urmele dinamice se recunosc pe obiectul primitor, deoarece au aspect de striaţii, create de neregularităţile lor, în special ale dinţilor de pe maxilarul superior.

Pe corpul omului se formează urme de suprafată pentru că, după muşcătură, pielea şi ţesuturile moi au tendinţa de a reveni în poziţia iniţială.

În cursul cercetărilor la faţa locului prezenţa medicului legist, iar când situaţia o impune şi a medicului stomatolog, poate contribui substanţial la descoperirea şi valorificarea acestor urme.

Deoarece urmele de dinţi sunt vizibile cu ochiul liber, descoperirea lor nu întâmpină dificultăţi deosebite. Pentru a fi valorificate în cursul cercetărilor,

---

[5] **Gh. Asanache, Gh. Păşescu**, *Expertiza urmelor lăsate de dinti pe corpul omenesc,*colectiv, în Tratat practic de criminatic, vol. II, Bucureşti, 1978, p.78 şi urm.

aceste urme trebuie fixate prin descrierea în procesul-verbal de cercetare la fața locului, fotografiere şi folosirea mulajelor.

Descrierea urmelor în proesul- verbal de cercetare la fața locului se face cu respectarea regulilor generale privitoare la întocmirea acestui mijloc de probă. Se va acorda atenția cuvenită descrierii suporturilor pe care s-au găsit, natura şi consistența lor, numărul şi forma acestora. Când suportul este chiar corpul omului aflat în viață sau un cadavru, se va menționa zona în care au fost găsite , cu precizarea organului din apropiere: ochi, ureche, nas, etc. Dacă sunt mai multe urme, se consemnează distanța dintre ele[6].

Fiecare urmă va fi descrisă separat, cu precizarea formei, dimensiunilor, precum şi a aspectului, a culorii, etc.

Fotografierea urmelor se face cu obiectivul aparatului foto în poziție perpendiculară pe suprafața purtătoare de urme. Vor fi fotografiate grupele de urme precum şi fiecare urmă separat, folosindu-se surse de iluminat aşezate lateral sau în spatele aparatului foto, prin procedee ce diferă, după cum urmele sunt de suprafață sau de adâncime.

Pentru a se obține dimensiunile reale ale urmelor, se recomandă folosirea unei linii gradate, aşezate lângă urmă.

Pentru mulaje se folosesc materialele cunoscute, în special gipsul dentar. Urma va fi pregătită, pentru a se înlătura impuritățile şi corpurile străine. Dacă suportul este moale (ciocolată, unt), urma va fi pulverizată cu şerlac, pentru a se forma o crustă protectoare, apoi se toarnă gipsul.

Mulajele sunt fotografiate şi conservate în ambalaje corespunzătoare.

Pentru efectuarea expertizei criminalistice se vor folosi mulaje de comparație, luate de la persoanele bănuite a fi produs urmele cercetate[7].

---

[6] **Camil Suciu**, op. cit., p. 252; **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura "Actami", Bucureşti, 1995, p. 177-179; **Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță**, op. cit., p. 86-87.

[7] **Camil Suciu**, op. cit., p. 260.

CAPITOLUL al VIII-lea
URMELE INSTRUMENTELOR DE SPARGERE

Secțiunea I – Noțiune şi clasificare

§ 1. Noțiune

Literatura de specialitate foloseşte această denumire deoarece este foarte răspândită în practica organelor judiciare, însă această sintagmă are o sferă mult mai largă decât o indică denominația. Astfel, prin instrumente de spargere înțelegem o varietate foarte mare de obiecte: aparate adaptate sau special construite, precum şi orice corp dur, folosite pentru a înfrânge rezistența încuietorilor şi a oricăror mijloace utilizate pentru protecția şi paza bunurilor. În această categorie de instrumente sunt incluse nu numai cele care folosesc la spargere, în accepția proprie a cuvântului, ci şi cele care folosesc la tăiere, apăsare, topire, etc. De cele mai multe ori sunt folosite obiecte dure avute la îndemână, dar şi obiecte sau aparate adaptate ori special construite pentru săvârşirea faptelor. În această categorie sunt incluse ciocane, şurubelnițe, utilaje care folosesc flacăra oxiacetilenică pentru topirea uşilor din oțel de la casele de bani sau chiar aparatură ca raze laser.

§ 2. Clasificare

Multitudinea şi varietatea instrumentelor de spargere utilizate de infractori fac cu neputință o clasificare atotcuprinzătoare a acestora după natura, forma sau destinația lor[1]. De aceea s-a acceptat o clasificare a urmelor în raport de modul în care acționează instrumentele asupra obstacolului întâmpinat şi pe care o considerăm a fi corespunzătoare. Potrivit acestui criteriu[2], urmele instrumentelor de spargere se clasifică în: urme de tăiere, urme de frecare, urme de apăsare, urme de lovire, precum şi urme de ardere şi topire.

Urmele de tăiere

Urmele de tăiere se produc prin acțiunea mecanică a obiectului creator de urme, care este mai dur şi apt de a tăia, a străpunge obstacolul asupra obiectului primitor de urmă, care are o consistență mai slabă şi este capabil a păstra detaliile urmelor create, care au aspect de striații paralele. Poziția acestor striații ne poate dovedi că tăierea s-a efectuat cu mâna stângă sau cu mâna dreaptă[3].

---

[1] **I. Vicol**, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, I.G.M., Bucureşti, 1976, p. 251-256; **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura "Didactică şi pedagocică", Bucureşti, 1978, p. 81; **Emilian Stancu**, *Investigarea ştiințifică a infracțiunilor*, Universitatea Bucureşti, Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, op. cit., p. 89.1986, p. 227-228.

[2] **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura "Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 305; **Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță,** op. cit., p. 89.

[3] **I. Iacubovskaia**, *Unele aspecte ale identificării urmelor de tăiere*, în *Probleme de medicină judiciciară şi de criminalistică,* vol. I, Editura "Medicală", Bucureşti, 1964, p. 76 -78.

Urmele de tăiere pot fi grupate după natura instrumentului folosit la tăiere. Dintr-o primă subgrupă fac parte: toporul, cuțitul, dalta, care produc urme dinamice, în timp ce obiectul creator pătrunde în masa obiectului primitor şi detaşează o porțiune din acesta. Pe suprafața tăiată de topor, cuțit, daltă se vor imprima detaliile obiectului creator, sub formă de striații paralele, cu valoare de identificare[4].

Din a doua subgrupă fac parte urmele produse de diferite categorii de cleşti sau foarfece. Aceste instrumente pot fi folosite la tăiat tablă sau materiale textile. Urmele produse sunt de dimensiuni mai mici, mai greu de observat cu ochiul liber, însă oferă suficiente elemente pentru stabilirea apartenenței de grup, având forme caracteristice şi inconfundabile. Cele două lame care acționează în direcții opuse lasă urme care încep din exteriorul obiectului primitor şi sfârşesc în masa acestuia. La fiecare apăsare pe mânerul instrumentului se taie un fragment din obiectul primitor şi, pentru a se continua tăierea, trebuie ca operatorul să schimbe poziția foarfecelor, urmărind o linie dreaptă, şi să apese din nou pe mânere. La fiecare apăsare, respectiv ridicare a foarfecelui, în materialul textil sau tabla tăiată rămâne o urmă caracteristică, sub formă de coadă de rândurică.

Există şi o treia subgrupă, din care fac parte burghiele şi sfredelele pentru străpuns metalul sau lemnul. Acestea produc urme caracteristice în masa obiectului primitor, dar au o valoare de identificare mai redusă.

[4] **I. R. Constantin**, *Examinarea urmelor formate prin frecare-alunecare*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., Bucureşti, 1980, p. 66 şi urm.

Urmele de frecare

Se produc prin alunecarea obiectului creator pe suprafața obiectului primitor. Cele mai caracteristice urme de această natură se produc prin acțiunea sfredelelor, bomfaierelor sau pilelor. Detaliile urmelor produse pe suprafața obiectului primitor, apoi în masa acestuia, prezintă o valoare redusă de identificare. De aceea se strânge pilitura (cu ajutorul magneților) şi rumeguşul, pentru a se examina compoziția (rețeta de fabricație) pulberilor metalice rezultate din uzura acestora[5].

Urmele de apăsare

Se produc prin apăsarea obiectului creator pe suprafața obiectului primitor. Urmele formate reproduc detaliile obiectului creator, existente din procesul de fabricație sau datorate uzurii. Sunt găsite la fața locului, în special la furturile din locuințe, din autoturisme, etc., când se folosesc răngi de fier, leviere, şurubelnițe sau alta corpuri dure. Prezintă o valoare de identificare mai redusă, pentru că detaliile obiectului creator sunt mai puțin semnificative.

Urmele de lovire

Sunt întâlnite la vitrinele magazinelor, geamurile locuințelor, parbrizele sau geamurile portierelor de la autoturisme. Obiectele care le-au produs nu lasă urme uitle identificării. De aceea, în cursul cercetărilor la fața locului se caută

[5] **Ion Mircea**, *Criminalistica,* Editura "Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 107.

chiar aceste obiecte pe care făptuitorii le abandonează, fiind preocupați de transportul bunurilor însuşite şi părăsirea cât mai grabnică a locului faptei[6]. Pentru a nu produce zgomote, făptuitorii aplică mai întâi o bandă adezivă pe sticla de la geam, parbriz, etc., apoi o lovesc cu obiectele avute la îndemână. Uneori, aceste obiecte lasă imprimat conturul şi forma lor, unele urme produse fiind utile pentru stabilirea apartenenței de grup a acestor obiecte[7].

Urmele de ardere şi topire

Sunt produse de aparate cu flacără, care lasă urme specifice de ardere sau de topire a metalului de la sistemele de închidere ori de la uşi metalice ale caselor de bani. Sunt folosite utilaje care dezvoltă temperaturi înalte, precum lămpi cu flacără oxiacetilenică sau raze laser[8].

[6] **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, op. cit., p. 90-91.
[7] **Ion Vicol**, *Examinarea urmelor formate prin lovire*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., Bucureşti, 1980, p. 69 şi urm.
[8] **Ion Sandu**, *Examinarea urmelor formate prin ardere sau topire*, colectiv, în *Tratat practice de criminalistică*, vol. III, I.G.M., Bucureşti, 1980, p. 73 şi urm.

Secțiunea a II-a – Cercetarea la fața locului

Cercetarea la fața locului trebuie făcută cu respectarea normelor generale, dar şi a unor reguli impuse de particularitățile acestor urme. Organele de urmărire penală trebuie să reconstituie traseul parcurs de făptuitor, pentru a putea căuta şi valorifica urmele produse. Se va acorda o atenție deosebită aşa-numitelor împrejurări negative, care ajută la reconstituirea traseului parcurs de făptuitor şi la explicarea unor încercări de simulare. De aceea, este necesar să se consemneze toate detaliile privitoare la locul unde s-a produs forțarea încuietorilor, spargerea geamurilor, a zidului sau plafonului, poziția cioburilor de sticlă (în interiorul sau exteriorul camerei)[9].

După descrierea în procesul-verbal de cercetare la fața locului, urmele vor fi fotografiate prin tehnici obişnuite sau prin tehnici speciale, pentru înregistrarea tuturor detaliilor urmei. Se recomandă folositrea judicioasă a surselor de lumină, în special pentru fotografierea detaliilor urmelor de adâncime.

Pentru urmele de adâncime se execută mulaje din parafină ori din ceară roşie, dacă nu sunt prea bine conturate. Urmele mai bine conturate şi mai adânci se ridică cu ajutorul mulajelor din plastilină sau gips. Oricare ar fi materialul folosit, urma se tratează mai întâi cu glicerină, pentru a se evita aderența la obiectul purtător de urmă.

O formă specifică de urme ale instrumentelor de spargere este întâlnită în caz de forțare a plumburilor. Plumburile se aplică la închiderea sacilor cu bani , ce

[9] **Camil Suciu**, *Criminalistica*, Editura "Didactică şi Pedagogică", Bucureşti, 1972, p. 281-282; **Ion Mircea**, *Valoarea criminalistică a unor urme de la locul faptei*, Editura "Vasile Goldiş", Arad, 1996, p. 428-430; **Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță**, op. cit., p. 92

urmează a fi depuşi la bancă ori predați depunătorilor, la cerere. Se folosesc, de asemenea, plumburi pentru sigilarea vagoanelor de marfă ale C.F.R., asupra cărora se săvârşesc numeroase acte de sustragere. Pentru cercetarea acestor fapte sunt folosite cunoştințele unor specialişti în domeniu, care vor însoți organele de poliție la locul faptei. În raport de metodele practicate de făptuitori, organele de urmărire penală vor folosi mijloace tehnico-ştiințifice din dotare, pentru constatarea şi valorificarea urmelor.

Din generalizarea practicii de urmărire penală a rezultat că făptuitorii înlocuiesc plumburile aplicate de organele competente cu altele de acelaşi tip şi aplică simbolul corespunzător prin presare cu cleştele. Alteori, plumburile sunt violate prin lărgirea canalelor sforii, cu diferite instrumente ascuțite, iar plumburile din material plastic sunt tăiate în lungul canalelor, apoi se relipesc cu ajutorul unei substanțe chimice potrivite ori prin încălzire.

CAPITOLUL al IX-lea

URMELE MIJLOACELOR DE TRANSPORT

Secțiunea I – Noțiune şi clasificare

§ 1. Noțiune

Noțiunea de urmă a mijloacelor de transport are o sferă foarte cuprinzătoare. Pentru definirea acestei categorii de urme s-au folosit multiple formulări. Acceptată în literatura de specialitate este aceea care consideră că prin urmă a mijloacelor de transport se înțelege orice modificare produsă de sistemul de rulare, de celelalte părți componente, pe obiectele sau suprafețele cu care vehiculul a venit în contact.

§ 2. Clasificare

Urmele mijloacelor de transport pot fi clasificate după:
calea de transport folosită:
urmele mijloacelor de transport pe drumurile publice;
urmele mijloacelor de transport pe căile ferate;
urmele mijloacelor de transport aeriene;
urmele mijloacelor de transport navale.
natura forței care asigură deplasarea:
urmele mijloacelor de transport auto (camioane, autoturisme, etc.);

urmele mijloacelor de transport acționate animal (car, căruță, sanie);
urmele mijloacelor de transport acționate de om (bicicleta, roaba, schiurile);
urmele mijloacelor de transport acționate de presiunea aburilor (vapoare, locomotive);
urmele mijloacelor de transport acționate de presiunea gazelor (mijloace auto, locomotive);
urmele mijloacelor de transport acționate de forța vântului sau a curenților de aer (nave cu vele, baloane, planoare, deltaplane).
Pentru fiecare din aceste categorii există clasificări proprii. Astfel, urmele mijloacelor de transport auto sau hipo pot fi clasificate în urme: de adâncime, de suprafață, statice, dinamice,etc.[1].

Secțiunea a II-a – Urmele mijloacelor de transport auto

§ 1. Clasificare

[1] **Camil Suciu**, *Criminalistica*, Editura "Didactică şi Pedagogică", Bucureşti, 1972, p. 288; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, op. cit., p. 93-94; **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura "Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 110

Urmele mijloacelor de transport auto pot fi clasificate după multiple criterii. În lucrările de specialitate, cele mai cunoscute clasificări se fac după modul de formare a urmelor şi după părţile componente ale auotvehiculului care contribuie la formarea lor.

a. După modul de formare, urmele mijloacelor de transport se clasifică în:

urme de rulare;

urme de impact;

urme de substanţe provenite de la autovehicul.

b. După părţile componente ale autovehicului creatoare de urme, distingem:

- urme create de roţi;
- urme create de ansamblele şi subansamblele autovehicului;
- urme create de încărcătură şi resturi de încărcătură.

§ 2. Urmele de rulare

După modul de formare, deosebim urme statice şi urme dinamice.

A.Urmele statice

Urmele statice se formează printr-un singur contact între obiectul creator (pneurile) şi obiectul primitor (partea carosabilă a drumului).
La cercetarea urmelor de rulare statice trebuie avute în vedere următoarele repere: detaliile desenului antiderapant, lățimea benzii de rulare, circumferința anvelopei[2].

Detaliile desenului antiderapant

Pot fi studiate numai detaliile desenului antiderapant ale pneurilor din spate deoarece, atunci când autovehiculul se deplasează în linie dreaptă, acestea se suprapun peste cele ale pneurilor din față. Urmele pneurilor din față pot fi studiate numai la viraje.
Cercetarea desenului antiderapant poate furniza date utile pentru stabilirea direcției de mers, mai ales atunci când autovehiculul angajat în accident a părăsit locul faptei.

b. Lățimea benzii de rulare

Se măsoară de la linia mediană spre margini şi ajută la determinarea încărcăturii şi a vitezei de rulare. Linia mediană este reperul ce rămâne neschimbat, pentru că la vehiculul supraîncărcat lățimea de rulare creşte considerabil, apoi se reduce, pe măsură ce anumite părți de încărcătură sunt

[2] **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura Fundației "Chemarea", Iaşi, 1992, p. 144; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, op. cit., p. 94

descărcate. În ceea ce priveşte raportul dintre lăţime şi viteză, lăţimea se reduce pe măsură ce viteza de deplasare a autovehiculului creşte[3].

Circumferinţa roţii

Se măsoară după identificarea în urma de rulare a unor detalii care se repetă cu regularitate. Aceste detalii reprezintă locul unde pneul a fost străpuns de un anumit obiect sau a fost vulcanizat. Distanţa dintre două detalii ce se repetă cu regularitate corespunde circumferinţei pneului. Cunoscând acest reper, organele de urmărire penală vor face comparaţie cu datele ce figurează în cartea tehnică a autovehiculelor aflate în circulaţie şi vor stabili tipul de autovehicul care a format urma.

După natura suprafeţei de rulare, urmele statice se împart în urme de suprafaţă şi urme de adâncime, iar cele de suprafaţă se subdivid în urme de stratificare şi urme de destratificare.

B. Urmele dinamice

Se formează în timpul frânării şi blocării roţilor care alunecă pe suprafaţa carosabilă. O urmă de frânare are aspect de trapez, cu baza mică la începutul

[3] **Ştefan Lungu**, **Ion Constantin**, *Examinarea urmelor lăsate de benzile de rulare*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., Bucureşti, 1989, p. 99 şi urm.

frânării, iar baza mare corespunde momentului în care conducătorul autovehiculului a ridicat piciorul de pe frână. Cercetarea urmelor de frânare furnizează date utile pentru stabilirea stării tehnice a sistemului de frânare şi a vitezei de circulație.

Prezența unor urme de frânare scurte şi repetate confirmă o defecțiune la sistemul de frânare, care obligă conducătorul autovehiculului să încerce de mai multe ori reducerea vitezei sau oprirea autovehiculului. Lungimea urmei de frânare ajută expertul să determine viteza de rulare după metodele de calcul cunoscute.

Cercetarea urmelor de frânare poate furniza şi date privitoare la compoziția chimică a cauciucului din care sunt fabricate pneurile care au produs urmele. În acest acop, se recoltează din urmă, cu tehnici speciale, particule desprinse de pe pneuri, în timpul frecării cu planul dur al suprafeței carosabile.

§ 3. Urmele de impact

Urmele de impact se produc în momentul în care autovehiculul aflat în mişcare întâlneşte un obstacol fix (perete, pom, stâlp de linie telefonică, etc.)

sau un obstacol mobil (un autovehicul aflat în mişcare în acelaşi sens sau circulând din sens opus).

A. Impactul cu un obstacol fix

La locul impactului rămân urme caracteristice, care vor folosi la identificarea autovehiculului implicat în eveniment. În aceste împrejurări vor fi examinate atât obstacolul fix, cât şi autovehiculul, daca a mai fost găsit la locul impactului, sau după ce a fost identificat, în cazul în care conducătorul auto a părăsit locul faptei.

La locul impactului vor fi căutate urme de cioburi, microparticule metalice sau pelicule de vopsea. De esemenea, se ştie că în momentul impactului are loc un transfer de substanță între cele două obiecte: pe autovehicul se vor găsi particule de scoarță de pom, var sau altă vopsea din zid, perete, etc., iar pe obstacolul fix vor rămâne pelicule de vopsea de la autovehicul, ori urme de violență (distrugeri) produse de bara de protecție a autovehiculului, situate la o înălțime diferită față de sol, după tipul autovehiculului.

B. Impactul între două vehicule (autovehicule) aflate în mişcare

Impactul poate avea loc în două ipoteze diferite: la depăşire sau la impact frontal.

În caz de depăşire

Autovehiculul angajat în depăşire poate produce autovehiculului depăşit şocuri de intensităţi diferite. În funcţie de intensitatea şocului, autovehiculul depăşit poate să rămână în poziţie normală sau poate fi răsturnat şi chiar aruncat la distanţe mari de locul impactului. Pe ambele autovehicule se formează urme sub formă de striaţii paralele. La examinarea acestor urme vor fi căutate pelicule de vopsea sau microparticule metalice, „împrumutate" între cele două autovehicule. De aceea vor fi examinate cu minuţiozitate ambele autovehicule găsite la locul evenimentului sau după ce sunt identificate, ştiut fiind faptul că cei interesaţi vor folosi toate mijloacele pentru a face să dipară urmele.

b. În caz de impact frontal

Impactul se produce între autovehicule care circulă din sens opus. În funcţie de viteza acestora, de greutatea lor şi de intensitatea şocului, nici unul dintre ele nu va mai rămâne la locul impactului.

Va fi cercetat mai întâi locul impactului, care va fi cu uşurinţă identificat, deoarece rămân fragmente de pământ desprins de pe pneuri sau caroserie, cioburi de sticlă, pelicule de vopsea, etc. Deoarece persoanele interesate vor lua măsuri ca aceste urme, vizibile cu ochiul liber, să dispară, se va acorda atenţie deosebită microurmelor: particule de sticlă, pelicule de vopsea sau pulberi metalice. După fotografiere cu tehnici speciale, microurmele metalice vor fi ridicate cu ajutorul magneţilor, iar cele din sticlă şi vopsea, cu ajutorul aspiratorului portabil.

c. Impactul dintre un autovehicul aflat în mişcare şi un vehicul (auto sau hipo) care staţionează

Generalizarea practicii de cercetare a evenimentelor rutiere ne oferă şi o a treia ipoteză în care se produce impactul. De cele mai multe ori, este cazul autovehiculelor sau vehiculelor cu tracţiune animală, staţionate pe partea carosabilă a drumului, fără ca prezenţa acestora, mai ales în timpul nopţii, să fie semnalizată cu o sursă de lumină.

Impactul cu vehiculele cu tracţiune animală are loc şi în timp ce acestea se află în mişcare; nefiind semnalizată prezenţa lor cu o sursă de lumină, mai ales în timpul nopţii sau pe timp de ceaţă, conducătorul autovehiculului aflat în mişcare le observă prea târziu, în raport cu viteza cu care circulă, pentru a mai putea evita impactul.

În aceste cazuri, trebuie identificat cu multă atenţie locul impactului, deoarece cel puţin unul din cele două vehicule nu mai rămâne la locul impactului, din cauza inerţiei şi a gradului de intensitate a şocului.

Dacă autovehiculul care staţionează este de gabarit şi tonaj greu, când este lovit de un autoturism uşor poate rămâne nemişcat de la locul impactului; în schimb, autoturismul în mişcare este proiectat la distanţă de câţiva metri şi, uneori, se opreşte cu direcţia de mers opusă sensului în care circulă.

Tot astfel, un camion greu şncărcat, dacă loveşte o căruţă sau

- un autoturism de mic litraj, le proiectează la distanţe mari şi le produce avarii grave, făcându-le, de multe ori inutilizabile.

Vor fi căutate, şi de această dată, urmele lăsate la locul impactului (particule de metal, pelicule de vopsea, cioburi sau microparticule de sticlă, etc.).

§ 4. Urmele reprezentând obiecte din încărcătură sau resturi ale acesteia

În accidente de trafic pot rămâne la fața locului obiecte din încărcătură sau resturi ale acesteia. Cercetarea lor prezintă interes pentru stabilirea împrejurărilor în care a avut loc accidentul, în special în cazurile în care autovehiculul a părăsit locul faptei. Descrierea completă cu reținerea detaliilor caracteristice ale acestora, fotografierea lor pot contribui la idetificarea autovehiculului.

§ 5. Urmele de substanțe provenite de la autovehicul

Circulația normală a unui autovehiculul, chiar fără a fi avut loc un impact cu un obstacol, lasă urme care concură la identificarea acestuia, când autovehiculul a părăsit locul faptei.

În această categorie se includ urmele de sol, ulei, motorină, benzină sau alte substanțe.

Urmele de sol sunt de cele mai multe ori urme de noroi, lăsate la ieşirea autovehiculului de pe un teren umed şi intrarea acestuia pe un drum asfaltat. Examinarea urmelor de sol poate contribui la stabilirea locului pe unde a circulat autovehiculul.

Urmele de ulei, motorină, benzină sau alte substanțe se pot forma în timpul deplasării autovehiculului, sau când acesta staționează. Aceste urme pot proveni de la rezervorul sau motorul autovehiculului, unde sunt folosite ca lubrifianți sau carburanți, ori de produsele transportate (autocisterne pentru motorină, ulei, benzină).

Dacă vehiculul staționează, urmele au forme cararcteristice de picături sau baltă. O cantitate mai mare (baltă) poate explica fie o staționare de durată, fie

o defecțiune la rezervor sau la cisterna respectivă. Atât picăturile, cât şi balta au forme cu margini regulate, aproape rotunde (când terenul nu este înclinat). Dacă autovehiculul se află în mişcare, picăturile au formă de pară cu coada îndreptată spre direcția de mers, deoarece, după ce lichidul a atins suprafața carosabilă, curentul format de viteza de deplasare a maşinii îl proiectează în direcția de mers până la epuizare.

Secțiunea a III-a – Urmele mijloacelor de transport hipo

§ 1. Clasificare

Urmele create de vehicule cu tracțiune animală se clasifică după:

a. scopul cu care sunt construite:

- vehicule cu roți;

- vehicule cu şine (sănii);

b. animalele de tracţiune

- căruțe (trase de cai);
- care (trase de boi).

Urmele din prima categorie pot fi clasificate, la rândul lor, în două subgrupe. Astfel, vehiculele cu roți pot fi prevăzute cu roți de lemn căptuşite cu şină metalică sau roți cu pneuri, de obicei roți uzate, provenite de la autovehicule. De asemenea, urmele săniilor pot proveni de la sănii cu talpă de lemn sau de la sănii având tălpi căptuşite cu şină.

La această categorie de urme se cercetează şi urmele create de animalele de tracțiune şi cele create de persoana care le însoțeşte[4].

§ 2. Urme create de vehicule

A. Urmele create de roți

Urmele roților cu şină metalică sunt uşor de recunoscut după lățime şi adâncime. Se diferențiază de cele ale pneurilor, deoarece sunt mai înguste şi, de aceea, în terenul moale roata pătrunzând mai uşor, formează urme de adâncime.

Aceste urme se cercetează pentru a se stabili diametrul roții, după distanța dintre cuiele de fixare a şinei de roata de lemn, când aceste repere se repetă cu

[4] **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, op. cit., p. 98-100; **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura "Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 114-115.

regularitate. De asemenea, se măsoară lățimea roților, anumite detalii ale şinei provenite din fabricație sau datorate uzurii, precum şi ecartamentul roților.
În ultimii ani, sunt tot mai frecvente cazurile de înlocuire a roților cu şină metalică prin roți cu pneuri uzate, provenite de la mijloacele de transport auto. În funcție de împrejurări şi posibilitățile materiale, proprietarul căruței poate înlocui toate roțile, după cum le poate înlocui numai pe cele din spate, sau poate circula cu trei roți cu şină şi cu o singură roată cu cauciuc.
În cazul înlocuirii roților cu şină prin roți cu pneuri, diferența dintre urmele create de acestea este, în principiu, uşor de făcut. Se are în vedere, în primul rând, ecartamentul roților, care la autovehicule este bine măsurat şi menționat în cartea tehnică pentru fiecare fabricant şi tip de autovehicul. La mijloacele de transport acționate animal, ecartamentul roților diferă după dorința proprietarului sau după inspirația meşterului care le confecționează.
Un alt element de diferențiere îl constituie direcția urmei. La autovehicule, liniile urmelor lăsate de roți sunt drepte, uniforme, fiind rare cazurile când „fulează" o roată, descriind o urmă şerpuită. La căruțe, roțile nu au întotdeauna diametrul corespunzător diametrului osiei şi descriu urme şerpuite, uşor de deosebit de cele ale autovehiculelor.

B. Urmele create de sănii

Sunt urme dinamice, sub formă de dâre paralele. Pot reproduce detalii ale elementelor de construcție, după cum sunt tălpi de lemn sau acoperite cu şină metalică. Pe drumurile intens circulate, sunt distruse de alte mijloace de transport. De asemenea, sunt distruse de temperatura crescută ori acoperite de zăpada căzută imediat după formarea lor, sau de zăpada purtată de vânt. Deşi prezintă un interes mai redus în criminalistică, acestea se cercetează pentru a

stabili lățimea lor, distanța dintre tălpi, direcția de mers şi anumite detalii provenite din construcție sau datorate uzurii.

§ 3. Urmele animalelor de tracțiune

Pentru tractarea acestor mijloace de transport se folosesc boii şi caii. De aceea, trebuie să cunoaştem caracteristicile copitelor şi a urmelor lăsate, după cum sunt potcovite sau nepotcovite[5].

La mijloacele de transport acționate de cai, potcoava are o formă asemănătoare literei U, cu deschiderea înapoi şi cu extremitățile laturilor îndoite spre interior, apropiată de forma întregii copite. La paricopitate (boi), copita este despărțită în două de un şanț longitudinal şi, pe fiecare din cele două părți ale copitei, se fixează câte o potcoavă sub formă de lamelă, cu contur semilunar.

Ambele categorii de potcoave se fixează pe copită cu ajutorul unor cuie din metal (caiele).

La copitele nepotcovite se cercetează forma, dimensiunile şi orice detaliu util pentru identificare. La copitele potcovite se cercetează urmele potcoavelor, dimensiunile şi forma lor, numărul cuielor şi modul de dispunere, detaliile de fabricație sau datorate uzurii; uneori, se întâlnesc chiar urme de sânge produse de cuiele unei potcoave uzate.

§ 4. Urmele însoțitorilor mijloacelor de transport

Urmele însoțitorilor sunt urme paralele cu cele lăsate de roți, ştiindu-se faptul că însoțitorii merg în partea stângă a animalelor de tracțiune, pentru a le

[5] **Lupu Coman**, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, I.G.M., Bucureşti, 1976, p. 263

supraveghea, şi, mai rar, în urma căruței. Pot fi urme ale piciorului încălțat, iar în timpul verii, pot fi chiar urme de picior desculț (întâlnite din ce în ce mai rar).

Cercetarea acestor urme prezintă interes în caz de furt, atunci când s-au folosit mijloace de transport, dar, mai ales, în cazul accidentelor de circulație soldate cu vătămări corporale sau victime.

După cărarea de paşi sau alte detalii ale urmelor, putem stabili dacă, în momentul în care autovehiculul a lovit căruța din față, din spate sau la depăşire, victima (victimele) era în căruță sau circula pe jos.

Secțiunea a IV-a – Alte categorii de urme

În grupa mare a urmelor mijloacelor de transport sunt incluse şi urmele create de mijloacele acționate de om. Acestea se pot deplasa cu ajutorul roților (bicicleta, roaba, căruțul pentru obiecte sau materiale uşoare de uz gospodăresc) sau prin alunecare (schiuri, sania trasă de om).

Examinarea urmelor de bicicletă prezintă interes la cercetarea accidentelor de trafic în care, de cele mai multe ori, biciclistul este victimă. Se va consemna

unde s-a produs impactul, urmele lăsate de roțile bicicletei până la producerea impactului, starea tehnică şi distrugerile produse, etc.

Urmele de roabă sunt întâlnite pe şantierele de construcții sau în mediul rural. Se cercetează lățimea, adâncimea şi alte detalii ale urmei, pentru a se stabili traseul parcurs şi greutatea încărcăturii. Prezintă interes pentru diferențierea accidentelor de muncă de omorul intenționat, ştiindu-se că pe roabă se pot găsi urme de sânge lăsate în timpul accidentului sau transportului cadavrului, cu scopul de a se deruta cercetările.

Urmele de schiuri au formă de dâre lăsate pe zăpadă, care nu mai sunt paralele ca la sănii, ci, distanța dintre ele se schimbă, după dorința schiorului. Se vor cerceta şi descrie urmele , pentru a stabili dacă au fost lăsate de o singură persoană (de o pereche de schiuri) sau de mai multe persoane. Locurile unde au fost fixate bețele lasă urme caracteristice, care folosesc la stabilirea direcției de înaintare. Detaliile de fabricație sau datorate uzurii prezintă interes redus pentru identificare.

CAPITOLUL al X-lea

URMELE DE INCENDII ŞI EXPLOZII

Secțiunea I – Urmele de incendii

§ 1. Noțiune şi clasificare

a. Noțiune

Incendiul este un fenomen fizico-chimic, prin care se produce arderea uneia sau a mai multor substanțe în prezența oxigenului din aer[1]. Prin ardere se produc modificări parțiale sau totale ale obiectelor, substanțelor, produselor şi ale oricăror altor valori cuprinse de flăcări. Oricare ar fi natura şi întinderea modificărilor suferite, prin ardere se produc urme care au valoare de identificare în criminalistică.

b. Clasificare

Incendiile pot fi clasificate după mai multe criterii: natura substanțelor sau obiectelor supuse arderii, urmările şi proporțiile incendiului privind pagubele produse sau cauzele care le determină. După acest ultim criteriu, incendiile se împart în: naturale, accidentale şi cele produse intenționat[2].

---

[1] **I. Cora**, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, I.G.M., Bucureşti, 1976, p. 360-361

[2] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura "Actami",Bucureşti, 1995, p. 269 şi urm.; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, op. cit., p. 103; **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura "Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 158-159

Incendiile provocate de cauze naturale

Această categorie de incendii prezintă un interes mai redus, deoarece, în principiu, nu se pune problema răspunderii penale a unor persoane. Ele trebuie cercetate şi din punct de vedere criminalistic, pentru a le putea deosebi de cele accidentale şi intenționate, răspunderea penală fiind angajată în special în cazul celor din ultima categorie.

Incendiile naturale pot fi provocate de descărcările electrice atmosferice (trăsnetul) sau de razele solare; tot incendii naturale sunt autoaprinderile şi cele provocate de electricitatea statică.

Descărcările electrice atmosferice

Pentru criminalistică prezintă interes trăsnetul, descărcare electrică atmosferică, caracterizată prin zgomot şi lumină puternică[3]. Fulgerul este tot o descărcare electrică atmosferică, dar nu este însoțită de zgomot.

Trăsnetul loveşte cele mai înalte repere din teren, cum sunt arborii izolați, clădirile înalte, rețelele electrice, precum şi oamenii sau animalele aflate în câmp deschis.

[3] **Z. Ander**, *Leziunile şi moartea prin electricitate atmosferică*, în *Probleme de medicină judiciară şi de criminalistică*, vol. II, Editura "Medicală", Bucureşti, 1996, p. 49-52.

Trăsnetul poate fi produs experimental în laborator. La trecerea prin metal a curentului electric al trăsnetului se constată urme caracteristice în jurul orificiului creat. Sunt picături sub formă de perle, care au dimensiuni, formă şi alte caracteristici specifice celor produse de trăsnetul experimental, comparabil cu cele produse de trăsnetul natural.

Pe îmbrăcămintea şi pe corpul omului, trăsnetul lasă urme caracteristice sub formă de arsuri, distrugeri de țesuturi, orificii cu borduri carbonizate sau escoriații sub formă de ferigă, cunoscute sub denumirea de „figură de trăsnet”[4].

b. Razele solare

Datorită latitudinii geografice la care este situată România, razele solare pot provoca incendii în mod cu totul excepțional, pe timp de secetă îndelungată, cu temperaturi foarte ridicate, în plantații tinere de păduri sau pajişti, situate cu expunere la soare cea mai mare parte a zilei.

La noi, razele solare produc incendii dacă sunt concentrate de om cu ajutorul unei lentile având convexitatea orientată spre soare[5]. Se produc astfel de

[4] **Mina Minovici**, *Tratat complet de medicină legală,* vol. I, Bucureşti, 1928, p. 681 şi vol. II,Bucureşti, 1930, p. 635; **Gh. Scripcaru**, **M. Terbancea**, *Patologie medico-legală*, Editura “Didactică şi Pedagogică”, Bucureşti, 1978, p. 366-368.

[5] **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Universitatea “Babeş-Bolyai”, Cluj, 1976, p.125.

incendii de către copiii care folosesc lentile din sticlă pentru joacă şi aprind din greşeală depozitele de furaje foarte uscate sau casele acoperite cu stuf, în cursul zilelor de vară cu temperaturi foarte ridicate.
Sunt studiate în criminalistică pentru a putea fi deosebite de cele accidentale sau intenționate.

c. Autoaprinderile

Sunt cunoscute autoaprinderile de natură fizico-chimică şi autoaprinderile de natură biologică.
Din prima categorie fac parte autoaprinderile ce se produc la grăsimi animale sau vegetale, depozitate în condiții necorespunzătoare, precum şi bumbacul neprelucrat şi strâns în baloturi etc.
Autoaprinderile de natură biologică se produc prin fermentarea substanțelor vegetale sub acțiunea bacteriilor, când au o umiditate crescută şi sunt ventilate necorespunzător, ca în cazul depozitelor de furaje sau hârtie[6].

d. Electricitatea statică poate produce autoaprinderi prin scurgerea unor lichide slab conducătoare de electricitate, pe conducte sau la diverse recipiente. În asemenea condiții, se produce o scânteie de descărcare electrică, ce va declanşa aprinderea într-un mediu de gaze uşor inflamabile.

B. Incendiile accidentale

[6] **I. Crăciun**, **L. Lencu**, **S. Calotă**, *Stabilirea şi prevenirea cauzelor de incendii*, Editura "Tehnică", Bucureşti, 1993, p. 114.
[7] **I. Cora,** op. cit., p. 361; **Camil Sociu**, op. cit., p. 329

Sunt frecvent întâlnite în activitatea unităților militare de pompieri şi în practica organelor judiciare. În cercetarea criminalistică prezintă interes pentru că trebuie să le putem deosebi de cele provocate cu intenție.

Cele mai multe incendii accidentale se produc din cauza neglijenței în manipularea surselor de foc. Fumătorii aruncă la întâmplare capetele de țigară, gospodinele nu verifică starea tehnică a utilajelor de uz casnic: cuptorul tip aragaz, fierul de călcat, reşoul sau caloriferul electric Curățarea hainelor cu benzină, fără a fi asigurată ventilația corespunzătoare, constituie o altă cauză a incendiilor accidentale., etc.

Alteori, incendiile accindentale sunt provocate de scurtcircuitele electrice, din cauza unor defecțiuni tehnice de pe rețea sau a defecțiunilor tehnice ale acestor aparate, datorate procesului de fabricație sau uzurii.

Conductorii electrici suprasolicitați sunt arşi şi se produce o topire a metalului cu urme caracteristice, cunoscute sub denumirea de „perlare”[7], cu aspect de perle sau globule de diferite dimensiuni în zona unde s-a produs acest fenomen.

Pe corpul omului, urmele trecerii curentului electric au aspectul unor depresiuni şi pergamentări liniare sau rotunde, de culoare gri. Uneori se imprimă o urmă caracteristică, denumită „marca electrică”, ce poate reproduce forma conductorului electric[8].

C. Incendiile intenționate

Sunt rar întâlnite în practica organelor judiciare şi a experților criminalişti. Trebuie cercetate pentru a le deosebi de cele accidentale şi pentru urmările lor deosebit de grave, constând în pierderi de viați omeneşti şi mari pagube

[8] **Gh. Scripcaru**, **M. Terbancea**, op. cit., p.358.

materiale. La cercetarea lor vor participa în mod obligatoriu, specialişti şi experţi din rândurile pompierilor militari şi, dacă s-au produs vătămări corporale şi pierderi de vieţi omeneşti, prezenţa medicului legist este indispensabilă.

După modul în care sunt declanşate incendiile produse cu premeditare pot fi clasificate în incendii cu aprindere imediată şi incendii cu apridere întârziată.

a. Incendii cu aprindere imediată

Aceste tipuri de incendii se produc la o perioadă foarte scurtă de timp din momentul depunerii sursei de foc şi până la declanşarea focului. Persoanele care au declanşat focul nu au timp să se îndepărteze de la locul faptei şi, de aceea, cei care au semnalat primii evenimentul vor fi incluşi în cercul celor suspecţi de a săvârşi fapta. De cele mai multe ori, printre bănuiţi sunt incluşi piromanii, persoanele cu afecţiuni psihice care au preferinţă pentru distrugerea bunurilor prin foc.

b. Incendiile cu aprindere întârziată

Se folosesc cele mai diferite mijloace pentru a se mări durata de timp necesară făptuitorului, pentru a se putea depărta de la locul incendiului. Aceste mijloace diferă după mediul în care trăiesc cei suspecţi de a fi provocat incendiul, gradul de pregătire profesională, posibilităţile materiale şi nivelul de dezvoltare a tehnicii în perioada respectivă.

Cele mai cunoscute mijloace de declanşare intenţionată a focului sunt: aşezarea unei lumânări, folosirea unor dispozitive cu cronometru şi folosirea fitilelor[9].

[9] **Matei Basarab**, *Criminalistica*, Universitatea "Babeş-Boyai", Cluj, 1969, p. 150.

Folosirea lumânărilor

Este procedeul aflat la îndemâna oricui şi este considerat şi cel mai primitiv. Focul se declanşează când flacăra de la lumânare a ajuns la nivelul dorit, în dreptul lichidului inflamabil aşezat într-un vas din apropiere. La cercetarea faptei se va căuta vasul respectiv şi se vor recolta probe de cenuşă, dacă incendiul a produs efectul urmărit. În cenuşă se pot găsi substanţe grase rezultate din lumânarea topită sau un capăt de lumânare, stinsă înainte de a arde în întregime.

2. *Folosirea dispozitivelor cu cronometru*

Sunt folosite improvizaţii din cele mai rudimentare, între care şi ceasul de masă sau ceasul cu pendulă, procedeu întâlnit în lumea satelor, unde cronometrul perfecţionat nu a ajuns. Alteori sunt folosite cronometre de ultimă generaţie tehnică, provenite din import, pentru a se reduce cât mai mult posibilităţile de prindere a autorului.

Oricare ar fi sistemul de cronometre folosit, se vor găsi urmele lor în cursul cercetărilor fie sub forma în care au fost depuse, fie cu importante urme de degradare sau descompunere. Părţi ale acestora vor fi suficiente pentru stabilirea modului de declanşare a incendiilor.

3. *Folosirea unor fitile*

Fitilele pot fi acoperite cu fibre textile sau pot fi folosite fără această îmbrăcăminte. Pe traseul fitilului ars vor rămâne urme sub forma unor dâre, care trebuie examinate cu atenție, fotografiate, iar din cenuşa rezultată prin ardere se vor ridica probe pentru analiza de laborator.

Alte mijloace semnalate în practica organelor de urmărire penală în acest domeniu privesc:

- fitiluri din bumbac, impregnate cu lubrifianți sau alte materiale de întreținere a focului care, aprinse la un capăt, transportă flacăra către punctul imflamabil principal într-o anumită perioadă de timp, dând posibilitatea incendiatorului să se depărteze de la locul faptei;
- acoperirea unui bec sub tensiune cu o cârpă şi mai multe straturi de hârtie; becul, la un anumit grad de temperatură, va face explozie, împrăştiind în jurul său fragmente de hârtie aprinsă;
- scoaterea sârmei de nichelină dintr-un reşou şi întinderea ei sub tensiune printre mai multe obiecte uşor inflamabile;
- baloane de plastic pline cu neofalină, prinse cu sârmă de nichelină pusă sub tensiune.

§ 2. Cercetarea urmelor de incendiu

Mai înainte de a se deplasa la fața locului, echipa trebuie să cunoască cât mai multe date despre locul incendiului, obiectele şi bunurile prezente, stadiul în care a ajuns focul şi consecințele incendiului. În echipa ce se va deplasa la fața locului este indispensabilă prezența tehnicienilor şi a experților în acest domeniu, precum şi a medicului legist, atunci când au rezultat vătămări corporale sau pierderi de viați omeneşti.

Măsurile ce trebuie luate pentru salvarea vieții persoanelor şi stingerea focului sunt de competența pompierilor militari şi a personalului medical. Organele de urmărire penală, tehnicieni şi experți criminaliști au şi sarcini proprii, dar şi obligația de a colabora permanent cu specialiştii pompierilor şi a medicilor legişti[10].

Activitatea de căutare a urmelor cuprinde atât obiectivul distrus, cât şi împrejurimile sale. Urmele vor fi căutate în interiorul obiectivului (locuință, depozit de materiale, depozit de furaje, etc.), cât şi în afara acestuia, pentru a se identifica urme de mâini, urme de picioare, urme de forțare a uşilor, ferestrelor sau a sistemelor de închidere, substanțele grase rezultate din arderea unor lumânări folosite ca sursă de foc, urmele unor dispozitive cu cronometru sau a fitilelor, starea instalației electrice şi a conductorilor electrici, etc.

Un obiectiv de importanță deosebită, ce impune colaborarea cu specialiştii pompierilor militari, îl constituie stabilirea focarului, a punctului de declanşare a incendiului, precum şi a faptului dacă a fost un singur focar sau mai multe. Chestiunea prezintă interes deosebit ştiindu-se faptul că la autoaprinderi există un singur focar, în centrul masei depozitate, în timp ce la incendiile intenționate există de regulă, mai multe focare, situate la periferie.

Constatările făcute se consemnează în procesul - verbal de cercetare la fața locului, iar cele mai importante repere ale obiectivului cercetat precum şi urmele găsite se fotografiază.

Secțiunea a II- a – Urmele create de explozii

[10] **Vladimir Stoica**, *Cercetarea evenimentelor deosebite (incendii şi explozii)*, în *Probleme de criminalistică şi criminologie*, nr. 3-4/1985, p. 102 şi urm.

§ 1. Noțiuni generale

Explozia este un proces de transformare bruscă a unui material, cu formare de gaze şi dezvoltare de căldură.

Explozia este un caz particular al arderii rapide, caracterizată printr-o descompunere a substanțelor explozive şi de transformare a lor în alți compuşi (în general gazoşi), în care are loc o mare dezvoltare de căldură şi efectuarea de lucru mecanic. Viteza de ardere, la exploziile propriu-zise, este de 10-100 m/s, iar la detonații, viteza de propagare a flăcării este între 1000 şi 4000 m/s, pentru ca, la unele substanțe explozive, să depăşească mult această limită[11].

O clasificare a exploziilor se poate face după multiple criterii. În raport cu viteza de ardere şi descompunerea amestecurilor explozive, se deosebesc două tipuri de explozie:

- deflagrația, care reprezintă o reacție chimică ce se produce cu o viteză mai mică decât viteza sunetului în mediu nears;
- detonația, care reprezintă arderea ce se preoduce cu o viteză a flăcării mai mare decât viteza sunetului în mediu nears.

După tipul de reacții care au loc, exploziile pot fi de natură fizică sau de natură chimică. O explozie de natură fizică întâlnim în cazul exploziei unei butelii, datorate excesului de presiune a gazului lichefiat. Explozii de natură chimică se produc atunci când gaze ca metanul, butanul etc., precum şi vaporii de benzină formează cu aerul amestecuri explozive. Tot astfel, praful de cărbune din mină, în amestecul cu aerul, formează grizu, care este cauza atâtor accidente de muncă grave din minele de cărbuni.

[11] **P. Bădulescu**, *Cauzele tehnice ale incendiilor şi prevenirea lor*, Editura "Tehnică", Bucureşti, 1971, p. 125-12

Sub aspect criminalistic, exploziile se clasifică în accidentale şi premeditate, iar după particularităţile urmelor pe care le formează, acestea diferă după caracterul difuz sau concentrat al exploziei[12].

§ 2. Cercetarea la faţa locului în caz de explozie

În caz de explozie, cercetarea cuprinde o suprafaţă foarte mare, în care sunt incluse atât locul unde s-a produs explozia, cât şi zona cuprinsă între locul propriu-zis al exploziei şi cel până unde a acţionat suflul acesteia, atât pe orizontală, cât şi pe verticală (pereţii, instalaţiile şi obiectivele prezente în zona exploziei sau a suflului acesteia, dărâmăturile produse ca urmare a exploziei, împrejurimile craterului produs de explozie, etc.)[1].

Este necesar ca în asemenea cercetări, locul faptei să cuprindă şi o zonă de siguranţă, în aşa fel încât să se asigure descoperirea tuturor urmelor şi mijloacelor materiale de probă care au putut fi vehiculate, eventual, la diferite distanţe de suflul exploziei.

Caracteristica principală a exploziilor difuze este aceea că obiectele sunt aruncate sub formă radială, având drept centru locul unde s-a produs explozia. La exploziile concentrate, în locul unde s-a produs explozia (crater) toate obiectele sunt sfărâmate, iar obiectele din jur sunt mai mult sau mai puţin distruse, în raport cu depărtarea faţă de centrul exploziei.

În cazul unei explozii concentrate, locul unde a fost plasat explozibilul trebuie stabilit şi examinat cu atenţie, întrucât el poate furniza informaţii preţioase asupra materialelor folosite de infractori. Cu ocazia cercetărilor la faţa locului trebuie examinat cu minuţiozitate terenul, pentru a se descoperi bucăţi din ambalajul explozibilului. Deşi în asemenea cazuri pot avea loc mari

[12] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura "Actami", Bucureşti, 1995, p. 275.
[1] **I. Anghelescu**, **Gh. Asanache**, **I.R. Constantin**, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, I.G.M., Bucureşti, 1976, p. 150-155.

stricăciuni, printr-o examinare atentă, sistematică şi perseverentă, pot fi descoperite urme provenind din ambalajul explozibilului, care prezintă importanță pentru stabilirea cauzelor exploziei, materialelor folosite, posibilităților pe care le-a avut infractorul, etc.

Cercetarea la fața locului trebuie să mai urmărească resturile de obiecte distruse, bunurile degradate sau aduse în stare de neîntrebuințare, pentru a se stabili dacă ele au existat acolo, gradul de distrugere, degradare, împrejurări deosebite pentru orientarea cercetătorilor şi calificarea juridică a faptei săvârşite.

Concomitent cu examinarea urmelor exploziei, prin investigații, ascultarea martorilor oculari, trebuie să se stabilească cine se afla acolo în momentul exploziei, dacă procesul de producție era în curs de desfăşurare sau nu, cine era interesat în provocarea distrugerilor, degradărilor, cine asigură paza obiectivului respectiv şi în ce mod era organizată aceasta, cui aparțin obiectele, urmele găsite la fața locului.

Echipa de cercetători, specialişti şi experți trebuie să caute urme ale mecanismelor de detonare, mai ales dacă există indicii privitoare la provocarea unei explozii în scop criminal. În activitatea de cercetare vor fi folosiți şi câinii special dresați, ştiut fiind faptul că numai astfel pot fi detectate încărcăturile explozive cu ambalaj sau pereți din material plastic, folosite tot mai frecvent în ultimii ani. Asemenea încărcături, rămase neexplodate, ajută la identificarea tipului de exploxiv folosit de autorii faptei intenționate şi, astfel, se restrânge cercul persoanelor bănuite că au săvârşit fapta.

Procesul-verbal întocmit la terminarea cercetărilor va trebui să cuprindă cât mai multe detalii şi să fie însoțit de fotografii specifice locului şi faptei, precum şi de filmări obişnuite sau cu ajutorul camerelor video.

În cazul exploziilor produse la bordul avioanelor, al navelor sau al mijloacelor de transport de orice tip, în echipă trebuie să fie prezenți experți de înaltă calificare în domeniul respectiv, care cunosc tipurile de materiale explozive de ultimă creație şi modul de folosire al acestora, urmele ce pot fi găsite la cercetare, precum şi examinarea şi interpretarea acestora.

Practica de urmărire penală, din ultimii ani, de la noi, reține că, de cele mai multe ori, exploziile cu consecințele cele mai grave sunt de natură accidentală; se întâlnesc însă tot mai frecvent şi explozii premeditate care produc pierderi de vieți omeneşti şi imense pagube materiale.

CAPITOLUL al XI-lea

URMELE BIOLOGICE DE NATURĂ UMANĂ

Secțiunea I – Cercetarea firelor de păr

§ 1. Considerații generale

a. Noțiune

În activitatea de cercetare criminalistică a firelor de păr se folosesc denumiri diferite, nu întotdeauna proprii, după opinia noastră, a contura conținutul acestei noțiuni. Pentru a încadra firele de păr în capitolul mare al urmelor, acestea au fost asimilate cu urmele şi denumite „urme de natură piloasă" sau „urme sub forma firelor de păr". Ambele denumiri sun improprii, deoarece, de fapt, se cercetează firele de păr şi nu urmele acestora, iar cercetarea are ca scop studiul valorii de identificare a firelor de păr, cu alte cuvinte, măsura în care pot contribui la identificarea persoanei de la care provin.

b. Valoarea de identificare a firelor de păr

Firele de păr au valoare de identificare mai redusă în comparație cu celelalte urme produse de diferite părți ale corpului: mâini, picioare, buze, dinți. Acestea sunt cercetate deoarece concură la restrângerea cercului de persoane de la care ar putea proveni[1].

Ele pot furniza informații privitoare la vârsta aproximativă, starea de sănătate, sexul persoanei, împrejurările în care s-au desprins de la locul de inserție (rupere, smulgere, tăiere sau cădere naturală), zona corpului de unde s-au desprins (cap, gene, sprâncene, axilă, regiune pubiană, etc). Valoarea de identificare a firelor de păr scade şi datorită posibilităților pe care le oferă produsele cosmetice de a le schimba foarte uşor culoarea şi alte trăsături proprii.

§ 2. Cercetarea firelor de păr

[1] **Camil Suciu**, op. cit., p. 309-314; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, op. cit., p. 111

În cercetarea criminalistică a firelor de păr, atribuțiile revin atât organelor de urmărire penală, cât şi experţilor criminalişti.

A. *Sarcinile organelor de urmărire penală*

În cursul cercetărilor efectuate la fața locului, organele de urmărire penală acordă o importanță deosebită căutării, ridicării şi conservării firelor de păr, indiferent care ar fi infracțiunea cercetată, dar manifestă un interes deosebit în cazul infracțiunilor de violență. Fire de păr pot rămâne la fața locului şi în cazul săvârşirii unui furt sau unei distrugeri de bunuri, dar sunt aproape nelipsite când se săvârşesc fapte împotriva vieții sau integrității corporale, infracțiuni la viața sexuală, tâlhării etc.

Firele de păr se caută pe lenjeria de pat, lenjeria de corp, îmbrăcăminte, corpul victimei şi corpul făţuitorului. Se pot observa cu ochiul liber, însă este recomandabil să se folosească lupa sau lampa de raze ultraviolete.

Mijloacele şi metodele folosite diferă în raport de împrejurările în care s-a săvârşit fapta. Astfel, în cazul incendiilor sau exploziilor, când se dezvoltă temperaturi foarte înalte, firele de păr pot suferi modificări de culoare, aspect sau pot fi carbonizate.

B. *Expertiza criminalistică a firelor de păr*

Deşi firele de păr au o valoare de identificare mai redusă, în practica organelor judiciare este frecvent solicitată expertiza criminalistică în acest domeniu[2]. Pentru a oferi expertului posibilitatea formulării unor concluzii ştiințific fundamentate, organele de urmărire penală trebuie să recolteze firele

[2] **V. Molnar**, **S. Mihăilescu**, *Expeztiza urmelor de natură piloasă prin microscopie clasică*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., Bucureşti, 1978, p. 81 şi urm.

de păr de la locul faptei cu multă precauție, să fie introduse separat în plicuri etichetate, iar cele care constituie modele de comparație să fie introduse, de asemenea, în plicuri separate. Tot astfel, la formularea întrebărilor trebuie să se ia în considerare mijloacele tehnice de care dispun experții în actuala etapă de dezvoltare a științei.

Este cunoscut faptul că, în ceea ce priveşte examinarea firelor de păr, pot fi formulate concluzii certe numai prin examinarea amprentei genetice. Aceasta presupune o tehnologie foarte costositoare, care, în utlimii ani, este folosită şi în țara noastră.

Expertiza criminalistică a firului de păr poate răspunde la o gamă foarte largă de întrebări, ce vor ajuta organele judiciare să restrângă cât mai mult sfera persoanelor bănuite ca fiind cele de la care s-au desprins firele de păr cercetate[3].

Specialiştii din acest domeniu dispun de mijloace moderne de examinare, precum microscopia clasică şi electronică, îndeosebi aceea de baleiaj, calorimetrică şi spectrometrică de absorbție atomică. De asemenea, este folosită analiza de activare cu neutroni[4], care permite identificarea certă a persoanei.

Cu ajutorul acestor metode şi mijloace tehnice, expertul poate stabili: dacă firele de păr găsite sunt de păr uman, dacă sunt vopsite şi care este culoarea naturală, din ce zonă sau parte a coprului provin, dacă firul de păr prezintă distrugeri, alterații patologice, urme de sânge sau ouă de paraziți, care este modul de detaşare a firului de păr, care este rasa, sexul persoanei şi vârsta probabilă a acesteia.

---

[3] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 209; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, op. cit., p. 126; **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 123

[4] **M. Dobrilă**, *Expertiza urmelor de natură piloasă prin acționare cu neutroni*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M. Bucureşti, 1978, p. 299 şi urm.

Posibilitățile de identifiare după firele de păr au sporit în prezent şi datorită prezenței antigenelor specifice sistemului A, B, O, care permite să se determine grupa sangvină[5]. Pentru efectuarea acestei probe este necesar ca firul de păr să aibă o lungime minimă de 3 centrimetri pentru un antigen, ceea ce înseamnă că, pentru verificarea întregului sistem A, B, O, firul trebuie să aibă o lungime minimă de 9 centimetri.

Date fiind posibilitățile actuale de investigare ştiințifică din România, experții criminalişti pot formula concluzii cert pozitive bazate pe tehnica de examinare a amprentei genetice.

Secțiunea a II-a – Urmele de sânge

§ 1. Noțiuni generale

Urmele de sânge pot fi întâlnite la fața locului în majoritatea cazurilor de cercetare a faptelor penale: furturi, distrugeri, etc., dar mai ales în cazul faptelor de violență, care privesc viața sau integritatea corporală: ucideri intenționate sau din culpă, violuri, tâlhării, etc.

Urmele de sânge au valoare de identificare datorită posibilităților de a se determina regiunea anatomică sau organele din care provin, natura lor (arterial sau venos), grupa sangvină, prezența alcoolului sau a unor microbi, timpul (cu aproximație) care s-a scurs de la săvârşirea faptei, dacă provin de la o persoană sau de la persoane diferite. De acea, organele de urmărire penală

[5] **M. Dragomir**, *Expertiza urmelor de natură piloasă pentru stabilirea grupei sangvine*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., Bucureşti, 1978, p. 321

trebuie să cunoască pe lângă valoarea de identificare a acestor urme şi câteva noţiuni privind proprietăţile fiziologice şi compoziţia sângelui.

§ 2. Cercetarea urmelor de sânge

În cursul cercetărilor efectuate la faţa locului, organele de urmărire penală trebuie să cunoască procedeele folosite pentru căutarea, evidenţierea, fixarea şi ridicarea urmelor de sânge.

A. *Căutarea urmelor de sânge*

La căutarea urmelor de sânge se porneşte de la studiul suporturilor pe care se pot forma. Din generalizarea practicilor de urmărire penală a rezultat că, în cursul cerctetărilor la faţa locului, urmele de sânge pot fi găsite pe corpul şi pe îmbrăcămintea victimei şi a agresorului, pe obiectele presupuse a fi fost folosite la săvârşirea faptei, pe drumul parcurs de victimă şi agresor, dacă prezintă leziuni deschise, la locul unde a fost găsită victima[6]. Toate acestea vor fi examinate cu deosebită atenţie, ştiut fiind faptul că se folosesc procedee diferite pentru distrugerea lor: ştergere, spălare, tratare cu substanţe chimice sau arderea obiectelor purtătoare.

---

[6] **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura Fundaţiei „Chemarea", Iaşi, 1992, p. 166; **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 188; **Aurel Ciporaga**, **Ioan Iacobuţă**, op. cit., p. 115

După natura lor (sânge arterial sau sânge venos) şi cantitatea de sânge scurs în afara corpului, urmele de sânge pot avea formă de baltă, dâre (mânjituri) sau picături.

Balta de sânge se produce atunci când s-a scurs o cantitate mai mare şi poate avea forme relativ rotunde sau fără contur, în raport de natura suportului, cunoscându-se faptul că pe un teren înclinat se formează şiroaie de sânge.

De asemenea, sângele de proveniență venoasă formează urme cu forme bine conturate, pe când cel de proveniență arterială, datorită presiunii cu care este aruncat în afara coprului, capătă forme de stea cu ramificații, ale căror dimensiuni diferă după înălțimea şi distanța la care se află suportul.

Dârele (mânjiturile) se formează în timp ce persoana care a suferit leziuni s-a târât în încercarea de a se salva, ori cadavrul a fost târât de către făptuitori pentru a fi ascuns. De asemenea, dârele de sânge pot proveni de la porțiunile corpului care prezintă leziuni şi pe care victima sau făptuitorul le atinge de anumite obiecte în cursul unor mişcări involuntare sau intenționate.

Picăturile au forme şi dimensiuni caracteristice după natura lor (sânge arterial sau venos), poziția pe care o aveau victima şi agresorul în timpul săvârşirii faptei (față în față, în picioare, unul culcat şi altul în picioare, etc) poziția pe care o are victima față de suportul pe care se găsesc urmele (în picioare, culcat, etc).

Căutarea urmelor de sânge nu întâmpină dificultăți atunci când sunt proaspete, vizibile. Este mai dificilă căutarea atunci când sunt indicii că au fost şterse, spălate, tratate cu substanțe chimice. De aceea se folosesc surse de iluminat, lampa cu raze ultraviolete sau diferiți reactivi, care fac posibilă diferențierea petelor ce par a fi de sânge, de cele reale.

De cele mai multe ori, urmele de sânge se găsesc pe corpul şi îmbrăcămintea omului (victimă sau agresor). Pe corpul victimei urmele de sânge trebuie căutate ori de câte ori s-au produs leziuni ale pielii, țesuturilor sau organelor.

Lipsa urmelor de sânge de la un cadravu ce prezintă asemenea leziuni constituie o aşa-numită împrejurare negativă (controversată), care duce la concluzia că fapta nu s-a săvârşit în acel loc.

Pe îmbrăcăminte, urmele de sânge vor fi examinate cu atenție deosebită, ştiindu- se faptul că pot fi spălate sau şterse cu substanțe chimice. Mai trebuie căutate urme de sânge şi în depozitul subunghial atât la victimă, cât şi la persoanele bănuite că au participat la săvârşirea faptei.

Obiectele folosite la săvârşirea faptei (topor, cuțit, par) poartă urme de sânge provenit de la victimă, dar, la fel de bine, poate proveni şi de la agresor.

În încăperi, petele de sânge vor fi căutate pe lenjeria de pat, pe covoare, precum şi pe mobilier, pereți sau tavan. Când există bănuiala că au existat urme de sânge, dar au fost spălate sau tratate cu substanțe chimice, se vor folosi surse de lumină adecvate, lampa cu raze ultraviolete şi reactivi, care să pună în evidență prezența sângelui.

În câmp deschis sau în pădure, urmele de sânge vor fi căutate pe sol, iarbă, frunze sau flori.

Pe traseul parcurs de victimă, în cazul în care faptele s-au săvârşit în mai multe etape, se vor căuta urmele de sânge pe cărarera de paşi sau pe drumul presupus a fi parcurs de victimă şi agresor.

O atenție deosebită trebuie acordată căutării urmelor de sânge pe autovehiculele presupuse a fi angajate în producerea unor vătămări corporale sau uciderea unor persoane, după care au părăsit locul faptei. De asemenea, autovehiculele pot fi folosite la transportarea cadavrului, victimă a unei infracțiuni de omor. De aceea, autovehiculele vor fi cercetate atât în interior, cât şi pe suprafețele mai expuse contactului cu victima şi producerii urmelor. Pe lângă examinarea cu ochiul liber, vor fi folosite procedee tehnice adecvate, cu surse de lumină corespunzătoare sau lămpi cu raze ultraviolete.

Fixarea urmelor de sânge găsite la fața locului

Pentru descrierea urmelor în procesul-verbal de cercetare la fața locului şi fotografierea lor se folosesc procedeele cunoscute.

În procesul-verbal de cercetare la fața locului trebuie să fie descrise: locul unde au fost găsite urmele (suportul), raportul ce celelalte urme, distanța dintre ele, mărimea, aspectul şi culoarea, forma (baltă, dâră, stropi). Dacă sunt pe corpul victimei sau al persoanei bănuite, se indică regiunea anatomică sau organul pe care au fost găsite, iar la îmbrăcăminte se indică şi porțiunea pe care se află: guler, mânecă, rever etc.

Fotografierea urmelor de sânge se face prin procedee obişnuite, simple, însă este recomandabilă fotografia separatoare de culori sau fotografia color, precum şi aparatură video sau color.

Ridicarea urmelor de sânge

Se folosesc procedee diferite, după stadiul de coagulare a sângelui, mărimea urmei (cantitatea de sânge scursă) şi suportul pe care se găsesc urmele.

Dacă sângele nu s-a coagulat se aspiră cu eprubeta şi se introduce în eprubete sigilate şi etichetate. Sângele coagulat se ridică cu o lamă de cuțit şi se introduce într-o eprubetă.

Pentru cantități mici de sânge (picături) se foloseşte hârtia de filtru, pentru sângele necoagulat; picăturile mai vechi vor fi tratate mai întâi cu apă distilată, pentru a deveni solubile. Dacă se găsesc pe frunze de arbori, se taie crengile sau frunzele, iar pământul ori nisipul se ridică cu întrega porțiune pe care au fost găsite.

Obiectele comod transportabile, purtătoare de urme, se ridică pentru examene de laborator, ambalându-se cu grijă, pentru a nu fi modificate urmele.

Pentru expertiză, organele de urmărire penală, cu ajutorul personalului medical, atunci când este necesar, vor recolta şi probe de comparaţie atât de la victimă cât şi de la persoanele bănuite.

§ 3. Expertiza urmelor de sânge

Este o expertiză complexă, deoarece, deşi este efectuată de personal medical de înaltă calificare, uneori se solicită şi participarea experţilor criminalişti.

Întrebările ce pot fi puse experţilor diferă în funcţie de modul cum se examinează probele ridicate în cursul cercetărilor la faţa locului, precum şi probele de comparaţie.

Din examinarea urmelor ridicate de la faţa locului expertul poate să stabilească dacă urma este de sânge uman, grupa sangvină, vechimea probabilă a urmei, dacă sângele conţine impurităţi, etc[7].

Când se prezintă şi proba pentru comparaţie, expertul poate să răspundă dacă cele două probe au aceeaşi grupă şi dacă există şi alte indicii asemănătoare.

În raport de cantitatea de sânge şi starea acestuia se poate stabili şi dacă sângele conţine alcool sau elemente de natură toxică.

[7] **V. Molnar**, *Experiza urmelor de sânge*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol.II, I.G.M., Bucureşti, 1978, p. 230 şi urm.

Identificarea persoanei după urmele de sânge a devenit posibilă mai ales în ultimii ani. Introducerea tehnicilor moderne de determinare a caracteristicilor genetice ale celulelor specifice componentelor sangvinolente permite experților să formuleze concluzii cert pozitive sau cert negative şi în acest domeniu.

Secțiunea a III-a – Urmele de salivă

§ 1. Valoarea de identificare

Urmele de salivă au o valoare de identificare mai redusă. Fiind un produs de secreție al glandelor salivare, le găsim pe diferite obiecte ce aparțin victimei, făptuitorilor sau altor persoane. Valoarea acestor urme constă în posibilitatea de a se determina grupul secretor al persoanei de la care provin.
Saliva este un compus lichid, format din 99 % apă, 0,3 % substanțe organice şi 0,7% elemente celulare degenerate, provenite din glande, mucoasa bucală şi limfonoduli, floră microbiană şi substanțe anorganice. Datorită constatărilor făcute de savantul japonez K. Yamakami, potrivit cărora în toate secrețiile organismului grupul secretor corespunde grupei sangvine, prin examinarea în laborator a urmelor de salivă poate fi stabilită şi grupa sangvină[8].

§ 2. Căutarea urmelor de salivă

Organele de urmărire penală trebuie să cunoască modul de formare a urmelor de salivă şi locurile unde sunt întâlnite cel mai frecvent. Se ştie că urmele de

[8] Ibidem, p. 258; **Camil Suciu**, op. cit., p. 320; **Gh. Asanache**, **M. Dragomir**, *Urmele de salivă*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, I.G.M., Bucureşti, 1976, p. 203 şi urm.

salivă se depun pe obiecte în timp ce o persoană fumează, mănâncă, muşcă, cântă la un instrument de suflat, umezeşte un timbru pentru a fi lipit pe plic sau aplică un sigiliu metalic pe plastilină, etc. De asemenea, urmele de salivă se depun pe corpul unei persoane în timpul sărutului, prin atingerea cu limba a unor suprafețe, etc.

Urmele de salivă se caută în locurile unde se formează cel mai frecvent: obiecte din cele mai diferite (batiste, țigări, pahare, instrumente muzicale de suflat, lenjerie de corp şi de pat) sau corpul victimei. Cercetarea şi examinarea lor se face cu deosebită atenție, deoarece pot fi confundate cu pete de altă natură (sperma, secreția vaginală, etc.).

Urmele de salivă au culoare şi aspect diferit, după durata de timp trecută de la depunerea lor. Urmele proaspete sunt aproape incolore, iar cele mai vechi au o culoare apropiată de galben deschis. De aceea, se foloseşte lumina de lanternă sub diferite unghiuri de incidență, lupa de mărit şi lampa cu raze ultraviolete.

§ 3. Fixarea şi ridicarea urmelor

Urmele de salivă vor fi descrise în procesul-verbal de cercetare la fața locului şi fotografiate. În procesul - verbal se consemnează suportul pe care au fost găsite, aspectul lor, culoarea, conturul şi natura lor (proaspete sau vechi). Fotografierea se face prin procedee obişnuite sau prin folosirea unor filtre separatoare de culori, în funcție de culoarea obiectelor pe care au fost găsite.

Pentru ridicarea acestor urme se folosesc tehnici diferite, în raport de starea în care se află: proaspete, vechi sau uscate. Urmele proaspete se ridică cu ajutorul pipetei şi se introduc în eprubete închise şi etichetate, iar pentru cele

mai puțin conturate se foloseşte hârtia de filtru. Urmele vechi sunt umezite cu apă distilată, apoi se ridică la fel ca şi cele proaspete[9].

Obiectele purtătoare de urme comod transportabile (batiste, mucuri de țigări, etc) se ridică pentru examenul de laborator, bine ambalate şi protejate, pentru a nu se produce modificări în detaliile urmelor.

În vederea efectuării expertizei se vor recolta şi probe de comparație de la persoanele bănuite.

Expertiza urmelor de salivă serveşte la clarificarea unor aspecte relativ asemănătoare urmelor de sânge. În primul rând, expertul se poate pronunța asupra faptului dacă urma este sau nu de salivă şi dacă saliva este de natură umană, însă nu întotdeauna rezultatul poate avea caracter de certitudine. De asemenea, se stabileşte calitatea de secretor sau nesecretor şi, în consecință, grupa sangvină căreia îi aparține persoana[10].

Secțiunea a IV-a – Urmele de spermă

§ 1.Valoarea de identificare

Urmele de spermă provin de la lichidul de secreție a glandelor sexuale masculine, depus pe diferite suporturi, în timpul săvârşirii unor infracțiuni privitoare la viața sexuală. Eliminarea lichidului din veziculele seminale se face pe cale voluntară, de cele mai multe ori în timpul actului sexual, dar şi în

[9] **Camil Suciu**, op. cit., p. 320; **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 195; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, op. cit., p. 120; **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 133-134

[10] **Marcela Boia**, **Lia Vasiliu**, *Cercetări privind antigenele salivare şi importanța lor în expertizele biologice*, în *Prezent şi perspectivă în ştiința criminalistică*, Ministerul de Interne, Bucureşti, 1979, p. 126-128

mod accidental sau din cauza unor boli. În cazul sinuciderilor, mai ales la spânzurați, se produce o evacuare de lichid seminal la fel ca în timpul actului sexual.

Aceste urme sunt cercetate deoarece pot ajuta organele de urmărire penală să stabilească dacă provin de la o singură persoană sau de la mai multe; totodată, în urma examinării lor, se poate determina şi grupa sangvină etc. Au valoare de identificare mai ales în cazul infracțiunilor privitoare la viața sexuală sau al infracțiunilor de omor, precedate sau concomitente cu infracțiuni la viața sexuală.

De asemenea, sunt căutate şi în cazul profanării de cadavre.

Aspectul şi culoarea lor diferă după suportul pe care se găsesc şi după vechimea acestora.

§ 2. Căutarea urmelor de spermă

Urmele de spermă trebuie căutate pe lenjeria de corp sau de pat, pe îmbrăcămintea victimei sau a făptuitorului, ori pe corpul acestora. Prezența organelor medicale este obligatorie, deoarece, uneori, urmele trebuie căutate chiar şi în cavitățile naturale ale organismului, la persoanele aflate în viață (victime sau făptuitori), ori la cadavre.

Urmele pot fi cercetate cu ochiul liber sau cu ajutorul unor surse de lumină, în special al lămpilor cu raze ultraviolete. Vor fi examinate obiectele purtătoare (lenjerie de corp şi de pat, batiste, vată, tifon, bandaj igienic, prosoape, cada de baie, lighean, etc).

Pe corpul victimei, urmele se caută pe coapse, fese, abdomen, sub sâni, pe mâini, perii pubieni, subsuori, etc.

În camere se caută pe covor, mozaic, parchet, baie, etc, iar în câmp deschis pot fi găsite pe pământ, pe iarbă, pe frunze, pe flori sau pe alte obiecte aflate în apropierea locului unde s-a săvârşit fapta cercetată.

§ 3. Fixarea şi ridicarea urmelor

Urmele de spermă găsite la faţa locului vor fi descrise în procesul-verbal şi fotografiate.

În procesul-verbal se va consemna locul unde au fost găsite, caracteristicile obiectelor purtătoare, forma şi aspectul urmelor, culoarea, etc. Vor fi descrise şi obiectele din apropiere, dacă au legătură cu săvârşirea faptei, sau cu regiunile anatomice în apropierea cărora au fost găsite.

Fotografierea prin procedee obişnuite sau cu filtre separatoare de culori se face mai întâi asupra obiectelor purtătoare şi apoi asupra detaliilor urmei.

Urmele se ridică prin procedee ce diferă după natura suportului pe care au fost găsite. Este indicat să se ridice chiar obiectele purtătoare, dacă sunt comod transportabile. Acestea vor fi ambalate cu grijă, pentru a nu se degrada urmele sau a se pierde caracteristicile de identificare. Dacă este posibil, de pe lenjerie sau îmbrăcăminte se taie doar porţiunea pe care se află urmele şi se ambalează în aceleaşi condiţii de precauţie.

De pe corpul victimei urmele se ridică cu hârtie de filtru, când sunt proaspete (umede), iar cele vechi se umezesc mai întâi cu apă distilată sau cu glicerină.

Nu se admite răzuirea suprafețelor pe care se găsesc urmele, deoarece se distrug spermatozoizii şi, astfel, se reduce valoarea de identificare a acestor urme.

§ 4. Expertiza urmelor

Expertiza poate contribui la restrângerea cercului persoanelor bănuite, iar în unele cazuri poate formula concluzii cert pozitive sau cert negative, utile pentru identificarea persoanei de la care provin urmele. Expertul poate stabili dacă pe obiectul prezentat spre examinare există sau nu astfel de urme, dacă urma prezentată este spermă sau altă substanță, dacă urma de spermă este de natură umană, care este grupa sangvină a persoanei de la care provine, vechimea aproximativă a urmei, dacă urmele provin de la o singură persoană sau de la mai multe, etc[11].

Valoarea de identificare a acestei categorii de urme este datorată caracteristicilor individuale ale spermatozoizilor[12]. Examinările au în vedere şi capacitatea de supraviețuire a spermatopzoizilor în funcție de mediul în

[11] **Camil Suciu**, op. cit., p. 319; **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 132-133

[12] **Gh. Asanache**, *Expertiza urmelor de spermă*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., Bucureşti, 1978, p. 265 şi urm.

care se găsesc. Astfel, la o femeie în viață, sopermatozoizii supraviețuiesc intravaginal până la 48 de ore, iar la un cadavru, acest termen se poate prelungi foarte mult, mergând până la 20 de zile la cadavrele înghețate. Pe îmbrăcămintea sau pe lenjeria de corp, dacă are calități absorbante bune, spermatozoidul poate fi conservat timp de câteva luni.

Secțiunea a V-a – Urmele de urină

Urmele de urină se găsesc la locul faptei, pe lenjeria de pat şi de corp, ori pe alte obiecte de îmbrăcăminte. Uneori se găsesc în cantitate suficientă pentru a fi ridicate şi valorificate la expertiza criminialistică.

Urmele de urină sunt uşor de observat cu ochiul liber, datorită culorii specifice şi al mirosului caracteristic. Dacă se găseşte la locul faptei o cantitate lichidă, utilă examinării de laborator, va fi ridicată cu pompa de cauciuc sau cu pipeta şi introdusă într-o sticlă curată, pe care va fi aplicată o etichetă cu mențiunile necesare identificării.

Prin examenul de laborator, expertul poate stabili grupa sangvină a persoanei de la care provine, şi, de asemenea, în condițiile posibilităților tehnice actuale, poate identifica persoana pe bază de ADN (codul genetic). Dacă urina provine de la o femeie, la examenul de laborator se poate stabili starea de graviditate sau dacă femeia a născut recent ori a avortat.

Obiectele purtătoare de urme, dacă sunt de dimensiuni reduse (lenjerie de pat şi de corp sau alte obiecte de îmbrăcăminte), vor fi ridicate în vederea unor verificări ulterioare şi a examenelor de laborator. Întreaga ativitate de cercetare a acestei categorii de urme va fi menționată în procesul - verbal de

cercetare la fața locului. De asemenea, se va face mențiune cu privire la obiectele purtătoare de urme, care au fost ridicate pentru cercetări[13].

Secțiunea a VI-a – Urmele olfactive

§ 1. Valoarea de identificare a urmelor olfactive

Valoarea de identificare a urmelor olfactive constă în proprietatea acestora de a fi relativ uşor de evidențiat prin mijloace de care dispune omul, dar, mai ales, prin folosirea câinilor de urmărire.
Studiul urmelor olfactive constituie obiect de cercetare pentru specialiştii din multiple domenii ale ştiinței: biologie, chimie, fizică, medicină şi industria cosmetică (a parfumurilor). În criminalistică se dezvoltă o ramură nouă, numită odorologia, care cercetează mirosul spcific omului, animalelor, stupefiantelor, substanțelor explozive etc.

§ 2. Cercetarea urmelor olfacticve

Organele judiciare trebuie să cunoască modul în care se formează urmele olfactive, caracteristicile acestora, durata lor şi locul unde trebuie căutate.

[13] **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 136

Cercetările din acest domeniu admit că urma olfactivă cuprinde mai multe categorii de miros: *mirosul specific*, *mirosul profesional* şi *mirosul ocazionali*[14].

Mirosul specific (individual) este consecinţa proceselor metabolice care au loc în organism, materializate prin emanaţii de mirosuri provenite de la salivă, respiraţie, transpiraţie, urină, etc. Cantitatea şi compoziţia emanaţiilor este influenţată de starea de sănătate, alimentaţie, efort, starea psihică (teamă, emoţii puternice, etc). Mirosul se imprimă pe îmbrăcăminte, lenjerie şi alte obiecte aflate o durată mai mare de timp asupra persoanei.

Mirosul profesional este întâlnit la persoanele care, datorită profesiei, se află cea mai mare parte din programul de lucru în acelaşi mediu. După acest criteriu pot fi recunoscuţi vânzătorii din staţiile PECO, persoanele din cabinetele stomatologice (mirosul dat de eugenatul de zinc), muncitorii din întreprinderile de prelucrare a vinului şi alcoolului, din tăbăcării, îngrijitorii de animale, etc. Este, de asemenea, caracteristic mirosul persoanelor aflate în cazărmi sau în locuri de deţinere (penitenciare).

Mirosul ocazional este întâlnit la persoanele care, în mod întâmplător, au stat într-un mediu cu miros specific (fabrici prelucrătoare de produse toxice sau mirositoare, restaurante de categorie inferioară unde predomină mirosul de tutun de proastă calitate).

[14] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 207; **Ion Mircea**, *Valoarea criminalistică a unor urme la locul faptei*, Editura „Vasile Goldiş", Arad, 1996, p. 210; **Matei Basarab**, op. cit., p. 73

§ 3. Folosirea câinelui de urmărire pentru descoperirea şi prelucrarea urmelor olfactive

Câinele de urmărire are posibilităţi mult mai mari decât omul, pentru căutarea urmelor olfactive[15].
De aceea, el este folosit pentru descoperirea urmelor de miros specifice omului sau diferitelor obiecte şi substanţe, în special stupefiante şi explozive.

A. *Căutarea urmelor olfactive create de om*

Câinele poate recunoaşte urmele specifice omului aflat în viaţă, dar este folosit şi la căutarea cadavrelor ascunse.
Cu ajutorul câinelui poate fi reconstituit traseul parcurs de persoana cercetată. Pentru aceasta, este adus câinele în apropierea locului faptei, i se pune hamul şi sfoara, apoi i se arată unde să miroase.

[15] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 209; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuţă**, op. cit., p. 126; **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 140

Traseul urmat de făptuitori poate fi întrerupt de obstacole naturale (curs de apă, pante foarte înclinate etc) sau obstacole artificiale (intersecții de drumuri, mijloace de locomoție etc), de aceea câinele va fi lăsat să caute urma şi de cealaltă parte a obstacolului.

Tot câinele poate determina locul unde se ascunde o persoană care se sustrage de la urmărirea penală ori de la executarea pedepsei, sau a fost răpită de făptuitori şi deținută într-un loc ascuns.

B. *Căutarea obiectelor atinse de o persoană*

Dacă există bănuieli că persoana căutată a atins anumite obiecte aflate la locul faptei, vor fi lăsate la dispoziția câinelui pentru a le mirosi, apoi, la comanda „caută", câinele va pleca să caute persoana respectivă, urmând traseul parcurs de aceasta.

C. *Căutarea stupefiantelor*

Câinii de urmărire, antrenați pentru căutarea stupefiantelor, pot depista cu relativă uşurință locul unde se află depozitate aceste substanțe: bagaje, magazii, asupra unor persoane sau îngropate în pământ, la mică adâncime. În practica organelor de urmărire penală sunt cunoscute cazuri în care, cu ajutorul câinelui de urmărire, au fost descoperite locurile unde se aflau depozitate cantități importante de canabis şi derivatele sale (în special marihuana şi haşiş), precum şi heroină, cocaină etc.

D. *Detectarea explozivelor*

Pentru căutarea urmelor explozive, în special cele închise în pereți din material plastic, detectoarele de metale sunt insuficiente, iar câinele de urmărire este de neînlocuit. Metoda este frecvent aplicată la controlul vamal sau la supravegherea unor obiective de importanță deosebită, militare sau civile.

CAPITOLUL al XII-lea

CERCETAREA URMELOR LĂSATE DE OBIECTE ŞI RESTURI DE OBIECTE

Secțiunea I – Criterii terminologice

Cercetarea criminalistică a urmelor impune şi o clasificare a acstora, după diverse criterii: modul de formare a urmelor, plasticitatea obiectului primitor, natura obiectului creator, etc. În ceea ce priveşte obiectul creator, o clasificare care să cuprindă toate obiectele matriale este cu neputință. De aceea, se examinează urmele create de cele mai cunoscute obiecte utile identificării în criminalistică: urmele instrumentelor de spargere, urmele mijloacelor de transport, etc. Există însă şi obiecte care nu sunt nici purtătoare de urmă şi nici nu lasă urme la locul faptei, ci, chiar, aceste obiecte sunt asimilate cu urmele şi sunt folosite pentru identificarea persoanelor care le-au avut asupra

lor în momentul săvârşirii faptei: mănuşi, pălării, fulare, etc. Alteori, rămân la locul faptei numai resturi de obiecte, părți ale întregului, care sunt utile identificării.

Secțiunea a II-a – Cercetarea obiectelor de îmbrăcăminte sau resturi ale acestora

§ 1. Valoarea de identificare

Obiectele de îmbrăcăminte sau resturile acestora pot fi găsite la locul faptei, în cele mai diferite împrejurări: săvârşirea infracțiunilor de violență, sustragerii de bunuri, etc. Cercetarea lor ajută la identificarea persoanelor care le-au purtat, în sensul restrângerii cercului de persoane bănuite. Chiar dacă nu poartă urme de sânge sau substanțe organice, pot furnza date cu privire la stabilirea sexului persoanei căreia îi aparțin, vârsta aproximativă a acesteia, mediul în care trăieşte, etc. În această categorie sunt cuprinse: haine, pălării , mănuşi, fulare, batiste, incălțăminte, etc[1].

§ 2. Fixarea şi ridicarea obiectelor

[1] **Camil Suciu**, op. cit., p. 297; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, op. cit., p. 130; **Lucian Ionescu**, *Unele aspecte ale examinării impresiunilor formate de materialele textile*, în *Probleme de medicină legală şi criminalistică*, vol. VI, Editura Medicală, Bucureşti, 1968, p. 203 şi urm.

Obiectele sau resturile acestora sunt uşor de descoperit, atunci când prezintă dimensiuni şi forme caracteristice. Pentru a putea fi examinate ulterior, vor fi mai întâi descrise în procesul-verbal de cercetare la fața locului, apoi fotografiate.

În procesul-verbal de cercetare la fața locului vor fi consemnate cât mai multe detalii, inclusiv unele împrejurări controversate (negative), ştiindu-se că făptuitorii pot abandona la locul faptei şi alte obiecte de îmbrăcăminte care nu le aparțin, pentru a deruta cercetările.

Fotografierea se excută astfel încât să poată cuprinde cadrul general în care se află obiectele, apoi câte o imagine pentru fiecare obiect şi, după aceea, imagini ale detaliilor.

Obiectele descrise în procesul-verbal şi fotografiate se ridică prin procedee ce diferă după forma şi dimensiunile lor. Obiectele mair se ridică cu mâinile înmănuşate, iar cele mici, cu penseta, luându-se măsuri de precauție pentru a nu se distruge detaliile urmelor aflate pe acestea.

Ambalajele în care sunt depuse trebuie să asigure protejarea urmelor pe timpul transportului.

Secțiunea a III-a – Cercetarea alimentelor şi a resturilor alimentare

§ 1. Valoarea de identificare

În această categorie se includ alimentele, băuturile alcoolice, resturile acestora, precum şi ambalajele sau resturile ambalajelor în care au fost păstrate. Pentru identificare, în criminalistică prezintă interes alimentele apte să păstreze urme de dinți, salivă sau urmele obiectelor folosite la tăierea lor,

cum ar fi urmele de pe brânzeturi sau fructe. De asemenea, detaliile lamei cuțitului folosit pentru tăierea acestor alimente pot avea valoare de identificare.

La locul faptei pot fi găsite alimente rămase neconsumate sau abandonate de persoanele care au părăsit în grabă încăperea sau locul deschis în care s-au săvârşit faptele. Dintre acestea fac parte pâinea, brânzeturile, mezelurile, cutiile de conserve, etc, precum şi sticlele cu băuturi alcoolice neconsumate.

Resturile alimentare (pâinea, brânzeturile, mezelurile, fructele, sticlele cu băuturi parțial consumate, etc) pot fi aruncate la întâmplare, puse în pungi sau chiar în coşul de gunoi.

Pe cutiile de conserve cu ambalaje de hârtie sau etichete din plastic, pe sticlele cu băuturi alcoolice ori etichetele acestora pot fi găsite urme de buze, salivă sau chiar urme digitale.

§ 2. Fixarea şi ridicarea alimentelor sau a resturilor acestora

Înainte de a fi ridicate, alimentele sau resturile acestora sunt descrise în procesul-verbal de cercetare la fața locului şi fotografiate.

În procesul-verbal de cercetare la fața locului se descrie, mai întâi, cadrul general al încăperii sau locului deschis (plajă, parc, pădure, etc) unde au fost găsite aceste produse sau obiecte purtătoare de urme[2].

Fiecrae produs alimentar sau resturi din acesta vor fi descrise cât mai detaliat, amănuntele privind locul unde au fost găsite, raportul cu alte obiecte din jur, mărimea, culoarea, starea în care se află (proaspăt sau alterat, cantitatea, elementele de identificare prevăzute în etichete, etc). Dacă se constată şi urme

[2] **Ion Mircea**, *Valoarea criminalistică a unor urme la locul faptei*, Editura „Vasile Goldiş", Arad, 1996, p. 216

utile identificării, cum ar fi urmele de dinți sau de buze, vor fi consemnate toate datele utile identificării.

Fotografierea se execută după procedeele cunoscute, plecând de la fixarea cadrului general şi continuând cu fotografierea obiectelor principale şi a detaliilor. Se vor folosi surse de lumină adecvate locului şi timpului, iar pentru obținerea mai multor detalii ale imaginii este recomandabilă fotografierea în culori.

Pentru ridicarea acestor produse şi obiecte este necesar să fie luate măsuri suplimentare de precauție, destinate să protejeze urmele ce se găsesc pe acestea. De asemenea, ambalajele în care sunt păstrate trebuie să asigure protejarea lor pe timpul transportului şi temperatura optimă, pentru împiedicarea procesului de alterare, degradare sau putrefacție[3].

Secțiunea a IV-a – Resturile de fumat şi iluminat

§ 1. Valoarea de identificare

Denumirea folosită în lucrările de specialitate nu este întotdeauna potrivită deoarece nu se cercetează numai resturi, ci şi produse întregi, neconsumate. Uneori, se găsesc la fața locului atât pachete de țigări nedesfăcute, cât şi țigări uitate sau pierdute, ori capete rămase de la țigările fumate. Saliva de pe aceste capete de țigări (mucuri) poate folosi la determinarea grupei sangvine a fumătorului. De asemenea, pot fi întâlnite cutii de chibrituri nedesfăcute, bețe izolate sau capete de bețe arse la aprinderea țigării. Mai pot fi găsite pipe,

[3] **Emilian Stancu**, *Investigarea ştiinţifică a infracţiunilor*, Universitatea Bucureşti, 1986, p. 235

pachete de tutun pentru pipă, ţigări de foi întregi sau fumate parţial, precum şi brichete din plastic, emailate, nichelate, etc[4].

Pe pachetele de ţigări întregi sau consumate parţial, dacă au ambalaj din celofan, material sintetic sau hârtie special prelucrată, se pot forma urme de mâini utile identificării.

Pe cutiile de chibrituri confecţionate din carton, cu luciu sau material plastic, precum şi pe brichete se găsesc urme digitale perfect conturate şi foarte utile identificării.

Dacă la faţa locului nu se găseşte decât scrumul rezultat din arderea ţigărilor, poate folsi şi acesta la determinarea de gen, pentru a se stabili dacă provine de la pipă, ţigări de foi sau ţigarete şi, cu multă probabilitate, calitatea ţigărilor.

Ambalajele produselor şi obiectelor folosite la fumat şi iluminat sunt utile identificării, pentru că, uneori, pot fi notate pe ele adrese, numere de telefon sau alte însemnări.

Mijloacele moderne de examinare a scrumului în laborator permit determinarea naturii şi calităţii tutunului, iar la ţigaretele cu marijuana, sau altele asemenea, se poate stabili natura drogului.

§ 2. Fixarea şi ridicarea produselor, obiectelor sau resturilor acestora

Pachetele de ţigări, capetele ţigărilor, cutiile de chibrituri, lumânările sau resturile acestora, vor fi descrise în procesul - verbal şi apoi fotografiate.

Descrierea se realizează după regulile generale cunoscute pentru orice categorii de urme, însă, de această dată, după ce se descrie cadrul general al locului cercetat, sunt consemnate cât mai multe detalii privind numărul

[4] **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuţă**, op. cit., p. 133

obiectelor găsite (ţigări, chibrituri, ambalaje), starea lor (întregi sau consumate), locul unde au fost găsite şi raportul cu obiectele din jur, date de identificare prevăzute în etichete sau pe ambalaje, etc.

Fotografierea se execută prin procedee obişnuite sau folosind filtre separatoare de culori, surse de iluminat adecvate fondului şi timpului (în timpul zilei sau noaptea), fiind preferată fotografierea policromă.

Ridicarea produselor şi obiectelor se face cu precauţie, pentru a nu se distruge urmele (se folosesc mănuşi şi pensete), iar ambalajele trebuie să respecte aceleaşi reguli privind forma, dimensiunea şi materialul din care sunt construite, în scopul conservării urmelor.

Secţiunea a V-a – Cercetarea urmelor lăsate de frânghii, sfori, noduri sau legături şi resturi ale acestora

§ 1. Valoarea de identificare

Frânghiile, sforile, cordoanele, nodurile şi legăturile acestora prezintă interes în cercetarea criminalistică a urmelor, deoarece sunt întâlnite la faţa locului, în împrejurări din cele mai diverse: ambalarea lucrurilor sustrase, imobilizarea victimei, strangularea prin cele mai diferite metode, etc.; de asemenea, pot fi folosite pentru escaladarea zidurilor. Nodurile ce se întâlnesc pe aceste obiecte pot folosi la identificare, deoarece sunt specifice anumitor profesiuni, zone geografice, scopului urmărit, etc. Astfel, modul în care este făcut nodul

poate fi folosit ca element de diferențiere între o strangulare şi o simulare de sinucidere[5].

§ 2. Fixarea şi ridicare obiectelor şi a urmelor acestora

Se folosesc procedeele cunoscute la cercetarea oricărei categorii de urme, adaptate la specificul acestora.

În procesul-verbal de cercetare la fața locului vor fi descrise atât obiectele găsite la fața locului, cât şi urmele produse de acestea.

Pentru frânghii, sfori, cordoane, se vor consemna trăsăturile caracteristice: lungimea, grosimea materialului din care sunt confecționate, locul unde au fost găsite, distanța față de reperele din jur, iar dacă sunt pe corpul victimei (îmbrăcat sau descoperit), se indică regiunea anatomică şi detaliile urmelor produse (de adâncime, de suprafață, direcția şi adâncimea şanțului, etc.). Când pe sfori, frânghii, cordoane se găsesc noduri sau alte detalii ale legăturii, vor fi consemnate cât mai multe elemente de identificare.

Fotografierea se execută după procedeele cunoscute, plecând de la general, la particular. După fixarea cadrului general al locului cercetat, vor fi fotografiate obiectele principale, apoi detaliile acestora (sfori, cordoane, nodurile, precum şi urmele produse pe obiecte sau pe corpul victimelor). Sursele de iluminat vor fi adaptate poziției, locului şi timpului, cu grijă deosebită pentru asigurarea contrastului între obiecte, iar pentru reținerea detaliilor se recomandă fotografierea policromă.

---

[5] **M. Constantinescu**, **V. Vasiliniuc**, *Expertiza nodurilor şi legăturilor*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., Bucureşti, 1978, p. 193 şi urm.; **Camil Suciu**, op. cit., p. 298-299

Ridicarea obiectelor folosite la legat se face cu precauție, pentru a nu se distruge eventualele urme. În cazul cadavrelor sau a persoanelor imobilizate, cercetarea se realizează împreună cu medicul legist atât în ceea ce priveşte sforile, cordoanele şi nodurile acestora, cât şi urmele de pe cadavru sau corpul victimei. Dacă urgența o impune, sfoara, cordonul se taie la o anumită distanță de nod, iar nodurile se desfac numai după ce au fost examinate, descrise în procesul-verbal şi fotografiate.

Secțiunea a VI-a – Urmele de praf

§ 1. Valoarea de identificare

Valoarea de identificare a urmelor de praf este mai redusă în comparație cu a altor categorii de urme. Ele trebuie, totuşi, cercetate, pentru că pot contirbui la identificarea persoanelor, deoarece, prin analize de laborator, se poate stabili proveniența lor şi compoziția chimică, locul prin care au trecut persoanele de la care provin şi chiar profesiunea acestora. Praful de natură organică este format din resturi vegetale (frunze, flori, etc.) sau animale (microorganisme, insecte, ouă de insecte, etc.). Praful de natură anorganică conține particule de substanțe minerale sau plastice[6].

Prezența particulelor de cărbune este specifică persoanelor care lucrează în minerit, ateliere de prelucrare a fierului, după cum particulele de fibre textile (in, bumbac, cânepă) sunt întâlnite la persoanele care lucrează în fabricile de confecții, atelierele de croitorie. De asemenea, dacă în particulele de praf se găsesc segmente ale firelor de păr, vegetale fermentate etc., se poate presupune că provin de la îngrijitorii de vite. Zugravii lasă întotdeauna la

[6] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 259

locul faptei urme de var, ciment, etc., utile pentru restrângerea cercului de persoane bănuite că ar fi participat la săvârşirea faptei cercetate.

§ 2. Căutarea şi ridicarea prafului

După natura sa (organică sau anorganică) şi culoarea suportului pe care se găseşte, praful poate fi observat cu ochiul liber, însă este recomandabil să fie examinat sub un unghi de 45^0. De asemenea, se poate folosi lupa sau o sursă de lumină aşezată lateral.

Vor fi folosite lanterne de buzunar sau lămpi cu raze ultraviolete.

Praful trebuie căutat atât pe obiectele găsite la faţa locului cât şi pe îmbrăcămintea şi corpul omului. Pe obiecte, praful se cută în părţile cele mai ascunse, cum ar fi locurile de îmbinare a pieselor sau partea cea mai expusă, în cazul autovehiculelor. Pe corpul omului, praful se caută pe mâini, pe picoare, în zonele neacoperite, iar pe obiectele de îmbrăcăminte este cercetat în zona cusătorilor, buzunarelor, manşetelor, etc. Sunt, de asemenea, cercetate obiectele de îmbrăcăminte pe toată suprafaţa, dar mai ales, talpa, pentru că urmele de praf provin din locurile pe unde a călcat persoana respectivă. De asemenea, vor fi cercetate şi căciulile, pălăriile, broboadele, etc.

Pentru ridicarea urmelor de praf se folosesc procedee diferite, după locul unde au fost găsite şi starea în care se află (pulbere sau pastă)[7].

Pentru pulbere se foloseşte miniaspiratorul sau pelicula adezivă, iar conținutul se depune în pungi etichetate. Dacă se aspiră în locuri diferite, pulberile vor fi depuse în plicuri separate.

Praful sub formă de pastă umedă se ridică prin tamponare cu hârtie de filtru sau sugativă. Dacă pasta este mai consistentă se ridică prin răzuirea cu lama unui cuțit şi se depune în borcane etichetate.

Praful de sub unghii, din nas sau urechi se ridică cu ajutorul chibriturilor sau scobitorilor înfăşurate în vată curată, şi se depune în perubete de sticlă.

Secțiunea a VII-a – Microurmele

§ 1. Valoarea de identificare

Valoarea de identificare a micourmelor este mai redusă, deoarece ele pot contribui doar la determinarea grupei, a provenienței vegetale, animale sau minerale, la restrângerea sferei de obiecte sau persoane de la care provin. Ele sunt cercetate deoarece mijloacele moderne de examinare, aflate în dotarea

[7] **Camil Suciu**, op. cit., p. 305; **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 149 şi urm.

laboratoarelor, permit, în anumite condiţii, să contribuie la identificarea obiectului, fiinţelor vii (oameni, animale) sau a plantelor de la care provin[8].

§ 2. Căutarea şi ridicarea microurmelor

Pentru căutarea şi ridicarea microurmelor se folosesc tehnici diferite, după natura suportului pe care se găsesc, proveniența lor şi culoarea fondului.

O primă măsură pe care trebuie să o ia organele de cercetare la fața locului este aceea de a nu permite să pătrundă nici o persoană în câmpul infracţiunii. Scopul acestei măsuri este şi acela de a proteja microurmele care prin natura lor pot fi foarte uşor modificate, alterate sau distruse.

Dificultatea de căutare şi evidenţiere a urmelor este sporită şi de imposibilitatea de a se deplasa la fața locului instrumente şi aparate grele, incomode, care se folosesc numai în condiţii de laborator. De aceea, tehnicianul sau expertul criminalist, care face parte din echipa operativă, trebuie să ia mai întâi măsuri de protejare a locurilor unde este posibil să se găsească microurme, apoi să procedeze la căutarea şi ridicarea acestora.

Pentru evidenţierea microurmelor sunt folosite instrumente optice de mărit, comod transportabile, mijloacele tehnice de iluminat locul şi obiectele

[8] **O. Popov**, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, I.G.M., Bucureşti, 1976, p. 416; **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Universitatea Bucureşti, 1981, p. 237-238

cercetate, precum şi lanterne portabile, lampa cu raza ultraviolete, lupa şi microscopul de buzunar[9].

În încăperi sunt cercetate spațiile dintre duşumele sau lamele de la parchet, piesele de mobilier, obiectele de uz gospodăresc presupuse a fi fost folosite la săvârşirea faptei, etc.

În câmp deschis, drum public, etc., se caută denivelările, suprafețele recent şterse, curățate, etc. Pe îmbrăcăminte se caută în zona cusăturilor sau a cutelor datorate uzurii, iar pe corpul omului, se caută pe mâini şi sub unghii.

Pentru ridicarea microurmelor se folosesc procedee şi metode diferite, în funcție de obiectele purtătoare şi de natura microurmelor. Astfel, pentru pulberile metalice se folosesc magneți, iar pentru cele provenite de la particulele de vopsea, lemn, textile, etc., se folosesc microaspiratoarele. Microurmele vor fi depuse în pliculețe sau coli de hârtie de bună calitate, iar pentru pulberile metalice se folosesc benzile adezive, ce vor fi introduse în plicuri etichetate.

Microurmele aflate pe suprafețele netede se ridică cu benzi adezive, iar pentru suprafețe poroase se folosesc instrumente ascuțite, concomitent cu mărirea acestora cu ajutorul lupei.

Dată fiind dificultatea de deplasare la fața locului a aparatelor de mărit şi iluminat, cu care se lucrează numai în laborator, este recomandabil ca obiectele purtătoare de microurme – când sunt transportabile – să fie ridicate pentru examinările ulterioare.

Ridicarea acestor obiecte se face cu precauția necesară conservării microurmelor şi asigurării integrității lor, pe timpul transportului. De aceea, se folosesc ambalaje deosebite, care nu permit un contact direct între obiectele purtătoare de microurme şi pereții ambalajului.

---

[9] **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea", Iaşi, 1992, p. 197

CAPITOLUL al XIII-lea

Balistica judiciară

Secţiunea I – Consideraţii generale

Balistica judiciară reprezintă o adaptare a cunoştinţelor de balistică generală la specificul activităţii organelor judiciare, nu o dată confruntate cu cauze în care făptuitorii au folosit arme de foc.

Balistica generală are o sferă mai largă de cercetare, impusă de sarcinile specialiştilor ce activează în domeniul proiectării, fabricării şi folosirii armelor şi a muniţiilor în scop de atac sau de apărare.

Balistica judiciară sudiază armele de foc, muniţia şi urmele acestora, create pe corpul sau îmbrăcămintea persoanei ori pe alte obiecte. Armele de foc sunt foarte variate în ceea ce priveşte construcţia şi funcţionarea lor. Balistica judiciară studiază doar armamentul uşor folosit de infanterie, a cărui manipulare este mai comodă.

Sarcinile balisticii judiciare revin organelor judiciare şi experților criminalişti. O enumerare chiar succintă a acestor sarcini, indiferent că revin organelor judiciare sau experților, se referă la următoarele:

a. *Descoperirea armelor de foc şi a muniţiilor folosite*

Este prima grijă a organelor judiciare sosite la fața locului pentru a se putea asigura identificarea şi prinderea trăgătorului.

b. *Descoperirea şi studierea urmelor lăsate de întrebuințarea unei arme de foc*

În această activitate sunt antrenate echipe mixte din care, în mod obligatoriu, trebuie să facă parte, pe lângă organele de urmărire penală (polițist, procuror), medicul legist, expertul criminalist, alți specialişti.

c. *Verificarea tehnică a armei*

Această sarcină revine, în primul rând, ofițerului de poliție specializat în probleme de armament şi muniție, în ceea ce priveşte primele constatări efectuate la fața locului; apoi expertul cirminalist, în laborator, unde există mijloace tehnice adecvate, va clarifica aspectele de detaliu ale chestiunilor în discuție.

d. *Examinarea gloanțelor şi a tuburilor*

Este o activitate complexă, care se desfăşoară tot în două etape. Primele cercetări se fac la fața locului de către ofițerul de poliție specializat în probleme de armament şi muniție, iar dacă sunt necesare şi alte porecizări se continuă examinarea de către expertul criminalist. Această sarcină prezintă un interes particular deoarece, ca urmare a examinării gloanțelor şi tuburilor se pot afla date utile pentru identificarea armei cu care s-a tras şi, în cele din urmă, a trăgătorului.

O altă grupă de sarcini, deosebit de importante, care revin, în principal, expertului criminalist, se referă la: stabilirea direcţiei şi distanţei de tragere, examinarea orificiului de intrare şi a orificiului de ieşire, stabilirea împrejurării privitoare la înlocuirea unor piese originale ale armei cu unele piese străine.

De asemenea, tot expertul criminialist trebuie să stabilească şi alte detalii privitoare la unghiul de tragere, natura materialului din care sunt confecţionate gloanţele, etc.

Secţiunea a II-a – Noţiuni generale despre armele de foc şi muniţiile folosite de acestea

§ 1. Armele de foc

Orice armă, care prezintă interes pentru criminalistică este alcătuită din trei părţi principale: ţeava, ansamblul mecanismelor şi patul sau mânerul[1].

a. *Ţeava*

După scopul urmărit prin construcţia armei, ţeava poate fi ghintuită, atunci când trebuie să asigure forţa şi viteza necesare proiectilului sau lisă, atunci când trebuie să asigure doar forţa şi direcţia alicelor, cum este arma de vânătoare.

[1] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 283

Țeava este construită dintr-un oțel special, care trebuie să reziste la presiunea puternică dezvoltată de aprinderea pulberii în momentul declanşării focului şi să dirijeze proiectilul sau alicele pentru a ajunge la țintă.

b. *Ansamblul mecanismelor*

Este alcătuit din mai multe piese, în funcție de destinația armei: „foc cu foc" sau foc automat.

c. *Patul sau mânerul*

Are rolul de a uşura folosința armei, atenuând puterea reculului. Deşi prezintă un interes mai redus în raport cu primele două elemente, trebuie cunoscut şi cercetat, deoarece, pe el se pot impirma urmele digitale ale trăgătorului sau unele pete de sânge.

§ 2. Clasificarea armelor de foc

Se pot face clasificări ale armelor de foc după mai multe criterii[2]:

a. *După destinație*:

[2] **Camil Suciu**, op. cit., p. 336

- arme militare (puşti, pistoale, carabine, etc.);
- arme de apărare apropiată (revolvere, pistoale);
- arme de vânătoare;
- arme sportive de tir;
- arme cu destinaţii speciale (pistoale de semnalizare, de lansat rachete, de alarmă, cu gaze lacrimogene, etc.).

b. *După lungimea ţevii*

Potrivit acestui criteriu sunt cunoscute arme cu ţeavă lungă, arme cu ţeavă mijlocie şi arme cu ţeavă scurtă.

c. *După construcţia canalului ţevii* există arme cu ţeavă ghintuită şi arme cu ţeavă lisă (dreaptă, netedă).

Din prima categorie fac parte armele militare şi, în mod excepţional, armele de vânătoare cu destinaţie specială.

Ghinturile sunt ridicături delimitate de şanţuri paralele, care în interiorul ţevii, au o direcţie elicoidală. Diametrul ţevii, măsurat între două şanţuri opuse, corespunde, de regulă, diametrului glonţului. Diametrul ţevii, măsurat între duoă ghinturi (plinuri), corespunde calibrului armei şi este mai mic decât diametrul glonţului. Diferenţa de diametru asigură trecerea forţată a glonţului prin ţeavă şi imprimarea unei mişcări de învârtire în jurul axei proprii. Această mişcare continuă până la atingerea ţintei şi îi asigură creşterea puterii de înfrângere a rezistenţei opuse de aer şi apoi de ţintă.

§ 3. Muniţiile armelor de foc

A. *Cartuşele pentru arme cu ţeavă ghintuită*

Oricare ar fi calibrul armei, la un cartuş distingem următoarele elemente de construcţie: glonţul, tubul, capsa şi pulberea.

a. *Glonţul (proiectilul)* este format din metal şi din alte componente, în funcţie de destinaţia dată de fabricant. După acest criteriu există gloanţe obişnuite şi gloanţe cu destinaţie specială[3].

Gloanţele speciale au construcţii diferite după destinaţia dată de proiectant şi fabricant. Sunt cunoscute gloanţe perforante, trasoare, incendiare, etc., sau cu destinaţii multiple: perforant-incendiare, perforant-incendiare-trasoare, etc.

[3] Ibidem, p. 341

b. *Tubul* este construit din metal şi are dimensiuni (lungime şi diametru) diferite, după calibrul şi tipul armei. Se folosesc metale sau aliaje de densităti care să asigure rezistența dar şi maleabilitatea dorită. Tubul are o formă apropiată de un trunchi de con, cu diametru mai mare la bază şi mai mic spre locul de fixare a cartuşului. Baza, numită rozetă, prezintă un şanț în care va pătrunde gheara extractoare, iar vârful are diametrul mai mic, corespunzător diametrului camerei de explozie şi unde se fixează glonțul.
În interiorul tubului se introduce pulberea explozivă, iar la baza lui este fixată capsa.

c. *Capsa* este construită dintr-un metal moale, cu pereții subțiri, în care se depun substanțe explozive, care se aprind foarte uşor la declanşarea focului şi atingerea ei de capul acului percutor. Cele mai folosite explozive sunt fulminatul de mercur şi stibiatul de plumb.

d. *Pulberea (praful de puşcă)* este alcătuită dintr-un amestec de substanțe care, prin aprindere, produc gaze şi o presiune foarte puternică, de aproximativ 3500 atmosfere, asigurând viteza şi forța de pătrundere a glonțului dirijat spre gura țevii.

B. *Cartuşele pentru armele cu țeavă lisă*

La un cartuş pentru armele cu țeavă lisă distingem următoarele elemente de construcție: proiectilul, tubul, capsa, pulberea, bura şi rondelul.

a. *Proiectilul* pentru cartuşul armei de vânătoare îl constituie, de cele mai multe ori, alicele şi mitraliile şi, mult mai rar, glonțul. Alicele şi mitraliile

sunt bile de plumb cu diametre diferite, iar gloanțele au construcție specială[4], care le deosebește de cele ale armelor cu țeavă ghintuită.

b. *Tubul* cartuşului este construit, de regulă, din carton şi mai rar din metal sau aliaje. În ultimul timp, locul cartonului a fost luat de materiale plastice. Oricare ar fi materialul folosit la construcția corpului tubului (carton, material plastic), baza (rozeta) este construită întotdeauna din metale moi sau diferite aliaje.

c. *Capsa* este fixată la baza rozetei şi conține explozivi care se aprind la atingerea de către capul arcului percutor. Se folosesc aceiaşi explozivi ca şi la cartuşul armei cu țeavă ghintuită.

d. *Pulberea* folosită la cartuşle armei de vânătoare este pulberea cu fum şi are acelaşi scop: de a dezvolta, prin aprindere, gaze a căror presiune să dirijeze proiectilul (alice, mitralii, glonț) spre gura țevii.

e. *Bura*. În fabricile de muniții se foloseşte o pâslă din care se confecționează un perete despărțitor între pulbere şi alice. De aceea, o întâlnim numai la prima tragere, pentru că la tragerile următoare cu acelaşi cartuş, este confecționată de trăgător din materiale textile, hârtie obişnuită sau chiar hârtie de ziar.

f. *Rondela*, după cum o anticipă denumirea, este un capac de carton aplicat la gura cartuşului, pentru a asigura închiderea şi protejarea încărcăturii. Prezintă interes pentru că poartă imprimat pe ea calibrul cartuşului.

[4] **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea", Iaşi, 1992, p. 217; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, op. cit., p. 151

Secțiunea a III-a – Cercetarea urmelor

Prin folosirea armelor de foc se formează două categorii de urme. Unele se găsesc pe arme şi pe muniții, altele pe corpul (sau în corpul) omului şi pe obiectele țintă.

§ 1. Urmele formate pe armă

Pentru a se proteja aceste urme este necesar ca arma găsită la fața locului să nu fie curățată pe țeavă şi să fie acoperită gura țevii, pentru a nu pătrunde aerul. Examinând aceste urme, expertul va putea stabili dacă a avut loc o tragere recentă şi felul cartuşului.

Prin folosirea repetată a unei arme se modifică ghinturile, inclusiv calibrul armei. De aceea, şi urmele lăsate pe glonț de o armă nouă diferă de cele ale unei arme cu un grad avansat de uzură sau prost întreținută.

Pe patul sau mânerul armei pot fi găsite urme digitale sau pete de sânge ce vor fi folosite la identificarea trăgătorului. Asemenea urme pot fi găsite şi pe celelalte părţi metalice ale unei arme (ţeavă, mecanismul de tragere). De aceea, în timpul cercetărilor la faţa locului, arma va fi ridicată şi ambalată cu grijă pentru a nu se distruge aceste urme.

§ 2. Urmele imprimate pe muniţie

Urmele imprimate pe cartuş prezintă caracteristici proprii cartuşelor armelor cu ţeavă ghintuită şi ale celor cu ţeavă lisă.

A. *Cartuşul armei cu ţeavă ghintuită*

La cartuşul armei cu ţeavă ghintuită sunt cercetate urmele formate pe glonţ şi cele formate pe tub.

a. *Glonţul* armei cu ţeavă ghintuită are un diametru mai mic decât diametrul ţevii. De aceea, glonţul este forţat să iasă din ţeavă şi, astfel, se imprimă pe pereţii săi urmele ghinturilor sub forma unor striaţii paralele. Aceste urme sunt mai bine conturate la arma nouă şi devin aproape imperceptibile la o armă uzată sau întreţinută necorespunzător. În cazul folosirii unui cartuş de un calibru mai mic decât calibrul armei, urmele ghinturilor nu se mai imprimă pe

glonț. Examinarea acestor urme va folosi la identificarea armei cu care s-a tras[5].

b. *Tubul cartuşului* păstrează urme caracteristice. Fiind construit din metale sau aliaje mai moi decât pereții din oțel ai țevii, va fi împins de presiunea gazelor spre pereții camerei de explozie care îşi vor imprima microrelieful pe tub. Dar cele mai utile urme, pentru identificarea armei cu care s-a tras, sunt formate de atingerea tubului cu celelalte piese ale mecanismului de tragere.
Gheara extractoare, alcătuită dintr-un oțel dur, îşi va imprima microrelieful pe inelul rozetei cartuşului, alcătuit dintr-un metal sau aliaj mai maleabil. Acul percutor al închizătorului îşi imprimă microrelieful pe capsa de la baza rozetei. De asemenea, ejectorul lasă urme pe partea posterioară a inelului rozetei. Examinarea acestor urme în laborator, cu ajutorul microscopului comparator şi al altor instrumente optice moderne de cercetare, va contribui la identificarea armei cu care s-a tras[6].

B. *La cartuşul armei cu țeavă lisă*

La armele cu țeavă lisă, în care includem, în primul rând, armele de vânătoare, întâlnim urme specifice, datorate construcției cartuşului. Dacă se foloseşte glonțul, ceea ce se întâmplă mai rar, urmele formate pe glonț prezintă interes mai redus, pentru că țeava nu mai are proeminențe care să-şi imprime detaliile pe glonț. Dacă alicele şi mitraliile sunt găsite în corpul victimei, se poate stabili calibrul armei folosite.

---

[5] **Şt. Lungan**, *Examinarea urmelor lăsate de armă pe glonț*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., Bucureşti, 1980, p. 246 şi urm.
[6] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 289; **M. Tomescu**, *Examinarea urmelor lăsate de armă pe tubul de cartuş*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., Bucureşti, 1980, p. 25 şi urm.

De această dată vor fi valorificate urmele percutorului imprimate pe capsă. Avem în vedere posibilitatea trăgătorului de a schimba de mai multe ori capsa la acelaşi cartuş şi a-l folosi la trageri repetate. Urmele de pe capsă pot indica numărul de trageri efectuate cu acelaşi cartuş, pentru că, la fiecare tragere, percutorul atinge capsa (şi marginea interioară a rozetei) într-un alt punct, uşor de observat chiar de organul de urmărire penală. Aceste urme vor folosi la identificarea armei cu care s-a tras.

§ 3. Urmele formate pe corpul omului şi pe diferite obiecte, atunci când s-au folosit arme cu țeavă ghintuită

A. *Urmele formate pe corpul omului*

Pe corpul şi, uneori, în corpul omului pot fi întâlnite două categorii de urme: urmele glonțului şi urmele factorilor secundari ai împuşcăturii. Avem în vedere, pentru început, urmele împuşcăturii specifice armelor cu țeavă ghintuită, iar cele ale armelor cu țeavă lisă vor fi examinate separat, în cele ce urmează[7].

a. *Urmele produse de glonț*

[7] **Virgil Dragomirescu**, *Medicină legală*, Editura "Teora", Bucureşti, 1992, p. 98; **Gh. Scripcaru**, **C. Scripcaru**, *Medicină legală*, Editura "Cugetarea", Iaşi, 1996, p.145

Când glonțul trece prin corpul victimei, la descrierea urmelor se vor întâni trei elemente: orificiul de intrare, canalul de trecere şi orificiul de ieşire. Dacă glonțul s-a oprit în corpul victimei, se vor întâlni numai două elemente: orificiul de intrare şi canalul orb (înfundat).

1. *Orificiul de intrare* prezintă trăsături caracteristice, după cum este întâlnit pe partea acoperită a corpului sau pe partea descoperită.

În jurul orificiului de intrare pot fi întâlnite urme caracteristice sub forma unor inele. Forma, dimensiunea şi culoarea lor diferă după cum glonțul a atins mai întâi partea acoperită de îmbrăcăminte sau zone descoperite.

Inelul de ştergere este întâlnit pe îmbrăcăminte dacă glonțul atinge partea acoperită a corpului. Se formează prin depunerea în jurul orificiului de intrare a unor substanțe străine, cum ar fi unsoarea de pe glonț sau rugina de pe țeavă şi funinginea rezultată din ardere. Acest inel nu mai este întâlnit pe corpul victimei dacă glonțul a străbătut mai multe straturi de îmbrăcăminte, ori este foarte puțin perceptibil.

Dacă glonțul a atins partea neacoperită de îmbrăcăminte a corpului, inelul de ştergere este bine conturat.

Inelul de metalizare se formează în jurul orificiului de intrare atunci când glonțul pătrunde în oasele capului, omoplatului, etc. Duritatea osului permite ca, la trecere, glonțul să rețină de pe suprafața lui microparticule de metal, rezultate din frecarea cămăşii glonțului cu ghinturile armei, sau din pereții metalici ai capsei explodate. Aceste urme se întâlnesc numai dacă glonțul nu a trecut mai întâi prin partea acoperită de îmbrăcăminte a corpului.

2. *Canalul de trecere*

Poate fi complet, atunci când glonțul a trecut prin corpul omului, sau înfundat (canale oarbe), atunci când glonțul a rămas în corpul victimei.

Direcția, dimensiunile şi conținutul canalului prezintă interes deosebit pentru determinarea poziției în care se aflau trăgătorul şi victima în momentul împuşcării, calibrului armei, microparticulelor de pe îmbrăcăminte sau de pe glonț, depuse în timpul trecerii glonțului.

Direcția canalului nu este întotdeauna uniformă, dacă glonțul întâlneşte țesuturi de consistență diferită sau cavități naturale, putându-se produce ricoşeuri.

Dacă victima şi trăgătorul se aflau față în față, canalul va avea o direcție apropiată de orizontală. De asemenea, când trăgătorul se află pe un plan mai înalt decât victima, canalul va avea o direcție de sus în jos, după cum, dacă trăgătorul este culcat, iar victima în picioare, canalul va avea o direcție de jos în sus.

3. *Orificiul de ieşire*

Are trăsături proprii, date de forța cu care glonțul străbate corpul omului. Datorită mişcării de învârtire a glonțului în jurul axei proprii şi forței imprimate de gaze şi țeava armei, are tendința de a lua totul după el. De aceea, orificiul de ieşire are, de cele mai multe ori, un diametru mai mare decât diametrul glonțului, din cauza distrugerii masive de țesuturi. Astfel, la ieşirea din oasele capului, glonțul produce distrugeri mari, sub formă de eschile (aşchii). În părțile moi ale organismului, orificiul de ieşire are margini neregulate, cu sau fără fisuri, răsfirate în afară. Pielea din jurul orificiului de

ieşire poate prezenta un inel de contuzie, dacă înainte de ieşire proiectilul s-a lovit de un plan, cum ar fi centura, portțigaretul etc[8].

b. *Urmele factorilor secundari*

Prin factori secundari (numiți şi suplimentari) se înțelege urmele lăsate pe corpul omului sau pe alte obiecte, cum ar fi cele de îmbrăcăminte, ori tablă, lemn, sticlă, etc., prin acțiunea gazelor, flăcării produse la aprinderea pulberii, funinginei, particulelor de pulbere nearsă etc[9].

1. *Flacăra* produce arsuri în jurul orificiului de intrare în cazul tragerilor apropiate. În timpul arderii pulberii se degajă o cantitate mare de gaze fierbinți, care, la gura țevii, pot atinge temperaturi de 1100^0–1300^0 C şi presiuni până la 600–800 kg/cm^2. Intensitatea arsurilor depinde de lungimea țevii armei, distanța dintre gura țevii şi corpul omului, natura pulberii cu care a fost încărcat cartuşul etc.

2. *Gazele*, în cazul tragerilor de la distanțe de 1–15 cm, au efect distructiv, producând ruperi dispuse în formă de cruce sau stea, pe zone diferite. Mărimea distrugerilor este determinată de calibrul armei, lungimea țevii cantitatea de pulbere din cartuş etc.

3. *Funinginea*. Urmele de funingine sunt consecințele arderii pulberii cu care este încărcat cartuşul, reziduurilor şi unsorilor existente pe țeavă şi care se depun în jurul orificiului de intrare, sub forma unui strat foarte fin. Aceste

[8] **M. Terbancea**, **I. Vasiliniuc**, *Examinarea urmelor de intrare şi ieşire a proiectilelor*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., 1980, p. 182 şi urm.
[9] **I. Anghelescu** şi colab., *Examinarea urmelor suplimentare ale tragerii*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., Bucureşti, 1980, p. 203 şi urm.; **Camil Suciu**, op. cit., p. 352

urme prezintă interes pentru că, în raport cu intensitatea depunerii de funingine, se poate aprecia distanța de la care s-a tras. Cu cât distanța este mai mică, cu atât este mai gros stratul de funingine, deoarece este determinat şi de lungimea țevi armei, cantitatea şi calitatea pulberii, elementele capsei, materialele din structura glonțului etc. Dacă s-a folosit o armă militară sau sportivă, ale căror cartuşe folosesc pulbere fără fum, stratul de afumare se observă la tragerile de la distanța de 40–50 mm. În cazul armelor de vânătoare, ale căror cartuşe folosesc pulbere cu fum, depunerile de funingine se întâlnesc la tragerile de la distanța de 1,5–2 cm.

4. *Particulele de pulbere nearsă (tatuajul).* Tatuajul este format dintr-o multitudine de particule de pulbere nearsă, uneori şi din microparticule metalice, dislocate de pe tub sau glonțul tras, care loveşte corpul victimei cu o viteză mare, şi care se depun în jurul orificiului de intrare pe un diametru ale cărei dimensiuni depind de distanța de tragere, calibrul armei, lungimea țevii, cantitatea de pulbere cu care a fost încărcat cartuşul etc.

B. *Urmele formate pe diferite obiecte*

a. *Urmele produse de glonț*

Pentru exemplificare, redăm caracteristicile urmelor produse în cele mai reprezentative tipuri de obiecte:

1. *În sticlă*. Se are în vedere tăblia de sticlă care este străbătută de glonț. Se va distinge un orificiu de intrare, un canal şi un orificu de ieşire, mai mult sau mai puțin perceptibile, în raport de grosimea sticlei; se întâlnesc, de asemenea, urme la trecerea glonțului prin sticlă, oglindă, geam. Dacă sticla

este mai groasă, se disting toate cele trei elemente: orificiul de intrare, având diametrul mai mare decât diametrul glonțului, un canal foarte scurt şi un orificiu de ieşire având diametrul mult mai mare decât al celui de intrare şi o formă conică, cu baza mare spre direcția în care a plecat glonțul.
În jurul orificiului se creează fisuri radiale, întretăiate de mai multe fisuri concentrice, ce capătă aspect de pânză de păianjen.

2. *În lemn*. Glonțul poate trece prin scândura de diferite grosimi, lăsând urme caracteristice, ce diferă în raport de viteza glonțului, construcția acestuia, precum şi de rezistența opusă de lemn. Astfel, lemnul de esență tare (stejar, carpen), ca şi lemnul ud opun o rezistență mai mare, comparativ cu lemnul de esență moale (salcie, plop) ori lemnul uscat. În funcție de aceste elemente, orificiul de intrare este mai mic decât calibrul glonțului, iar orificiul de ieşire este mult mai mare şi prezintă în jur rupturi şi distrugeri sub formă de aşchii, orientate în sensul de deplasare a glonțului.

3. *În metal*. Glonțul poate trece prin foi de tablă de diferite grosimi, iar când este special construit (gloanțe perforante) poate străbate şi blindaje de oțel. Glonțul lasă în tablă urme sub forma unei pâlnii, cu deschiderea spre direcția de deplasare.
Diametrul pâlniei depinde de grosimea tablei, vizteza şi diametrul glonțului etc. Orificiul de intrare este mai mic, canalul este abia perceptibil, iar orificiul de ieşire prezintă rupturi spre direcția de deplasare a glonțului. La tabla foarte subțire, orificiul de intrare şi cel de ieşire se confundă într-unul singur. Dacă glonțul nu străpunge tabla, urma are aspect de înfundătură.

b. Urmele factorilor secundari

Urmele factorilor secundari, formate pe diferite obiecte, sunt asemănătoare cu cele constatate pe corpul omului, dar prezintă şi unele trăsături specifice.

Astfel, în cazul unei împuşcături într-un geam, când glonțul a produs o spărtură foarte mare, iar pe rama acestuia sau pe alte obiecte din vecinătate se evidențiază factori suplimentari ai împuşcăturii, trebuie să conchidem că tragerea a avut loc de la distanță mică (câțiva centimetri), iar spargerea nu se datorează impactului, ci presiunii gazelor.

În cazul obiectelor din lemn, zonele afectate de flacăra de la gura țevii capătă o culoare brun-maronie şi formă de pară, iar dacă au unele porozități, acestea sunt afectate prin carbonizare şi se spiralează.

În obiectele din cauciuc, orificiul este rotund şi prezintă pe margini, de jur împrejur, rupturi care dovedesc că tragerile au fost efectuate cu țeava lipită.

În obiectele din metal sau lemn de esență tare, acțiunea mecanică a gazelor se evidențiază numai atunci când tragerile s-au efectuat cu arme de foc puternice, cum sunt cele militare, la care jetul de gaze produce distrugeri de la o distanță de tragere de 10–12 cm.

Efectul distructiv produs de acțiunea gazelor în obiecte tari se poate constata de la distanțe de 5–7 cm, atunci când se folosesc pistoale şi pistoale automate de calibru 9 mm, ori numai de la distanțe de 1–3 cm, atunci când se folosesc pistoale sau arme de calibru mai mic.

§ 4. Urmele formate pe corpul omului şi pe diferite obiecte, în cazul în care s-au folosit arme cu țeavă lisă

A. *Urmele produse de alice*

Pe corpul omului, precum şi pe diferite obiecte, se formează urme diferite de cele ale cartuşului, atât prin mărime, cât şi în ceea ce priveşte forma lor, din cauza modului diferit de acțiune a alicelor şi a capacității de penetrarea a acestora, mult mai redusă.

După ieşirea din țeavă, alicele se îndreaptă spre țintă dar nu grupate, ci se îndepărtează, treptat, unele de altele, creând aspectul general al unui con cu baza spre obiectul de țintă[10].

Dacă pătrund în corpul omului, alicele produc doar un orificiu de intrare şi un canal scurt; rareori străbat corpul, pentru a produce şi un orificiu de ieşire.

Uneori, alicele ating corpul omului în grup compact şi în tragerile de la distanțe de 3 m de țintă; în acest caz, produc plăgi de mari dimensiuni, cu margini zdrențuite[11].

---

[10] **Z. Andrei**, **I. Bilegan**, **V. Molnar**, *Medicină legală*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1966, p. 81

[11] **L. Boboş**, *Unele probleme privind determinarea distanței de tragere şi stabilirea mărimii alicelor la tragerile efectuate cu arme de vânătoare*, în *Probleme de medicină legală şi de criminalistică*, vol. IX, Institutul de Medicină Legală Bucureşti, 1974, p. 184-187

În raport de numărul alicelor care ating ținta (corpul omului sau orice obiect), se poate stabili distanța de la care s-a tras, luându-se în considerare calibrul armei, cantitatea şi puterea explozibilului folosit etc. Astfel, la tragerile de la distanță mică (sub 1 m), pătrunde în corpul victimei tot „snopul" de alice şi, dacă nu este atinsă o zonă vitală, nu produc moartea. Alteori însă, pătrunde o singură alice, loveşte inima sau un alt organ vital şi produce moartea.

B. *Urmele factorilor suplimentari ai împuşcăturii*

Limitele de acțiune ale factorilor duplimentari ai împuşcăturii sunt mai mari decât la arma cu țeava ghintuită, deoarece pulberea neagră nu arde în întregime, iar particulele ei, fiind mai mari şi mai grele decât cele ale pulberii coloidale, sunt aruncate la distanțe apreciabile. De asemenea, la tragerile de la distanță foarte mică, asupra omului sau asupra unor obiecte, se întâlnesc urme produse de flacără pe lemn sau sticlă şi urme produse de gaze. Dar cele mai caracteristice şi utile pentru identificarea armei cu care s-a tras sunt urmele de funingine, produse de pulberea neagră (cu fum) aflată în cartuşul armei de vânătoare.

Secțiunea a IV-a – Cercetarea la fața locului în cazul faptelor comise cu arme de foc

§ 1. Particularitătile cercetărilor la fața locului în cazul faptelor comise cu arme de foc

O caracteristică a cercetărilor efectuate la fața locului este aceea a necesității desfăşurării întregii activități în echipă, din care, în mod obligatoriu, trebuie

să facă parte tehnicieni şi experţi în probleme de balistică. Nici un organ de urmărire penală (poliţist, procuror), indiferent de gradul de pregătire profesională şi de experienţa practică, nu poate efectua singur cercetări în astfel de cauze, ci trebuie să se constituie o echipă, din care vor face parte, în raport cu specificul faptei, medicul legist, expertul criminalist în probleme de armament şi muniţii, experţi în cercetarea, identificarea, ridicarea şi conservarea urmelor etc.

§ 2. Sarcinile echipei operative sosite la faţa locului

A. *Identificarea persoanelor care au suferit vătămări în urma împuşcăturii*

Prima obligaţie a echipei sosite la faţa locului este aceea a identificării persoanelor care au suferit vătămări în urma împuşcăturii. Trebuie făcută distincţie între persoanele aflate în viaţă şi cele care au fost ucise.

Persoanele aflate în viaţă trebuie identificate şi luate măsuri de salvare. În raport cu gravitatea leziunilor suferite li se va acorda primul-ajutor, iar dacă situaţia o impune, vor fi transportate la unitatea spitalicească cea mai apropiată. Dacă aceste persoane au fost deja transportate la spital, vor fi culese date pentru identificarea unităţii spitaliceşti şi apoi a persoanelor respective.

Identificarea acestor persoane este necesară pentru a fi ascultate în cursul cercetărilor, dar, mai ales, pentru a fi examinate în vederea descrierii urmelor împuşcăturii. Va prezenta interes pentru aceasta atât corpul persoanei, cât şi îmbrăcămintea.

Organul de urmărire penală va trebui să menţină în permanenţă legătura cu medicul curant, pentru a se interesa de starea sănătăţii victimei, gravitatea

leziunilor, şi, eventual, recuperarea glonţului găsit în cursul unor intervenţii chirurgicale. De asemenea, medicul legist va examina victima, pentru a descrie cât mai fidel caracteristicile urmelor împuşcăturii.

Dacă în urma împuşcăturii au fost victime, înainte de a se proceda la autopsia cadavrului, se va examina îmbrăcămintea, apoi vor fi cercetate şi descrise, fotografiate, ridicate urmele găsite pe corpul victimei.

O atenţie deosebită trebuie acordată identificării cadavrelor necunoscute şi recuperării glonţului găsit în timpul efectuării autopsiei.

B. *Căutarea armelor de foc şi a muniţiei*

a. *Armele de foc*

Armele de foc pot fi găsite rareori la faţa locului. De regulă, sunt găsite în cazul sinuciderilor sau al simulărilor de sinucidere. De cele mai multe ori se trage de la distanţă mare, autorul reuşind să fugă. În aceste cazuri, căutarea armei se face în acelaşi timp cu căutarea persoanei bănuite a fi autorul faptei. Pentru aceasta, trebuie să se stabilească direcţia şi locul din care s-a tras.

După ce s-a stabilit, cel puţin cu aproximaţie, direcţia şi locul din care s-a tras, se continuă cercetările în locurile în care se bănuieşte că s-a ascuns arma sau trăgătorul.

Cercetările vor începe de la locul în care s-a aflat victima, spre periferie[12].

În raport de trăsăturile caracteristice specifice ale terenului in jur, pentru căutarea armelor îngropate se vor folosi detectoare de metale, iar pentru cele aruncate în ape curgătoare, fântâni, latrine ori alte ascunzători, se vor folosi magneţi puternici. În ultimii ani, organele judiciare au fost dotate cu aparatură de ultimă generaţie, care foloseşte proprietatea razelor gamma sau a razelor

[12] **S. A. Golunski**, op. cit., p. 336 şi urm.; **Camil Suciu**, op. cit., p. 159-161

Roentgen de a pătrunde prin obiecte de densități diferite. Aceste aparate pot fi folosite pentru căutarea armelor ascunse în ziduri de beton sau cărămidă, ori alte obiecte compacte, cu o densitate mai redusă decăt densitatea metalelor din care este construită arma.

b. *Muniţia*

La fața locului se pot găsi cartuşe netrase, abandonate sau pierdute, dar, de cele mai multe ori, se găsesc tuburi ale cartuşelor trase. Ele pot fi la vedere sau pot fi ascunse. Dacă nu se găsesc la primele cercetări, se va folosi aparatura din dotare, utilizată şi la căutarea armelor: detectoare de metale, aparate cu raze gamma sau cu raze Roentgen. Ca urmare a examinării victimei, cunoscându-se numărul cartuşelor trase, în raport cu numărul orificiilor de intrare, se va insista pentru căutarea şi identificarea tuburilor trase ale acestor cartuşe.

În cazul folosirii armelor de vânătoare, pot fi găsite alice în corpul victimei sau în alte obiecte. Cele mai utile urme, le întâlnim în cazul în care a fost găsită bura cartuşului: un fragment de pâslă sau cârpă, hârtie etc. Examinarea acesteia va oferi concluzii utile pentru identificarea autorului.

C. *Fixarea constatărilor făcute la fața locului*

Armele şi muniția găsite la fața locului trebuie să fie descrise în procesul-verbal de cercetare şi fotografiate, filmate sau înregistrate pe bandă video, înainte de a fi ridicate.

Conducătorul echipei de cercetare va supraveghea modul în care cei desemnați să consemneze constatările făcute şi-au îndeplinit aceste îndatoriri.

Se vor lua note pentru procesul-verbal de cercetare, pentru a putea fi descrise toate detaliile privitoare la urmele şi obiectele atinse de împuşcătură.

D. *Ridicarea armei şi a muniţiei*

Următorul moment al cercetării la faţa locului îl constituie ridicarea armei şi a muniţiei, aceasta în vederea efectuării examenelor de laborator, a constatărilor tehnico-ştiinţifice sau a expertizelor criminalistice.
Ridicarea armei şi a muniţiei este o sarcină de mare răspundere a organului de urmărire penală, pentru că orice manevră greşită poate duce la distrugerea urmelor.
Tuburile trase conservă importante urme ale împuşcăturii, de aceea, vor fi ridicate şi ambalate cu atenţie, pentru a nu se degrada sau distruge urmele. În timpul manevrării lor, tuburile vor fi manevrate numai de extremităţi şi vor fi acoperite la gură cu vată, pentru ca aerul să nu distrugă urmele tragerii (funingine, pulbere nearsă etc.).

Secţiunea a V-a – Expertiza balistico-judiciară

§ 1. Consideraţii generale

Cercetarea armelor de foc, a muniţiilor şi urmelor formate de acestea, este o activitate complexă în care sunt antrenaţi specialişti din foarte multe domenii, precum mecanică, fizică, chimie, dinamică etc.
Primele constatări le face ofiţerul specializat în arme şi muniţii, dar concluzii ştiinţific fundamentate poate formula numai expertul criminalist, care posedă cunoştinţe de specialitate corespunzătoare actualului stadiu de dezvoltare a

tehnicii în domeniul construcţiei şi folosirii armelor şi muniţiilor, şi dispune de mijloace tehnice de examinare.

Expertiza balistică poate privi aspecte foarte variate ale folosirii armei de foc la săvârşirea unei infracţiuni: examinarea armelor şi muniţiilor, examinarea urmelor împuşcăturii găsite pe arme şi muniţii, pe corpul omului sau pe diferite obiecte etc. Pe măsură ce se dezvoltă industria de armament şi se fabrică arme cu mecanisme tot mai complexe, iar cei care le folosesc ştiu cum să ascundă urmele împuşcăturii sau încearcă sa le ascundă, expertul are de rezolvat probleme din ce în ce mai dificile[13].

§ 2. Examinarea tehnică a armelor de foc

A. *Stabilirea tipului, modelului şi calibrului armei*

Tipul şi modelul armei se pot stabili după gloanţele sau tuburile descoperite la locul faptei, pe care se imprimă urme caracteristice privitoare la detaliile capului înghizătorului şi ale percutorului, lăţimea ghinturilor etc.[14].

Unele arme sau pistoale au imprimate, din procesul de fabricaţie, elemente de identificare privind denumirea armei (pistolului), firma producătoare, calibrul canalului ţevii etc.

Dacă nu există nici un element de identificare imprimat pe armă, se examinează construcţia ţevii, mecanismul de dare a focului, direcţia de aruncare a tuburilor trase şi se compară cu altele asemănătoare sau cu date cuprinse în cataloagele aflate în dotarea laboratoarelor de expertiză.

---

[13] **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuţă**, op. cit., p. 168; **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 179

[14] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura "Actami", Bucureşti, 1995, p. 301 şi urm.

B. *Examinarea stării de funcţionare a armei*

Practica organelor judiciare este confruntată cu situaţii din cele mai controversate, atunci când persoana cercetată invocă declanşarea focului din cauza unor defecţiuni tehnice ale armei. De această dată expertul are de rezolvat probleme foarte dificile. El va proceda mai întâi la examinarea armei şi a fiecărei piese componente pentru a depista anumite imperfecţiuni în funcţionarea lor. Astfel, se stabileşte dacă mecanismul de siguranţă funcţionează cu piedica sa la blocarea cocoşului şi dacă închizătorul şi trăgaciul sunt blocate. De asemenea, se verifică dacă cocoşul „armat" este reţinut în această poziţie. Se verifică, apoi, dacă la apăsare pe trăgaci cocoşul scapă uşor de pe poziţia „armat".

Examinarea va continua cu demontarea armei şi examinarea fiecărei piese, separat, pentru a stabili dacă poartă aceeaşi serie. Chestiunea prezintă interes deosebit, deoarece sunt frecvente cazurile de înlocuire a unor piese originale, uzate sau pierdute, uneori înlocuirea făcându-se intenţionat, pentru a se împiedica sau îngreuna identificarea armei cu care s-a tras[15].

C. *Stabilirea posibilităţilor de tragere cu armă defectă*

Expertiza criminalistică are, uneori, drept obiectiv cererea organelor judiciare de a se verifica apărarea inculpatului, care pretinde că arma găsită asupra lui era defectă şi nu putea fi folosită la tragere.

De cele mai multe ori, împuşcătura fără apăsare pe trăgaci se produce din cauza slăbirii arcului trăgaciului, uzurii pieselor care menţin percurtorul în poziţia „armat", uzurii arcului susţinător al trăgaciului etc.

[15] **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuţă**, op. cit., p.169

D. *Trageri din întâmplare cu armă în stare bună de funcţionare*

Expertiza balistică va trebui să evidenţieze particularităţile de construcţie ale armei, care permit posibilitateta unei împuşcături din întâmplare. Deşi arma este bună, sub toate aspectele tehnice şi de funcţionare, se pot produce asemenea împuşcături din cauza folosirii impurdente sau neglijente a acesteia. Astfel, atunci când un pistol automat este încărcat şi nu are siguranţa pusă, dacă este lovit de pământ, închizătorul alunecă înapoi, în virtutea greutăţii sale, până la peretele din spate al locaşului, introduce cartuşul în detunător, revine şi loveşte capsa, producând împuşcătura[16].

E. *Examinarea armelor de foc atipice*

Avem în vedere două categorii de arme, şi anume cele de fabricaţie industrială, dar care au fost modificate, şi cele confecţionate artizanal[17].

a. *Armele modificate*

Determinarea noilor parametri tehnici ai armelor modificate se face prin metode cunoscute experţilor din aceste domenii, precum: trageri experimentale în materiale cu rezistenţă cunoscută, trageri comparative şi măsurarea vitezei glonţului cu ajutorul cronografului (dispozitiv care măsoară viteza de ejectare a proiectilului din canalul ţevii).

[16] **V. Măcelaru**, **N. Dobrilă**, **I. Anghelescu**, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., Bucureşti, 1980, p. 154 şi urm.
[17] **O. Timaru**, *Examinarea armelor de foc atipice*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., Bucureşti, 1980, p. 264 şi urm.

La armele cu țeavă lisă modificarea parametrilor tehnici se reflectă în gradul de împrăştiere a alicelor. Țeava armei este fabricată pentru a asigura un anumit grad de împrăştiere, în raport de distanțele avute în vedere la proiectare. În timpul expertizei, pentru a se determina natura modificărilor suferite prin retezarea țevii se fac trageri experimentale în panouri de carton, de la diferite distanțe, şi se compară cu rezultatele obținute.

b. *Armele confecționate artizanal*

Expertiza criminalistică a acestor arme parcurge două etape importante: examenul tehnic general al armei şi examenul balistic.

În prima etapă se urmăreşte stabilirea mijloacelor folosite, materialele întrebuințate la confecționarea armei, examinarea fiecărei piese componente, felul muniției ce poate fi folosită etc. Din practica organelor judiciare şi a experților criminaliști a rezultat că la armele confecționate artizanal se foloseşte muniție de producție industrială, deci cartuşe cu glonț sau cartuşe pentru arme de vânătoare, folosite în scop de braconaj.

Examenul balistic efectuat în laborator şi în poligon urmăreşte să stabilească viteza glonțului cu ajutorul cronografului şi determinarea energiei prin calcul, precum şi rezultatul unor trageri experimentale în materiale cu rezistență cunoscută.

F. *Refacerea inscripţiilor ştanţate pe arme*

În cazul armelor furate, găsite, înlocuite cu altele de acelaşi tip etc., persoanele interesate folosesc mijloace diferite, pentru a face să dispară inscripţiile necesare pentru identificarea armei. Cea mai răspândită metodă constă în pilirea zonei în care se află inscripţia.
La cererea organelor judiciare, expertul va folosi mijloacele de care dispune tehnica actuală, pentru a evidenţia conţinutul inscripţiei originale.

§ 3. Examinarea muniţiei şi a explozivelor

A. *Examinarea muniţiei*

Prin aceste examinări se pot stabili: anul fabricării cartuşului, calibrul sau codul complet al muniţiei etc. Destinaţia glonţului se stabileşte după culoarea vârfului acestuia: negru, pentru glonţul perforant; verde, pentru cel incendiar; argintie, pentru glonţul exploziv etc.
Modelul şi tipul cartuşului se stabileşte prin măsurare şi comparare cu tabelele aflate în laborator[18].
După determinarea modelului şi tipului muniţiei se stabileşte starea de funcţionare a acesteia, folosindu-se mai multe procedee, precum cele balistice[19].

[18] **D. Sandu**, *Metode de comparare a proiectilului în scopul identificării armei cu care s-a tras*, în *Probleme de medicină judiciară şi de criminalistică*, vol. I, Editura Medicală, Bucureşti, 1964, p. 100-103.
[19] **Victoria Livinschi**, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., Bucureşti, 1980, p. 175-182.

B. *Examinarea explozivelor*

Explozivele sunt substanțe care, sub influiența unor acțiuni exterioare, pot suferi transformări chimice rapide, însoțite de o degajare bruscă de căldură şi formare de gaze puternic încălzite.

După domeniul de utilizare, întâlnim: explozive de inițiere (fulminatul de mercur), explozivi brizanți (folosiți la încărcături de explozie în diferite muniții) şi, într-o a treia categorie, sunt incluse pulberile şi compozițiile pirotehnice.

Pentru expertiza criminalistică, cel mai mare interes îl prezintă pulberile, care se clasifică în două grupe: cu fum şi fără fum.

Pulberea fără fum (coloidală) este folosită la cartuşele armelor cu țeavă ghintuită, iar pulberea cu fum, la cartuşele armelor de vânătoare.

Expertul va trebui să stabilească gradul de umiditate a pulberii, compoziția chimică şi dacă are proprietătile fizice şi chimice potrivit destinației şi rețetei de fabricație.

§ 4. Examinarea urmelor împuşcăturii

A. *Urmele împuşcăturii pe corpul uman*

Trăsăturile caracteristice ale acestor urme au fost descrise mai sus (Secțiunea a III-a). De această dată, ne referim doar la sarcinile ce revin organelor de urmărire penală, medicului legist şi expertului criminalist. Pentru reuşita acțiunii de examinare a urmelor se impune o colaborare strânsă între organele de urmărire penală, medic şi expert, pentru a se putea formula concluzii pertinente.

Vor fi examinate pe rând şi cu deosebită atenţie urmele produse de proiectil şi urmele factorilor secundari, consemnându-se toate detaliile acestora.

B. *Urmele împuşcăturii găsite pe diferite obiecte*

Expertul criminalist, prezent la faţa locului chiar de la primele cercetări, are posibilitatea să examineze obiectele purtătoare de urme, continuând, apoi, studiul acestora în laborator. Dacă expertul nu a fost la faţa locului, va trebui să examineze urmele sau obiectele purtătoare de urme trimise de cei care le-au ridicat şi să răspundă obiectivelor stabilite de organele judiciare.

§ 5. Stabilirea unor repere privind locul în care se aflau trăgătorul şi ţinta atinsă de proiectil

A. *Stabilirea direcţiei de tragere şi a distanţei de la care s-a tras*

Pentru clarificarea acestor obiective[20], expertul va desfăşura o activitate laborioasă, ce presupune cunoştinţe temeinice de dinamică, mecanică şi matematică.

Tehnica folosită pentru stabilirea distanţei de la care s-a tras diferă, după cum este vorba de trageri efectuate în limita de acţiune a factorilor suplimentari sau peste această limită.

În tragerile cu ţeava lipită sau de la mică distanţă, stabilirea distanţei se face, de obicei, cu multă uşuşrinţă. Pentru aceasta, chiar în timpul cercetărilor la faţa locului, specialiştii din cadrul organelor de poliţie şi medicul legist vor fi preocupaţi de evidenţierea şi valorificarea urmelor produse de factorii

[20] **D. Cruceanu**, *Un aparat şi o metodă nouă pentru stabilirea direcţiei şi traiectoriei unui proiectil tras*, în *Probleme de medicină legală şi de criminalistică*, vol. IV, Editura Medicală, Bucureşti, 1965, p. 186

suplimentari ai împuşcăturii. Examinarea va continua în laborator, unde se pot face trageri experimentale de la distanţe variabile, folosindu-se armele şi muniţiile găsite la faţa locului sau o armă şi cartuşe de acelaşi tip, precum şi suporturi primitoare de urme, asemănătoare cu cele pe care s-au format urmele suplimentare.

Pentru fapte săvârşite cu arme de vânătoare, expertul va calcula distanţa dintre trăgător şi ţintă pe baza gradului de dispersie a alicelor sau mitraliilor, pentru distanţe cuprinse între 5 şi 10 m. Gradul de dispersie este în funcţie de calibrul armei.

B. *Determinarea locului în care s-a aflat trăgătorul*

Mijloacele tehnice de care dispune expertul în actualul stadiu de dezvoltare a ştiinţei permit să se determine locul probabil în care s-a aflat trăgătorul în momentul declanşării focului. Aceasta presupune determinarea, pe baza calculelor matematice, a punctului din spaţiu, situat pe linia traiectoriei glonţului, reprezentând umărul trăgătorului, considerat aflat în una din cele trei poziţii clasice de tragere: în picioare, în genunchi şi culcat.

Determinarea locului în care s-a aflat trăgătorul se efectuează numai după ce s-a stabilit direcţia de tragere, pe baza unghiurilor de impact ale glonţului cu planul ţintei. Probabilitatea de determinare a locului este influenţată de posibilităţile trăgătorului de a avea poziţii intermediare celor clasice luate în considerare şi de a ţine arma în aşa fel, încât ţeava să nu mai fie în prelungirea axului membrului superior.

Metoda enunțată presupune efectuarea unor măsurători directe, calcularea distanțelor la care s-a aflat umărul trăgătorului în raport cu ținta şi fixarea locului probabil în care s-a aflat trăgătorul în contextul de la fața locului[21].

C. *Determinarea locului în care s-a aflat ținta*

De cele mai multe ori, ținta este reprezentată de persoana asupra căreia s-a tras, iar stabilirea locului în care s-a aflat aceasta se face tot cu un anumit grad de probabilitate. Pe baza unor calcule matematice se determină punctul din spațiu situat pe linia traiectoriei glonțului, reprezentând orificiul de ieşire a glonțului pe corpul victimei, luându-se în considerare faptul că victima s-a aflat în poziția în picioare şi că glonțul, în continuarea deplasării pe traiectorie, a lovit o a doua țintă. Se ia în calcul orificiul de ieşire a glonțului (şi nu cel de intrare, cum ar părea firesc la prima vedere), întrucât acesta este punctul cert înscris pe linia traiectoriei glonțului, stabilită pe baza unghiurilor de impact cu ținta, după ieşirea din corpul victimei.

Pentru a clarifica acest aspect se fac măsurători directe, luându-se în calcul orice detaliu care poate influența rezultatul: dacă victima a fost sau nu încălțată în momentul împuşcării, dacă avea o infirmitate la picior etc. De asemenea, se calculează distanțele de la orificiul de ieşire a glonțului din corpul victimei la cea de-a doua țintă şi se fixează poziția victimei în contextul de la fața locului.

---

[21] **M. Constantinescu**, **Gh. Păşescu**, *Determinarea locurilor în care s-au aflat trăgătorul şi persoana în care s-a tras*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., Bucureşti, 1980, p. 333 şi urm.; **Ion Becheanu**, *Posibilitățile expertizei balistice în stabilirea poziției victimei şi trăgătorului*, în *20 de ani de expertiză criminalistică*, Ministerul Judtiției, Bucureşti, 1978, p. 153 şi urm.

CAPITOLUL al XIV-lea

CERCETAREA CRIMINALISTICĂ A ACTELOR SCRISE

Secțiunea I – Considerații preliminare

Denumirea corectă a acestei activități este cea menționată mai sus (cercetarea criminalistică a actelor scrise), pentru că defineşte o complexitate de atribuții ce revin, pe de o parte organelor judiciare şi, pe de altă parte, experților.

În vorbirea curentă întâlnim denumiri improprii ale acestei activități, precum: grafologia, grafoscopia, expertiza grafică etc.

Grafologia cercetează numai o latură a acestei activități – scrisul de mână – dar nu sub aspect judiciar, criminalistic, ci urmăreşte să descifreze însuşirile psihice ale persoanei.

Grafoscopia sau expertiza garfoscopică sunt denumiri improprii, deoarece desemnează doar o latură a activității de cercetare criminalistică, şi anume latura grafică. Cercetarea criminalistică are o sferă mult mai largă pentru că, pe lângă cercetarea scrisului mai cuprinde şi cercetarea materialului suport (hârtie, scândură, sticlă, tablă etc.), şi cercetarea cernelurilor, a pastei etc.

Din aceleaşi motive, improprie este şi denumirea de expertiză grafică, deoarece activitatea de cercetare criminalistică nu se limitează numai la scris, ci include şi materialul suport, precum şi cerneala, cărbunele şi orice substanță care lasă urme vizibile pe materialul suport.

Organele judiciare au o seamă de atribuţii specifice în domeniul cercetării actelor scrise. Organele de urmărire penală sunt primele care iau la cunoştinţă de existenţa unor acte ce pot conţine date necorespunzătoare realităţii. Instanţele de judecată se confruntă mai rar cu asemenea fapte, fie în procesul civil, fie în procesul penal. Ori de câte ori în cursul dezbaterilor judiciare într-un proces civil se pune la îndoială realitatea datelor cuprinse într-un act scris, instanţa este obligată să suspende judecarea cauzei şi să trimită actul organelor de urmărire penală pentru cercetări.

Până la dispunerea efectuării unei constatări tehnico-ştiinţifice sau a unei expertize criminalistice, organele de urmărire penală trebuie să ia măsuri de ridicare şi conservare a actelor, să facă primele investigaţii, pentru a clarifica natura falsului, apoi să pregătească actele pentru a fi trimise expertului spre examinare.

În domeniul cercetării actelor scrise, sarcini de mare răspundere revin experţilor criminalişti, care au calificarea profesională impusă de specificul acestei activităţi şi mijloacele tehnico-ştiinţifice necesare elaborării unor concluzii ştiinţific fundamentate atât cu privire la natura modificărilor suferite de actul incriminat, cât şi în ceea ce priveşte conţinutul scrisului sau compoziţia chimică a cernelurilor folosite pentru redactarea înscrisului. Activitatea depusă de experţi este complexă şi cuprinde domenii din cele mai diferite: cercetarea materialului suport[1], cercetarea cernelurilor, cercetara textelor dactilografiate, a scrisului de mână, a flasificării timbrelor, a bancnotelor etc.

[1] **Olga Anghelescu**, *Identificarea criminalisitică a hârtiei pe baza compoziţiei fibroase*, în *20 de ani de expertiză criminalistică*, Ministerul Justiţiei, Bucureşti, 1978, p. 143

Secțiunea a II-a – Atribuțiile organelor de urmărire penală

§ 1. Ridicarea şi conservarea actelor scrise

Organele de urmărire penală sunt primele care vin în contact cu acte ale căror conținut, formă, culoare a cernelurilor, conturul şi claritatea ştampilei ridică suspiciuni cu privire la autenticitatea lor şi realitatea datelor înscrise.

Pentru a se proceda la ridicarea şi conservarea actelor scrise trebuie să existe un minimum de informații cu privire la existența unui flas, în accepția largă a cuvântului. Este vorba deci, mai întâi, de activitatea de investigare şi identificare a actelor false. De aceea, organele de urmărire penală trebuie să posede cunoştințe temeinice în acest domeniu, pentru a putea să facă deosebire între ceea ce este corect, autentic, şi ceea ce este flas, nereal într-un act scris.

Măsurile pe care le va lua organul de urmărire penală, după identificarea actelor presupuse a conține date nereale, false, diferă după starea în care se află actul respectiv[2]. Pentru actele a căror integritate este nealterată, se impune o anumită conduită. Pentru cele arse, rupte, vor trebui luate măsuri speciale de protecție şi conservare. De modul în care îşi va îndeplini aceste îndatoriri organul de urmărire penală depinde şi reducerea sau sporirea posibilităților pe care le va avea expertul de a formula concluzii de certitudine cu privire la obiectivele stabilite de organele judiciare privind cercetarea acestor acte[3].

---

[2] **Dumitru Sandu**, *Falsul în acte*, Editura „Dacia", Cluj, 1977, p. 21-22

[3] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 317

În ceea ce priveşte actele a căror integritate nu a fost atinsă, organul de urmărire penală va avea grijă să la perotejeze, pentru a nu se distruge eventualele urme pe care le păstrează. Există acte scrise pe hârtie velină, de calitate superioară, care pot reține chiar detalii ale urmelor de deget a persoanelor care le-au manipulat. De aceea, este necesar ca, la ridicarea acestor acte, să se folosească penseta sau mănuşile, pentru a nu fi atinse cu mâna.

Se recomandă ca actul să nu fie împăturit şi, de asemenea, să nu se schimbe poziția îndoiturilor pe care le avea în momentul descoperirii. Tot astfel, nu este permis să se facă nici o mențiune scrisă pe aceste acte, spre a nu se crea confuzii cu privire la srisul inițial, original. Orice mențuine pe care organul de urmărire penală o consideră necesară, va fi făcută pe plicul în care va fi inrodus actul.

Dacă nu au fost identificate acte deteriorate, organul de urmărire penală va lua măsurile adecvate, după starea în care se află actul.

Actele rupte şi detaşate în fragmente multiple se vor ridica cu penseta şi se va proceda la reconstituirea lor, aşezându-le pe o coală de hârtie nescrisă, începând cu colțurile, dacă acestea sunt prezente; aceste fragmente se aşază între două folii transparente, pentru a nu putea fi citit conținutul lor pe ambele părți.

În ceea ce priveşte actele arse, se vor lua mai întâi măsuri de protejare a lor, pentru a nu fi distruse în timpul manipulării. În acest scop, se vor pulveriza peste ele vapori de apă şi, dacă este posibil, se vor trata cu o soluție de 15–20 % glicerină. Actele astfel tratate se ambalează în cutii cu vată pentru a putea fi transportate[4].

Dacă în momentul constatării faptei, prin care se încearcă distrugerea prin ardere a actelor compromițătoare, focul încă mai arde, prima măsură luată va

[4] **Camil Suciu**, *Criminalistica*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 548

fi aceea a întreruperii arderii, prin împiedicarea alimentării cu oxigen. Actele cuprinse de flăcări nu vor fi atinse, pentru că hârtia este friabilă şi se distruge foarte uşor, ci vor fi acoperite cu un vas mai mare decât dimensiunile acestora.

§ 2. Examinarea actelor

În sens larg, verificarea actelor priveşte stabilirea autenticităţii unui înscris sau document. Această verificare poate fi efectuată de organele judiciare, vamale, ofiţerii de grăniceri, etc. Sub acest aspect se verifică forma şi conţinutul actului (dacă este datat, semnat, ştampilat, etc.), dacă actul se mai află în termenul de valabilitate înscris chiar în cuprinsul său, dacă fotografia din actul de identitate (buletin, paşaport, livret militar, acte de studii etc.) corespunde cu persoana ce prezintă actul pentru verificare şi dacă se observă urme de intervenţie asupra elementelor de protecţie sau de securitate destinate să împiedice falsificarea ori contrafacerea actului.

§ 3. Stabilirea vechimii actelor

Ne referim numai la verificările generale pe care le poate face organul judiciar, deoarece cele de înaltă calificare aparţin expertizei criminalistice şi pot fi efectuate numai de experţi, în condiţii de laborator şi cu o dotare tehnică adecvată.

Indiferent dacă verificarea se efectuează de către organul de urmărire penală sau de către un expert, stabilirea vechimii unui act ori document se realizează cu un mare grad de relativitate şi probabilitate[5].

Organul de urmărire penală (poliţistul, procurorul) poate face o verificare privind atât conţinutul, cât şi forma înscrisului. Examinând conţinutul înscrisului, se poate constata că s-au folosit termeni, date, nume de locuri, străzi, persoane, denumiri de localităţi ce nu corespund cu data (perioada) la care se pretinde că s-a întocmit actul.

Hârtia şi cernelurile îşi schimbă culoarea odată cu trecerea timpului. Spre deosebire de hârtie, care se închide la culoare, devenind din albă tot mai apropiată de galben sau maro, cerneala se deschide de la albastru spre bleu; de asemenea, componentele de clor şi sulf, din reţeta de fabricaţie a cernelii, migrează în profunzime cât şi spre perferie[6].

§ 4. Alte modalităţi de verificare folosite de organele judiciare

a. *Examinarea actelor ce prezintă urme de alterare*

[5] **Camil Suciu**, op. cit., p. 470; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuţă**, op. cit., p. 182; **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 187

[6] **Dumitru Sandu**, *Mijloace de stabilire a datei întocmirii înscrisurilor*, în *Probleme de medicină legală şi de criminalistică*, vol. IX, Institutul de Medicină Legală Bucureşti, 1971, p. 127; **Lucian Ionescu**, *Despre stabilirea vechimii actelor dactilografiate*, în *Probleme de medicină judiciară şi de criminalistică*, vol. V, Editura Medicală, Bucureşti, 1966, p. 130

Un înscris poate fi falsificat prin folosirea celor mai diferite mijloace fizice, mecanice sau chimice.

Între mijloacele mecanice, sunt cunoscute răzuirea (folosirea unui instrument ascuțit, cum ar fi lama sau cuțitul) şi radierea (folosirea gumei de ras). Prin aceste procedee se produce o degradare a stratului superficial al hârtiei, o scămoşare, ce poate fi observată cu ochiul liber. Subțierea hârtiei în zona în care s-a intervenit se poate observa prin procedeul numit transiluminare. Organul de urmărire penală aşază hârtia cercetată în dreptul geamului (în timpul zilei) sau în dreptul unei surse de lumină artificială (în timpul nopții) şi constată că zona asupra căreia s-a intervenit este străbătută mai uşor de lumină, pentru că este mai transparentă. Dacă folosind acest procedeu nu se observă modificări, se pulverizează zona cercetată cu vapori de iod şi se constată că vaporii de iod aderă în cantitate mai mare în acel loc, colorându-se în brun închis.

b. *Examinarea scrisului la care s-au folosit cerneluri invizibile (simpatice)*

Până la folosirea mijloacelor tehnice de laborator în timpul efectuării expertizei criminalistice, organul de urmărire penală are la dispoziție mijloace simple de punere în evidență a conținutului înscrisului[7]. Cernelurile aşa-numite simpatice sau invizibile sunt substanțe din cele mai diferite, mergând de la cele complexe şi mai greu de procurat, până la cele aflate la dispoziția oricărei persoane, cum este urina, numită şi cerneala deținuților, pentru că este folosită la scris, de cei aflați în penitenciare, şi care doresc să comunice cu exteriorul fără a le fi citită corespondența. În ordinea arătată mai sus,

[7] **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea", Iaşi, 1992, p. 243; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, op. cit., p. 472

menționăm că pot fi folosite, în acest scop, soluțiile din săruri de cobalt, acidul sulfuric diluat, sucul de lămâie ori de ceapă, laptele dulce, saliva şi, în sfârşit, urina.

Scriptorul înmoaie un chibrit sau o scobitoare în soluția pe care şi-a putut-o procura, scrie pe o foaie albă sau printre rândurile textului original, privind hârtia sub un unghi de 45^0, apoi lasă să se usuce scrisul la temperatura camerei. Destinatarul va „descifra" conținutul expunând hârtia deasupra unei surse de căldură închise (fără flacără) până iese în evidență conturul scrisului. Tehnica are la bază proprietatea sărurilor din aceste substanțe de a se colora în galben sau maro, datorită cristalizării lor sub acțiunea căldurii.

Metodele de laborator folosite de experți în acelaşi scop vor fi descrise la secțiunea privind expertiza criminalistică a scrisului.

Secțiunea a III-a – Expertiza criminalistică

§ 1. Considerații generale

Cele mai importante atribuții în domeniul cercetării criminalistice a scrisului revin experților. Organele judiciare au posibilități limitate în ceea ce privește nivelul cunoștințelor de specialitate și, mai ales, în ceea ce privește mijloacele tehnice de investigare. De aceea, recurg la ajutorul experților criminaliști.

Activitatea de expertiză este atât de vastă și de complexă, încât se impune o temeinică și judicioasă sistematizare în tratarea ei. Avem în vedere unele reguli generale aplicabile la cercetarea oricărui înscris, precum și, mai ales, tehnicile aplicabile în domeniile atât de diverse ale expertizei criminalistice a scrisului.

În alte domenii de strictă specialitate, cum este cel al falsificării bancnotelor, timbrelor, documentelor de plată din sistemul financiar etc., se aplică metode de cercetare și se folosesc mijloace tehnice de ultimă oră, pentru a se putea formula concluzii de certitudine.

§ 2. Cercetarea criminalistică a flasului în înscrisuri

A. *Cercetarea falsului prin înlăturare de text*

Pentru identificarea scrisului inițial este necesară stabilirea modalității prin care s-a realizat ștersătura, deoarece, în funcție de aceasta, se acționează

diferit pentru reevidenţierea înscrisului iniţial. În expertiza criminalistică se folosesc metode diferite, dar se preferă cele care nu distrug înscrisul[8].

Una din aceste metode constă în prăfuirea documentului, în locul presupus a fi afectat, cu pulbere fină de grafit. Se scutură apoi, până se observă că pulberea a aderat la locul şters, colorându-l în negru.

Textele răzuite sau radiate vor fi evidenţiate prin diferite procedee de fotografiere a actului cu filtre de lumină, sub raze infraroşii sau ultraviolete şi prin aplicarea metodei difuzo-copiative[9].

O altă metodă constă în aplicarea pe hârtie, în apropierea zonei cercetate, a unei picături de benzină. Lichidul îşi încetineşte migrarea când întâlneşte zona afectată, manifestând, la început, tendinţa de a o înconjura, apoi propagându-se în cercuri concentrice marcând locul critic.

Ambele metode distrug scrisul şi de aceea se preferă pulverizarea cu vapori de iod, care poate fi folosită şi de organul de urmărire penală.

Dacă scrisul a fost executat cu cerneală, pentru evidenţierea scrisului înlăturat se pot folosi tehnici diferite. Dintre cele mai simple, este cunoscută tratarea cu acid citric a porţiunii din document şi apoi examinarea ei sub radiaţii ultraviolete; vom constata că zona prezintă o fluorescenţă deosebită.

B. *Cercetarea falsului prin acoperire de text*

Acoperirea de text este metoda cea mai primitivă, aflată la îndemâna celor care nu dispun de mijloace evoluate de falsificare. De obicei, textul este

[8] **Camil Suciu**, op. cit., p. 472

[9] **E. Chiriac**, *Aplicarea metodei difuzo-copiative în studiul expertizei documentelor*, în *Probleme de medicină legală şi de criminalistică*, vol. V, Editura Medicală, Bucureşti, 1966, p. 161-162

acoperit prin haşurare cu cerneală, creion sau tuş, ori prin turnarea cernelii, pretins accidentală, sub formă de picături pe text.

Punerea în evidență a textului acoperit se poate face şi prin tehnici mai simple, cum ar fi examinarea înscrisului prin transparență, într-o lumină puternică, apoi fixarea textului prin fotografia separatoare de culori.

Tehnicile mai evoluate constau în folosirea radiațiilor invizibile, în special a celor infraroşii, dată fiind proprietatea acestora de a străbate hârtia şi de a fi reținute de substanțe pe bază de carbon, săruri metalice, acizi etc.[10].

C. *Cercetarea falsului prin adăugare de text*

Adăugarea de text poate merge de la adăugarea unui semn grafic, a unei cifre sau litere, până la intercalarea ori adăugarea unor cuvinte sau fraze. Adăugările pot fi manuscrise sau dactilografiate.

Pentru descoperirea acestor manopere, expertul va trebui să stabilească continuitatea logică a textului adăugat şi încadrarea lui în limitele spațiului de pe suport. Practica organelor de urmărire penală şi a experților a reținut că cele mai des întâlnite modalități de falsificare constau în: adăugări operate în spațiile libere dintre semnătură şi text, adăugări în continuarea rândurilor, la început sau în mijlocul actului, adăugări intercalate între cuvinte, precum şi adăugări ale unei litere sau ale unui grup de litere la sfârşitul cuvintelor.

Expertul va stabili cu relativă uşurință adăugarea făcută cu un alt tip de instrument scriptural. Dacă adăugările sunt făcute cu instrumente de acelaşi fel, cercetarea falsului devine mai dificilă[11].

[10] **Camil Suciu**, op. cit., p. 475

[11] **Gh. Hristea**, *Examinarea atelor a căror conținut a fost alterat prin adăugiri*, colectiv în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., Bucureşti, 1980, p. 284 şi urm.

D. *Examinarea actelor falsificate prin contrafacerea scrisului sau a semnăturii*

Examinarea se face în funcție de modalitățile folosite de scriptor pentru contrafacerea scrisului: copiere prin presiune (apăsare), copiere prin transparență, imitare (servilă sau liberă).

În cazul *copierii* prin presiune (apăsare), va fi examinat versoul suportului în zona ce interesează, folosindu-se o lumină dirijată. Zona va fi fotografiată şi se vor observa contraste de iluminare între proeminențele traseelor grafice şi restul hârtiei.

În cazul copierii prin transparență, elementele de contrafacere sunt indicate de anumite incursivităti pe trasee, lipsă de dinamism în mişcări, aglomerări de substanță de scris la partea inferioară a grafismelor, omiterea totală sau parțială a unor trăsături. Proba copierii poate fi făcută de expert prin copierea uneia dintre semnături pe o bucată de hârtie de calc, urmând suprapunerea peste cealaltă[12].

Imitarea constituie o modalitate de reproducere a scrisului sau a semnăturii altei persoane, prin redarea trăsăturilor grafice, servindu-se de un anumit model (imitare servilă) ori, ca urmare a exersării prealabile a modelului original de semnătură sau scris (imitare liberă)[13].

Pentru cercetarea documentelor presupuse a fi falsificate, expertul va efectua o serie de examinări fizico-chimice de înaltă tehnicitate şi complexitate, cum

[12] **Ladislau Mocsy**, *Imitarea scrisului altei persoane, cu aplicarea metodei falsului tehnic în cazul textelor de amploare mare*, în *Probleme de medicină legală şi de criminalistică*, Bucureşti, 1969, p. 210-216; **Al. Buuşi**, *Falsul în acte prin copierea semnăturilor, în probleme de medicină legală şi de criminalistică*, vol. IX, Bucureşti, 1971, p. 81

[13] **Lucian Ionescu**, *Despre identificarea autorilor semnăturilor false*, în *Probleme de medicină judiciară şi de criminalistică*, vol. IV, Bucureşti, 1965, p. 144

sunt: examinările cromatice, examinările în radiații infraroşii şi ultraviolete, examinarea microscopică, examinarea cromatografică, etc.[14].

E. *Falsul prin deghizarea scrisului*

Folosirea acestei metode este întâlnită în cazul în care autorul doreşte să-şi ascundă identitatea, în special în cel al scrisorilor anonime. Cele mai cunoscute metode constau în:

a. *Deformarea sau modificarea unor caracteristici* grafice generale sau particulare proprii, cum ar fi mărimea, forma şi înclinarea gramelor, precum şi scrierea într-o manieră care să creeze impresia unui scris mai puțin evoluat. La cercetarea acestui mod de deghizare, expertul va trebui să aibă în vedere principiul cunoscut, potrivit căruia o prsoană cu scris evoluat poate imita scrisul unei persoane cu pregătire inferioară; în schimb, o persoană cu pregătire inferioară poate imita foarte greu un scris evoluat[15].

b. *Scrierea cu mâna stângă*

Metoda este relativ uşor de evidențiat, pentru că expertul va constata existența unui grafism greoi, neconcordant, colțuros, care se reduce pe măsură ce persoana se obişnuieşte cu acest mod de scriere. Cu cât textul examinat este mai lung, cu atât examinarea este mai uşoară.

c. *Scrierea cu majuscule sau imitarea caracterelor de tipar*

Expertul nu va întâmpina dificultăti deosebite în identificarea elementelor de deghizare, pentru că ele se pot observa chiar cu ochiul liber.

Oricare ar fi metodele folosite, identificarea persoanei care şi-a deghizat scrisul va fi făcută cu relativă uşurință, pentru că deprinderile sale specifice de

---

[14] **I. Vicol**, *Examinarea actelor falsificate prin contrafacerea scrisului sau a semnăturii*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol.III, I.G.M., Bucureşti, 1980, p. 289 şi urm.
[15] **T. Barbuc**, *Expertiza scrisului cursiv deghizat*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, 1973, p. 150 şi urm.

scriere sunt reflectate în textul deghizat. Fiind preocupat de reuşita scrierii literelor sau cifrelor autorul scapă din vedere sensul mişcării, îndeosebi caracteristicile topografice ale scrisului, legarea literelor, etc.

În timpul cercetării, expertul va face un studiu de detali al fiecărui semn grafic, apoi va studia şi elementele de conţinut şi de formă ale scrierii[16].

§ 3. Cercetarea criminalistică a textelor dactilografiate

1. *Consideraţii generale*

Cercetarea textelor dactilografiate constituie o activitate complexă, de mare răspundere, care presupune cunoştinţe temeinice şi o dotare tehnică corespunzătoare noilor realizări ale ştiinţei în acest domeniu. Avem în vedere crearea de noi tipuri de maşini de scris, începând cu cele de construcţie simplă, comună, şi continuând cu cele electrice sau electronice. De aceea, expertului i se va cere nu numai să identifice maşina de scris presupusă a fi fost folosită la redactarea scrisului cercetat, ci şi examinarea imprimantelor sau a aparaturii de tipărire electronică.

Pe măsură ce tehnicile folosite de infractori, pentru a împedica sau îngreuna identificarea maşinii de scris, sunt tot mai diferite şi mai evoluate, expertiza criminalistică îşi extinde aria de investigare şi aplică mijloace şi metode noi de examinare. Între acestea, menţionăm metodele de expertiză fonetică, care asigură identificarea maşinii de scris după reprezentarea sonoră a zgomotului produs de maşină în timpul scrisului.

Cercetarea criminalistică a textelor dactilografiate are un dublu obiectiv: identificarea maşinii de scris şi identificarea dactilografului. De aceea, şi

[16] **I. Hurdubaie**, *Expertiza scrisului executat prin imitarea caracterelor tipografice*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., Bucureşti, 1978, p. 141 şi urm.

expertiza se va efectua în două etape, ştiut fiind faptul că, pentru a se stabili cine a scris textul cercetat, trebuie să se ştie mai întâi la ce maşină a fost dactilografiat[17].

2. *Identificarea maşinii de scris*

Activitatea expertului având acest obiectiv este mult îngreunată de numărul mare al tipurilor de maşini de scris existente în prezent în exploatare. Fiecare fabricant aduce îmbunătăţiri tipurilor existente, pentru a rezista concurenţei necruţătoare între producători. Organele de poliţie, experţii, depun interes pentru a cunoaşte cât mai multe date despre fiecare marcă şi model ale maşinilor de scris pentru a uşura activitatea de identificare a maşinii presupusă a fi fost folosită la redactarea scrisului cercetat.

Pentru a se uşura munca de identificare, în majoritatea ţarilor lumii, poliţia naţională posedă o cartotecă a maşinilor de scris, iar Interpolul deţine o cartotecă proprie în acest scop.

Activitatea depusă de expert pentru identificare maşinii de scris are la bază examinarea caracteristicilor generale şi individuale ale maşinii şi se desfăşoară în mai multe etape[18].

A. *Caracteristici generale şi individuale*

a. *Caracteristicile generale*

[17] **Vicenţiu Stanciu**, **Ioan Vicol**, **Diomid Perciun**, *Examinarea grafică a scrisului dactilografiat*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., Bucureşti, 1980, p. 330 şi urm.

[18] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 351

Pasul mecanismului principal este distanța de deplasare a carului maşinii de scris de la stânga la dreapta, atunci când se apasă pe una din tastele cu caractere sau pe bara de spațiere.

Pasul mecanismului principal se determină măsurându-se distanța dintre punctele începutului a două litere omonime, între care se găsesc 20–30 de semne. Se socotesc şi intervalele de cuvinte, egale cu unul sau mai multe semne (în funcție de mărimea intervalului).

Măsurarea se face ținându-se seama de țara de origine şi de producător. Maşinile de fabricație americană şi o parte din cele englezeşti au dispozitive de reglare şi, de aceea, literele şi spațierea între ele se bazează pe sistemul inch (1 inch = 25,4 mm). Maşinile fabricate în alte țări, inclusiv cele europene, au spațierea literelor bazată pe sistemul metric.

Măsurarea distanței dintre semne se efectuează repetat şi pe diferite rânduri, făcându-se apoi media aritmetică. Spațierea literelor de-a lungul rândului este dirijată de regulator (mecanismul care guvernează mişcarea carului). Dacă regulatorul este defect sau arcul de acționare este slab, apar îngrămădiri sau iregularități în spațiere.

Tipul caracterelor

Sunt avute în vedere dimensiunea şi configurația semnelor şi literelor.

Dimensiunea reprezintă înălțimea şi lățimea caracterelor. Orice semn (caracter) al unei maşini de scris are o anumită înălțime, indiferent dacă este minusculă sau majusculă, lățimea diferind de la caracter la caracter, în funcție de numărul componentelor formative. Exactitatea dimensiunilor semnelor este influențată de mulți factori, între care: calitatea benzii maşinii de scris

(cantitatea de colorant, uzura benzii), puterea de lovire pe clape (taste), gradul de uzură al sulului maşinii etc.

Complexitatea semnelor

Complexitatea semnelor sau a claviaturii este dată de numărul caracterelor de pe trunchiuri (sau numărul de semne corespunzătoare tastelor maşinii). Numărul tastelor este în funcţie de prezenţa sau lipsa semnelor suplimentare: %, =, +, ă, î, â, etc. Existenţa unui anume semn în actul examinat şi inexistenţa lui pe claviatura aflată în cercetare, reprezintă motivul de excludere a maşinii din sfera cercetărilor.

Mărimea intervalelor

Acest reper este numit şi distanţa dintre rânduri, asigurată de un mecanism numit „dispozitiv de clinchet", fixat de sulul în jurul căruia rulează hârtia. Gradul de rotaţie al sulului este prestabilit (2 până la 5 poziţii), astfel încât derularea hârtiei (avansul), la terminarea unui rând, este determinată de un „dinte", al dispozitivului.

b. *Caracteristicile individuale*

Dintre numeroasele caracteristici individuale pe care le examinează expertul, enumerăm pe cele mai semnificative: devierea axei longitudinale a semnului faţă de verticală, deplasarea în sus sau în jos de la linia de bază a semnului dintr-un rând, intervalele neregulate între semne, intervalele neregulate între rânduri şi neparalelismul rândurilor.

B. *Etapele examinării*

§ a. *Examinarea separată*

Primind pentru examinare actul în litigiu, expertul va cerceta mai întâi suportul actului şi apoi textul dactilografiat. Suportul pe care se află textul poate fi o hârtie obişnuită, deci prima copie (originalul) sau a doua, realizată cu hârtia copiativă (carbon), xeroxat sau multiplicat clasic (tuş tipografic), dactilografiat şi pe suporturi altele decât hârtia obişnuită (carton, hârtie pânzată, etc.).

§ b. *Examinarea comparativă*

Pentru efectuarea acestei operaţiuni sunt necesare cartotecile maşinilor de scris aflate la un moment dat în exploatare. Operaţiunea devine din ce în ce mai anevoioasă, pe măsură ce cartotecile noi sunt tot mai dificil de întocmit, iar cele existente cu greu pot fi ţinute „la zi" (actualizate), din cauza extinderii firmelor care fabrică maşini de scris şi schimbării continue a tipurilor de maşini, pentru a se putea face faţă concurenţei.

Pe lângă fişierul maşinilor de scris (cartotecile), organele competente mai folosesc un centralizator al acestora, după mărimea intervalelor între rânduri.

După încheierea celor două etape ale examinării separate şi comparative, expertul va nota punctele coincidente între scrisul în litigiu şi cel realizat în mod experimental, pentru comparaţie. Atât caracteristicile coincidente, cât şi cele discordante, vor fi indicate cu săgeţi pe planşele cu fotografii ataşate la raportul de expertiză.

3. *Identificarea dactilografului*

Ientificarea persoanei care a dactilografiat textul constituie obiectivul cel mai important al expertizei, dar şi cel mai dificil. Pentru această operaţiune de mare dificultate şi răspundere, expertul are în vedere două repere principale ale examinării: conţinutul spiritual al scrisului şi conţinutul material al scrisului[19].

Prin conţinut spiritual se întelege conţinutul de idei, gradul de cultură, profesiunea şi nivelul de cunoaştere a limbii în sensul literal şi gramatical al cuvântului. Gradul de dificultate al problemelor legate de identificara dactilografului este sporit de împrejurarea că, de cele mai multe ori, nu dactilograful, ci o altă persoană a conceput textul[20].

La examinarea conţinutului material al scrisului, expertul are în vedere şi „punerea în pagină" a textului, modul de plasare şi scriere a antetului, a titlului, a datei şi a semnăturii, modul cum este ţinută marginea, în special cea dreaptă, cunoscându-se faptul că un dactilograf neexperimentat are tendinţa de a evita despărţirea cuvântului în silabe, lăsând sapaţii libere prea mari la capătul rândului. De asemenea, se are în vedere scrisul uniform sau inconstant, în ceea ce priveşte intensitatea de imprimare a literelor, care poate duce la concluzia că dactilograful scrie în mod curent cu acea maşină, dacă o cunoaşte bine sau a folosit-o în mod întâmplător.

Frecvenţa greşelilor, modul de corectare a lor prin folosirea gumei sau a altor mijloace moderne de înlăturare a literelor, a cifrelor sau a cuvintelor nedorite poate restrânge sfera celor bănuiţi a fi dactilografiat textul.

Practica judiciară şi de expertiză criminalistică semnalează şi cazuri în care, pe hârtia de bună calitate, velină, s-au evidenţiat urme digitale ale dactilografului şi acestea au fost valorificate pentru identificarea acestuia.

---

[19] **I. R. Constantin**, **A. J. Nechifor**, *Expertiza scrisului dactilografiat în scopul identificării dactilografului*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, IG.M., Bucureşti, p. 179 şi urm.

[20] **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuţă**, op. cit., p. 193

§ 4. Expertiza criminalistică a actelor scrise de mână

a. *Consideraţii generale*

La cercetarea scrisului de mână, primele cercetări le fac oganele de urmărire penală, cu prilejul constatării fie din oficiu, fie la sesizarea celor interesaţi. Pentru primele observaţii asupra actelor presupuse a fi fost falsificate în orice mod se pot face constatări tehnico-ştiinţifice de către ofiţerii de poliţie specializaţi, atunci când urgenţa determinată de pericolul dispariţiei probelor o impune. Dar principalele atribuţii în această activitate de mare răspundere revin experţilor criminalişti, persoane de înaltă calificare în domeniu şi dispunând de o dotare tehnică corespunzătoare.

Scopul expertizei criminalistice a scrisului de mână îl constituie identificarea persoanei care a executat scrisul. Este obiectivul principal al acestei activităţi, deoarece organele judiciare trebuie să dovedească vinovăţia unei persoane pe bază de probe, iar raportul de expertiză criminalistică constituie o probă importantă. Chiar dacă în actualul sistem probator nu mai există o ierarhizare a probelor, între declaraţiile persoanelor participante la procesul penal sau civil şi un raport de expertiză criminalistică a scrisului, vor fi mai convingătoare concluziile raportului de expertiză, decât declaraţiile persoanelor ce pot fi suspectate de subiectivism sau chiar de părtinire, de rea-credinţă.

b. *Conţinutul scrisului*

Înainte de a examina forma sau structura scrisului, expertul trebuie să cerceteze limbajul folosit de autor, stilul, formele dialectale, greşelile gramaticale mai rare sau mai frecvente etc. Aceste elemente sunt foarte utile, deoarece ajută expertul să restrângă cercul persoanelor bănuite a fi executat înscrisul.

Dacă avem în vedere conţinutul scrisului după nivelul general de pregătire şcolară a persoanei, putem distinge trei nivele de pregatire, şi anume: un scris neevoluat, primitiv, inferior, altul de nivel mediu şi altul de nivel superior. Acest criteriu de clasificare a scrisului de mână este avut în vedere la cercetarea scrisului deghizat al scrisorilor anonime, a scrisului falsificat prin imitare etc. În acest domeniu, expertul va avea în vedere perceptul potrivit căruia persoanele cu scris evoluat pot imita mai uşor un scris inferior, în schimb persoanele cu pregătire inferioară nu pot imita, fără riscul de a fi descoperite, un scris superior.

Scrisurile inferioare sunt uşor de recunoscut după nesiguranţa cu care sunt alcătuite literele sau cifrele, coordonarea slabă a mişcărilor, ritmul foarte lent, semnele grafice neuniforme, inconsecvenţa faţă de linia orizontală etc.

Scrisurile persoanelor cu pregătire medie tind spre perfecţiune în ceea ce priveşte executarea formelor grafice, care sunt uniforme, îngrijite şi păstrează aproape constant linia orizontală. Aceste persoane au deprins regulile scrierii corecte şi, în general, le respectă, în raport cu importanţa actului pe care îl redactează.

Scrisurile superioare sunt întâlnite la persoanele care au o îndelungată experienţă în scris; nu neapărat o pregătire şcolară superioară, ci o uşurinţă în executarea formelor grafice. Literele din cuvânt sunt legate între ele, linia orizontală este, în general, păstrată, dar la execuţia semnelor grafice se tinde

spre o simplificare a formelor, impusă de obținerea unei viteze sporite a scrisului.

c. *Caracteristcile grafice ale scrisului*

A. *Caracteristicile generale*

a. *Forma sau structura scrisului*. Această trăsătură generală a scrisului este apreciată după configurația literelor. Sub acest aspect, se disting scrisuri cursive sau tipografice.

În ceea ce priveşte modul de legare a literelor în acelaşi cuvânt, în literatura despecialitate scrisurile capătă denumiri specifice, precum: scrisuri arcadate, ghirlandate, unghiulare, rotunjite etc.

b. *Dimensiunea sau mărimea scrisului*. Acest reper se stabileşte prin apreciere, raportând întrgul text la mărimea generală a suportului de scris şi la destinația acestuia. Experții criminalişti descriu, totuşi, trei categorii de scris după mărime: mic, mijlociu şi mare. Astfel, se admite că scrisurile grafice mai înalte de 3 mm aparțin scrisului mare, iar cele de 2-3 mm, scrisului mijlociu, iar cele sub 2 mm aparțin scrisului mic.

c. *Repartizarea scrisului*. Pentru descrierea acestei trăsături generale, se are în vedere distanța dintre litere şi cuvinte, spațiile dintre rânduri şi mărimea alineatelor. Sub acest aspect, experții clasifică scrisurile în: spațiale (aerisite), intermediare şi înghesuite.

d. *Înclinația scrisului*. În fapt, se referă la înclinația semnelor grafice ale scrisului față de linia verticală imaginară, ce trece prin axul longitidinal al fiecărui semn grafic. După acest criteriu, experții descriu următoarele modalități de scris: înclinat spre dreapta, vertical, înclinat spre stânga şi nedeterminat.

e. *Continuitatea sau coeziunea scrisului*. Pentru determinarea acestei trăsături, se are în vedere gradul de legare a literelor în cadrul cuvintelor, fără ridicarea stiloului, a creionului sau a pixului de pe hârtie.

f. *Direcţia rândurilor*. Acestă trăsătură este determinată de particularităţile psiho-fiziologice ale persoanei şi de condiţiile concrete, obiective şi subiective, în care sunt scrise[21]. Avem în vedere împrejurările când hârtia este aşezată pe capota autoturismului sau pe spatele persoanei aflate în poziţia în picioare, ori declaraţia pe care o dă conducătorul auto imediat ce este surprins că a condus maşina într-o stare avansată de ebrietate.

În raport cu marginea superioară a hârtiei, experţii descriu, sub acest aspect, o scriere orizontală, ascendentă, descendentă sau nedefinită.

g. *Linia de bază a scrisului*. Această trăsătură este descrisă după limitele inferioare ale literelor şi cifrelor, cunoscându-se faptul că la depasante se are în vedere numai corpul propriu-zis al literelor. În practica de urmărire penală şi de expertiză întâlnim aceste forme de scris la persoanele care, chiar pe foaia liniată, nu reuşesc să păstreze linia orizontală. După acest aspect, scrisul poate urma o linie dreaptă, şerpuită, convexă sau frântă.

B. *Caracteristicile individuale*

a. *Construcţia semnelor grafice*. Pentru descrierea acestei trăsături, expertul are în vedere modul de realizare a fiecărei litere sau cifre din textul scris. Sub acest aspect se cercetează forma şi modelul de bază utilizate de scriptor, care poate fi caligrafic sau tipografic.

[21] **C.I. Teodosiu**, *Unele consideraţii privind caracteristica generală a scrisului reprezentată prin poziţia rândurilor*, în *Probleme de medicină judiciară şi de criminalistică*, vol. III, Editura Medicală, Bucureşti, 1965, p. 121-125.

b. *Numărul elementelor componente ce intră în construcţia semnelor grafice*. Prin descrierea acestei trăsături se stabileşte continuitatea scrisului persoanei. Astfel, pentru construcţia unei singure litere, instrumentul de scris nu se ridică niciodată de pe hârtie, litera este construită dintr-o singură mişcare continuă, ori se poate construi din mai multe elemente şi, pentru construcţia fiecărui element, instrumentul de scris este ridicat de pe hârtie o dată sau de mai multe ori.

c. *Formele elementelor componente ale semnelor grafice*. Indiferent dacă scriptorul a ridicat o dată sau de mai mu,te ori, sau niciodată instrumentul de scris de pe hârtie, expertul va trece la studierea detaliilor fiecărui semn grafic, a fiecărui element component. Sub acest aspct, expertul va descrie trăsături drepte, circulare, unghiulare, concave, ondulate etc., trăsături care pot fi diferite la aceeaşi literă întâlnită în acelaşi cuvânt, cum ar fi litera a în cuvântul „alandala". În acest exemplu, literele a din interiorul cuvântului au o anumită construcţie, diferită de cele de la început şi de la sfârşit.

d. *Direcţia mişcării instrumentului de scris*. În general, instrumentul de scris poate fi purtat în patru direcţii: spre dreapta, spre stânga, în sus sau jos. Expertul poate descrie detalii nebănuite ale acestor mişcări, ştiindu-se cât de diferite pot fi mişcările instrumentului de scris pentru construcţia aceleiaşi litere, chiar în cadrul aceluiaşi cuvânt. Totul depinde de deprinderile pe care şi le formează scriptorul într-o perioadă mai îndelungată de timp.

e. *Începerea semnelor grafice*. În practica de expertiză criminalistică a scrisului, locul unde scriptoul aşează prima dată instrumentul de scris pe hârtie pentru a începe construcţia unui semn grafic poartă denumirea de punct de atac. Determinarea punctului de atac se face cu mare dificultate, pentru că nu întotdeauna este întâlnit la începutul literei, iar expertul trebuie să ţină seama de ţinta de bază a scrisului, de centrul literei, de locul pe care aceasta îl

ocupă în cuvânt, de literele cu care este învecinată şi de care se leagă nemijlocit etc.

f. *Finalizarea semnelor grafice*. Este o trăsătură individuală foarte importantă şi de valoare deosebită pentru identificarea persoanei după scris.

Modul cum se termină un semn grafic este mai dificil de stabilit pentru literele aflate în interiorul cuvintelor. La sfârşitul cuvântului, în special, la semnături, expertul dispune de suficiente elemente de individualizare, mai ales la persoanele cu un scris rapid, dinamic, la care se disting cu uşurință finalizări trasate energic, accentuat, orientate ascendent, dscendent, sau orizontal.

g. *Legarea semnelor grafice*. Este mai uşor de observat şi de descris la scrierile caligrafice, unde expertul trebuie să examineze poziția pe care o au semnele grafice în cuvinte şi construcția fiecărui semn grafic. Astfel, modul în care litera „a" este legată în interiorul cuvintelor de literele învecinate, n, u etc., diferă de modul în care se face legătura literei v cu litera r, în cuvinte precum: „vreau", „manevră", „interval", „nevralgic" etc.

h. *Scrierea elementelor separate ale unor semne grafice*. Sunt incluse în acastă categorie: bara minusculei t, semnele diacritice la minusculele ă, î, sedilele minusculelor ş, ţ, precum şi formele de plasare a accentelor pe unele litere specifice unor limbi străine. Modul cum sunt adăugate aceste elemente după construcția literei diferă de la o persoană la alta, iar uneori se schimbă la aceeaşi persoană, chiar în cuprinsul unui singur cuvânt.

§ 5. Cercetarea altor categorii de falsuri

a. *Falsificarea ştampilelor*

Falsificarea impresiunilor de ştamnpilă poate fi făcută prin mijloace pornind de la cele mai primitive, până la cele mai evoluate. Avem în vedere confecţionarea în întregime a ştampilelor sau modificarea celor existente.

Prin mijloace primtive, aflate la îndemâna omului de rând, înţelegem confecţionarea ştampilei dintr-o plută, cartof etc. Pot fi folosite ca ştampilă şi monede metalice, care se aplică prin răsucire, pentru a nu distinge conţinutul şi a induce convingerea că ştampila a fost uzată sau tuşul de proastă calitate ori insuficient.

Între mijloacele mai evoluate menţionăm confecţionarea ştampilei din cauciuc, material plastic şi piele.

O altă metodă întâlnită în practica organelor judiciare şi a experţilor criminalişti este aceea a contrafacerii ştampilelor autenbtice după impresiunile pe diferite acte operaţiuni ce se execută prin zincografie când se reuşeşte o apropiere foarte mare faţă de original. De aceea, şi munca expertului devine mult mai anevoioasă[22].

De asemenea, ştampilele mai pot fi falsificate prin desenarea după impresiunea ştampilei originale, prin copiere sau prin imitare. Sunt cunoscute şi metode mai vechi, folosite mai rar însă, ce constau în transferarea pe actul fals a unei impresiuni autentice, prin intermediul unei pelicule al hârtiei fotografice umezite, al unei plăci de sticlă gelatinată şi a albuşului de ou fiert etc.

Oricare ar fi mijlocul de falsificare folosit, expertul va examina ştampilele în litigiu, pentru a determina caracteristicile generale şi cele individuale ale acestora[23].

---

[22] **Camil Suciu**, op. cit., p.481; **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 353

[23] **Matei Basarab**, *Criminalistica*, Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj, 1969, p.204; **Dumitru Sandu**, *Falsul în acte*, Editura „Dacia", Cluj, 1997, p. 67-69

b. *Falsificarea bancnotelor*

Practica organelor judiciare şi a experţilor criminalişti se confruntă frecvent cu aceste modalităţi de falsificare, începând cu bancnotele româneşti şi continuând cu alte bancnote străine, mai ales dolari SUA şi mărci germane[24]. Autorii sunt atât cetăţeni români, cât şi străini, iar faptele se săvârşesc atât la noi în ţară cât şi în străinătate. Prin colaborarea poliţiei române cu Interpolul, în ultimii ani au fost descoperite numeroase asemenea cazuri. Exemplificăm cazul unor muncitori de la Întreprinderea tipografică din Iaşi, care, în urmă cu câţiva ani, au tipărit cantităţi impresionante de bancnote false, care au şi fost puse în circulaţie.

Mai recent, au fost falsificate şi mărci germane, precum şi dolari SUA.

În raport de mijloacele tehnice de care dispun făptuitorii se folosesc tehnici din cele mai pimitive, cum ar fi lipirea pe bancnota de un dolar, după cifra „1", a două zerouri, pentru a se obţine o bancnotă de 100 dolari. Falsificatorii au plasat bancnotele alegându-şi clienţii din lumea celor mai puţini instruiţi şi amatori de monedă străină la preţuri avantajoase. Nu este de mirare faptul că aceste bancnote au circulat între mai multe persoane până au fost descoperite.

Oricare ar fi metoda folosită de făptuitori, expertul va proceda mai întâi la un examen comparativ cu bancnote autentice, folosind metoda suprapunerii, a juxtapunerii sau a „grătarului", cu ajutorul căruia se localizează principalele elemente ale contrafacerii grafice. Activitatea de cercetare continuă cu examinarea calitativă a hârtiei, pentru a se stabili dimensiunile, elasticitatea, transparenţa, compoziţia, filigranarea, precum şi cernelurile, modul de imprimare şi de contrafacere, ori a altor metode de securitate activă[25].

---

[24] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 355

[25] **Ion Anghelescu**, **Alexandru Radu**, **Ilona Buţă**, **Ion Geambaşu**, *Examinarea bannotelor*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., Bucureşti, 1980, p. 127 şi urm.

Numărul cazurilor de falsificare a dolarilor SUA este atât de mare, încât autoritățile federale sunt nevoite să adopte noi măsuri de protecţie şi de reducere a posibilităților de falsificare. Astfel, după 1991, bancnotele sunt protejate prin încorporarea unui fir special în jurul portretului preşedintelui. Deoarce şi pentru acestea s-au descoperit posibilități de falsificare, începând cu anul 1996 se emit bancnote cu alte mijloace de protecție, despre care se pretinde că nu vor mai putea fi falsificate. Pe măsură ce se pun în circulație asemenea bancnote, cele aflate în prezent în circulație sunt retrase de autoritățile federale.

c. *Falsificarea picturilor şi a altor opere de artă*

Cercetarea picturilor presupoune o colaborare între expertul criminalist şi expertul în pictură, deci se efectuează, de fapt, o expertiză complexă. Numai în latura tehnică a expertizei sunt implicate peste 10 domenii de investigare criminalistică între care menționăm: examinarea directă în radiații ultraviolete, radiații infraroşii, radiații Roentgen, macro- şi microfotografia, analiza chimică a pigmenților, analiza prin activare cu neutroni, cormatografia în fază gazoasă, difracția cu raze Roentgen etc.[26]

Cercetarea picturilor aparține deci unor domenii diferite. De aceea, distingem latura artistică şi latura criminalistică ale expertizei.

a. *Expertiza artistică* cuprinde o analiză iconografică, referitoare la istoricul acelei opere de artă şi la autorul său, precum şi o analiză iconologică, privind conținutul propriu-zis al operei.

[26] **I. R. Constantin**, *Examinarea semnăturilor şi inscripțiilor de pe picturi*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., Bucureşti, 1950, p.356 şi urm.; **Lucian Ionecu**, *Aspecte tehnico-criminalistice ale determinării autenticității operelor de artă, cu referie specială la tablouri*, în *20 de ani de expertiză criminalistică*, Ministerul Justiției, Bucureşti, 1979, p. 308 şi urm.; **F. Ernau**, *Arta falsificatorilor şi falsificatorii artei*, Editura „Meridiane", Bucureşti, 1970

Analiza iconografică presupune, la rândul său, o latură stilistică, ştiindu-se faptul că fiecare artist a respoectat strict, până şi în epoca modernă, o serie de convenţii artistice, specifice fiecărei epoci. Se are în vedre, de asemenea, maniera de lucru a pictorului, cum ar fi mişcarea mâinii, observaţie posibilă şi la picturile îmbătrânite, prin analiza sub radiaţii Roentgen[27].

Analiza iconologică oferă numeroase informaţii privitoare la conţinutul operei de artă, expertul putând să sesizeze o discordanţă între lucrarea ca atare şi atribuirea ei.

b. *Expertiza criminalistică propriu-zisă* priveşte latura tehnică a examinării.

Astfel, se cercetează semnăturile şi inscripţiile de pe picturi, pentru a se constata dacă acestea sunt originale. În acest domeniu obiectul expertizei îl constituie identificarea operelor de artă nesemnate, stabilirea autenticităţii unor semnături, descoperirea semnăturilor sau inscripţiilor false, în numele unor mari maeştri, pe picturi ce nu le aparţin.

Pentru a putea formula concluzii ştiinţific fundamentate, expertul va proceda la descrierea mai întâi a caracteristicilor generale apoi a celor individuale ale operei de artă cercetate.

Între caracteristicile generale, expertţii au în vedere obişnuinţa pictorului de a-şi semna opera. Astfel se ştie că obiceiul de a semna operele de pictură a apărut târziu, în secolul al XVII-lea, şi că Michelangelo, Rafael sau Veronese nu-şi semnau operele. De asemenea, se cunoaşte că un pictor are mai multe modele de semnături sau inscripţii şi că la început a apărut inscripţia şi apoi semnătura. Inscripţia este, de fapt, un desen miniatural, realizat de pictor, cum ar fi silueta unei păsări, conturul unei clădiri etc.

Între caracteristicile individuale sunt incluse dimensiunile, contururile şi înclinaţia trăsăturilor care pot fi măsurate cu pantograful.

---

[27] **Alexandru Radu**, *Examinarea spectrochimică a materialului pictural*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., Bucureşti, 1980, p. 259 şi urm.

După ce a determinat aceste caracteristici, expertul va proceda la o examinare comparativă, constând în studiul elementelor indicate de pantograf la semnătura sau inscripția presupusă a fi falsă, comparativ cu elementele stabilite de acelaşi aparat, la cele cunoscute ca fiind originale. Deasemenea, pot fi examinate elementele componente ale vopselelor folosite la depunerea fondului în jurul semnăturii ori a inscripției şi la depunerea semnăturii, comparativ cu elementele semnăturilor originale[28].

CAPITOLUL al XV-lea

IDENTIFICAREA PERSOANELOR ŞI A CADAVRELOR PRIN MIJLOACE ŞI METODE CRIMINALISTICE

Secțiunea I – Considerații generale

Varietatea şi complexitatea situațiilor cu care se confruntă organele judiciare a impus continua preocupare şi extinderea metodelor şi mijloacelor foloite pentru identificare, în funcție de trăsăturile exterioare după care pot fi identificate persoanele aflate în viață şi trăsăturile exterioare după care pot fi identificate cadavrele. Sunt numeroase cazurile în care persoana care a săvârşit un accident de circulație, soldat cu ictime omeneşti, şi a părăsit locul faptei, a fost observată de un singur martor. De asemenea, există situații în care autorul faptei trage un foc de armă asupra victimei şi ucie, apoi părăseşte locul faptei, folosind un mijloc de deplasare cât mai rapid, pentru a nu fi identificat.

[28] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 360 şi urm.

Dificultățile întâmpinate în munca de identificare sunt determinate de faptul că, de cele mai multe ori, cadavrele găsite în urma unui incendiu, a unei catastrofe feroviare sau aviatice, a unui cutremur etc. Suferă schimbări importante din cauza trecerii unei perioade mari de timp de la producerea morții şi a gravelor traumatisme suferite. Alteori, autorul unei infracțiuni grave e sinucide şi organele judiciare îl caută în zadar pentru a-l cerceta în legătură cu fapta comisă.

Pentru toate aceste cauze dificile, organele de urmărire penală, experții criminaliști, medicii legişti şi alți specialişti din alte domenii ale ştiinței folosesc mijloace tehnice şi metode specifice de identificare, contribuind la aflarea adevărului în procesul penal.

Secțiunea a II-a – Identificarea persoanei

1. Portretul vorbit

Portretul vorbit reprezintă o metodă de identificare a persoanelor pe baza descrierii semnalmentelor exterioare ale acestora de către o altă persoană. În această descriere sunt avute în vedere atât trăsăturile statice (anatomice), cât şi cele dinamice (funcționale). Aprecierea formelor şi dimensiunilor se face după un sistem care cuprinde trei gradații: mare, mijlociu, mic.

A. *Trăsăturile statice*

Pentru descrierea trăsăturilor statice facem apel la cunoştințe de anatomie generală şi de anatomie topografică. Între aceste trăsături avem în vedere sexul, vârsta, constituția corpului, în special a capului şi detaliile feței etc.[1].

[1] **C. Panghe**, **C. Dumitrescu**, *Portretul vorbit*, I.G.M., Bucureşti, 1974, p. 83-97; **Constanța Dumitrescu**, **E. Cagea**, *Elemente de antropologie judiciară*, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1973, p. 12-13

a. *Sexul*. Determinarea sexului este, uneori, o problemă foarte dificilă. Aceasta poate fi făcută, de obicei, de oricine, prin observarea directă a persoanei. Chestiunea prezintă un interes deosebit, în primul rând în cazul infracțiunilor privitoare la viața sexuală.

b. *Vârsta*. Determinarea vârstei unei persoane, atunci când nu posedă acte de identitate (ori se foloseşte de acte de identitate false), trebuie făcută după date anatomice, pentru a căror corectă interpretare vom cere ajutorul medicului legist şi a altor specialişti. Sunt avute în vedere numeroase repere, între care dentiția, care poate servi la stabilirea probabilă a vârstei.

c. *Înălțimea*. Se iau ca puncte de referință trei repere principale: mic, mijlociu, înalt, cu subdiviziunile lor (foarte mic şi foarte înalt)[2]. Limitele sunt date pentru bărbați, iar pentru femei, acestea se reduc cu 5 cm: - foarte mic

- sub 150 cm

- mic - 151 – 160 cm
- mijlociu - 161 – 170 cm
- înalt - 171 – 185 cm
- foarte înalt - peste 185 cm.

d. *Constituția corpului*. Se descrie după două repere: dezvoltarea sistemului osos şi muscular, precum şi a țesutului adipos.

După primul reper, o persoană poate fi solidă (robustă), mijlocie ori osoasă (uscățivă), iar după cel de-al treilea reper, slabă, mijlocie sau grasă. Remarcăm că, în vorbirea curentă, pentru femei nu se foloseşte cuvântul „grasă", ci „împlinită", „corpolentă" etc.

e. *Trăsăturile generale ale corpului şi capului*. Se descriu conturul corpului şi membrele.

Corpul unei persoane poate fi drept, încovoiat, cocşat etc.

[2] **S.A. Golunski** (redactor), *Criminalistica*, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1961, p. 231

Membrele (superioare sau inferioare) pot fi lungi, mijlocii sau scurte. Atât pentru mâini, cât şi pentru picioare se pot observaanumite infirmităti înnăscute sau dobândite.

Capul se descrie mai întâi după trăsăturile generale, apoi după cele speciale, de detaliu, care prezintă cel mai mare interes pentru identificare. De aceea, capul se examinează atât din față, cât şi din profil.

f. *Trăsăturile generale ale capului*. Privită din față, forma capului poate fi descrisă după una din figurile geometrice de care se apropie cel mai mult: pătrată, dreptunghiulară, ovală, rotundă, triunghiulară, rombică.

Privit din profil, capul poate fi încadrat în una din următoarele forme: rotund, alungit, țuguiat, plat, iar zona occipitală poate fi turtită sau plată.

g. *Trăsăturile de detaliu ale capului*. Aceste trăsături se descriu după cum privim capul din față dau din profil, ținând cont de următoarele repere: fruntea, sprâncenele, ochii, nasul, gura, buzele, bărbia.

Fruntea. Se descrie după profil, lățime, înălțime, înclinație şi particularități.

Profilul frunții se descrie în funcție de poziția verticală a corpului şi poate fi dreaptă, avansată, oblică, concavă, convexă, ondulată. Ca o particularitate, întâlnim fruntea bilobată.

În ceea ce priveşte lățimea, fruntea poate fi: lată, mijlocie, îngustă, iar după înălțime: mare, mijlocie, mică.

Înclinarea frunții se apreciază din profil, în funcție de un plan vertical imaginar, ce trece prin rădăcina nasului. După acest criteriu, fruntea poate fi oblică înapoi (teşită, retrasă), verticală (dreaptă), proeminentă (bombată).

Sprâncenele. După grosime, pot fi groase, mijlocii, subțiri, îmbinate, iar după contur, arcuite, dreptunghiulare, şerpuite. În cazul femeilor, sprâncenele pot fi ajustate de cosmeticieni.

Ochii reprezintă un reper deosebit de util pentru identificare şi, de aceea, se descriu foarte multe detalii. Astfel, după culoare, ochii sunt negri, albaştri,

căprui, verzi, galbeni. Culoarea numită impropriu „roşie" este de scurtă durată şi este întâlnită la persoanele extenuate, bolnave sau aflate sub influenţa băuturilor alcoolice. Există persoane care au un ochi de o culoare şi celălalt de altă culoare (ceacâr).

După mărime, ochii pot fi mari, mijlocii şi mici.

Deşi mai rar întâlnite, se descriu şi tulburări de privire, denumite strabism, şi redate în vorbire curentă prin formularea „se uită cu un ochi la făină şi cu altul la slănină". Strabismul poate fi convergent sau divergent; poate afecta ambii ochi, cu detalii de privire spre dreapta sau spre stânga.

Nasul prezintă interes pentru identificare şi, de aceea, se descriu foarte multe detalii.

După mărimea generală a feţei, nasul poate fi mare, mijlociu ori mic. Pentru rădăcina nasului se descriu aceleaşi dimensiuni (mare, mijlocie, mică), iar muchia (conturul) poate fi: dreaptă, convexă, concavă, frântă şi, mai rar, ondulată. Baza nasului poate fi coborâtă, orizontală şi verticală.

Gura. Pot fi descrise foarte multe detalii, precum: mărimea, conturul, poziţia etc. După mărime, se descriu gură mare, mijlocie, mică, iar după contur, gură sub formă de inimă, cu colţuri orizontale, cu colţuri ridicate sau coborâte (gură de peşte).

Buzele pot fi recunoscute după detalii ce prezintă mare interes pentru identificare. După grosime, buzele pot fi groase, mijlocii, subţiri. Proeminenţa buzelorse apreciază separat pentru cea superioară şi cea inferioară. Ca particularităţi, se descrie buza de iepure.

La descrierea dinţilor se are în vedere starea lor, culoarea, forma, existenţa unor lucrări dentare (plombe, proteze).

Bărbia. Se examinează din faţă şi din profil. Privită din profil, bărbia poate fi oblică (retrasă), verticală, proeminentă. După înălţime, poate fi mare, mijlocie, mică, iar după lăţime poate fi îngustă, mijlocie, lată. Ca

particularităţi, se descriu bărbia bilobată, alungită, dublă, cu gropiţă sau proeminentă.

Urechea. Pentru studiul urechii, persoana va fi privită din faţă şi din profilşi vor fi descrise foarte multe detalii, care prezintă interes deosebit pentru identificare.

Denumirile folosite în descrierea urechii sunt cele din anatomia totpografică[3].

Helixul este marginea exterioară cartilaginoasă a urechii şi poate fi acuţit, rotunjit, incomplet sau atrofiat.

Antehelixul secondează helixul în paralel spre interior şi poate fi concav, rectiliniu sau convex.

Antetragusul este format dintr-un cartilagiu mai mult sau mai puţin accentuat şi se găseşte la partea inferioară a antehelixului.

Tragusul este un cartilagiu mic, în general triunghiular, şi formează peretele anterior al canalului auditiv extern.

Lobul formează partea inferioară a urechii şi poate fi studiat sub mai multe aspecte. Astfel, după formă, poate fi rotunjit, ascuţit; după mărime, mic, mijlociu, mare; după aderenţă, lipit, semilipit, liber, iar după particularităţi, perforat, ascuţit, absent total sau parţial. Pe lobul urechii (perforat sau neperforat), fetele (şi, în ultimii ani, şi băieţii) fixează doi sau chiar un singur cercel.

Conca este orificiul urechii care permite sunetului să pătrundă spre urechea internă. Conca poate fi împinsă înapoi, îngustă, largă, înaltă, atrofiată etc.

Tot la descrierea capului prezintă interes *părul*, *barba* şi *mustăţile*.

Pentru *păr* se decriu linia de inserţie, natura, desimea, portul, lungimea, culoarea, iar pentru bărbaţi, prezenţa cheliei.

Linia de inserţie poate fi circulară în sus sau în jos, dreaptă, ondulată, ascuţită.

---

[3] **Mina Minovici**, *Tratat complet de medicină legală*, vol. II, Bucureşti, 1930, p. 1031-1034; **C. Panghe**, **C. Dumitrescu**, op.cit., p. 104-105

După natură, părul poate fi drept, ondulat, buclat, creț, iar după desime, des, normal, rar.

După culoare, se descrie păr negru, castaniu, blond, roşcat, alb încărunțit. Culoarea se examinează cu unele rezerve, deoarece poate fi schimbată foarte uşor cu ajutorul mijloacelor cosmetice.

Chelia poate fi frontală, temporală, frontal-parietală şi occipitală.

Barba poate fi mare, atunci când cuprinde toată fața şi părul este lung; barbişon, atunci când cuprinde toată fața, dar părul este scurt; în formă de guler, atunci când este o continuare a perciunilor până sub bărbie; muscă, atunci când este un mănunchi de fire sub buza inferioară; cioc, atunci când este de dimensiuni mici şi cuprinde întreaga bărbie.

Mustața poate fi descrisă după mărime şi formă. Astfel, se descrie mustață mare cu colțuri ridicate, mare cu colțuri coborâte, mare cu colțuri drepte, tăiată mărunt pe buză, numai pe porțiunea foselor nazale etc.

B. *Trăsăturile dinamice*

Trăsăturile dinamice foflosesc la identificarea persoanei ce exercită anumite mişcări, cum ar fi mersul, gesticulația, vocea şi vorbirea, mimica etc.

A *Mersul*. În raport de vârstă, sex, ocupație, o persoană aflată în mişcare poate fi recunoscută şi descrisă după mai multe repere. Astfel, se are în vedere atitudinea corpului (drept, aplecat), mobilitatea, oscilațiile corpului, andulațiile bazinului, mişcări ale brațului etc.

b. Gesticulația. Între gesturile care prezintă interes deosebit pentru identificare sunt descrise: clipirea pleoapelor, ridicarea din umeri, încruntarea frunții etc. Unele gesturi (ticuri) sunt specifice bărbaților, cum este ticul de cravată, iar altele sunt specifice femeilor, între care: controlul coafurii, îndepărtarea unei şuvițe de păr (reale sau imaginare) ce acoperă vederea, apropierea repetată a

degetelor de gură sau uitatul în oglindă, pentru a verifica starea machiajului, etc.

c. *Vocea şi vorbirea*. Vocea este diferită în raport de vârstă şi sex. Ea poate fi influențată de starea sănătății, în special de unele afecțiuni nazale (polipii), după cum poate fi educată, controlată, ca în cazul oamenilor de artă, al pedagogilor etc.

Vorbirea poate fi descrisă după mai multe repere, specifice vorbirii normale şi celei afectate de anumite stări patologice. La vorbirea normală, după ritmul ei, deosebim vorbirea obişnuită, rară, schimbătoare, rapidă. Ca tulburări fiziologice, sunt descrise dislalia (bâlbâiala), care poate îmbrăca aspecte diferite: tahilalia (accelerarea vorbirii) şi bradilalia (încetinirea vorbirii).

d. *Mimica*. Mimica feței poate reda starea psihică obişnuită în care se află o persoană sau o preocupare deosebită, teama etc. La unele persoane trăsăturile feței traduc îndoiala, disprețul, ironia, neîncrederea în cei din jur sau autoîncredere exagerată. Aceste stări psihice se traduc prin încrețirea frunții, rictusul gurii, zâmbet disprețuitor etc.

e. *Alte trăsături dinamice*. Sunt descrise şi alte trăsături de importanță secundară, dar care, în lipsa altora, sunt utile pentru identificare. Astfel, în cazul fumătorilor, se descrie modul cum aprind țigara sau pipa şi cum le țin în timp ce fumează. De asemenea, poziția mâinilor, întimpul repausului sau al mersului, este caracteristică unor persoane. Bărbații au tendința de a duce o mână sau ambele mâini şi a le sprijini de reverul hainei, de a ține o mână în buzunar sau de a împreuna mâinile la spate şi, mai rar, în față. Femeile au tendința de a controla mereu poşeta prinsă de umăr; fac aceste mişcări şi în lipsa poşetei[4].

[4] **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, op. cit., p. 217

C. *Metodele tehnice de identificare a persoanelor*

După descrierea făcută unei persoane potrivit trăsăturilor statice şi dinamice, organele de urmărire penală vor valorifica aceste date prin folosirea unor tehnici variate, precum: portretul schițat, fotorobotul, tehnicile Identi-kit-ul şi Photo-identi-kitsurile etc.

Schița de portret (portretul schițat). Metoda constă în schițarea unui portret de către un desenator calificat, folosin descrierea făcută de martori sau victimă.

Fotorobotul. Pentru întocmirea portretului persoanei căutate, se foloseşte un set de fotografii secționate în funcție de cele trei zone ale feței (frontală, nazală, bucală), până ce, din combinarea lor, rezultă fotografia care seamănă cel mai bine cu imaginea celui bănuit.

Identi-kitul şi *Photo-identi-kitsurile*. Organul judiciar pune la dispoziția martorului sau victimei un album cu zeci de variante ale elementelor faciale. Fiecare element facial este reprodus separat pe o peliculă transparentă, folosind acelaşi număr de cod. Cel ascultat alege din album o anumită variantă, caracteristică fiecărui element facial, apoi scoate peliculele corespondente acsteia şi le aşează, prin suprapunere, pe un suport special, cu geam mat, luminat de jos. Se obține o compoziție grafică având o formulă alcătuită din cifrele de cod ale fiercărui element facial, necesară pentru transmiterea către alte unități de urmărire penală.

Minicompozitorul (MIMIC). Este un aparat folosit la alcătuirea portretelor – desene ale elementelor figurii, transpuse pe şase benzi transparente, fiecare cu o lungime de 25,4 cm şi cuprinzând câte 300 de elemente. Schimbarea

imaginilor se realizează cu ajutorul unor reglaje electronice, iar observarea lor se face pe ecran.

Sintetizorul fotografic. Are la bază aceleaşi principii de compunere a imaginii. Într-un timp foarte scurt se realizează un montaj cu ajutorul a patru dispozitive, ce proiectează pe un ecran câte o zonă a feței. Procedeul se apropie de metoda fotorobotului, într-o variantă mai perfecționată, care permite compunerea de figuri din elemente faciale naturale.

Portretul robot computerizat. Pentru compunerea lui se recurge la tehnica de calcul electronic. Pe lângă datele furnizate de martori, această tehnică foloseşte şi alte date stocate în fişierele criminalistice. Imaginea electronică se obține atât din elementele faciale grafice, cât şi din elementele preluate din fotograme diferite, retuşate (prelucrate) de calculator[5].

2. Identificarea persoanei după voce şi vorbire

a. *Consideraţii preliminare*

Folosirea acestei metode de identificare a persoanei se datorează dezvoltării mijloacelor tehnice de înregistrare a vocii şi vorbirii. Se admite că, prima dată, a fost folosită în Germania, în anul 1958, într-un caz de răpire a unui copil[6].

Fundamentul ştiințific al identificării constă în cunoaşterea particularităților care determină individualitatea vocii fiecărei persoane.

a. *Particularităţile de construcţie ale aparatului fono-respirator*. Este cunoscut faptul că anumite detalii de construcție anatomică, cum ar fi

[5] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Acatami", Bucureşti,]995, p. 222-224
[6] Ibidem, p. 229

configurația gâtului, a cavității bucale, inclusiv a foselor nazale, fac ca sunetele emise să se situeze într-o anumită bandă de frecvență.

b. *Particularităţile funcţiei fonatorii*, care determină cele trei caracteristici principale ale vocii: timbrul, frecvența şi intensitatea[7].

c. *Particularităţile determinate de modificări ale aparatului fono-respirator*, apărute ca urmare a unor maladii: laringite, paralizii etc.

Posibilitatea de identificare a persoanei are la bază cunoaşterea cât mai completă a caracteristicilor de identificare a vocii şi vorbirii. Astfel, în ceea ce priveşte *caracteristicile vocii*, acestea pot fi grupate în caracteristici acustice generale (durata de pronunțare a unui cuvânt sau a unui grup de cuvinte şi intensitatea vocii, detalii după care putem restrânge grupul de persoane suspecte) şi caracteristici acustice individuale (frecvența de rezonanță a cavității aparatului vocal, precum şi frecvența specifică sunetelor nazale şi frecvența vocii).

De asemenea, *caracteristicile vorbirii* folosesc la identificarea unei persoane prin particularitățile de expresie şi stil, între care: particularitățile fonetice (accent, intonație, pronunțarea cuvintelor străine), particularitățile fonetice străine, întâlnite la persoanele care au o altă limbă maternă decât cea vorbită în momentul audiției, precum şi defecțiunile de pronunție şi particularitățile lexicale, cum sunt cele specifice regiunii din care provine vorbitorul sau cele caracteristice unei profesii.

b. *Expertiza criminalistică a vocii şi vorbirii*

Se impune de la început precizarea că este vorba de o activitate de înaltă ținută ştiințifică, în care sunt folosite cele mai recente cuceriri din domeniul

[7] **Şt. Gâlea**, **C. Gotul**, *Fonoaudiologie*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1967, p. 208 şi urm.

electronicii, al mijloacelor de înregistrare şi de redare a vocii şi vorbirii etc., şi nu de metoda tactică de prezentare a persoanei pentru recunoaştere, în cazul în care martorul pretinde că a auzit-o vorbind şi ar putea să o recunoască din grup.

În acest domeniu, experţii criminalişti folosesc sonografele, aparate care permit analize complexe ale caracteristicilor generale şi individuale fonoacustice, cu un spectru de audiofrecvenţă situat între 5 şi 16.000 Hz. Cu ajutorul sonografelor, caracteristicile vocii sunt transcirse sub forma vocogramelor, care evidenţiază frecvenţa, intensitatea şi durata.

În acest domeniu, cercetătorii români au contribuţii importante, care îi situează alături de reprezentanţii ţărilor cu o puternică tradiţie tehnică, ştiinţifică, economică, etc.[8]. Faţă de stadiul la care se află cercetările teoretice şi frecvenţa cu care este întâlnită în practica organelor judiciare, metoda identificării persoanei după voce şi vorbire, deşi perfectibilă, este în măsură să poată clarifica multiple aspecte, între care:

a. stabilirea autenticităţii fonogramei în litigiu, în scopul determinării falsurilor, prin înlocuirea unor cuvinte cu altele, aparţinând aceleiaşi persoane, dar rostite în alte împrejurări, ori în alt context, a ştergerilor de cuvinte sau fraze, a întreruperilor făcute în timpul înregistrării etc;

b. identificarea persoanei vorbitorului cu respectarea unor anumite condiţii de calitate privind înregistrarea în litigiu, şi, fireşte, având la dispoziţie modele de comparaţie;

c. stabilirea eventualei deghizări a vocii şi vorbirii, daghizare sau modificare încercată cu acoperirea microfonului cu o batistă, vorbirea în şoaptă, modificarea tonalităţii, astuparea nasului etc.

---

[8] **Ion Anghelescu**, *Metodă de identificare a persoanelor după voce şi vorbire în limba română*, C.N.S.T., Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci, Brevet de Invenţie nr. 5556/21 aprilie 1972; **Ion Anghelescu**, *Expertiza criminalistică a vocii şi vorbirii*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1978, p. 23-24, precum şi în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, I.G.M., Bucureşti, 1978, p. 9, 135 şi urm.

În funcție de cazul concret pentru care se solicită expertiza, se pot formula întrebările cele mai potrivite cu posibilitățile de care dispune expertul şi cu mijloacele tehnice de înregistrare bănuite a fi fost folosite de persoanele cercetate.

Generalizarea practicii de urmărire penală şi de expertiză criminalistică a vocii şi vorbirii demonstrează că, cel mai frecvent, se solicită depistarea încercărilor de falsificare a benzii nu numai în cazul proceselor penale, ci şi a celor civile, cum sunt tăgada paternității, divorțul, etc.

Pentru ca experții criminaliști să poată formula concluzii ştiințific fundamentate, este necesar ca organele judiciare, care solicită expertiza, să efectueze imprimările în condiții similare de loc, de fond sonor şi cu aceeaşi viteză de înregistrare. O conlucrare între organele judiciare şi experți este necesară chiar înainte de a se dispune efectuarea expertizei.

Secțiunea a III-a – Identificarea cadavrelor necunoscute

1. Considerații generale

Spre deosebire de persoanele aflate în viață, pentru identificarea cadavrelor necunoscute se au în vedere modificările ce intervin în urma violențelor ce au cauzat moartea sau descompunerii, datorate factorilor de mediu, temperaturii etc. Este domeniul în care colaborarea dintre expertul criminalist şi medicul legist este indispensabilă.

Tehnicile folosite pentru identificare au în vedere, în primul rând, pregătirea cadavrului, pentru a i se da o înfățişare cât mai apropiată celei avute în viață.

Dintre cele mai cunoscute metode folosite, amintim: *metoda supraproiecției*, *reconstituirea fizionomiei după craniu*, *identificarea după resturile osoase*, *identificarea după sistemul dentar*, *identificarea după codul genetic* etc.

2. Metode criminalistice de identificare

a. *Metoda supraproiecţiei*. Constă în proiectarea sau suprapunerea imaginii craniului necunoscut peste imaginea fotografică a persoanei dispărute, căreia se presupune că i-a aparţinut craniul. Cele două imagini negative sunt proiectate pe un ecran, în vederea stabilirii coincidenţei sau necoincidenţei elementelor anatomice şi antropometrice, apreciate ca puncte de reper, rezultatul fiind fixat prin fotografiere[9].

b. *Reconstituirea fizionomiei după craniu*. Constă în reconstituirea plastică şi grafică a ţesuturilor moi ale capului, potrivit unor standarde de grosime determinate ştiinţific. În prctică, această metodă a dat numeroase rezultate pozitive[10].

c. *Identificarea după resturile osoase*. Cercetarea este efectuată de expertul calificat în acest domeniu, care poate să determine dacă urmele sunt sau nu de natură umană, dacă oasele aparţin uneia sau mai multor persoane etc.

De asemenea, se pot obţine date cu privire la vârstă, sex, talie şi eventualele boli de care a suferit persoana în timpul vieţii[11].

d. *Identificarea după sistemul dentar*. Metoda este folosită în cazul cadavrelor fragmentate sau descompuse din cauza exploziei, incendiului etc.

Pe lângă cercetarea cadavrului şi a detaliilor sistemului dentar, se verifică lucrările dentare aflate la cabinetele stomatologice, care au avut în evidenţă

[9] **Camil Suciu**, op. cit., p. 448; **Gh. Asanache**, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, Bucureşti, 1978, p. 348-356

[10] **Cantemir Rişcuţia**, *Reconstituirea fizionomiei după craniu*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, Bucureşti, 1978, p. 344

[11] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 227, **I. Quai**, *Expertiza urmelor osteologice*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., Bucureşti, 1978, p. 324-325

persoana al cărei cadavru este cercetat. Colaborarea cu medicul stomatolog şi medicul legist este absolut necesară[12].

e. Identificarea după codul genetic. Metoda este răspândită în majoritatea țărilor europene, precum şi în SUA. Mijloacele tehnice folosite sunt foarte costisitoare. În catastrofa aviatică de lângă Bucureşti, din anul 1995, experții au folosit această metodă pentru identificarea cadavrelor unor pasageri din Belgia, aflați la bordul aeronavei. Începând cu anul 1999, astfel de expertize se pot efectua şi în România, deoarece Institutul de medicină legală „Prof. Mina Minovici" este dotat cu mijloacele tehnice corespunzătoare.

CAPITOLUL al XVI-lea
ÎNREGISTRAREA PENALĂ

Secțiunea I – Noțiune. Importanță. Clasificare

1. Noțiune

Înregistrarea penală constituie o metodă de identificare a persoanei. Criminalistica cunoaşte şi alte metode de identificare a persoanei: după

[12] **P. Firu**, **C. Rişcuția**, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., Bucureşti, 1978, p. 80-88

urmele de deget (dactiloscopia) şi după trăsăturile exterioare ale corpului (portretul robot). Înregistrarea penală foloseşte mijloace şi metode specifice, prin care se deosebeşte de celelalte forme de identificare.

2. Importanță

Numărul mare al persoanelor care săvârşesc fapte penale, ca şi modalitățile diferite folosite la comiterea infracțiunilor, au impus întocmirea unei evidențe sistematice, care să sigure identificarea celor cu antecedentepenale; ținerea corectă şi mereu actualizată a acestor evidențe poate contribui la combaterea şi prevenirea faptelor penale.

Necesitatea întocmirii unor înregistrări penale de către organele judiciare este veche de aproape două secole. Pentru prima dată, această modalitate de identificare a persoanelor condamnate a fost folosită în Anglia, în anul 1791, fiind apoi îmbunătățită şi extinsă şi în Franța, începând cu anul 1880.

3. Clasificare

În funcție de scopul urmărit şi de modalitățile folosite, se cunosc mai multe feluri de înregistrare penală.

Astfel, în funcție de scopul urmărit, sunt cunoscute sisteme de înregistrare a persoanelor, a cadavrelor, a animalelor şi a obiectelor furate sau pierdute; după modalitățile folosite, sunt cunoscute înregistrările: alfabetică, dactiloscopică, după modul de operare, după natura valorilor cărora li s-a adus

atingere prin infracțiune (fals de monedă, furturi de obiecte de artă, falsificarea unor opere de artă).

Secțiunea a II-a – Modalitățile de înregistrare folosite de organele de poliție

1. Înregistrarea alfabetică

Este modalitatea cea mia simplă, mai uşor de folosit şi mai eficientă; se practică în baza Legii nr. 7/1992 privind cazierul judiciar. Potrivit acestor dispoziții legale, organele de poliție țin evidența nominală a persoanelor cercetate pentru săvârşirea unor fapte penale. Evidența este ținută în ordine alfabetică şi cuprinde o serie de date importante: numele şi prenumele, numele avut anterior, porecla, data şi locul naşterii, naționalitatea, domiciliul stabil şi temporar, starea civilă, cu sau fără copii şi numărul copiilor, profesiunea şi locul de muncă, alte îndeletniciri, descrierea semnalmentelor după metoda portretului vorbit, antecedentele penale, fapta pentru care este învinuit sau condamnat.

În fişa persoanei cercetate sunt menționate formula dactiloscopică decadactilară, fotografia de identificare şi alte date utile identificării.

În această evidență mai sunt menționate persoanele dispărute şi cadavrele neidentificate[1]. Pentru cadavre există o fişă tipizată, ce conține repere utile identificării: sexul, vârsta aproximativă, cauza morții, descrierea îmbrăcămintei şi a obiectelor găsite asupra lor, leziunile, eventuale tatuaje sau cicatrice, numărul dosarului, numele organului judiciar care a efectuat urmărirea etc.

2. Înregistrarea dactiloscopică

[1] **Camil Suciu**, op. cit., p. 385

Pentru acst mod de înregistrare se folosesc cartotecile dactiloscopice monodactilare şi decadactilare, ultimele prezentând un interes practic deosebit. Înregistrarea are la bază detaliile desenului papilar, după care se stabileşte mai întâi tipul, apoi grupa şi, în cele din urmă subgrupa. Principalul reper de identificare îl reprezintă existența deltei, poziția pe care aceasta o ocupă în desenul papilar, precum şi numărul deltelor.

Pentru alcătuirea formulei dactiloscopice decadactilare se au în vedere tipurile, grupele şi subgrupele de desene papilare, raportate la numărul şi poziția deltelor. Formula dactiloscopică *primară* se prezintă sub forma unei fracții, având la numărător notate tipurile de dactilograme ale mâinii drepte, iar la numitor, cele ale mâinii stângi.

În această formulă, degetele arătătoare de la ambele mâini se notează cu litere majuscule, în funcție de tipul reliefului papilar pe care îl au. Toate celelalte degete se notează cu cifre. Astfel, adelticele se vor nota cu A sau 1, dextrodelticele cu D sau 2, sinistrodelticele cu S sau 3, bidelticele cu B sau 4, tridelticele cu T sau 5, quatrodelticele cu Q sau 6, simianele şi danteliformele cu O sau cifra 0, iar cele nedefinite cu X, dacă se află pe arătătoare şi cu x (mic), dacă se află pe celelalte degete de la mâinile persoanei supuse examenului dactiloscopic. În funcție de această notare, formula primară poate fi:

$$\frac{S-5241}{B-2434}$$

ceea ce înseamnă că la mâna dreaptă arătătorul este bideltic, degetul mare, dextrodeltic, cel mijlociu, bideltic, inelarul, sinistrodeltic, degetul mic, bideltic, iar la mâna stângă, arătătorul, sinistrodeltic, degetul mare, trideltic, mijlociul, dextrodeltic, inelarul, bideltic şi cel mic, dextrodeltic.

Pe lângă această formulă primară se mai întocmeşte o formulă secundară, prin subclasificarea tipurilor de dactilograme, atunci când clasificarea detaliilor desenului papilar numai în tipuri devine insuficientă.

Înregistrarea monodactilară este mai puțin eficientă şi, de aceea, şi mai rar folosită, ca o completare a înregistrării alfabetice şi decadactilare[2].

3. Înregistrarea după modul de operare

Această modalitate, cunoscută sub denumirea de *modus operandi sistem*, se foloseşte pentru evidența modalităților de săvârşire a faptelor de către anumite persoane cu practică îndelungată în comiterea unui anumit gen de infracțiuni, cum ar fi furturile prin spargere, falsificările de monede, înşelăciunea calificată (escrocheria) etc.

Fişele se întocmesc pe infractori şi cuprind două categorii de elemente: cele privitoare la natura faptei săvârşite (omor, furt, viol, înşelăciune) şi cele privitoare la modul de operare pentru fiecare categorie de fapte: folosirea cheilor mincinoase, a instrumentelor de spargere artizanale sau complexe (flacără de oxigen, raze laser etc.)[3].

Pentru faptele penale rămase cu autori necunoscuți, se țin fişe separate, în care se consemnează cât mai multe date privitoare la faptă, modus operandi şi persoana bănuită. Fişa mai cuprinde şi rubrici pentru aplicarea fotografiilor de identificare, pentru amprentele digitale şi pentru înregistrarea formulei stomatologice.

Această modalitate de înregistrare şi-a dovedit din plin utilitatea practică pentru organele de urmărire penală, care se confruntă cu fapte săvârşite de autori rămaşi neidentificați. Astfel, în practica organelor judiciare din județul

[2] **Camil Suciu**, op. cit., p. 390; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, op. cit., p. 223; **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 209

[3] **Matei Basarab**, *Criminalistica*, Universiatatea „Babeş-Bolyai", Cluj, 1969, p. 247-248

Cluj au fost semnalate numeroase cazuri de tâlhărie în care autorii faptei, rămaşi neidentificaţi, acostau victimele, în timpul nopţii, cu rugămintea de a da foc la ţigaretă. În momentul în care erau serviţi cu focu solicitat, victima era lovită cu un cuţit în abdomen, după care făptuitorii dispăreau cu bunurile sustrase. Folosind înregistrarea cunoscută sub denumirea de M.O.S. (modus operandi sistem), organele de poliţie au identificat autorii faptei ca fiind I.B. şi E.B.[4].

La fel de utilă s-a dovedit această modalitate de înregistrare şi pentru organele de urmărire penală din judeţul Iaşi, într-un caz de omor deosebit de grav, săvârşit în scop de jaf. Victima a fost un student care ţinea în camera sa de la cămin importante şi valoroase aparate electronice, care au atras atenţia şi interesul celor veniţi în vizită. Autorii omorului au imobilizat victima, legându-i mâinile şi picioarele cu colţurile unui cearşaf, care treceau şi în jurul gâtului, în aşa fel încât, încercând să

se salveze, să strângă toto mai tare nodul cearşafului şi să se sufoce. Deoarece în cercul bănuiţilor aiu fost incluşi şi trei tineri din Republica Moldova, în baza relaţiilor de colaborare cu organele de poliţie din Chişinău, s-au obţinut date utile identificării făptuitorilor. Aceştia au recunoscut fapta şi au descris amănunţit metoda de sugrumare folosită, cunoscută în ţara de origine sub denumirea de „rândunica".

4. Înregistrarea animalelor şi a obiectelor pierdute sau furate

Pe lângă înregistrarea penală a persoanelor la care ne-am referit în cele ce precedă, organele judiciare înregistrează şi alte date necesare urmăririi penale, cum sunt cele referitoare la animalele şi la obiectele pierdute sau furate.

[4] **I. Andrei**, **I. Săroiu**, *Triumful adevărului*, Editura „Cordial Lex", Cluj-Napoca, 1997, p. 44-54

Între obiecte, menționăm îmbrăcămintea de valoare, bijuteriile, armele, obiectele de valoare artistică deosebită şi, în ultimul timp, într-un număr mare de cazuri, în continuă creştere, autoturismele. Fişa obiectelor furate sau piedute trebuie să cuprindă cât mai multe date utile identificării, pe care le furnizează persoana care reclamă fapta. Între aceste date figurează: forma, volumul, culoarea, caracteristici şi seria de fabricație, numărul de inventar, adresa proprietarului etc.[5]

Pentru animale, fişele vor cuprinde: denumirea lor, vârsta, culoarea, numele la care răspund (când este cazul), data dispariției lor, adresa proprietarului. Toate fişele se țin în ordine alfabetică şi se completează pe măsură ce se obțin date noi în cursul cercetărilor.

În ultimii ani, în multe țări puternic dezvoltate economic, animalele de rasă, de valoare deosebită (câini, pisici etc,), precum şi păsările de apartament pot fi uşor identificate, în caz de dispariție, după evidența ținută la Societatea de Protecție a Animalelor şi Păsărilor. Acestora li se introduce sub piele un microemițător, reglat pe o lungime de undă cunoscută şi înregistrată şi la organele de poliție, care este foarte util identificării în cazul pierderii sau al sustragerii în scopul valorificăriide către persoanele interesate.

Sistemul de înregistrare a animalelor dispărute îşi dovedeşte tot mai mult eficiența în practica organelor de urmărire penală din județul Iaşi, care se confruntă cu numeroase cazuri de sustrageri de animale din gospodăriile sătenilor: cai, cornute mari, ovine, etc. De cele mai ulte ori, acestea sunt sacrificate pentru consum, identificarea lor devenind imposibilă, iar prezentarea acestora, spre a fi recunoscute de proprietari, nemaiputându-se face.

[5] **Camil Suciu**, op. cit., 389

CAPITOLUL al XVII-lea
PLANIFICAREA ACTIVITĂȚII DE URMĂRIRE PENALĂ

Secțiunea I – Noțiuni generale.

Planificarea urmăririi penale se identifică cu elaborarea unui plan de cercetare potrivit căruia, într-o cauză sau alta se vor efectua principalele activități.

Planificarea evită pierderile inutile de timp, irosirea de forțe şi mijloace, asigură, în cele din urmă, operativitatea şi celeritatea ce trebuie să caracterizeze urmărirea penală.

Planul de cercetare al unei cauze determinate trebuie să cuprindă:

1. Activitățile inițiale şi ulterioare de urmărire şi operative, a căror necesitate e reclamată de natura faptei.
2. Versiunile, fie că acestea privesc fapta în ansamblu, condițiile sau elementele infracțiunii, ori aspecte secundare.
3. Sfera împrejurărilor ce trebuie dovedite, precum şi activitățile de urmărire şi operative, prin mijlocirea cărora poate fi stabilit obiectul probațiunii.

Planificarea activității de urmărire penală trebuie să satisfacă cerința tempestivității, în sensul că planul trebuie elaborat în cel mai potrivit moment al investigațiilor; deci, să nu fie nici prematur, nici tardiv, întocmirea planului presupune existența unui minimum de date, de informații, care să permită organelor judiciare posibilitatea formulării cel puțin a versiunilor prin mijlocirea cărora, în stadiul incipient al cercetărilor, se urmăreşte explicarea naturii faptei săvârşite.

Elaborarea tardivă a planului poate avea consecințe nedorite asupra ritmicității şi a ordinii de efectuare a activităților necesare stabilirii împrejurărilor legate de comiterea infracțiunii.

În ciuda elementelor particulare fiecărei infracțiuni, experiența de urmărire penală generalizată a condus la constatarea că există o seamă de aspecte, a

căror stabilire se impune la cercetarea oricărei pricini penale. Acestea sunt în număr de şapte şi constau în următoarele întrebări: ce?, unde?, când?, cine?, cum? (în ce mod?), de ce?, cu ajutorul cui?, de unde şi denumirea.de formula celor şapte întrebări.

Răspunsul la întrebarea ce? trebuie să cuprindă o amplă caracterizare a faptei săvârşite:dacă fapta constituie infracţiune şi care anume, ce urmări a produs etc.

Răspunsul la întrebarea unde? impune precizarea tuturor circumstanţelor legate de locul comiterii faptei: mediul rural, urban, pe câmp, pe stradă, într-un imobil etc.

Întrebarea când? presupune stabilirea datei săvârşirii infracţiunii, luată într-un înţeles larg: anul, luna, ziua, ora.

Întrebările cine?, cu ajutorul cui? privesc subiectul infracţiunii, iar răspunsurile trebuie să individualizeze persoana făptuitorului, precum şi faptul dacă infracţiunea a fost săvârşită în participaţie, forma de participaţie, rolul jucat de participanţi etc.

Întrebarea cum? (în ce mod?) implică determinarea împrejurărilor în care s-a săvârşit infracţiunea şi serveşte la clarificarea faptei.

În fine, răspunsul la întrebarea în ce scop? trebuie să caracterizeze latura subiectivă a infracţiunii, adică să indice forma vinovăţiei, mobilul şi scopul.

În planul de cercetare se va indica ordinea, termenul de executare a activităţilor, precum şi organele şi persoanele care vor participa la efectuarea lor.

Indiferent de natura faptei şi de complexitatea cauzei încă din momentul sesizării organul judiciar îşi întocmeşte un plan pe care, chiar dacă nu întotdeauna îl aşterne pe hârtie, îl pune în aplicare pentru efectuarea cercetărilor într-un mod cât mai oronat, astfel încât să ajungă la stabilirea adevărului într-un timp cât mai scurt.

Forma planului e condiționată de natura cauzei ce se cercetează, în sensul că organul de urmărire penală va alege forma considerată cea mai potrivită, care să reflecte cel mai bine particularitățile cauzei cercetate.

Forma scrisă e impusă de necesitatea de a ordona, sintetiza şi sistematiza cantitatea mare de date, informații existente, îndeobşte, în orice cauză de o anumită complexitate şi care nu ar putea fi păstrate un timp mai mult sau mai puțin îndelungat în memoria organului de urmărire penală, fără riscul pierderilor şi al denaturărilor. Totodată, un astfel de plan va permite organului judiciar sa urmărească mersul cercetărilor, să verifice activitățile planificate, precum şi cele a căror efectuare apare, la un moment dat necesară.

Secțiunea a II-a - Versiunile de urmărire penală

Versiunea constituie o ipoteză, adică o explicație probabilă a unui fenomen, eveniment, întemeiată pe informațiile existente la un moment dat al investigațiilor, în scopul determinării adevăratului caracter şi conținut al fenomenului dat, astfel încât această presupunere să se transforme într-o certitudine sau, dimpotrivă, să fie înlăturată.

Elaborarea versiunilor

La baza elaborării versiunii trebuie să se afle întotdeauna temeiuri, elemente de fapt determinate, care să facă explicația dată obiectiv posibilă, plauzibilă, verosimilă; într-un cuvânt, copnstituie versiune numai acea explicație care posedă un anumit grad de certitudine.

Datele, informațiile ce stau la baza elaborării versiunilor pot proveni fie din mijloacele de probă propriu-zise - sursele procesuale - fie din izvoare ce nu prezintă acest caracter.

Din categoria celor dintâi fac parte acele date, informații ce provin din mijloace legale de probă: declarații ale învinuitului sau inculpatului, ale părții vătămate, ale martorilor, constatări făcute cu ocazia efectuării unor activități, cum ar fi cercetarea la fața locului, percheziții, ridicări de obiecte şi înscrisuri, concluzii ale unor constatări tehnico-stiințifice, medico-legale, expertize etc.

În cea de-a doua categorie, datele ce pot fi aşezate la baza supozițiilor nu trebuie sa provină neapărat din surse procesuale, ci îşi pot avea originea şi în alte surse, cum ar fî informațiile obținute ca urmare a unor activități operative efectuate de organele de poliție (supravegherea operativă, piste indicate de câinii de urmărire, zvonurile care circulă în rândul opiniei publice, scrisorile anonime, presa etc).

Formularea unor versiuni verosimile presupune o solidă formație juridică, ample cunoştințe, mai cu seamă din domeniul dreptului penal, procesual penal şi al criminaiisticii, precum şi din alte ramuri ale ştiinței, cum ar fi medicina legală, chimia, fizica, biologia, criminologia, psihologia, în general, psihologia judiciară, în particular. De asemenea, corecta elaborare a versiunilor este adeseori facilitată de intuiția, de flerul organului judiciar de a găsi cu uşurință cea rnai adecvată soluție variatelor situații cu care este confruntat la tot pasul.

Elaborarea versiunilor presupune şi o altă cerință: aptitudinea organului judiciar de a opera cu unele forme de raționament, cum ar fi deducția, inducția şi analogia.

Deoarece, cu privire la o anumită împrejurare s-au elaborat mai multe explicații, atât timp cât nu s-a procedat la verificarea lor, atitudinea organului judiciar față de aceste supoziții trebuie să fie aceeaşi, în sensul de a nu considera mai verosimilă una sau alta dintre ele şi a nesocoti pe celelalte. Oricare dintre versiuni trebuie să aibă aceeaşi pondere, deoarece, până la verificarea lor, nu se poate şti care se va confirma şi care, dimpotrivă, va fi

infirmată. Reprezentând una dintre explicațiile posibile, oricare versiune trebuie supusă verificării. Rezultatul acestei verificări, indiferent de numărul versiunilor elaborate, de caracterul lor mai mult sau mai puțin verosimil, trebuie să fie întotdeauna acelaşi: o singură versiune, aceea sprijinită de întregul material probator, trebuie să se confirme, în vreme ce celelalte, nesprijinite de datele existente în cauză, trebuie să fie înlăturate.

Se recomandă următoarea succesiune a activităților, prin mijlocirea cărora se verifică versiunile:

trebuie efectuate, cu precădere, acele activități care reclamă urgență, dictată de necesitatea înlăturării primejdiei dispariției unor mijloace de probă ori a unor situații de fapt (efectuarea neîntârziată a cercetării la fața locului, a percheziției, ascultarea victimei infracțiunii);

se impune efectuarea cu prioritate a activităților al căror rezultat prezintă importanță pentru toate persoanele, pentru toate sau o parte din versiunile elaborate;

dacă lămurirea uneia şi aceleiaşi împrejurări se poate obține prin efectuarea a două activități şi se scontează ca una dintre ele va oferi rezultate mai sigure, aceasta din urmă, aptă a duce la rezultate certe, va trebui efectuată cu precădere.

CAPITOLUL al XVIII-lea TACTICA EFECTUĂRII CERCETĂRII LA FAȚA LOCULUI

SECȚIUNEA I - CONSIDERAȚII PRELIMINARE

1. NOȚIUNE

Cercetarea la fața locului reprezintă activitatea procedurală, ce se realizează de obicei la începutul urmăririi, avînd o evidentă semnificație în ansamblul preocupărilor consacrate soluționării unei cauze penale. Aceasta presupune cunoaşterea directă a locului unde s-a săvîrşit infracțiunea, sau a locului unde au fost descoperite urmele acesteia, în vederea descoperirii, fixării şi ridicării urmelor şi în stabilirea împrejurărilor în care infracțiunea a avut loc[1].

Legat de accepțiunea expresiei "fața locului" se impun anumite sublinieri. Legea procesual penală nu precizează expres, în nici una din dispozițiile sale, înțelesul acestei expresii, definind în schimb noțiunea de "locul săvîrşirii infracțiunii".

Astfel, prin "locul săvîrşirii infracțiunii" se înțelege, potrivit legii, locul unde s-a desfăşurat activitatea infracțională, în tot sau în parte, ori locul unde s-a produs rezultatul acesteia[2].

În art. 129, alin. 1, se instituie norma de principiu, potrivit căreia cercetarea la fața locului poate fi dispusă de către organul judiciar, ori de cîte ori se consideră necesar să se apeleze la acest procedeu probator. Însă, codul de procedură nu precizează situații anume, care ar justifica necesitatea efectuării cercetării la fața locului, norma avînd doar caracterul unui criteriu orientativ pentru organul judiciar.

Aşa fiind, cercetarea la fața locului se impune ori de cîte ori săvîrşirea unei infracțiuni este însoțită de producerea unor transformări în mediul exterior, modificări de ordin fizic, susceptibile de constatare directă,

[1] Emilian Stancu, "Criminalistica. Ştiința şi tehnica investigațiilor penale", Ed. Actami, Bucureşti, 2001, pag. 325; Camil Suciu, "Criminalistică", Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, pag. 503; Aurel Ciopraga "Criminalistica. Tratat de Practică", Ed. Gamma, Iaşi, 1996, pag. 32

[2] Codul de procedură penală al României, art. 30 al. 4

schimbări ce se materializează sub forma unor urme pe înțelesul cel mai larg atribuit acestei noțiuni.[3]

2. TRĂSĂTURI CARACTERISTICE

Cercetarea la fața locului prezintă o serie de trăsături care o particularizează în raport cu alte activități asemănătoare desfăşurate de organele de urmărire penală şi-i subliniază însemnătatea. Astfel, acesta constituie de regulă, o activitate inițială, imediată, obligatorie şi, în principiu, irepetabilă.[4]

Cercetarea la fața locului constituie o activitate inițială deoarece, atunci cînd e efectuată de organul de urmărire penală, se situează la începutul investigațiilor legate de comiterea unei infracțiuni. Această activitate precedă în timp toate celelalte activități desfățurate în cauză.

Ca activitate inițială de anchetă, cercetarea la fața locului este de regulă, o activitate imediată. Efectuarea de urgență a acestei activități este impusă de faptul că orice întîrziere poate avea drept rezultat modificarea "ambianței" locului faptei, precum şi pierderea sau distrugerea - din motive subiective sau obiective - a mijloacelor de probă.

[3] Aurel Ciopraga, op. cit., pag. 32
[4] Camil Suciu, op. cit. pag. 503-504; Emilian Stancu, op. cit, pag. 328;

Cercetarea la fața locului este o activitate obligatorie în sensul că nu poate fi înlocuită cu nici o altă activitate, indiferent de natura acesteia. Ascultarea persoanei vătămate, a martorilor sau învinuiților, reconstituirea sau orice altă activitate de urmărire penală oferă celui ce instrumentează cauza o imagine mai mult sau mai puțin precisă despre situația de la fața locului, însă nu în măsura în care o realizează perceperea nemijlocită a acesteia.

În sfîrşit, cercetarea la fața locului este o activitate care, de regulă, nu se poate repeta deoarece odată efectuată, în mod inevitabil aspectul locului faptei se va modifica. Astfel este puțin probabil ca repetarea ei să se facă în aceleaşi condiții şi să se obțină rezultatele scontate.[5]

Cu toate acestea, în practică se iveşte uneori necesitatea repetării acestei activități, îndeosebi atunci cînd:

- prima cercetare s-a efectuat necorespunzător sub aspect calitativ

- prima cercetare s-a efectuat în condiții neprielnice

- în raport cu fapta săvîrşită se presupune că la fața locului trebuie

să se găsească şi alte urme şi mijloace de probă a căror prezență

nu a fost constatată la prima cercetare;

- este necesară verificarea unor noi ipoteze[6]

Faptul că cercetarea la fața locului este o activitate irepetabilă impune efectuarea ei la un înalt nivel calitativ şi în strictă conformitate cu

[5] Aurel Ciopraga, op. cit., pag. 34
[6] L. Coman, M.Constantimescu, în lucrarea colectivă "Tratat practic de criminalistică", vol. I, Ed. Ministerului de Interne, Bucureşti, 1976, pag. 432-433

prevederile legii procesual penale şi regulile instituite de tactica criminalistică[7].

3. IMPORTANȚĂ ŞI SARCINI

În literatura de specialitate, atît procesula penală cît şi criminalistică, importanța cercetării la fața locului este tratată pe larg, marea majoritate a autorilor[8] fiind de acord cu faptul că aceasta constituie un procedeu probator cu o adîncă semnificație în aflarea adevărului.

Perceperea nemijlocită, de către organele judiciare, a împrejurărilor în care a acționat făptuitorul, a obiectelor folosite sau atinse de

[7] Vasile Berchesan, Cercetarea penală (Criminalistica - teorie şi practică). Îndrumar complet de cercetare penală, Editura Icar, Bucureşti, 2001, pag. 255
[8] Emilian Stancu, op. cit. pag. 328; Nicolae Volonciu, Tratat de procedură penală" Partea Generală, vol. I, Ed. Paideea, pag. 396

către acesta este de natură să contribuie efectiv la realizarea scopului procesual penal.

Cunoaşterea directă a locului săvîrşirii faptei oferă posibilitatea unei interpretări mai precise a urmelor descoperite în cursul cercetărilor, prin încadrarea lor în tabloul de ansamblu al faptei. Culegerea unui material probator primar, necesar fixării cît mai juste a versiunilor, ajută la reprezentarea cît mai clară a mecanismului săvîrşirii infracţiunii respective şi a succesiunii în care s-au desfăşurat diferitele acţiuni ale infractorului.

De asemenea se poate afirma că nemijlocita cunoaştere a locului faptei dă posibilitatea unei verificări mai exacte a dispoziţiei martorilor oculari, a stabilirii timpului cînd a avut loc infracţiunea, a drumului parcurs de infractor.

Cercetarea la faţa locului este deosebit de importantă şi sub aspect preventiv, în sensul că oferă posibilitatea cunoaşterii cauzelor determinative şi a unor condiţii favorizatoare desfăşurării infracţiunii[9]. Acest ultim aspect are revelanţă asupra sistemului social de apărare a supremei valori - viaţa omului.

În concluzie, cercetarea la faţa locului se dovedeşte a fi "partea cea mai importantă a cercetării cauzei penale oferind cele mai ample, şi totodată fidele informaţii.

Bazîndu-ne pe bogata experienţă practică existentă în materie, reluată în literatura de specialitate, atît românească, precum şi cea din străinătate, putem evidenţia principalele sarcini ce revin cercetării la faţa locului.

Una din primele sarcini ale cercetării la faţa locului o reprezintă cunoaşterea şi înregistrarea directă de către organul de urmărire penală sau de

[9] L. Coman; M. Constantinescu, op. cit.pag. 27; Zamfirescu Neculai "Investigaţia ştiinţifică a infracţiunilor de omor rămase cu autori neidentificaţi. Elemente de psihocriminalistică", Bucureşti, Ed.Naţional, 2000, p.51-52

către instanța de judecată a locului în care a fost săvîrşită fapta, în vederea stabilirii şi fixării particularităților sale. Iată, de exemplu, prevederile Codului de instrucție criminală al Belgiei referitoare la sarcinile principale ale cercetării la fața locului care indică următoarele obiective: constatarea corpurilor delicte, a stării lor, a locului faptei, ridicarea armelor şi a altor obiecte ce pot servi ascultării, identificării persoanelor[10].

Cunoaşterea directă şi imediată de către organul judiciar al "scenei" sau al "ambianței locului" ajută, de pildă la formarea unei imagini exacte asupra cadrului în care s-a comis fapta, la determinarea poziției şi distanței dintre obiectele principale.

Descoperirea, fixarea şi ridicarea urmelor infracțiunii rprezintă o altă sarcină importantă ce trebuie avută în vedere la momentul cercetării la fața locului. Descoperirea urmelor, la care se adaugă interpretarea lor imediată la fața locului oferă indicii, cel puțin cu caracter general, cu privire la natura faptei şi chiar la persoana autorului.

Pentru crearea unei imagini cît mai elocvente cu privire la modul de săvîrşire a infracțiunii, trebuie obținute date cu privire la modul de operare al făptuitorului, la numărul de persoane care au luat parte la comiterea infracțiunii.

Din cercetarea locului faptei se poate deduce modul în care s-a desfăşurat activitatea infracțională, începînd din momentul pătrunderii autorului în cîmpul cercetat şi terminînd cu retragerea sa.

Identificarea eventualilor martori reprezintă un alt scop pe care trebuie să şi-l propună cercetarea la fața locului deoarece în funcție de condițiile concrete ale locului şi momentului săvîrşirii faptei se poate stabili dacă şi în ce măsură, activitatea infractorului poate fi percepută de cineva.

[10] Rene Lechat citat de Emilian Stancu în op. cit., pag. 329

Această sarcină trebuie evidențiată întrucît cazurile în care nu sunt găsiți imediat martori ai evenimentului sunt frecvente.

Elaborarea unor versiuni generale privind fapta penală şi participanții la săvîrşirea acesteia reprezintă unul din rolurile importante ale cercetării directe a locului faptei.

SECȚIUNEA II - MĂSURI DE PREGĂTIRE A CERCETĂRII LA FAȚA LOCULUI

1. PREGĂTIREA ECHIPEI

Cercetarea la fața locului presupune, mai întîi, ca organul de urmărire penală să fie sesizat despre săvîrşirea unei fapte penale într-unul din modurile prevăzute la art. 221 C.pr.pen., respectiv plîngere, denunț sau sesizare din oficiu. Nu se are în vedere, aici şi cercetarea efectuată de către instanța de judecată, cercetare care nu reclamă, în marea majoritate a cazurilor, aceeaşi maximă urgență, mai ales că sesizarea ei urmează alte căi.

Organul de urmărire penală are datoria să întreprindă, la primirea sesizării cîteva măsuri imediate[11].

Prima dintre este identificarea persoanei care a făcut plîngerea sau denunțul, în cazul în care sesizarea s-a făcut pe această cale.

Verificarea ssizării se impune mai ales atunci cînd aceasta s-a făcut telefonic de către persoane necunoscute, pentru a se evita deplasările inutile.

O altă măsură ce trebuie luată este determinarea locului, naturii, gravității şi a oricărui element care să servească la formarea unei imagini inițiale despre fapta petrecută. Aceste date sunt absolut indispensabile pentru organizarea în bune condiții a cercetării.

Dispunerea măsurilor urgente, strict necesare, premergătoare cercetării la fața locului, reprezintă o a treia etapă în cadrul măsurilor imdiate. Acestea trebuie luate de organul de cercetare (de obicei un lucrător de poliție) ce se deplasează imediat la locul indicat sau care se află deja acolo. În cazurile deosebite se deplasează un echipaj cu un laborator mobil de criminalist.

După ce a primit sesizarea, organul de urmărire penală trebuie să-şi verifice competența, procedînd, după caz, fie la efectuarea cercetării, fie

[11] Emilian Stancu, op. cit. pag. 330-331

la informarea organului de urmărire penală competent şi obligat să efectueze urmărirea, dar va efectua actele de cercetare ce nu pot fi amînate[12].

În cazurile prev. de art. 209 al. 3 C.pr.pen., urmărirea se efectuează, în mod obligatoriu, de către procurorul competent.

Echipa de cercetare trebuie să fie alcătuită dintr-un număr restrîns de persoane, iar competența acesteia este determinată de criterii, cum ar fi: natura cauzei ce se cercetează, amploarea consecințelor faptei săvîrşite, întinderea suprafeței de teren ce trebuie cercetată, numărul victimelor, numărul martorilor ce urmează a fi ascultați[13].

[12] Codul de procedură penală a României, art. 213
[13] Aurel Ciopraga, op. cit. pag. 51-52

2. PREGĂTIREA MIJLOACELOR TEHNICO-ŞTIINȚIFICE

Reuşita cercetării la fața locului este asigurată nu numai de caracterul organizat al acestei activități, de aplicarea unor procedee tactice adecvate, ci şi de utilitatea mijloacelor tehnico-ştiințifice criminalistice.

Se acordă astfel, o atenție deosebită verificării mijloacelor tehnico-ştiințifice care urmează a fi folosite pe parcursul cercetării.

Sunt de utilizare curentă instrumentele, mijloacele tehnice şi materialele reunite în trusele criminalistice.

După natura instrumentelor pe care le conțin, trusele criminalistice se clasifică în truse universale şi truse cu destinații speciale.

Trusa criminalistică universală dispune de un instrumentar divers, cu ajutorul căruia se pot efectua principalele operațiuni de cercetare la fața locului.

SECȚIUNEA III - SARCINI CE REVIN ORGANELOR DE

URMĂRIRE PENALĂ DE LA LOCUL FAPTEI

1. SALVAREA VICTIMELOR

Aceasta este o sarcină prioritară, chiar cu riscul de a modifica aspectul inițial al locului fapztei şi a distruge urme şi mijloace de probă. Viața unei persoane nu poate veni niciodată în concurs cu alte interese. Realizarea acestei măsuri trebuie, însă, să fie făcută cu suficientă atenție pentru a produse cît mai puține modificări.

În raport cu natura şi gravitatea leziunilor, primele măsuri de ajutor medical, pot fi luate la fața locului, în acest sens solicitîndu-se sprijinul persoanelor competente aflate în apropiere. În nici un caz nu se va permite intervenția unor persoane, care, datorită lipsei cunoştințelor mdicale pot provoca agravarea leziunilor[14].

2. DETERMINAREA LOCULUI SĂVÎRŞIRII FAPTEI

Succesul activității de cercetare şi a altor activități ce se efectuează, paralel sau ulterior acesteia, depinde în mare măsură de păstrarea configurației inițiale al locului faptei. Aceasta poate suferi modificări sub acțiunea a două categorii de factori: subiectivi (pătrunderea pe acel loc a unor persoane) şi obiectivi (factori atmosferici)[15].

Menținerea aspectului inițial al locului faptei precum şi conservarea urmelor este o măsură esențială pentru evitarea unei posibile acțiuni distructive a persoanelor curioase care pot schimba înfățişarea locului faptei prevenindu-se şi eventuala încercare a autorului de a şterge urmele faptei sale. În acest scop se impune izolarea locului ce conservă urme ale

[14] Vasile Berchean, op. cit. pag. 31
[15] A. Ciopraga, I. Iacobuță, Criminalistica, Ed. Junimea, Iaşi - 2001, p. 223

săvîrşirii faptei, îndepărtarea tuturor celor a căror prezență nu e justificată de interesele cercetării, interzicerea accesului oricărei persoane ce ar încerca să pătrundă la locul faptei[16].

Acțiunea factorilor naturali - ploaie, vînt, ninsoare - poate interveni şi schimba locul faptei, cînd acesta este situat în exteriorul unor clădiri, chiar şi în cursul şi pe timpul realizării activității de cercetare. Împotriva acestora se va încerca acoperirea temporară a zonelor de interes, fixarea imediată a urmelor pe video, fotografii şi schițe.

În luarea acestor măsuri, este contraindicat să se atingă sau să se modifice poziția unor obiecte, dacă situația nu o impune cu necesitate (salvarea victimelor sau înlăturarea unor pericole).

3. FIXAREA ÎMPREJURĂRILOR

Anumite consecințe ale infracțiunii sau anumite circumstanțe în care aceasta a fost comisă au existența limitată în timp ori sunt susceptibile a fi modificate ca urmare a curgerii timpului. Cunoaşterea unor asemenea împrejurări e importantă în soluționarea cauzei penale, de aceea se impune fixarea lor prin mijloace adecvate.

4. PREVENIREA UNOR PRICOLE

Organele de cercetare ale poliției sosite la locul comiterii faptei pot constata diferite stări de pericol iminent, care pot conduce la noi urmări socialmente periculoase, altele decît cele produse de evenimentul sesizat. În general, aceste situații intervin în cazul accidentelor de muncă, al accidentelor feroviare, navale sau aeriene.

[16] Emilian Stancu, op. cit. pag. 338; Aurel Ciopraga, op. cit. pag. 46-47

În acest caz se va proceda, în raport de situațiile concrete, la:

- degajarea rapidă a victimelor
- înlăturarea surselor de incendiu sau explozii
- închiderea robinetelor, conductelor de gaze toxice şi aerisirea spațiilor închise care conțin astfel de gaze.

5. IDENTIFICAREA MARTORILOR

Sosit la fața locului, organul judiciar poate veni în contact cu un număr mare de persoane, în rîndul acestora aflîndu-se victima infracțiunii, martorii oculari, persoanele care au participat la acordarea primului ajutor şi chiar făptuitorul. De aceea, înainte de a se lua măsura îndepărtării acestora trebuie să se facă o selecție pentru identificarea şi reținerea acelor persoane care indiferent de raporturile în care se află cu fapta, ar putea contribui la stabilire împrejurărilor referitoare la faptă sau făptuitor.

În ceea ce-l priveşte pe făptuitor, atunci cînd e prezent la fața locului, sarcina organelor judiciare este de a-l reține. Astfel, autorul faptei are posibilități mult mai reduse de a distruge urmele, de a se debarasa de obiectele pe care le-a utilizat în comiterea faptei, de a-şi crea alibiurile false[17].

Identificarea se impune şi în cazul martorilor care au perceput direct un anumit act infracțional deoarece le sunt încă foarte proaspete în memorie o serie de date ce pot fi redate cu exactitate, nefiind alterate de diverşi factori obiectivi sau subiectivi. Pe de o parte se vor preciza toate datele de identificare ale acestora, iar pe de altă parte se vor lua măsuri menite a împiedica posibilitățile de influențare reciprocă[18].

[17] Emilian Stancu, op. cit. pag. 340; Camil Suciu, op. cit., pag. 506-507
[18] Aurel Ciopraga, op. cit., pag. 48-49

Reținerea atît a făptuitorului, cît şi a martorilor oculari trebuie făcută în condițiile legii.

SECTIUNEA IV - EFECTUAREA CERCETĂRII PROPRIU-ZISE

1. REGULI TACTICE

A. URGENȚA

Imediat după ce organul de urmărire penală a fost sesizat despre săvîrşirea unei infracțiuni, trebuie demarată cu maximă urgență cercetarea la fața locului. Respectarea acestei urgențe se impune din cel puțin două motive.

În primul rînd, scurgerea timpului poate conduce la producerea unor modificări la locul faptei şi la dispariția sau degradarea urmelor. Astfel de modificări pot fi determinate nu numai de acțiunea autorului care caută să înlăture urmele faptei sale, ci şi de acțiunea unor factori neutri, cum ar fi condițiile meteorologice, caracterul perisabil al unor urme, în special cele biologice, precum şi intervenția unor persoane care caută să restabilească ordinea sau să fle ce s-a întîmplat.

Un al doilea motiv care impune respectarea urgenți în efectuarea cercetării la fața locului, îl reprezintă crearea posibilităților de identificare a unor martori, prin prezența imediată a organului de urmărire penală la fața locului. Prezența promptă a acestuia la locul săvîrşirii infracțiunii, nu exclude nici surprinderea autorului la locul faptei[19].

[19] Emilian Stancu, op. cit., pag.334, Ion Mircea, op.cit. 1994 p. 238

B. COMPLET ŞI DETALIAT

Această cerință presupune din partea organului judiciar obiectivitate şi conştiinciozitate astfel încît locul faptei să fie cercetat sub toate aspectele, indiferent de versiunea pe care echipa de cercetare este tentată să o atribuie evenimetului cercetat. Încă de la începutul cercetării sau pe parcurs există tendința de a se da credit ipotezei inspirate de prima aparență a lucrurilor şi de a se canaliza unilateral activitatea, ori de a se da verdictul că "nu este infracțiune", abandpnîndu-se în consecință cercetarea[20].

De asemenea, sunt situații cînd încă de la începutul cercetării la fața locului se descoperă urme care ar putea fi considerate ca suficiente pentru dovedirea faptei penale şi identificarea făptuitorului, dar total greşită ar fi aprecierea inutilității continuării cercetării. Uneori, bazîndu-se doar pe intuiție - care poate fi greşită - unii specialişti neglijează anumite urme prezenta la locul faptei, lăsîndu-se conduşi de orgoliu, ei ratează urme esențiale în orientarea corectă a anchetei.

În consecință, cercetarea la fața locului nu trebuie să se limiteze numai la activități pentru confirmarea sau infirmarea unor anumite ipoteze, ci să se efectueze o cercetare obiectivă şi completă a întregului cîmp infracțional[21].

C. FIXAREA REZULTATELOR

Fixarea integrală şi obiectivă a tuturor aspectelor ce pot servi la clarificarea cazului se efectuează prin cuprinderea acestora în procesul -

[20] Emilian Stancu, op.cit., pag. 334; Aurel Ciopraga op. cit., pag. 60-61
[21] Camil Suciu, op. cit., pag. 510

verbal care constituie principalul mijloc procedural de fixare a celor constatate de către organul judiciar, conform prevederilor art. 131 C.pr.pen.

Se va descrie amănunțit şi cu precizie situația locului faptei, a urmelor descoperite, a obiectelor examinate şi a celor ridicate în vederea cercetării, a poziției şi a stării celorlalte mijloace materiale de probă[22].

Mențiunile cuprinse în procesul verbal vor reflecta caracterul obiectiv complet al cercetării şi folosindu-se formulări clare, precise, concise, din care să rezulte că nu a fost omis nici un mănunt, nici un element util stabilirii adevărului, precum şi evitîndu-se expresiile ambigue sau echivoce de natură să conducă la confuzii şi alte interpretări. Pe lîngă claritate, precizie şi concizie este necesară folosirea unei terminologii conforme cu dreptul penal, demne şi riguroase, în conformitate cu specificul cercetării.

D. ORGANIZAREA ŞI CONDUCEREA COMPETENTĂ

O condiție esențială pentru realizarea sarcinilor specifice cercetării la fața locului o reprezintă conducere şi organizarea eficientă a activității organelor de urmărire penală. Importanța acestei reguli este cu atît mai mare cu cît cercetarea urmează a fi efectuată de reprezentanții mai multor organe judiciare, constituiți într-o echipă[23].

În cazul cercetării la fața locului a omuciderii, de pildă, echipa de cercetare este alcătuită din procuror, ofițer de poliție din formațiile de criminalistică, judiciar, precum şi de medicul legist. Potrivit principiului conform căruia cercetarea în echipă presupune în primul rînd o conducere unică, principiu ce decurge din prevederile legale, conducerea echipei va reveni procurorului.

---

[22] Ion Marin, op. cit, 1994, pag. 238

[23] L. Coman, M. Constantinescu, op cit.pag. 422; Emilian Stancu, op. cit. pag. 335; Ion MIrcea, op. cit. pag. 238; Aurel Ciopraga, op. cit. pag. 64

2. PRIMELE MĂSURI LUATE DE ORGANUL COMPETENT

A. Verificarea şi completarea măsurilor vizînd salvarea victimelor, înlăturarea pericolelor, conservarea urmelor şi nu în ultimul rînd, paza locului faptei.

B. Examinarea rapidă a locului faptei, delimitarea sa exactă şi întărirea măsurilor de pază.

C. Îndepărtarea tuturor persoanelor inutile şi reținerea celor care au făcut sesizarea, a martorilor, a persoanelor suspecte, precum şi a tuturor celor care pot fi selecționați în calitate de martori asistenți.

Se dispune îndepărtarea celor de alcătuiesc aşa-numitul "val al curioşilor" deoarece aceştia perturbă activitatea organelor judiciare, iar persoanele suspecte trebuie ținute separat şi bineînțeles sub pază[24].

D. Stabilirea precisă a sarcinilor cele revin fiecărui membru al echipei şi indicarea ordinii în care vor fi îndeplinite activitățile de cercetare. De pildă, medicul legist, cînd face parte din echipa de cercetare la fața locului, ca persoana ce are cunoştințe de specialitate, are următoarele sarcini:

- stabileşte dacă moartea victimei este reală sau aparentă;
- recoltează şi conservă probele biologice, în vederea examinării lor

[24] Emilian Stancu, op. cit. pag. 341, Aurel Ciopraga, op. cit. pag. 54

condiţii de laborator;

- face toaleta cadavrului;

- examinează împreună cu expertul criminalist corpul făptuitorului şi îmbrăcămintea acestuia.

E. Obținerea unor prime informații referitoare la faptă, la locul în care a fost săvîrşită, ca şi persoanele antrenate în comiterea ei, inclusiv cu privire la identitatea celor reținuți la fața locului, indiferent de calitatea lor. Întrucît metoda de cercetare, căutarea anumitor urma, înțelegerea aspectului locului faptei depind în mare măsură de modul cum s-a comis infracțiunea, de efectele sale principale sau secundare, de la începutl organul judiciar trebuie să cunoască anumite date ce evidențiază asemenea situații, cel puțin în linii generale. Astfel că, pentru organul judiciar primele informații în această privință sînt deosebit de utile, atît pentru concretizarea unor activități tactice, cît şi la elaborarea versiunilor[25].

[25] Aurel Ciopraga, op. cit. pag. 54-55; Ion MIrcea, op. cit. pag. 235

SECȚIUNEA a V-a. FAZELE CERCETĂRII LA FAȚA LOCULUI

1. CERCETAREA ÎN FAZA STATICĂ

În faza statică a cercetării se procedează la o examinare atentă a locului faptei, atît în ansamblul său, cît şi pe zonele mai impoprtante, fără a se aduce nici o modificare acestuia.

Punctul de începere al cercetării la fața locului îl poate constitui centrul lpcului infracțiunii, după care cercetarea se extinde asupra zonelor înconjurătoare, adică spre marginile sau periferia acelui loc. Alteori, activității de cercetare i se imprimă un sens opus celui menționat mai sus. În locurile închise cercetarea se poate desfăşura de-a lungul pereților încăperii, iar cînd infracțiunea a fost săvîrşită pe un teren deschis, se procedează la împărțirea terenului în sectoare bine delimitate. În fine nu se exclude posibilitatea efectuării cercetării ținîndu-se seama de drumul presupus a fi fost urmat de autorul infracțiunii[26].

Oricare ar fi punctul de plecare al cercetării la fața locului, dată aleasă o anumită direcție de deplasare, aceasta trebuie urmată consecvent pentru a se înlătura riscul rămînerii unor porțiuni de teren necercetate.

In faza statică se cercetează urmele şi obiectele de la fața locului, fără a fi atinse sau mişcate din locul lor, acordîndu-se mare atenție: poziției

[26] Emilian Stancu, op. cit. pag. 342, Aurel Ciopraga, op. cit. pag. 66-68

acestora, aspectului exterior, prezenței şi poziției urmelor (viziBile), distanțelor dintre ele.

Măsurarea distanțelor se face cît mai exact (în metri şi centimetri), ori de cîte ori acest lucru poate avea importanță pentru stabilirea unor împrejurări legate de comiterea infracțiunii. Precizarea poziției unui anum obiect sau urmă , se face prin măsurarea distanțelor dintre obiectul sau urma respectivă şi două sau trei repere fixe.

În această fază, urmele şi celelalte mijloace materiale de probă se fixează prin fotografiere şi prin filmare sau înregistrare videomagnetică, care se pot executa fără modificarea poziției lor în cîmpul infracțional. Această activitate va servi la aprecierea de ansamblu a modului cum s-a săvîrşit infracțiunea, precum şi la alegerea ulterioară a celor mai bune metode de cercetare dinamică[27].

Echipa de cercetare trebuie să determine, în această fază a cercetării, eventualele modificări survenite anterior sosirii echipei. Se recomandă, ca pentru stabilirea operativă a schimbărilor intervenite în cîmpul infracțiunii, să se recurgă la ajutorul unui martor care cunoaşte bine locul faptei sau care a asistat la producerea venimentului.

În faza statică echipa de cercetare ia astfel contact nemijlocit cu locul faptei, ceea ce permite formarea unei imagini generale asupra lui şi a evenimentului petrecut. Se obțin, în sonsecință, date importante referitoare la natura faptei la timpul şi împrejurările în care a fost săvîrşită şi chiar la făptuitor. Deseori însă din această fază a cercetării, este posibil, de exemplu să se stabilească dacă ne aflăm în prezența unei sinucideri sau a unui omor disimulat în sinucidere[28].

[27] Ion mIrcea, op. cit., 1994, pag. 24
[28] Emilian Stancu, op. cit. pag. 343

2. CERCETAREA ÎN FAZA DINAMICĂ

A doua etapă a cercetării la fața locului, numită "faza dinamică sau stadiul detaliat al cercetării" constă în examinarea minuțioasă a tuturor obiectelor mijloacelor materiale de probă aflate în cîmpul infracțiunii. Aceasta nu prezintă o reluare a cercetării la fața locului, prin metode specifice, ci este o continuitate ievitabilă a fazei statice printr-un registru tactic de activități diversificate, pentru că după prima fază cercetarea nu se întrerupe.

În această fază, obiectele presupuse a se afla în anumite relații cu infracțiunea comisă, în măsura în care este necesar, sunt deplasate din poziția lor inițială, pentru a se asigura condiții optime de examinare[29]. Manevrarea acestora trebuie să se realizeze astfel încît să nu se distrugă sau să se modifice urmele existente şi fără a se crea urme noi.

O atenție deosebită se acordă descoperirii, fixării şi ridicării urmelor infracțiunii, potrivit tipului şi naturii acestora: urme de mîini, de picioare, microurme.

În cazul în care examinarea obiectelor sau a urmelor reclamă un timp îndelungat sau utilizarea unor mijloace ori tehnici de un anumit grad de complexitate, se dispune trimiterea lor la laboratorul de specialitate[30]. Referitor la modul de ridicare a urmelor sau obiectelor, la ambalarea lor în vederea transportării lor la laboratorul de specialitate, se impune respectarea

[29] Emilian Stancu, op. cit. pag. 343; Camil Suciu, op. cit. pag. 513; Aurel Ciopraga, op. cit. pag. 71
[30] Aurel Ciopraga, op. cit. pag. 71; Ion MIrcea, op. cit. 1994, pag. 242

cu strictețe a regulilor tehnice criminalistice de protejare corespunzătoare a acestora, de etichetare şi sigilare a coletelor.

În cursul acestei faze trebuie examinate toate urmele şi mijloacele de probă, nefiind excluse din cîmpul examinării urmele şi mijloacele de probă ce par a contrazice versiunea căreia i s-a acordat mai mare credit.

Atunci cînd cercetarea la fața locului se face la foarte scurt timp după săvîrşirea faptei, este important să se rețină nu numai ceea ce se percepe vizual, ci şi starea unor obiecte şi anum: moale-tare, dens-mai puțin dens, rece-cald, fluid-vîscos, precum şi mirosurile specifice şi uşor de recunoscut: miros de alcool, petrol, parfum, fum, care de asemenea pot avea o anume semnificație de natură a orienta primele acțiuni întreprinse.

În faza cercetării dinamice pentru fixarea caracteristiciloe individuale ale obiectelor şi urmelor, se execută măsurătorile fotografice bidimensionale, precum şi fotografiile şi filmarea în detaliu. Se definitivează, de asemenea, schița locului faptei şi se începe redactarea procesului verbal.

La această fază a cercetării iau parte toți membrii echipei şi toți specialiştii necesari, în raport de natura urmelor formate.

SECȚIUNEA a VI-A.
SOLUȚIONAREA ÎMPREJURĂRILOR NEGATIVE

O importantă problemă în cadrul cercetării la fața locului o constituie lămurirea aşa-numitelor "împrejurări negative" cunoscute însă în literatura de specialitate şi ca "împrejurări controversate"[31].

Aceste împrejurări negative, în cele mai multe cazuri, sînt organizate de către infractor, animat fiind de dorința scăpării de răspundere pentru fapta sa[32]. Autorul încearcă astfel, să simulze săvîrşirea unei alte fapte şi, de obicei, de alte persoane. De cele mai multe ori acesta nu reuşeşte să simuleze perfect săvîrşirea unei fapte de altă natură şi, la o examinare mai atentă, înscenarea se observă cu uşurință, dar totuşi se cere o atenție deosebită.

Încercările de acest fel se întâlnesc mai des în cazurile de omor şi în infracțiunile de delapidare, de neglijență în serviciu. La primele se crează aspectul general al unei sinucideri ori accident, iar în cazul secundelor, înscenîndu-se un furt, mai ales prin efracție sau eventual incendiu declanşat întîmplător.

[31] Ion Mircea, op. cit. pag. 243; Sorin Alămoreanu, op. cit. pag. 151
[32] Emilian Stancu, op. cit. pag. 344

Pentru realizarea unei interpretări ştiinţifice a cauzelor obiective care au determinat apariţia "împrejurărilor negative", organele juridiare trebuie să desfăşoare o activitate complexă pe baza principiilor generale de tactică criminalistică şi a celor specifice infracţiunii simulate. Metodele şi mijloacele de lucru vor fi asplicate în funcţie de particularităţile locului comiterii faptei şi de natura urmelor descoperite. Întreaga examinare, cît şi soluţionare a împrejurărilor negative trebuie făcută cu maximum de circumspecţie, numai după obţinerea unui tablou corect şi complex al locului faptei. Ori de cîte ori se consideră necesar se recomandă a se cere ajutorul specialiştilor - medici legişti, experţi criminalişti - pentru corecta evaluare şi interpretare a anumitor aspecte cu un conţinut controversat, neconcordant cu restul tabloului de la locul faptei.

SECŢIUNEA a VII-a. RELUAREA ŞI REPETAREA CERCETĂRILOR LA FAŢA LOCULUI

1. Reluarea cercetării la faţa locului constituie o continuare a unei cercetări începute anterior şi întrerupte din anumite cauze obiective. deoarece este continuarea unei activităţi tactice întrerupte, aceasta trebuie să aibă lor de îndată ce cauzele respective au încetat, continuîndu-se cu faza ori zona în care s-a întrerupt.

Întreruperea şi reluarea cercetării la faţa locului pot avea loc în cazuri deosebite ca:

- locul faptei este vast, cu multe particularităţi şi variate feluri de urme ceea ce impune desfăşurarea activităţilor într-un interval de timp mare

- lăsarea nopții, în cazurile în care cercetarea trebuie făcută neapă-

rat la lumina zilei;

- începerea unei plo torențiale, în cazul cercetării în loc deschis;

- descoperirea unor surse de pericol (de explozii, de incendiere);

- necesitatea prezenței unui specialist;

În practică se pot ivi multe asemenea situații şi de natură diferită, însă necesitatea întreruperii şi reluării cercetării, după încetarea acestor situații, o constată echipa respectivă de cercetare în fiecare caz concret ivit la fața locului.

La întreruperea cercetării, pentru a se evita posibilitatea survenirii unor modificări la fața locului, se impune luarea măsurilor de protejare a porțiunii de teren rămasă necercetată, iar dacă în locul comiterii infracțiunii e reprezentat de una sau mai multe încăperi, se impune încuierea şi sigilarea acestora[33]. Totodată e necesar să se asigure paza locului faptei pe toată durata de timp pînă la reluare.

Pentru a se asigura atît continuitatea activității tactice, cît şi o optică unitară asupra întregului loc al faptei şi a urmelor descoperite în perimetrul său, este necesar ca reluarea cercetării să fie îndeplinită de persoanele care au şi început-o.

Datele rezultate cu ocazia reluării cercetării se consemnează, de regulă, în acelaşi proces - verbal de cercetare la fața locului, cu menționarea exactă a perioadei de întrerupere şi a cauzelor ce au determinat-o.

2. REPETAREA CERCETĂRII LA FAȚA LOCULUI

[33] Aurel Ciopraga, op. cit. pag. 75

În general, cercetarea la fața locului se efectuează o singură dată, ocazie cu care se descoperă şi se ridică toate urmele şi se constată toate împrejurările săvîrşirii infracțiunii. Aceasta constituie o activitate irepetabilă deoarece, odată efectuată, locul faptei suferă modificări, ceea ce face ca la repetarea ei să nu se obțină rezultatele scontate.

Practica organelor de cercetare a demonstrat că, uneori, se ivesc situații în care se impune repetarea cercetării la fața locului. Astfel, aceasta se efectuează în situații cu totul rare, cînd prima nu şi-a atins pe deplin scopul, deoarece s-a desfăşurat defectuos, superficial sau în condiții neprielnice pentru o asemenea activitate. De exemplu, organul judiciar a fost lipsit de aportul specialistului, iar complexitatea cauzei cercetate impunea prezența acestuia sau cercetarea a fost efectuată în condiții de luminozitate împroprii - lumină nocturnă - deşi era necesar să se realizeze în condițiile luminii diurne. Drept consecință, fie nu s-a stabilit bine întregul loc al faptei, rămînînd zone neexplorate, fie nu au fost descoperite anumite urme, poate parțial distruse de persoanele interesate.

Alteori, se recurge la reluarea cercetării la fața locului pentru verificarea unor versiuni noi, a unor simulări nesesizate cu prilejul primei cercetări[34].

Repetarea cercetării la fața locului poate fi făcută de aceeaşi echipă de cercetare sau de către altă echipă.

Constatările rezultate cu ocazia cercetării la fața locului se consemnează într-un proces verbal aparte.

[34] Ion Mircea, op. cit. 1994, pag. 247; Aurel Ciopraga, op. cit. pag. 76

SECȚIUNEA a VIII-a. MIJLOACE DE FIXARE

1. PROCESUL VERBAL DE CERCETARE LA FAȚA LOCULUI

Procesul verbal, principalul mijloc procedural de fixare a rezultatelor acestui act inițial de urmărire penală, trebuie să reprezinte o reproducere fidelă a întregii activități desfăşurate la fața locului, a tuturor urmelor şi mijloacelor materiale de probă descoperite cu această ocazie.

Redactarea sa trebuie făcută în aşa manieră încît să-i poată edifica pe cei care n-au fost prezenți, asupra cîmpului infracțional şi să poată fi oricînd folosit la reconstituirea tabloului infracțional.

În ceea ce priveşte modul de redactare a procesului verbal, este necesară respectarea următoarelor reguli[35]:

1. procesul-verbal trebuie să fie obiectiv astfel încît să redea imaginea locului faptei aşa cum era în momentul în care organul judiciar a perceput-o.

2. procesul-verbal trebuie să fie complet în sensul că este necesar să cuprindă toate constatările organului judiciar cond'siderate importante pentru soluționarea cauzei. În cazul în care unele aspecte au fost omise, acestea îşi pierd orice valoare probantă şi nu vor putea contribui la soluționarea cauzei.

3. de asemenea, procesul-verbal trebuie să se caracterizeze prin precizie şi claritate. Precizia redactării presupune consemnarea exactă a constatărilor, iar claritatea reclamă folosirea unor cuvinte uzuale care să exprime cît mai exact conținutul noțiunii respective, evitîndu-se utilizarea unor termeni de strictă specialitate sau a neologismelor. Dacă nu se poate evita folosirea unor termeni de strictă specialitate, aceştia vor fi explicați.

4. în fine, procesul-verbal trebuie să fie succint, adică să redea într-o formă concentrată, concisă constatările organului judiciar. prezentarea concisă a activității desfăşurate şi a rezultatelor acestora, nu trebuie să se facă în detrimentul celorlalte cerințe enunțate.

Potrivit dispozițiilor art. 91 şi 131 C.pr.pen., procesul verbal de cercetare la fața locului, în cele trei părți ale structurii sale, trebui să cuprindă:

a) În partea introductivă a procesului verbal se consemnează acele date ce atribuie caracter oficial acestui act procedural:

[35] Aurel Ciopraga, op. cit. pag. 77-78; Emilian Stancu, op. cit. pag. 345, Vasile Bercheşan, op. cit. pag. 49-50

- data şi locul unde este încheiat;

- numele, prenumele şi calitatea celor care îl încheie;

- numele, prenumele, ocupația şi adresa martorilor asistenți, cînd există;

- descrierea, pe scurt, a conținutului sesizării care stă la baza motivului deplasării pentru cercetare la fața locului.

b) Partea descriptivă este cea mai întinsă şi cuprinde toate activitățile întreprinse, în ordinea efectuării lor, toate urmele şi mijloacele materiale de probă descoperite cu această ocazie.

Aceasta va începe cu descrierea locului faptei, aspectul de ansamblu al acestuia, dispunerea în raport de punctele cardinale, vecinătății sau puncte fixe de reper, căile de acces şi alte particularități. Se face mențiunea, dacă este cazul, a unor modificări survenite la locul faptei, înainte de sosirea echipei.

În continuare se descriu detaliat urmele, obiectele şi alte mijloace de probă descoperite la locul săvîrşirii faptei. Pe lîngă denumirea lor exactă se indică precis locul unde au fost găsite, distanțele între ele sau pînă la obiectele principale şi alte caracteristici, cum ar fi: natură, formă, dimensiuni[36].

Descrierea locului faptei şi a obiectelor descoperite se face în ordinea în care s-a efectuat cercetarea, în ordinea descoperirii lor.

c) În partea de încheiere se vor menționa: ora începerii şi terminării cercetării la fața locului, condițiile atmosferice în care s-a efectuat, precizarea că s-au executat măsurători în vederea întocmirii unei schițe, că s-au executat fotografii judiciare cu indicarea tipului de film, a sensibilității sale, tipul de aparat folosit, în condiții de lumină naturală sau artificială, cu completarea că acestea se vor anexa la procesul verbal. Dacă s-au efectuat înregistrări audio sau video se face mențiune şi despre acestea.

[36] Camil Suciu, op. cit. pag. 520

După redactarea procesului verbal se va citi conținutul acestuia martorilor asistenți şi dacă nu au obiecțiuni, se va menționa acest lucru, apoi se va încheia procesul verbal cu menționarea numărului de exemplare în care a fost întocmit.

Procesul-verbal va fi semnat pe fiecare pagină de toate persoanele menționate în acesta.

2. SCHIȚA LOCULUI FAPTEI

Schița locului faptei constituie o modalitate de reprezentare grafică a situației de la fața locului şi a poziției diferitelor obiecte descoperite în cadrul acestuia. Prin aceasta se redau, în sistemul ontogonal elementele esențiale din cîmpul infracțiunii, mărite sau micşorate la scară. Rolul Schiței

este de a facilita înțelegerea exactă a tablocului real al locului faptei ilustrînd ceea ce s-a exprimat în scris, în partea descriptivă a procesului-verbal.

După cum transpunerea în plan, respectă sau nu proporțiile reale ale obiectelor sau suprafețelor reprezentate grafic, se disting două modalități de realizare a schitei: planul schiță şi desenul schiță[37].

Planul schiță executat la scară, presupune respectarea riguroasă a proporțiilor reale ale terenului, interioarelor, obiectelor, etc., reprezentate, precum şi a raporturilor de distanță dintre acestea.

Desenul schiță se realizează printr-o simplă desenare a locului, nerespectîndu-se cu rigurozitate proporțiile dintre dimensiunile reale şi reprezentările grafice, însă tot pe baza măsurătorilor executate la fața locului.

Schița în oricare din cele două modalități poate reprezenta un loc deschis, un loc închis sau forma mixtă.

Pentru transpunerea în plan a dimensiunilor, distanțelor şi pozițiilor obiectelor aflate la fața locului se utilizează o serie de procedee, cum ar fi: schița în proiecție orizontală şi verticală, rabatarea planurilor de proiecție, schița în secțiune.

3. FOTOGRAFIA JUDICIARĂ

Pentru a se asigura fixarea imaginii locului faptei este necesar să se efectueze următoarele genuri de fotografii: fotografia de orientare, schiță, a

[37] Aurel Ciopraga, op. cit. 81-82; Emilian Stancu, op. cit. pag. 347-348

obiectelor principale şi a detaliilor. Aceasta se realizează în funcţie de fazele cercetării la faţa locului. Prin urmare, fotografia de orientare, schiţă şi a obiectelor principale se execută în ordinea în care au fost menţionate, înainte de orice modificare survenită în configuraţia locului faptei, mai precis în faza statică, iar fotografia de detaliu se execută după ce obiectele au fost deplasate din poziţia lor iniţială, adică în faza dinamică.

Fotografia de orientare serveşte la fixarea imaginii întregului loc al faptei, într-un ansamblu de puncte de reper sau de orientare, de natură să permită identificarea zonei în care s-a săvîrşit infracţiunea.

Atunci cînd infracţiunea a fost săvîrşită într-un imobil[38] (de exemplu, clădirea unde s-a comis un furt) fotografia de orientare va avea în centrul ei imobilul cu vecinătăţile acestuia. În cazul în care este executată pe un loc întins - cîmp , şosele - în mod obligatoriu, fotografia de orientare trebuie să cuprindă pe lîngă locul faptei propriu-zis şi numite repere fixe, cum ar fi: clădiri învecinate, borne kilometrice, poduri, păduri.

Fotografia schiţă fixează în exclusivitate locul faptei cu cele mai importante caracteristici ale sale.

Tehnica folosită va fi impusă de specificul faptei, de aspectul locului faptei şi de necesitatea de a pune în evidenţă cît mai multe laturi ale infracţiunii. Astfel, ea poate fi unitară cînd întinderea locului faptei nu este mare şi poate fi redată în totalitate într-un singur cadru sau panoramică atunci cînd locul faptei se întinde pe o suprafaţă mai mare, imposibil de redat într-o singură fotografie.

Se mai cunosc: fotografia pe sectoare, executată cînd locul faptei este compartimentat (un apartament) şi fotografia schiţă încrucişată, folosită în scopul de a înlătura dintr-o imagine aşa-numitele "zone oarbe".

[38] Emilian Stancu, op. cit. pag. 349

Fotografia obiectelor principale serveşte la fixarea imaginilor acelor obiecte care sunt în legătură directă sau care reflectă urmele şi consecinţele faptei. Acest gen de fotografie redă cadavrul, armele şi instrumentele folosite la săvîrşirea infracţiunii, obiectele purtătoare de urme, inclusiv urmele ca atare[39].

Fiecare fotografie a obiectului principal trebuie dublată cu o fotografie care va reda poziţia acelui obiect în ansamblul cîmpului infracţional, precum şi în raport de poziţia sau destinaţia faţă de alte obiecte principale.

Fotografia de detaliu. Spre deosebire de celelalte tipuri de fotografii, care se execută în faza statică a cercetării la faţa locului, fotografia de detaliu se realizează după cum am mai menţionat, în faza dinamică. Prin ea se fixează forma, dimensiunile, urmele şi caracteristicile identificatoare ale obiectelor (serii, inscripţii, rupturi, detaşări) ca rezultat al săvîrşirii faptei, astfel încît detaliile, ce interesează, să fie reproduse cît mai fidel.

4. INREGISTRĂRILE PE SUPORT MAGNETIC

Înregistrările pe suport magnetic se dovedesc a fi deosebit de utile, atît cele audio, cît şi cele video.

a) Cu ocazia cercetării la faţa locului, banda magnetică este utilizată ca:

- mijloc de fixare a declaraţiilor celor care în diverse calităţi au participat la săvîrşirea faptei;
- mijloc de fixare a constatărilor făcute în faza statică şi dinamică a cercetării şi care, ulterior vor servi la redactarea procesului

[39] Aurel Ciopraga, op. cit. pag. 87

verbal[40].

Folosirea bandei magnetice se impune cu atît mai mult în situaţia în care starea sănătăţii victimei nu permite ascultarea în condiţii normale sau consemnarea declaraţiilor şi semnarea lor de către cel în cauză. În asemenea situaţii, înregistrarea reproduce fidel declaraţia persoanei, chiar dacă aceasta reprezintă frînturi de cuvinte, fraze izolate sau idei aparent lipsite de coerenţă, care nu ar putea fi consemnate într-o declaraţie scrisă, însă corelate cu celelalte materiale, informaţii pot avea rol edificator pentru soluţionarea cauzei.

Ulterior, conţinutul casetei audio se va transcrie într-un proces verbal, care potrivit art. 91^1 C.pr.pen., constituie mijloc de probă.

b) Înregistrarea videojudiciară se numără printre metodele moderne de fixare a rezultatelor cercetării la faţa locului devenite indispensabile în cazurile deosebite (omor, accidente feroviare). Aşa cum am mai precizat, aceasta nu se substituie procesului - verbal, ci are rolul de a întări eficienţa doveditoare a acestui act procedural.

Ca şi în cazul fotografiei judiciare, videofilmarea poate fi de mai multe feluri: de orientare, schiţă - în toate variantele acesteia -, a obiectelor principale, a urmelor, precum şi a detaliilor.

Realizarea înregistrării videomagnetice presupune respectarea unor reguli tehnice specifice filmului clasic, dintre care amintim: o iluminare adecvată, prin folosirea surselor naturale sau artificiale, modul de executare a cadrajului şi a panoramărilor.

CAPITOLUL al XIX-lea TACTICA ASCULTĂRII MARTORILOR

[40] Aurel ciopraga, op. cit. pag. 84

SECŢ. I PROCESUL PRIHOLOGIC DE FORMARE A DECLARAŢIILOR MARTORILOR

Avînd în vedere frecvenţa mare cu care se folosesc aceste probe este esenţial a reliefa toate componentele acestei laturi judiciare. Una din cele mai importante este cea dată de psihologia martorului şi mărturiei.

Fenomenul mărturiei, din punct de vedere al mecanismelor psihologice, are două laturi distincte: obiectivă şi subiectivă. Cea obiectivă se referă la proprietatea obiectului (evenimentului) de a forma obiectivul mărturiei. Din punct de vedere legal, anumite aspecte ale unor fapte nu sunt supuse probei testimoniale. Cea subiectivă are în vedere pe de o parte limitele naturale ale fiinţei umane şi perceperea faptelor din lumea înconjurătoare şi sinceritatea martorului, pe de altă parte[41].

Mărturia poate fi definită ca rezultatul unui proces de observare şi memorare involuntară a unui fapt juridic ce e urmat de reproducerea acestuia într-o formă verbală sau scrisă, în faţa organelor de urmărire penală sau al instanţei de judecată.

Sunt astfel trei momente importante în procesul de cunoaştere a realităţii obiective: recepţia senzorială, stocarea în memorie a informaţiei percepute şi reactivarea acestor informaţii.

[41] T. Prună, Psihologie juridică, Ed. Fundaţiei Chemarea, Iaşi, 1994, pag. 106

1. RECEPȚIA

Recepția senzorială a unor evenimente e prima treaptă a formării mărturiei. E un proces psihic de cunoaştere.

Reprezintă reflectarea în conştiința martorilor a obiectelor şi fenomenelor observate în diferite situații.

Senzația e un proces senzorial ce semnalează însuşirile obiectelor şi fenomenelor în mod separat. Realizarea lor e dependentă de analizatori ce se compun din trei segmente principale: receptor, nervi aferenți şi zona centrală de analiză şi sinteză a semnalelor specifice[42].

Percepția e un proces senzorial complex care semnalizează imaginea de ansamblu a obiectelor şi fenomenelor ce acționează asupra receptorilor.

Senzațiile depind astfel de organele de simț ce au însă anumite limite funcționale. Unele informații sunt subliminale, adică se află sub pragul senzațiilor, în timp ce altele sunt recepționate cu claritate şi sunt conştientizate.

Trebuie avută în vedere şi starea de normalitate a organelor de simț ale martorilor, o eventuală afecțiune putînd distorsiona recepționarea informațiilor.

Percepția e reglată de mecanisme funcționale şi diverşi factori subiectivi şi obiectivi.

O primă caracteristică a percepției e aceea că are la bază sinteza structurală a însuşirilor obiectului perceput. E astfel suficientă perceperea numai unor din caracteristicile unui obiect (persoane) pentru a rezulta imaginea în întregul ei. Poate rezulta în acest fel o depoziție lipsită de

[42] ibidem, pag. 32

credibilitate. Un martor afirmă că, deşi nu a văzut persoana respectivă, cu siguranță ea era, pentru că individul ce s-a îndepărtat de la locul faptei era îmbrăcat cu o haină asemănătoare şi "aduce" ca aspect general cu persoana respectivă învinuită.

Un alt mecanism psihologic e cel cunoscut cub denumirea de constanță a percepției ce determină o anumită corectare a imaginii percepute[43].

Acest mecanism face posibil ca obiectele percepute pe o rază de 150 m să apară ca modificate în privința mărimii, formei culorii lor. Peste această limită intervin legile opticii, astfel învît obiectele mai aproape de noi par mai mari şi cele mai îndepărtate, ca fiind mai mici. Pot apărea astfel confuzii sau distorsiuni în percepție în special în cea a obiectelor aflate la distanțe mai mari de 150 metri.

A. RECEPTIA AUDITIVĂ

Organul auditiv al omului e capabil să perceapă într-o infinitate de nuanțe, o multitudine de fenomene sonore se însoțesc fie în mod necesar, fie în mod întîmplător, săvîrşirea unor infracțiuni.

Cu ocazia ascultării martorilor apare uneori necesitatea stabilirii locului de desfăşurare a unui eveniment cu ajutorul sunetului. Existența receptorului pereche al analizatorului auditiv permite localizarea sunetului. S-a observat că sunetele venite din spate sunt mai greu şi mai puțin corect apreciate decăt cele venite din față sau din partea dreaptă.

În cazul mărturiei auditive, martorului i se cere să reproducă termeni, expresii, aceste cuvinte, expresii reprezentînd însă şi activitatea materială prin care se realizează latura obiectivă a infracțiunii[44].

[43] E. Stancu, Criminalistică, vol. II, Ed. Actami, Bucureşti, 1995, pag. 58

Audibilitatea e influențată[45] şi de condițiile de programare, fiind cunoscut faptul că sunetele se propagă mai bine la suprafața apei decît în pădure sau localitate.

Pot lua naştere iluzii provocate de cauze de natură mecanică şi drept urmare localizarea va fi greşită. De exemplu, în cîmpul vizual al martorului se produce o explozie a unui autoturism şi în acelaşi timp o armă de foc de aude în afara cîmpului vizual al acestuia.

Sursele sonore pot fi localizate diferit şi după timbrul vocii. Vocea umană capătă distincție prin timbru, fiind mult mai bine localizată decît o împuşcătură, după cum pot fi deosebite după timbru două voci umane.

Există şi o serie de fenomene de natură subiectivă ce influențează calitatea percepției auditive. Stările afectiv- emoționale pot crea iluzii acustice. Neliniştea, teama provocată de săvîrşirea faptului în timpul nopții, țipetele, strigătele de ajutor pot determina substituirea imeginii reale cu una deformată.

B. RECEPTIA VIZUALĂ

Senzațiile vizuale ocupă un rol important în formarea declarațiilor martorilor dat fiind faptul că ele permit obținerea unor imagini complexe şi exacte a lumii înconjurătoare.

Undele electromagnetice ale lumii sunt cele ce acționează asupra ochiului uman, diverselor culori corespunzîndule imaginile de undă electromagnetică. Există două feluri de lumină: cromatică şi acromatică. Sunt acromatice culorile : alb, negru şi cele ce fac tranzacția între ele.

In cazul faptelor petrecute în condițiile luminii naturale, intensitatea luminii diferă după cum acestea au fost recepționate în timpul

[44] A. Ciopraga, Criminalistică, Tratat de tactică, Editura Gama, Iaşi, 1996, pag. 167
[45] E. Stancu, op. cit. pag. 59

zilei (în condiţiile luminii diurne), în zori sau în amurg (în condiţiile luminii crepusculare) sau în timpul nopţii (în condiţiile luminii nocturne). Astfel, spre exemplu, în amurg culoarea verde apare mult mai strălucitoare, roşu - violet e perceput ca fiind negru, iar verdele-albastru mult mai luminos. Există cazuri în care martorului i se cere să recunoască infractorul după culoarea hainelor şi acesta poate confunda negru cu albastru.

C. PERCEPŢIA ÎNSUŞIRILOR SPAŢIALE ALE OBIECTELOR

Aprecierea spaţiului şi a dimensiunilor unor obiecte e un proces relativ, de aceea organul judiciar trebuie să testeze capacitatea de reacţie a martorului în aprecierea distanşelor dintre obiecte şi persoane, a suprafeţelor, a dimensiunilor unor obiecte date[46].

Siguranţa percepţiei scade odată cu distanţa. Limita inferioară a vederii desluşite a unui obiect e aproximativ de 10 cm., distanţă de la ochi (valoare ce creşte odată cu înaintarea în vîrstă) iar limita superioară a percepţiei vizuale e dată de 450 m. În cazul perosoanelor cu experienţă în măsurarea distanţei, această limită superioară merge pînă la 1500 m[47]. Lucrătorii din transporturi, construcţii, militarii, ce fac numeroase operaţii de măsurare a dimensiunilor au aptitudinea de a aprecia aceste dimensiuni cu mare exactitate.

Pentru stabilirea dimensiunii unui obiect sunt importante celelalte obiecte aflate în jurul lui. De exemplu, o persoană de statură mijlocie va părea mult mai înaltă alături de o persoană de statură mică, iar aceasta mult mai mică decît în realitate.

---

[46]E. Stancu, op. cit., pag. 61

[47] A, Cipraga, I.Iacobuţă, Criminalistică, Ed. Junimea, Iaşi, 2001, pag. 240 şi urm.

D. PERCEPȚIA TIMPULUI

Percepția timpului sau a duratei de desfăşurare a unui eveniment, e un proces complex, relativ, la aceasta adăugîndu-se, alături de experiență sau de deprinderile[48] formate prin exercitarea unor activități încadrate strict într-un anumit interval de timp, o mulțime de factori. Trebuie luate astfel în considerare localizarea în timp a infracțiunii şi a altor activități legate de infracțiune sau de săptuitoru, durata ei şi succesiunea în timp a acesteia.

2. MEMORAREA FAPTELOR

Stocarea informațiilor prelucrate se realizează prin procesele de întipărire şi păstrare a elementelor de informații cu privire la conținutul acțiunii la care a participat martorul.

Astfel, înțelegerea şi clarificarea unor aspecte caracteristice mărturiei sînt strîns legate de funcționalitatea memoriei[49].

Memoria e un proces conjunctiv complex ce cuprinde 3 faze: memorare (asimilarea), păstrare (stocare) şi actualizare. Fiecare fază e reglată de mecanisme psihologice specifice, ceea ce face ca fiecare segment funcțional să poată genera distorsiuni la nivelul mărturiei.

Prin intermediul memoriei omul poate reține, păstra şi reda realitatea înconjurătoare percepută anterior.

Memorarea faptelor poate avea atît un caracter deliberat voluntar, cît şi un caracter involuntar, potrivit atitudinii şi interesului manifestat de martor în reținerea aspectelor percepute.

De asemenea, trebuie să se țină seama şi de existența unor tipuri speciale sau particulare de memorare. Psihologii au remarcat faptul că unele

[48] E. Stancu, op. cit, pag. 62
[49] T. Prună, op. cit. pag. 113

persoane au o memorie vizuală superioară, altele o memorie auditivă sau kinestezică mai bună. După cum e prezentă sau absentă înțelegerea materialului informativ receptat, informarea poate fi logică sau mecanică. Unii martori pot conserva în memorie reprezentările concrete ale faptelor şi obiectelor (memorie plastic-intensivă).

Toate acestea conduc la concluzia că atunci cînd martorul nu relatează absolut toate aspectele respectivului fapt sau exagerează asupra unor dintre ele, nu e neapărat de rea - credință, deoarece el a avut o anumită predilecție către anumite aspecte ale acelui fapt, celelalte neprezentînd nici o importanță. Astfel, pentru restabilirea cu exactitate şi în întregime a faptelor, e necesară audierea mai multor persoane, astfel încît să se completeze una pe cealaltă.

3. REPRODUCEREA FAPTELOR

Reproducerea se realizează prin declararea de către martor a celor ştiute în legătură cu cauza care se judecă. Martorul relatează ce a văzut, a auzit, în calitate de " asistent" la eveniment.

Reproducerea e un fenomen complex ce e strîns legat de procesul de gîndire şi nu se face în mod mecanic.

Reprezentarea joacă un rol foarte important, fără ea nefiind posibile nici reproducerea existenței dobîndite anterior nici prospectarea în viitor.

Aceste reprezentări sunt strîns legate de particularitățile individuale ale fiecărei persoane şi îndeosebi de cele ale memoriei: martoril ăşi reprezintă obiectele şi fenomenele din lumea înconjurătoare în strînsă interdependență unele cu altele şi nu izolat. Este vorba de asociație de reprezentări ce are un rol deosebit în declarațiile martorirlor, putîndu-le

influența pozitiv sau negativ. Spre exemplu, dacă o persoană vede un pistol şi aude zgomozul produs de acesta e suficinet ca a doua oară să audă doar zgomotul pentru a-şi reprezenta arma, în conştiinşa sa fiind formată deja o asociație.

Organele judiciare, trebuie să ştie să folosească asociaşiile reprezentărilor în procesul de amintire a experienței anterioare, să pună întrebările într-un astfel de mod încît să producă o reactivare a memoriei martorului.

Legată de reactivarea conținuturilor stocate în memorie, e problema uitării. Pot fi astfel uitate: conținutul unei discuții, secvențe sau idei dintr-o prelegere, un nume, un eveniment, o cale de urmat pe care a folosit-o de multe ori. Uitarea e un fenomen cotidian, forma ei cea mai gravă fiind amnezia, care nu este altceva decît un simptom patologic.

În general se acordă timpului o calitate erozivă, uitarea fiind în funcție de timp. Ceea ce însă afectează conținuturile memoriei e tocmai calitatea lor. Se ştie că unele lucru le uităm imediat, iar altele persistă în memorie toată viața. Aceasta înseamnă că perioada optimă a audierii unui martor e cea situată imediat după consumarea infracțiunii.

SECȚIUNEA II. REGULI TACTICE APLICATE ÎN ASCULTAREA MARTORILOR

În linii mari, activitățile pregătitoare în vederea ascultării sunt:

- studierea dosarului cauzei
- stabilirea persoanelor ce trebuie asultate
- culegerea de informații cu privire la martori
- elaborarea planului de ascultare

- asigurarea condițiilor în care se va desfăşura ascultarea

În funcție de împrejurările săvîrşirii infracțiunii sau de infracțiunea în sine, unele dintre aceste activități pot apărea inutile sau în alte cazuri, se cer a fi luate şi alte măsuri.

A. STUDIERE DOSARULUI CAUZEI

Studierea materialelor cauzei se impune şi are un rol de prim ordin în asigurarea unui cadru propic desfăşurării în condiții bune a activității pregătitoare. E necesară o studiere atentă, completă, calificată a întregului material existent în dosarul cauzei. Acest lucru presupune în fapt analiza fiecărei probe în parte, verificarea sursei, urmată de o sinteză a ansamblului probelor a tuturor împrejurărilor[50].

Studierea materialului cauzei are drept scop primordial stabilirea faptelor şi împrejurărilor ce pot fi clasificate după declarațiile martorilor, precum şi delimitarea cercului de persoane care cunosc, în tot, sau în parte, aceste fapte şi dintre care pot fi selecționați martorii[51].

Cu prilejul stabilirii persoanelor ce urmează a fi ascultate în calitate de martori, se va stabili şi o anumită ordine de prioritate, avîndu-se în vedere persoane ce cunosc fapte date, împrejurările referitoare la activitatea ilicită, în primul rînd. Apoi se va ține cont de modul cum aceste persoane au luat cunoştință de faptul şi împrejurările pe marginea cărora vor trebui să facă declarații, prioritate avînd cei ce au perceput nemijlocit aceste fapte sau împrejurări. Dar acest lucru nu înseamnă însă a omite persoanele ce au luat cunoştință indirect despre aceste fapte.

[50] A. Ciopraga, op. cit, pag. 198
[51] E. Stanciu, op. cit. pag.- 67

B. STABILIREA PERSOANELOR CE TREBUIE ASCULTATE

Stabilirea persoanelor ce pot fi ascultate în calitate de martor e o operațiune care se face pe baza criteriilor procesulae şi criminalistice[52].

Un prim pas îl constituie identificarea persoanelor care au avut posibilitatea să perceapă direct faptele şi împrejurările cauzei, precum şi a celora ce cunosc indirect date referitoare la faptă.

În timp ce precizarea sferei celor ce urmează a fi ascultați e atributul exclusiv al organelor juridice şi părțile pot identifica martorii. Sunt identificate mai întîi persoanele care au avut posibilitatea să perceapă direct faptele şi împrejurările cauzei, dar şi acelea care dețin indirect date referitoare la cauză.

Un al doilea pas, în condițiile în care există un număr mare deținătoare de informații, constă în selectarea martorilor pe baza calității

[52] E. Stanciu, ibidem, p. 67

datelor ce le deţin, a personalităţii lor, a obiectivităţii şi poziţiei faţă de cauza cercetată.

La selecţia martorilor se va ţine seama de persoanele care cunosc modul cum şi-a petrecut timpul făptuitorul într-o anumită etapă a vieţii lui, comportarea lui în familie şi în societate.

Alte elemente ce ar putea oferi indicii cu privire la sfera persoanelor din care s-ar putea recruta martorii sunt timpul, locul şi modul săvîrşirii infracţiunii. Spre exemplu, o tîlhărie săvîrşită în preajma unei şcoli, poate avea ca martori chiar persoanele care învaţă sau muncesc în acea şcoală.

După determinarea sferei persoanelor ce vor fi ascultate ca martori va fi stabilită ordinea de ascultare a lor. De regulă, martorii principali vor fi ascultaţi înaintea martorilor indirecţi.

C. ELABORAREA PLANULUI DE ASCULTARE

Pregătirea audierii necesită întocmirea unui plan de ascultare, acest lucru fiind unul dintre cele mai importante momente. El este rezervat în cazuri importante, mai dificile, cînd natura şi sfera informaţiilor deţinute de martor, prezintă un grad înalt de dificultate, cînd respectiva mărturie are o importanţă decisivă în cauza dată, şi mai ales atunci cînd, datorită raportului în care se află martorul cu părţile şi cu pricina există posibilitatea că acesta se va situa pe o poziţie de rea credinţă[53]. În cazurile mai simple sunt suficiente notarea împrejurărilor ce urmează a fi dovedite şi ordinea lor.

După studierea dosarului cauzei se stabilesc problemele ce urmează a fi clarificate cu fiecare martor sau categorie de martori identificaţi în cauză.

[53] A. Ciopraga, I. Iacobuţă, op. cit., pag. 250

Planul de ascultare e necesar pentru a se evita omiterea unor aspecte esențiale cunoscute de martor şi necesare pentru aaflarea adevărului.

În plan se vor include: problemele de lămurit, întrebările şi ordinea de adresare a loc, eventualele date desprinse din materialle aflate la dosar, pe care anchetatorul le poate utiliza în timpul ascultării.

Pot fi pregătite înscrisuri, fotografii, mijloace materiale de probă, necesare a fi prezentate martorului pentru clarificarea unei împrejurări, verificarea de date sau, pur şi simplu în scop tactic, pentru reamintirea celor petrecute[54].

D. ASIGURAREA PREZENTEI MARTORILOR

Un element tactic important e stabilirea momentului şi locul audierii. Organele de urmărire penală sau instanțele de judecată sunt obligate să citeze persoanele indicate în denunțuri sau plîngeri, ori pe cele propuse de părți.

În virtutea rolului lor activ, (art. 4 C.pr.pen.), organele judiciare pot dispune din oficiu chemarea oricărei persoane ce poate depune mărturie într-o cauză penală.

Dacă persoanele ce urmează a fi ascultate se află în altă localitate şi nu există posibilitatea pentru organele judiciare să le asculte, totuşi, ascultarea se va face prin comisia rogatorie (art. 132 şi art. 514 C.pr.pen.).

SECȚIUNEA A III. AUDIEREA PROPRIU-ZISĂ

[54] E. Stancu, op. cit. pag. 70

Audierea propriu zisă a martorilor constituie momentul în care se pune în evidenţă rolul regulilor de efectuare a acestui act procedural, act ce are o însemnătate deosebită în stabilirea faptelor şi împrejurările unei cauze.

Procesul ascultării martorilor e marcat în ştiinţa criminalistică[55] de trei faze:

- verificarea identităţii şi ascultarea cu privire la datele personale
- relatarea liberă sau spontană a martorilor
- adresarea de întrebări şi ascultarea răspunsurilor sau ascultarea dirijată.

1. VERIFICAREA IDENTITĂŢII

Art. 87 C.pr.pen., prevede că identitatea martorului constă în întrebarea acestuia despre nume, prenume, vîrstă, domiciliu (eventual reşedinţă) şi ocupaţia. În acelaşi timp se urmăreşte şi se confruntă rpsunsurile acestuia cu menţiunile din actele de identitate.

După verificarea identităţii persoanei, organul judiciar trebuie să-l întrebe pe martor dacă e soţ sau rudă apropiată cu vreo una din părţi şi în caz afirmativ, să-i aducă la cunoştinţă că nu este obligat să depună mărturie. Martorul mai este întrebat şi în ce raport se află cu părţile şi dacă a suferit vreo pagubă de pe urma săvîrşirii infracţiunii (lucru prev. de art. 84 al. 3 C.pr.pen). Aceste întrebări sunt necesare pentru stabilirea tacticii de ascultare şi aprecierea declaraţiilor făcute.

Un moment de mare încărcătură psihologică îl reprezintă depunerea jurămîntului de către martor.

Prin conţinutul său informaţional[56] şi prin maniera în care se desfăşoară, acest moment este profund marcant pentru martor şi îl implică în

[55] I. Mircea, Criminalistică, Ediţia a II-a, Ed. Fundaţiei Chemarea, Iaşi, 1994, pag 257

desfăşurarea cauzei, chiar şi sub aspectul răspunderii penale, în situaţia în care în mod deliberat îşi asumă rolul de martor mincinos. Prin exigenţele sale de conţinut, jurămîntul îl solicită pe martor să declare tot ceea ce ştie în legătură cu cauza, făcîndu-l solidar cu soluţionarea acesteia în mod justiţiar. Solemnitatea care înspţeşte depunerea jurămîntului, precum şi formula de încheiere uzitată, sporesc tensiunea psihică a momentului. În timpul depunerii jurămîntului, martorul va ţine mîna pe cruce sau pe Biblie, textul fiind următorul: "Jur că voi spune adevărul şi nu voi ascunde nimic din ceea ce ştiu. Aşa să-mi ajute Dumnezeu!"

În această etapă, organele judiciare, pe lîngă faptul că îşi îndeplinesc obligaţiile prevăzute de legea procesual-penală, au posibilitatea să-i observe pe martori, să le cunoască reacţiile faţă de situaţia în care se află, să desprindă concluzii utile pentru adoptarea tacticii de ascultare.

2. RELATAREA LIBERĂ SAU SPONTANĂ

Faza relatărilor libere începe cu invitaţia din partea organului judiciar ca martorul să prezinte prin viu grai tot ceea ce cunoaşte despre faptele, împrejurările şi peroanele implicate în săvîrşirea infracţiunii.

Relatarea liberă presupune un anumit grad de complexitate pentru să ea nu este doar o reproducere a celor percepute[57]. Faptele trebuie prezentate de martor în succesiunea lor firească, pentru că numai în acest mor declaraţia sa nu va fi influenţată în mod negativ. Martorul expune tot ceea ce ştie aşa cum îşi aminteşte şi potrivit personalităţii sale; va prezenta tot ceea ce crede el că ar interesa cauza, fără ca relatarea să fie limitată prin anumite intervenii. În acest context el ar putea prezenta şi unele date necunoscute pînă

[56] T. Prună, op. cit., pag. 107
[57] A. Ciopraga, I. Iacobuţă, op. cit, pag. 251

atunci, cu importanţă pentru cauză, ori elemente din care să rezulte săvîrşirea altor infracţiuni de anumite persoane.

Se recomandă ca persoana care conduce audierea să nu intervină în cursul expunerii prin întrebări, gesturi de aprobare sau dezaprobare, semne de nerăbdare[58]. Intervenţiile prin întrebări pot fi utila doar dacă martorul, intenţionat sau întîmplător, deviază de la subiectul audierii, deformînd realitatea.Indiferent de natura denaturărilor,organul judiciar trebuie sa gaseasca modul cel mai potrivit de a-l readuce la obiectul ascultării, fără a-i face observaţii, a-l apostrofa, a-l ameninţa sau a face aprecieri nefavorabile asupra celor prezentate de martor.

Cînd nivelul intelectual, cultural al martorului îl împiedică să facă o relatare liberă, pe cît posibil coerentă, organul judiciar îl poate ajuta, fără însă a-l sugestiona în vreun fel pe martor.

3. DARESAREA DE INTREBĂRI ŞI ASCULTAREA RĂSPUNSURILOR SAU ASCULTAREA DIRIJATĂ

Ultima etapă a audierii nu are un caracter obligatoriu, de multe ori martorii făcînd declaraâiile complete şi clare încă din faza relatării libere, fără a mai fi nevoie de întrebări. Există cazuri în care organul judiciar e nevoit să intervină cu întrebări de natură să clarifice relatările făcute sau să le verifice.

Tactica ascultării în această etapă se stabileşte avîndu-se în vedere poziţia martorilor ascultaţi.

A. Martorii de bună credinţă pot strecura în relatările loromisiuni, pot lăsa probleme neclarificate, pot face confuzii sau afirmaţii contradictorii. Pentru a obţine declaraţii cît mai fidele, acestor martori li se

[58] I. Mircea, op. cit, pag. 259

vor adresa întrebările prevăzute în planul de ascultare sau cele formulate în raport cu conținutul relatării libere.

Un prim aspect de care depinde obținerea răspunsurilor dorite e modul de formulare şi termenii întrebărilor respective. Ele trebuie să urmărească interesul martorului şi să fie adaptate nivelului de cultură şi personalității sale. Trebuie să fie formulate clar şi precis; nu vor conține elemente de intimidare, vizînd strict faptele percepute de martor şi vor fi adresate în ordinea impusă de natura împrejurărilor ce trebuie precizate sau cpmpletate.

Întrebările nu trebuie în nici un caz să sugereze răspunsul. Sugestia ar conduce la acceptarea fără examen critic a ideilor altor persoane[59], martorul relatînd altceva decît ceea ce a perceput în mod real; acest lucru ar denatura adevărul.

Caracterul sugestiv este dat de chiar forma întrebării care urmăreşte obținerea răspunsului dorit dar şi de tonul vocii celui ce pune întrebarea. Sugestive pot fi nu numai întrebările tendențioase ci şi atitudinea celui de pune întrebarea.

Întrebările de control, de verificare a afirmațiilor făcute sunt formulate pe baza unor date certe. Prin intermediul lor se poate aprecia gradul de sinceritate al martorului. Aceste întrebări pot viza aspectele contradictorii sau elementele de detaliu semnalate de martor.Se pot verifica sursele din care provin informațiile în cazul în care martorul le-a perceput dintr-o sursă derivată, în afara propriilor organe de simț. Tot prin intermediul lor se pot verifica condițiile de loc şi timp în care a avut loc percepția , pentru că ele exercită o influență considerabilă asupra relatărilor martorului.

B. Martorii de rea credință ridică probleme organelor judiciare atunci cînd acestea dețin informații în acest sens sau aceştia au dovedit acest

[59] Alx Roşca, Psihologia martorului, Ed. Institutului de Psihologie, Cluj, 1934, pag. 71

lucru pe parcursul primelor două etape ale ascultării. Față de aceşti martori se vor aplica procedee adecvate, altele decît cele folosite la audierea martorului animat de dorința de a spune adevărul.

Martorul de rea credință e considerat un infractor şi de aceea atitudinea organelor judiciare va fi alta decît cea adoptată în cazul martorilor de bună credință. Foarte important e cunoaşterea motivelor care l-au condus pe martor la o asemenea atitudine şi prin aceasta organul judiciar va alege o anumită tactică.

Acest tip de martor va omite a vorbi despre împrejurările esențiale ale faptei percepute de el pentru a convinge astfel organul judiciar că este inutilă prezența acestuia în calitate de martor[60].

Codul pena nu dă o definiție a conceptului de "împrejurări esențiale", ceea ce înseamnă că ele vor fi stabilite în funcție de obiectul fiecărei cauze penale, administrative sau disciplinare.

Un factor care îl poate determina pe martor să depună mincinos îl constituie presiunea sau amenințările asupra martorului şi familiei sale. În această situație el nu mai este convins că organele judiciare îl pot apăra. Astfel se explică de ce, în cazul învinuiților sau inculpaților cunoscuți ca persoane deosebit de periculoase se găsesc foarte greu martori[61]. Este necesar ca organele judiciare sî-i dea martorului toate asigurările că, atîta timp cît se află sub protecția sa, nu li se poate întîmpla nimic. Martorul trebuie să simtă o protecție reală şi sigură, fără a se face promisiuni exagerate sau a-l asigura că inculpatul nu va afla de mărturia sa.

Existența raporturilor martorului cu pricina, pe de o parte şi pe de altă parte cu participanții în proces pot afecta vizibil imparțialitatea martorului în procesul judiciar. De aceea trebuie clarificat interesul material sau moral al acestuia, pentru ca respectiva cauză să fie soluționată într-un anume fel,

[60] A. Ciopraga, op. cit. , pag. 226
[61] N. Mitrofan, T. Butoi, V. Zdrenghea, op. cit., pag. 142

pentru că o mărturie suspectă de un interes moral sau material, poate ridica suspiciuni referitoare la părtinire şi nesinceritate.

CAPITOLUL al XX-lea TACTICA ASCULTĂRII PERSOANEI VĂTĂMATE

Secţiunea l - Procesul de formare a declaraţiilor persoanei vătămate

Când persoana care a suferit un prejudiciu de natură fizică, morală sau materială îşi manifestă dorința de a participa la procesul penal în legătură cu tragerea la răspundere penală a inculpatului, acesta dobândeşre calitatea de parte vătămată, iar atunci când acționează în legătură cu tragerea la răspundere civilă, cel vătămat dobândeşte calitatea departe civilă; când persoana vătămată nu participă la proces nici în calitate de parte vătămată, nici în calitate de parte civilă poate fi ascultată ea martor.

Perceperea faptelor

Declarațiile persoanei vătămate, de totală bună-credință, oferă reduse garanții de veracitate; acestea sunt deseori lacunare, imprecise, deoarece percepția şi, implicit, memorarea faptelor se petrec pe fondul unei intense tulburări afective, care explică lacunozitatea declarațiilor, prezentarea inconştient denaturată a celor petrecute.

Emoția de frică, de mânie şi afectele, cărora le corespund groaza, furia şi disperarea, reduc considerabil controlul conştiinței asupra conduitei omului.

Memorarea faptelor

Faptele, deseori confuz şi fragmentar percepute, sunt supuse, nu o dată, unor alterări în următoarea etapă a procesului de formare a declarațiilor persoanei vătămate - stocarea memorială a informațiilor.

În cazul persoanei vătămate, memorarea faptelor are un mai pronunţat caracter activ, dinamic, proces în cursul căruia faptele percepute sunt supuse unei necontenite reorganizări, regrupări şi restructurări.

Reproducerea faptelor

Ultima etapă a procesului formării declaraţiilor persoanei vătămate e reprezentată de reproducerea faptelor în faţa organelor judiciare.

În acest moment, deseori datorită recrudescenţei sentimentului de furie, mânie, indignare, pot surveni cele mai neaşteptate cauze de distorsionare a faptelor.

După cum prezentarea denaturată a faptelor e sau nu dependentă de voinţa persoanei vătămate, alterarea, faptelor poate avea un caracier conştient sau inconştient.

Denaturările involuntare se datorează stării emoţionale sub stăpânirea căreia persoana vătămată a perceput faptele şi constau în „îngroparea", în supradimensionarea consecinţelor faptei, în exagerarea gravităţii faptei, a prejudiciului fizic, moral sau material suferit.

În mod frecvent, sunt supradimensionate talia, constituţia, forţa fizica a făptuitorilor, iar când infracţiunea a fost săvârşită în participaţie, denaturările pot merge până la exagerarea numărului făptuitorilor.

Tendinţa cvasi generală de exagerare a faptelor se manifestă şi în cazul aprecierilor asupra duratei de desfăşurare în timp a unor fapte, acţiuni, activităţi, precum şi asupra distanţelor. Astfel, aprecierea duratei în timp a activităţii materiale prin care s-a comis infracţiunea, sau a unor împrejurări legate de infracţiune ori de făptuitorul acesteia (durata imobilizării victimei, durata privării de libertate a victimei, durata aplicării violenţelor etc.), se caracterizează prin mari fluctuaţii, manifestându-se, aproape fără excepţie, tendinţa de supraevaluare.

În ceea ce priveşte aprecierea duratelor scurte şi lungi de timp, în cazul persoanei vătămate această tendință se manifestă într-un singur sens, cel al supraevaluării timpului.

Tendința de supraevaluare se manifestă şi în cazul aprecierii distanțelor parcurse, când, privată de libertate, persoana vătămată este silită să însoțească făptuitorul sau făptuitorii.

Dorința de răzbunare pentru răul pricinuit, precum şi dorința de a obține avantaje materiale superioare prejudiciului real suferit sunt cele mai frecvente cauze ce explică denaturările conştiente din declarațiile persoanei vătămate.

Secțiunea a II-a - Fazele ascultării persoanei vătămate

La fel ca şi în cazul martorului, ascultarea persoanei vătămate parcurge trei etape: identificarea si discuțiile prealabile, relatarea liberă şi întrebările de control[3].

Identificarea şi discuțiile prealabile

Ascultarea persoanei vătămate începe cu identificarea pe baza actului de identitate şi, în lipsa acestuia, pe baza oricăror alte acte care pot folosi la identificare: permis de conducere auto, legitimație de intrare la iocul de muncă, iar pentru bărbați, chiar şi pe baza livretului militar. După notarea datelor personale, tactica criminalistică recomandă să se poarte discuții cu partea vătămată în legătură cu cele mai variate probleme, fără legătură cu cauza cercetată, pentru a-i distrage atenția de la preocuparea de a prezenta denaturat faptele şi a se crea un climat favorabil ascultării.

Relatarea liberă

După verificarea datelor privitoare la identitatea părții vătămate, aceasta este invitată să descrie prin cuvinte proprii tot ce ştie în legătură cu fapta reclamată.

În această etapă a ascultării, prezintă interes deosebit latura psihologică a activității, sub un dublu aspect: cunoaşterea psihologici părții vătămate, dar şi psihologia sau conduita organului judiciar în timpul relatării faptelor de către partea vătămată.

Organul judiciar trebuie să-i permită persoanei vătămate să expună liber ceea ce aceasta consideră că este util pentru aflarea adevărului, aşa cum 1-a perceput ea. Este cunoscut că, de cele mai multe ori, partea vătămată a perceput nemijlocit săvârşirea infracțiunii şi, de aceea, relatările sale vor fi întrerupte din loc în loc, datorită unor trăiri lăuntrice foarte intense, exteriorizate prin pauze în expunere, reluare de idei sau repetări de fraze, precum şi prin mimică şi gesticulații etc. Toată această comportare a persoanei vătămate trebuie urmărită de organul judiciar cu multă înțelegere, deoarece se poate afla atitudinea de bună sau de rea-credință din timpul expunerii.

În acelaşi timp, organul judiciar trebuie să fie preocupat şi de propria atitudine psihică: fără manifestări de nerăbdare, nervozitate, gesturi de aprobare sau dezaprobare. Cu alte cuvinte, să nu-i lase persoanei vătămate posibilitatea de a deduce ce impresie are despre relatările sale.

Întrebările de control

Întrebările de control pot fi împărțite în trei grupe, în funcție de factorul timp: anterioare, concomitente şi posterioare săvârşirii faptei.

Întrebările anterioare pot privi reiațiile dintre persoana vătămată şi învinuit sau inculpat: rudenie, afecțiune deosebită, raporturi de subordonare la locul de muncă, duşmănie, litigii de natură civilă sau alte fapte penale, care au legătură cu fapta cercetată.

Întrebările privitoare la momentul săvârşirii faptei pot privi precizări şi detalii din filmul desfăşurării activității infracționale, inclusiv o eventuală atitudine de provocare din partea victimei, pe care o invocă învinuitul sau inculpatul.

După epuizarea întrebărilor de control, partea vătămată va fi întrebată dacă se constituie parte civilă şi, în caz afirmativ, să precizeze probele pe care înțelege sa le folosească, pentru a dovedi existența unei pagube materiale şi întinderea acesteia: acte, declarații de martori etc.

Un aspect, care trebuie clarificat în timpul ascultării persoanei vătămate, priveşte posibilitatea, prevăzută de dispozițiile art. 82 Cod procedură penală, ca aceasta să poată fi ascultată ca martor, cu condiția să nu se fi constituit parte civilă sau să nu participe în proces ca parte vătămată, în acest scop, persoana vătămată va fi întrebată dacă acceptă să depună mărturie şi, în caz afirmativ, îi vor fî aduse la cunoştință consecințele mărturiei mincinoase, cu precizarea că, deşi a suferit pagube materiale şi morale prin infracțiunea reclamată, fiind audiată ca martor, trebuie să cunoască drepturile şi obligațiile ce-i revin în această calitate.

Secțiunea a III-a - Procedee tactice de ascultare

În cazul victimelor care, din cauza vătămărilor suferite, se află într-o stare gravă ce nu permite ascultarea la sediul organului judiciar, se impune aplicarea unor procedee tactice speciale, care diferă, într-o anumită măsură, de procedeele tactice de ascultare a victimei în condiții obişnuite.

În situațiile în care, deşi victima infracțiunii prezintă semne de însănătoşire, ascultarea, din motive de operativitate, neputând fi amânată până în momentul restabilirii sale complete, există garanții că starea sănătății sale, deşi precară, nu se va agrava, dacă va fi audiată cu toate menajamentele.

Alteori, vătămările suferite sunt de o gravitate extremă, încât pot duce la moartea victimei, dar nu mai înainte ca, într-un moment de luciditate, aceasta

să fi avut răgazul de a comunica celor din jur informații în legătură cu infracțiunea săvârşită.

CAPITOLUL al XXI-lea TACTICA ASCULTĂRII ÎNVINUITULUI SAU INCULPATULUI

Secțiunea l - Considerații preliminare

Procesul de formare a declarațiilor învinuitului sau inculpatului, parcurge, ca şi cel al mărturiei, momentele perceptiv, de memorare şi de evocare a faptelor.

Rolul jucat la săvârşirea infracțiunii precum şi poziția procesuală în care apare în proces, conferă învinuitului sau inculpatului o fizionomie psihologică proprie, care explică existența unor particularități sub raportul condițiilor de percepție, de memorare şi reproducere a faptelor.

Se consideră că învinuitul sau inculpatul reprezintă sursa celor mai ample şi fidele informații cu privire la activitățile nemijlocit legate de infracțiune, precum şi cu privire Ia cele ce au precedat sau succedat acestui moment, deoarece, față de cei care au participat la săvârşirea infracțiunii în alte calități, învinuitul sau inculpatul în majoritatea situațiilor, se găseşte în condiții optime de percepție şi de memorare. Aceasta explică de ce o seamă de împrejurări legate de infracțiune sunt cel mai bine cunoscute de către învinut sau inculpat, după cum, cu privire la unele faple şi împrejurări, numai învinuitul sau inculpatul poate furniza informații, deoarece sunt numai lui cunoscute.

Secțiunea a II-a - Fazele ascultării învinuitului sau inculpatului

La fel ca la orice persoană participantă la procesul penal, ascultarea învinuitului sau inculpatului parcurge nişte faze obligatorii, rezultate din dispozițiile Codului de procedură penală (art.70-72). Aceste faze sunt identificarea şi discuțiile prealabile, relatarea liberă, întrebările de control.

Identificarea şi discuțiile prealabile

Identificarea învinuitului sau inculpatului priveşte latura procesual-penală a ascultării. Acest prim moment are o importanță practică deosebită, deoarece identificarea trebuie făcută după actul de identitate, iar în lipsa acestuia, după orice act care poate furniza date privitoare la identitatea unei persoane: permis de conducere auto, legitimație de intrare la locul de muncă etc., iar pentru bărbați, mai poate fi folosit livretul militar. Importanța ce trebuie acordată acestui moment al ascultării rezultă din preocuparea pe care trebuie să o aibă organul judiciar de a preveni încercarea de substituire de persoane, semnalată nu de puține ori, mai ales în fața organelor de urmărire penală.

Pentru tactica criminalistică prezintă interes deosebit dimensiunea psihologică a ascultării învinuitului sau inculpatului în această primă fază. Avem în vedere crearea unui climat de apropiere între anchetator şi învinuit, care poate fi asigurat atât prin purtarea unor discuții fără legătură cu fapta cercetată, locul de muncă, preocupările extraprofesionale, starea sănătății, raporturile cu rudele şi vecinii, cât şi printr-o atitudine demnă, plină de seriozitate şi calm, lipsită de aroganță, necivilizată.

Relatarea liberă

După verificarea identității şi creării cadrului psihologic propice ascultării, organul judiciar îi aduce la cunoştință învinuitului sau inculpatului fapta care formează obiectul cauzei şi îi pune în vedere să declare tot ce ştie cu privire la aceasta şi la învinuirea care i se aduce, învinuitul sau inculpatul va fi invitat mai întâi să dea o declarație scrisă personal, cu privire la învinuirea ce i se aduce, apoi organul judiciar va scrie un proces-verbal de ascultare pe un formular tipizat, în care sunt menționate şi datele personale ale învinuitului sau inculpatului.

În faza relatării libere, anchetatorul trebuie să acorde atenția cuvenită laturii psihologice a ascultării, care constituie temeiul tacticii criminalistice în

acest domeniu. Latura psihologică a ascultării are în vedere atât psihologia învinuitului sau inculpatului, cât şi psihologia anchetatorului.

În timp ce învinuitul sau inculpatul relatează fapta, anchetatorul urmăreşte cursul expunerii şi îşi notează aspectele omise sau ocolite intenționat, pentru a le clarifica în faza următoare, a întrebărilor de control, în acelaşi timp, anchetatorul va urmări mimica feței şi orice gest sau mişcare a învinuitului sau inculpatului, pentru a observa anumite ezitări în expunere, paloarea sau roşeața feței, transpirație la nivelul frunții şi a feței, tremur în glas, frecarea mâinilor etc. în acelaşi timp, organul judiciar va fî preocupat de grija de a nu-i oferi învinuitului sau inculpatului posibilitatea de a observa reacția de aprobare sau dezaprobare a răspunsurilor date. În acest scop, el trebuie să dea dovadă de reținere şi impasibilitate, fără însă a slăbi fermitatea în direcția determinării celui ascultat să declare adevărul.

Relatarea liberă nu va fi întreruptă decât dacă învinuitul sau inculpatul se abate total de la fapta ce i se impută.

Întrebările de control

Întrebările de control privesc aspectele pe care organul judiciar le-a notat în timpul relatării libere, privind omisiuni sau detalii ocolite intenționat din expunere, precum şi aspectele noi. rezultate din relatarea liberă.

Tactica criminalistică recomandă ca întrebările de control să fie repartizate în timp (anterioare, concomitente cu săvârşirea faptei şi posterioare momentului săvârşirii faptei). De asemenea, la adresarea acestor întrebări, se recomandă folosirea celor mai adecvate procedee, în funcție de natura faptei cercetate, de persoana învinuitului sau inculpatului şi de atitudinea pe care acesta o are față de învinuirea ce i se aduce.

Secțiunea a III-a - Atitudini ale învinuitului sau inculpatului față de învinuirea ce i se aduce. Procedeele tactice ce pot fi utilizate în raport cu poziția pe care acesta se situează

În cursul ascultării, învinuitul sau inculpatul se poate situa fie pe poziția recunoaşterii, fie pe poziția nerecunoaşterii fața de învinuirea care i se aduce, în cazul recunoaşterii se pot distinge următoarele situații:

uneori, învinuitul sau inculpatul îşi recunoaşte vinovăția şi recunoaşterea e sinceră

alteori, învinuitul sau inculpatul recunoaşte total sau în parte învinuirea ce i se aduce, dar declarațiile sale nu sunt sincere

În cazul nerecunoaşterii învinuirii aduse deosebim, de asemenea, următoarele două situații:

-învinuitul sau inculpatul nu recunoaşte învinuirea ce i se aduce, dar declarațiile sale sunt de rea-credință;

-învinuitul sau inculpatul nu recunoaşte faptele, dar declarațiile sale sunt sincere, deoarece, într-adevăr, nu el este autorul faptei. Apropiată atitudinii de nereeunoaştere este refuzul de a da declarații.

Atitudinea de recunoaştere a faptelor

În viața judiciară se întâlnesc situații în care învinuiții sau inculpații recunosc faptele, recunoaştere care poate fi sinceră sau nesinceră.

Proclamată altădată regina probaționem, astăzi, în procesul penal modern, recunoaşterea sau mărturisirea învinuitului sau inculpatului e prezumată sinceră, deoarece cel ce se recunoaşte vinovat de săvârşirea unei infracțiunii este conştient de gravitatea consecințelor la care se expune şi e nefiresc ca cineva să se acuze în mod fals de săvârşirea unei infracțiuni, deoarece, o astfel de conduită, se opune acelei înclinații naturale spre autoconservare.

.Recunoaşterea poate fi determinată de o diversitate de motive, care ar putea fi sintetizate în motive etice şi raționale. Cele dintâi cuprind motivele provocate de sentimente superioare (căința, dorința de a se elibera, sentimentul de resemnare în fața situației în care se află etc.), ceea ce explică mai marea credibilitate a unor asemenea mărturisiri. În schimb, recunoaşterea determinată de motive raționale e mai puțin convingătoare, deoarece, de regulă, o asemenea mărturisire e impusă de evidența faptelor, de convingerea inutilității tăgăduirii unor fapte pe deplin dovedite.

Oricât de convingătoare ar fi declarațiile de recunoaştere ale învinuitului sau inculpatului, nimic nu garantează că, odată faptele recunoscute, învinuitul sau inculpatul se va menține pe aceeaşi poziție, adică îşi va menține declarațiile făcute.

De aceea, pentru a contracara încercările învinuitului sau inculpatului de a retracta mărturisirile, recunoaşterea trebuie să fie cât mai completă, adică să se detalieze şi să se consemneze toate împrejurările săvârşirii infracțiunii.

Viața judiciară învederează existența unor situații, reduse la număr, de false mărturisiri, adică situații în care învinuiții sau inculpații recunosc integral sau parțial faptele, dar declarațiile lor nu sunt sincere.

Motivele ce pot duce la false recunoaşteri pot fi căutate atât în limitele normalului (falsa recunoaştere inspirată de motive altruiste, de devotamentul față de adevăratul făptuitor, situația în care o persoană recunoaşte o infracțiune mai uşoară pentru a scăpa de răspundere pentru o infracțiune mai gravă etc.), cât şi în limitele patologicului (afecțiuni psihice de care suferă făptuitorul).

Recunoaşterea învinuitului sau inculpatului poate fi integral falsă ori integral adevărată, sau numai parțial adevărată. Mărturisirea parțial sinceră reprezintă situația tipic întâlnită, deoarece, de cele mai multe ori, făptuitorul, silit de evidența probelor, recunoaşte fapta, dar, alături de elementele reale, adaugă

circumstanțe false, sau, deliberat, omite anumite împrejurări, pentru a-şi ameliora situația.

Ca şi în cazul recunoaşterii sincere, declarația de falsă recunoaştere trebuie să cuprindă cât mai multe elemente de detaliu, prin a căror ulterioară verificare să se poată demonstra caracterul fals al mărturisirii.

Un alt procedeu îl constituie ascultarea repetată, care va pune în evidență existența unor contradicții între prima declarație şi cea sau cele ce i-au urmat.

Atitudinea de negare a faptelor

Selectarea procedeelor tactice de ascultare a învinuitului sau inculpatului ce contestă săvârşirea faptelor trebuie realizată, înainte de toate, în raport de personalitatea acestuia, pusă în lumină de acele însuşiri caracteriale şi temperamentale definitorii, de cunoaşterea predispozițiilor şi înclinațiilor sale.

Atunci când informațiile în posesia cărora se află organul judiciar învederează caracterul dârz, tenace al învinuitului sau inculpatului, înzestrat cu o deosebită capacitate de rezistență la eforturi prelungite, toate acestea sunt de natură a aviza organul judiciar că acesta se va apăra cu înverşunare, şi, aşa fiind, față de acesta trebuie adoptată o conduită tactică energică, menită a distruge sistemul său defensiv.

Conduita tactică adoptată de organul judiciar trebuie adaptată şi trăsăturilor temperamentale ale învinuitului sau inculpatului. Din acest punct de vedere, procedeele tactice trebuie să difere, după cum învinuitul sau inculpatul aparține aşa-numitului tip emoțional sau neemoțional.

Determinarea învinuitului sau inculpatului să facă declarații sincere e condiționată de cunoaşterea adevăratelor motive care explică rezidența opusă.

Odată identificat motivul real, linia tactică urmată de organul judiciar trebuie să aibă drept rezultat împiedicarea acestor motive. Cel mai convingător procedeu tactic pentru a determina învinuitul sau inculpatul să facă declarații

sincere este prezentarea astfel a probelor în învinuire, încât acestea să formeze un lanț închis, care să ofere doar o singură ieşire - calea recunoaşterii sincere a faptelor.

În această situație, se impune folosirea regulii tactice potrivit căreia nu trebuie prezentate dintr-o dată toate probele în învinuire, deoarece, oricât de temeinic ar fi dovedită vinovăția, nu se exclude posibilitatea existenței unor aspecte încă necunoscute organelor judiciare. Deci, informațiile în posesia cărora se afla organul judiciar trebuie prezentate rând pe rând, gradat, la anumite intervale de timp.

Prezentarea probelor în învinuire

Alegerea momentului în care urmează a fi prezentate probele în învinuire e dictată de considerente de ordin tactic. Astfel, starea psihică sub stăpînirea căreia se află învinuitul sau inculpatul reprezintă un element ce nu trebuie nesocotit, deoarece, momentele de tensiune, de derută, de descumpănire reduc capacitatea de rezistență a învinuitului sau inculpatului.

De aceea, experiența de cercetare a infracțiunilor recomandă utilizarea a două procedee principale de prezentare a probelor în învinuire, şi anume, procedeele numite progresiv şi frontal de audiere sau de interogare.

Potrivit procedeului progresiv audierea învinuitului sau inculpatului debutează cu prezentarea probelor mai puțin importante, mai puțin convingătoare,după care, rând pe rând, sunt prezentate probe din ce în ce mai temeinice, adică probele care dovedesc existența faptului principal.

Potrivit procedeului frontal, învinuitului sau inculpatului i se înfățişează, pe neaşteptate, cele mai convingătoare probe, care dovedesc săvârşirea infracțiunii şi vinovația făptuitorului, precum şi cele care infirmă apărările formulate de către acesta.

Procedeele tactice de ascultare diferă după cum infracțiunea a fost săvârşită de o singură persoană sau a fost comisă în parficipație.

Dacă sunt cunoscute identitatea şi rolul jucat de participanți, în raport de poziția de recunoaştere sau de nerecunoaştere, se pot distinge variate situații, care impun observarea unor procedee tactice adecvate:

toți participanții recunosc faptele, recunoaştere ce poate fi sinceră sau nesinceră. Accentul va cădea pe confruntarea declarațiilor, pentru a se pune în evidență eventualele nepotriviri;

numai unul sau unii dintre participanți recunosc faptele. Obținerea unor declarații din partea celor care contestă învinuirea e o chestiune relativ simplă, deoarece la ascultarea acestora din urmă pot fi folosite cu succes informațiile comunicate de cei dintâi;

toți participanții contestă săvârşirea faptelor şi dau declarații integral sau parțial false.

Dominanta psihologică a coînvinuiților sau coinculpaților e marcată de temerea, de sentimentul de insecuritate la gândul că unul sau altul s-ar putea desolidariza şi va recunoaşte faptele. De aceea, starea psihică a participanților constituie un solid punct de plecare la elaborarea procedeelor tactice de ascultare a coînvinuițiior sau coinculpaților.

Exploatarea acestei stări psihice impune, între altele, utilizarea următorului procedeu tactic: adresarea îndemnului de a recunoaşte faptele, deoarece, cum bine se ştie, ori de câte ori la săvârşirea unei infracțiuni participă două sau mai multe persoane, mai devreme sau mai târziu, una dintre ele va vorbi, va dezvălui faptele.

Procedeele tactice de ascultare a celor ce au participat la săvârşirea uneia sau a mai multor infracţiuni trebuie diferenţiate în funcţie de contribuţia fiecăruia, coînvinuit sau coinculpat, la comiterea faptelor.

Măsura contribuţiei fiecăruia dintre participanţi impune şi două constatări de ordin tactic:

în situaţia pluralităţii de făptuitori şi de infracţiuni, când unul sau unii dintre făptuitori au participat la săvârşirea doar a unora dintre fapte, se impune ca ascultarea

să debuteze cu cei care au contribuit la comiterea infracţiunilor ce prezintă un grad

mai redus de pericol social;

când toţi participanţii au cooperat la săvârşirea aceleiaşi infracţiuni şi au îndeplinit roluri diferite (unii au fost autori, alţii complici), trebuie să fie ascultaţi mai

întâi cei ce au avut un rol secundar la comiterea infracţiunii.

Un alt procedeu tactic impus de prezenţa pluralităţii de făptuitori îl constituie ascultarea repetată a celor care, tăgăduind faptele, au căzut de acord asupra unei explicaţii comune, însuşită de toţi participanţii. Eficienţa acestui procedeu este explicată de dificultatea de a evita unele neconcordanţe atât între propriile declaraţii repetate la intervale de timp, cât. mai ales, între propriile declaraţii şi ale celorlalţi participanţi.

Verificarea alibiurilor

Viaţa judiciară învederează existenţa unor situaţii în care învinuiţii sau inculpaţii, cu o anumită experienţă în domeniul vieţii infracţionale, pentru a-şi susţine nevinovăţia recurg la crearea unor alibiuri.

Alibiul constă fie în invocarea unui fapt, a unei împrejurări ireale, inventate, situaţie în care, pentru a da o mai mare credibilitate spuselor sale, învinuitul

sau inculpatul plănuieşte o explicaţie care, de regulă, abundă în detalii, fie în invocarea unui fapt real, dar care s-a produs într-un alt moment, anterior sau ulterior săvârşirii infracţiunii.

Indiciul falsităţii alibiului invocat rezidă, de cele mai multe ori, în însuşi conţinutul explicaţiei furnizate de învinuit sau inculpat, în abundenţa detaliilor asupra unor împrejurări lăturalnice, în excesiva descriere a unor locuri, situaţii, persoane, într-un cuvînt, în exagerata precizie a amintirilor.

Un eficient mijloc de verificare a realităţii sau falsităţii alibiului îl constituie justificarea activităţilor, a preocupărilor celui ascultat în momentele ce au precedat sau succedat săvârşirii infracţiunii.

În raport de împrejurări, învinuitului sau inculpatului i se poate cere să relateze ce anume preocupări a avut cu o oră sau mai multe ore, cu o zi sau mai multe zile anterior sau ulterior acerai moment. Justificarea riguroasă a răstimpului în care s-a săvârşit infracţiunea, în contrast cu explicaţia la modul general, cu lipsa detaliilor în ceea ce priveşte perioadele de timp ce au precedat sau succedat momentului comiterii infracţiunii, e de natură a întări presupurerea că explicaţia furnizată e falsă.

Secţiunea a IV-a - Mijloacele tehnico-ştiinţifice de constatare a sincerităţii sau nesincerităţii declaraţiilor persoanelor

Mijloacelor obişnuite de apreciere a sincerităţii sau nesincerităţii celor ce compar în procesul penal în diverse calităţi, mai ales a învinuitului sau inculpatului, li s-a adăugat, în ultimele decenii, un mijloc obiectiv de investigare a principalelor modificări psihofiziologice, ce însoţesc emoţia în situaţia falsificării adevărului.

Este vorba de înregistrarea pe cale obiectivă, cu ajutorul unor aparate speciale de tip poligraf, a modificărilor fiziologice ale organismului, provocate de diverse stări emoţionale ce însoţesc simularea.

Încercarea de simulare reclamă un efort voluntar, ce declanşează stări emoţionale, unele supuse observaţiei directe (modificări ce ţin de comportamentul aparent al emoţiei, manifestate în limbajul vorbit sau cel gestual, în activitatea de mişcare a membrelor sau a corpului, în expresivitatea feţei), altele decelabile indirect, prin depistarea reacţiilor psihofiziologice (modificarea ritmului pulsului, creşterea tensiunii arteriale, modificări electrice în piele, modificarea caracteristicilor normale ale respiraţiei, modificarea activităţii electrice a scoarţei cerebrale).

Stările emoţionale sunt întotdeauna însoţite de anumite modificări fiziologice, ce se declanşează automat şi scapă posibilităţilor de cenzurare ale subiectului.

Mijloacele tehnice de detectare a simulării

Aparatul frecvent utilizat în vederea detectării simulării în procesul judiciar este poligraful de concepţie Reid, impropriu denumit „detectorul de minciuni" („Lie detector", „Lügendetector"), deoarece acesta nu înregistrează minciuna ca atare, ci modificările fiziologice ale organismului în timpul variatelor stări emoţionale, care însoţesc simularea.

Poligraful este un aparat cu mai multe canale, pe care se înregistrează activitatea concomitentă a unor indicatori fiziologici: tensiune arterială, puls şi respiraţie, reflexul galvanic al pielii, iar la unele tipuri, presiunea musculară exercitată de braţele şi picioarele celui examinat. Toate aceste modificări fiziologice sunt reflectate în diagrama puls-tensiune arterială, diagrama ritmului respirator, diagrama rezistenţei electrodermice, înregistrate simultan, cu ajutorul unor peniţe inscriptoare, pe o bandă de hârtie care rulează continuu.

Organizarea şi etapele testării

Testarea la poligraf presupune existența unui cadru material adecvat, adică a unei încăperi izolate fonic, sobru mobilată, lipsită de ornamente sau decorațiuni ce ar putea distrage atenția persoanei examinate.

Persoana examinată va fi supusă unui examen complex (medical, neuropsihiatric şi psihologic), integritatea stării psihice şi fiziologice a subiectului constituind o condiție indispensabilă a testării poligrafice.

Persoana ce urmează a fi examinată nu trebuie să fi fosl ascultată anterior în calitate de învinuit sau inculpat, deoarece reacțiile sale pot fi influențate de întrebările şi răspunsurile date în cursul audierii.

În fine, testarea nu se poate realiza fără acordul persoanei. Testarea propriu-zisă este precedată de convorbirile pretext, în cursul cărora se face instructajul subiectului, în vederea pregătirii sale pentru examinare; i se vor explica principiile de funcționare a aparatului şi fundamentul ştiințific al acestei examinări.

Persoana va fi instruită cu privire la modul de comportare în timpul examinării, recomandându-i-se să stea relaxat în fotoliu, să fie atentă la întrebările puse, la care va trebui să răspundă cu „da" sau „nu". De asemenea, i se atrage atenția că, după testare, poate da explicațiile pe care le consideră necesare.

Subiectul este instalat la poligraf astfel: tubul pneumograf este ataşat în jurul toracelui sau al abdomenului, manşonul de tensiune arterială este fixat la unul din brațe, iar electrozii sunt aşezați pe suprafața palmei ori la degete.

După ce s-a verificat exactitatea funcționării aparatului, se procedează la testarea propriu-zisă, adică la formularea întrebărilor şi la precizarea ordinii în care vor fi adresate.

Pe baza cunoaşterii datelor referitoare la împrejurările în care fapta a fost săvârşită, la personalitatea învinuitului sau inculpatului, se procedează la elaborarea testelor, adică a întrebărilor, prin care se urmăreşte să se stabilească dacă subiectul este implicat în infracțiunea cercetată.

La întrebările formulate concis şi în termeni exacţi, trebuie să se obţină un răspuns net, afirmativ sau negativ, deci să se răspundă numai cu „da" sau „nu".
Testele conţin următoarele categorii de întrebări:

- întrebări neutre, fără nici o legătură cu cauza, prin care se urmăreşte atenuarea tensiunii emoţionale;

întrebări relevante, afectuoase, nemijlocit legate de fapta cercetată;

întrebări de control, ale căror răspunsuri vor servi drept termen de comparaţie cu răspunsurile la întrebările relevante.

După ce a fost alcătuit chestionarul, care cuprinde pînă la zece întrebări, acestea sunt aduse la cunoştinţa subiectului în următoarea ordine: mai întâi, întrebările relevante, apoi cele de control şi, în cele din urmă, întrebările irelevante, pentru a i se înlătura, temerea că i se vor adresa întrebări referitoare la alte aspecte şi, totodată, pentru a exista garanţia că au fost pe deplin înţelese.
Răspunsul afirmativ sau negativ este marcat pe diagramă cu semnele plus (+) sau minus (-), ori cu un alt simbol, în acel punct al traseului în care (răspunsul) a fost primit.
Pentru a ilustra modul în care se formulează întrebările, genurile acestora şi succesiunea în care urmează a fi prezentate, apelăm la un exemplu din literatura de specialitate din acest domeniu.
În speţă, subiectul este examinat în legătură cu uciderea lui J.J. şi însuşirea ceasului şi a altor valori aflate asupra acestuia, fapt petrecut într-o sâmbătă noaptea. Bănuită de săvârşirea infracţiunii este o persoană cunoscută şi sub porecla de Red (Roşcovanul).
Sunt aduse la cunoştinţa subiectului următoarele întrebări: relevante, cele de control şi apoi cele irelevante. După ce au fosl comunicate subiectului aceste categorii de întrebări, acestea sunt intercalate şi prezentate în următoarea ordine:

1."Ti se spune Red?"

2. “Ai mai mult de 21 de ani?”

„L-ai împuşcat pe J.J.sâmbătă noaptea?”

„Locuieşti acum în oraşul C?”

„L-ai omorât pe J.J.?”

„În afară de ceea ce mi-ai spus, ai mai furat vreodată ceva? 7.”Ai frecventat vreodată cursurile unei şcoli?”

„I-ai furat ceasul lui J.J.sâmbătă noaptea?”

„Ştii cine 1-a împuşcat pe J.J. ?”

10 .”Ai furat vreodată ceva de la locul în care ai lucrat?”

Iată cum se reflectă, în traseele ritmului respirator (A), puls-tensiune arterială şi rezistența electrodermică (C), reacțiile caracteristice stării de tensiune psihică.

Întrebările l, 2, 4, 7 sunt nerelevante, iar răspunsul obținut este sincer; întrebările 3, 5, 8, 9 sunt relevante şi pun în evidență modificările de traseu ce trădează prezența stărilor emoționale; întrebările 6 şi 10 sunt întrebări de control şi evidențiază, de asemenea, prezența tensiunii psihice, însă mai redusă față de întrebările relevante.

Interpretarea rezultatelor testării se face comparându-se caracteristicile de traseu ale diagramelor ce evidențează răspunsurile sincere la întrebările neutre (lipsite de încărcătură emoțională) şi răspunsurile nesincere la întrebările de control, cu caracteristicile de traseu ce evidențiază răspunsurile nesincere la întrebările relevante (cu încărcătură emoțională).

Considerații pe marginea valorii probante a constatării stresului psihologic cu ajutorul poligrafului

Utilizarea în procesul judiciar a rezultatelor examinării poligrafice este fie contestată, fie privită cu o prudentă rezervă, datorate, pe de o parte, faptului

că o atare examinare nu e ferită de posibilitatea producerii unor erori, iar pe de altă parte, din cauza implicațiilor sale de ordin etico-juridic.

Se invocă, între altele, faptul că utilizarea poligrafului echivalează cu o ştirbire atinsă demnității, că ar constitui un mijloc de intimidare, că s-ar nesocoti prezumția de nevinovăție, iar refuzul de a se supune examinării poligrafice ar constitui un indiciu sau chiar o dovadă a vinovăției.

În ciuda rezervelor formulate față de controversatul „detector de minciuni", testarea poligrafică constituie, în multe țări, o practică curentă şi este utilizată, relativ recent, şi în țara noastră.

Constatarea stresului cu ajutorul poligrafului nu înseamnă o nesocotire a prezumției de nevinovăție, deoarece sunt anumite acte procesuale (punerea în mişcare a acțiunii penale, arestarea preventivă) sau activități operative de strângere a probelor (percheziția, ridicarea de obiecte şi înscrisuri) care, deşi au un evident caracter de constrângere, nu aduc atingere prezumției de nevinovăție, prezumție care operează în favoarea învinuitului sau inculpatului până la pronunțarea unei hotărâri judecătoreşti definitive. Tot astfel, refuzul persoanei de a se supune examinării poligrafice nu reprezintă o dovadă sau un indiciu a vinovăției, aşa cum, nici tăcerea sau refuzul de a da declarații nu constituie o probă în acuzare, deoarece învinuitul sau inculpatul are dreptul şi nu obligația de a face declarații.

Detectorul de simulare este un auxiliar al organelor judiciare, contribuind la efectuarea unei importante activități - ascultarea persoanelor în procesul penal -folosit la evidențierea pe cale fiziologică a unor stări, situații, împrejurări, indicii, care, în urma unui complex proces de analiză şi sinteză a datelor existente în cauză, oferă organelor ce înfăptuiesc justiția posibilitatea de a desprinde concluzii cu privire la sinceritatea sau nesinceritatca persoanei ascultate. Concluziile degajate dobândesc relevanță

juridică numai în măsura în care corespund cerinţelor art. 69 Cod pr. pen., adică în măsura în care sunt coroborate cu fapte şi împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză.

Secţiunea a V-a - Ascultarea inculpatului în instanţă

Consideraţii preliminare

Ascultarea inculpatului a constituit obiect de studiu pentru prima etapă a procesului penal - urmărirea penală - însă trebuie să observăm existenţa unor deosebiri între această etapă şi cea care are loc în faţa instanţei de judecată.

În principiu, ascultarea inculpatului este asemănătoare în ambele etape ale procesului penal, dar intervin factori de ordin subiectiv şi obiectiv care particularizează ascultarea inculpatului în instanţa de judecată.

O primă observaţie priveşte calitatea procesuală a celui ascultat, care la urmărirea penală poate avea fie calitatea de învinuit, fie calitatea de inculpat, în timp ce la instanţă, această persoană are numai calitatea de inculpat.

O altă diferenţă între situaţia inculpatului aflat, în curs de urmărire penală şi a celui aflat în curs de judecată este aceea că, la sesizarea instanţei prin rechizitoriu, inculpatul a fost ascultat în mod obligatoriu de către organele de urmărire penală, însă în faţa instanţei apare şi o nouă categorie de inculpaţi, aceia care au săvârşit fapte de importanţă socială mai redusă, pentru care nu este necesară parcurgerea fazei de urmărire penală, iar partea vătămată se adresează cu plângere prealabilă direct instanţei de judecată.

Alte deosebiri constau în cadrul diferit în care are loc ascultarea, şi anume, în birou, în cazul urmăririi penale, unde participarea publicului nu este permisă, şi o sală de şedinţă accesibilă publicului, în cazul instanţei de judecată.

Tot astfel, la urmărirea penală inculpatul este ascultat, în principiu, de un singur anchetator, în timp ce la instanță el poate fi ascultat atât de un complet format dintr-un judecător sau de un complet format din doi sau trei judecători, în raport de modul de compunere a instanței, după natura faptei şi după stadiul în care se află procesul: la instanța de fond, la instanța de apel sau la instanța de recurs.

În raport de faza în care se află procesul la instanța de judecată, inculpatul poate avea o atitudine psihică diferită, în funcție de interesele sale şi de tactica adoptată de apărător pentru a-i crea o situație cât mai favorabilă, poate să revină asupra declarațiilor anterioare, în care nu recunoscuse vinovăția şi să o recunoască pentru prima dată în fața instanței de judecată, iar, alteori, să retracteze recunoaşterile anterioare cu diferite justificări, mergând de la lipsa vinovăției până la pretenția că s-au exercitat violențe fizice sau morale asupra lui, fiind obligat să-şi recunoască vinovăția împotriva voinței sale.

Psihologia inculpatului în fața instanței

Cadrul specific în care are loc ascultarea, datorită prezenței publicului, a apărătorilor, a rudelor inculpatului sau a persoanei vătămate, face ca inculpatul să aibă o atitudine psihică diferită față de aceea avută în cursul urmăririi penale.

În acest moment al desfăşurării procesului penal trebuie observată tendința inculpatului de a reveni asupra recunoaşterii anterioare, motivând că a fost determinat, prin presiuni morale sau, uneori, fizice, în cursul urmăririi penale, să-şi recunoască fapta. Avem în vedere şi starea de libertate sau arest preventiv în care se află inculpatul în fața instanței, ştiindu-se că inculpatul arestat preventiv este însoțit de paza de la locul de deținere, ceea ce este cu totul diferit față de inculpatul aflat în stare de libertate. Prezența

apărătorilor, atât pentru inculpat, cât şi pentru persoana vătămată, îi creează inculpatului siguranța că avocatul său va şti să răspundă mai bine decât el la întrebările puse de apărătorul părții adverse.

Pentru inculpatul minor trebuie să fie prezente persoanele prevăzute de lege, anume părinții sau, după caz, tutorele sau educatorul şi chiar delegatul autorității tutelare, ceea ce poate să-i întărească convingerea că aceştia îi vor apăra interesele, cum vor considera că este mai bine pentru el.

Atunci când sunt mai mulți inculpați, deşi aceştia sunt ascultați pe rând, inculpații aflați în sală pot să exercite o anume influență asupra celui chemat ulterior pentru ascultare, prin gesturi sau prin alte semne, pentru a-i sugera răspunsurile dorite.

Într-o situație specială se află inculpații care prezintă deficiențe grave, cum ar fi nevăzătorii, surzii, care au nevoie de interpret şi manifestă încredere sau dezinteres față de prezența acestuia, după cum se dovedesc a fi capabili sau nu să li se interpreteze corect declarațiile. Aceleaşi observații trebuie tăcute şi cu privire la inculpatul care nu cunoaşte limba oficială în care se desfăşoară dezbaterile judiciare.

Pregătirea ascultării inculpatului

Activitatea de ascultare a inculpatului trebuie bine pregătită, pentru a se asigura obținerea rezultatului dorit, adică nu recunoaşterea vinovăției de către inculpat cu orice preț, ci cunoaşterea poziției acestuia față de fapta sau faptele pentru care este trimis în judecată.

La fel ca şi la urmărirea penală, dar cu existența unor deosebiri esențiale, pregătirea ascultării parcurge mai multe momente: studierea materialului de urmărire penală, cunoaşterea personalității inculpatului, întocmirea planului de ascultare.

a. Cunoaşterea lucrărilor dosarului

Avem în vedere o temeinică studiere a lucrărilor de la dosar, anume declarațiile învinuitului sau inculpatului, ale celorlalte părți din proces (parte vătămată, persoană civilmente responsabilă), ale martorilor sau rapoartele de expertiză.

Tactica criminalistică recomandă să nu se înceapă studierea dosarului cu citirea rechizitoriului, deoarece în el pot fi prezentate, de pe poziții subiective, faptele şi probele dosarului sau se pot strecura anumite omisiuni; după citirea acestor lucrări de la dosar, este bine să se studieze şi actul de sesizare a instanței.

Pe măsură ce se studiază lucrările dosarului se fac note scrise cu privire Ia întrebările ce urmează a fi puse inculpatului în timpul audierii de către instanță.

b. Cunoaşterea persoanei inculpatului

Pentru aceasta sunt suficiente, în principiu, datele existente la dosar, constând în interogatoriile inculpatului, declarațiile părții vătămate sau ale martorilor de la urmărirea penală; uneori, se depun la dosar chiar aşa-numitele caracterizări, întocmite de conducerea de la locul de muncă al inculpatului. Deşi acestea sunt formale, ele pot oferi, uneori, date necesare, cel puțin pentru trăsăturile pozitive ale inculpatului.

Pentru minori, există aceste date în fişa de anchetă socială, care sunt mai complete şi oferă posibilități de cunoaştere a comportamentului minorului în familie, la scoală sau la locul de muncă. Aceste date, pentru majori, mai pot fi completate şi cu fişa de cazier sau cu rapoartele de expertiză medico-legală psihiatrică.

c. Planul de ascultare a inculpatului

Datele culese din lucrările dosarului, aşa cum am menționat mai sus, folosesc la întocmirea unui plan de ascultare, pentru că această activitate nu se poate desfăşura la întâmplare, mai ales în cazurile cu mai mulți inculpați sau în care un singur inculpat a săvârşit mai multe fapte.

În plan vor fi menționate întrebările ce trebuie puse fiecărui inculpat, când sunt mai mulți, şi pentru fiecare faptă, dacă unul sau mai mulți inculpați au

săvârşit mai multe fapte. De asemenea, vor fi menţionate aspectele semnificative din declaraţia persoanelor ascultate în cursul urmăririi penale.
În cauzele simple, acest plan scris nu mai este obligatoriu, dar, oricât de simpla ar fi o cauză, este recomandabil să se întocmească măcar o schiţă cu aspectele ce trebuie clarificate în cursul ascultării inculpatului.

Ascultarea propriu-zisă a inculpatului

Ceea ce deosebeşte ascultarea inculpatului în faţa instanţei de cea efectuată în cursul urmăririi penale priveşte cadrul juridic diferit, care este dat de dispoziţiile art. 322-324 Cod procedură penală.
La fel ca şi la urmărirea penală, ascultarea inculpatului parcurge mai multe etape: verificarea identităţii inculpatului şi discuţiile prealabile, relatarea liberă şi adresarea întrebărilor de control cu privire la nume, prenume, locul şi data naşterii, chiar dacă acestea rezultă din interogatoriul luat în cursul urmăririi penale, deoarece, până în momentul judecării, pot intervini schimbări ale acestor date. Aceste noi precizări se referă, în continuare, la cetăţenie, studii, ocupaţie, loc de muncă, domiciliu, stare civilă, numărul copiilor, antecedente penale etc.

a. Discuţiile prealabile

În timpul ascultării inculpatului cu privire la datele personale, judecătorul efectuează şi un studiu psihologic, în sensul că urmăreşte reacţia inculpatului la întrebările puse, siguranţa de sine, teama, emoţiile etc.
De asemenea, trebuie avut în vedere faptul că, în cursul acestui prim contact între inculpat şi membrii completului de judecată, inculpatul urmăreşte şi el poziţia psihică şi atitudinea de îngăduinţă, indiferenţă, severitate a judecătorului sau a judecătorilor, atunci când completul de judecată e format din mai mulţi judecători.

După notarea datelor personale ale inculpatului, este recomandabil să se poarte discuții ce nu au legătură cu cauza, pentru a distrage atenția acestuia de la preocuparea de a da declarații nesincere şi a-i crea convingerea că judecătorul are o atitudine obiectivă față de persoana sa.

Este posibil ca inculpatul să refuze colaborarea cu instanța şi să nu răspundă la nici o întrebare, situație în care judecătorul trebuie să-1 convingă că este în interesul lui să răspundă la întrebări, indiferent de declarațiile date .la urmărirea penală, chiar dacă nu recunoaşte vinovăția, deoarece instanța are posibilitatea să afle adevărul şi din celelalte probe de la dosar.

După notarea datelor personale i se aduce la cunoştință inculpatului fapta sau faptele pentru care este trimis în judecată, încadrarea juridică a acestora, apoi i se recomandă să declare tot ce ştie în legătură cu aceste fapte, fără a se insista cu orice preț pentru obținerea unor recunoaşteri.

La fel ca şi la urmărirea penală, inculpatul este lăsat să expună liber, făra a fi întrerupt, doar dacă se abate total de la expunerea faptelor. Tot în acest moment se notează aspectele ce urmează a fi clarificate ulterior, prin adresarea întrebărilor de control.

Daca inculpatul îşi creează un alibi, va fi notat fără rezerve, dar se vor cere explicații şi precizări, pentru a se putea verifica temeinicia celor susținute.

Ca tactică specială trebuie adoptată în timpul relatării libere, în dosarele cu mai mulți inculpați, pentru că aceştia trebuie ascultați separat, iar atunci când este ascultat al doilea sau al treilea inculpat, preşedintele completului sau, când sunt mai mulți judecători, unul dintre aceştia, va supraveghea reacția primilor inculpați la auzul declarațiilor făcute de cei ascultați ulterior.

c. Adresarea întrebărilor de control

Urmărind notele făcute în planul de ascultare şi cele consemnate în timpul relatărilor libere, judecătorul poate adresa întrebări de precizare, de completare

sau de clarificare a unor aspecte omise în expunerea liberă sau ocolite intenționat, dacă sunt nefavorabile inculpatului.

În timpul ascultării se pot folosi tactici diferite, cum ar fi ascultarea repetată, ascultarea încrucişată sau confruntarea.

Tot din tactica de ascultare a inculpatului în fața instanței face parte şi alegerea momentului când se prezintă corpurile delicte, alte probe materiale existente în cauză, ori se dă citire declarațiilor celorlalte persoane ascultate în aceeaşi cauză.

În încheierea acestei etape, subliniem că nu se insistă cu orice preț pentru obținerea recunoaşterii vinovăției, şi nici nu se exercită vreun fel de presiuni morale în acest scop, deoarece, în actualul proces penal român, recunoaşterea nu mai constituie o regină a probelor, ci are valoare probatorie numai dacă este coroborată cu celelalte probe de la dosar.

O particularitate a ascultării inculpatului este întâlnită în cazul faptelor pentru care sesizarea instanței se face ia plângerea prealabilă a persoanei vătămate, şi constă în aceea că inculpatul nu a fost ascultat anterior de organele de urmărire penală. De aceea, instanța este obligată să parcurgă toate cele trei etape ale ascultării.

Pentru orice categorie de inculpați, fie cei pentru care instanța a fost învestită prin rechizitor, fie cei pentru care persoana vătămată s-a adresat instanței cu plângere prealabilă, trebuie respectat dreptul la apărare al inculpatului, la cererea apărătorului, când există, ori la cererea inculpatului cu privire la probele de care înțelege să se folosească în apărare. Judecătorul trebuie să pună în discuția părților admiterea sau respingerea acestor probe şi să consemneze susținerile părților făcute personal sau prin apărătorii lor.

Consemnarea declarațiilor inculpatului

Răspunsurile date de inculpat la interogator se consemnează în procesul-verbal de ascultare.

În această privință se folosesc tactici diferite, care constau în consemnarea răspunsurilor la fiecare întrebare, iar la cazurile deosebite se consemnează şi întrebarea pusă, pentru a se putea observa ezitările inculpatului; alteori, se adresează întrebări până la epuizare, se notează răspunsurile ş i se consemnează numai rezumarea lor.

Această ultimă tactică nu este recomandabilă, pentru că există riscul de a se denatura răspunsurile date de inculpat şi oferă acestuia argumente pentru criticarea hotărârii, în motivele de apel sau de recurs iacute în fața instanței de control judiciar.

Judecătorul va dicta grefierului răspunsul primit, urmărind să nu se folosească expresii indecente sau termeni vulgari, dar nici să nu se denatureze sensul declarațiilor făcute de inculpat

Mijloacele tehnice actuale oferă posibilitatea înregistrării declarațiilor inculpatului pe bandă audio-magneticâ sau video-magnetică. De asemenea, se foloseşte şi metoda stenogramei, acolo unde există personal calificat. Oricare ar fi metoda tehnică folosită, conținutul declarațiilor inculpatului trebuie transpus şi în declarație scrisă, făcându-se mențiune că ele au fost înregistrate mai întâi pe bandă audio sau video.

În toate aceste situații se aduce la cunoştință inculpatului conținutul declarațiilor înregistrate, prin audierea sau vizionarea înregislrarilor în prezența acestuia, menționându-se că s-a respectat această procedură.

CAPITOLUL AL XXII-LEA TACTICA EFECTUĂRII CONFRUNTĂRII

Secțiunea l - Noțiuni preliminare

Confruntarea reprezintă activitatea de ascultare concomitentă a persoanelor audiate anterior în aceeaşi cauză, între ale căror depoziții se constată existența unor contradicții, în scopul înlăturării sau explicării acestora.

Reglementând instituţia procesuală a confruntării, C. pr. pen. în vigoare (art.87) stabileşte că, atunci „când se constată că există contraziceri între declaraţiile persoanelor ascultate în aceeaşi cauză, se procedează la confruntarea acelor persoane...", fără a se preciza însă sfera persoanelor între care se poate efectua. De altfel, o atare precizare ar fi fost inutilă, având în vedere finalitatea urmărită prin realizarea acestei activităţi. Într-adevăr, scopul urmărit prin efectuarea acestei activităţi - eliminarea contradicţiilor dintre declaraţiile celor ascultaţi în aceeaşi cauză conduce la constatarea potrivit căreia confruntarea poate fi efectuată între toţi cei care, într-o calitate sau alta, au fost ascultaţi în aceeaşi cauză. Aşadar, teoretic, confruntarea poate fi efectuată între persoanele care au fost ascultate în calitate de învinuit sau inculpat, parte vătămată, parte civilă, parte civilmente responsabilă, martori, experţi sau interpreţi. Cum însă contradicţiile esenţiale între declaraţiile celor ascultaţi în aceeaşi cauză constituie, de regulă, reflexul intereselor opuse ale unora dintre participanţi ori ale martorilor de rea-credinţă, în mod obişnuit, confruntarea se realizează între părţi şi martori. Astfel, confruntarea poate fi efectuată între doi sau mai mulţi învinuiţi sau inculpaţi, între învinuit sau inculpat şi partea vătămată, partea civilă şi partea responsabilă civilmente, între una dintre părţi (inculpat, parte vătămată, parte civilă, parte civilmente responsabilă) şi unul sau mai mulţi martori; în fine, confruntarea poate fi efectuată între martori.

Confruntarea poate fi dispusă atât de organele de urmărire penală, cât şi de instanţa de, judecată şi poate fi efectuată, potrivit dispoziţiei exprese inserate în art. 87 C. pr. pen., numai între persoanele care au fost ascultate în aceeaşi cauză.

Alegerea momentului de efectuare a acestei activităţi este condiţionată de momentul constatării nepotrivirilor dintre declaraţiile celor ascultaţi individual, după cum, efectuarea confruntării într-un moment sau altul al

desfăşurării procesului penal poate fi determinată şi de considerente de ordin tactic. Astfel, dacă părțile şi (sau) martorii au fost ascultați în aceeaşi zi, iar contradicțiile dintre declarațiile acestora au fost constatate de îndată şi cei ascultați se află încă la dispoziția organului judiciar, confruntarea poate fi dispusă imediat. Când contradicțiile dintre declarațiile celor ascultați au fost semnalate ulterior ascultării lor individuale, în urma administrării altor mijloace de probă, organul judiciar va fixa un termen despre care, persoanele între care urmează a se efectua confruntarea, vor fi încunoştințate. Dar, aşa cum precizam, din rațiuni de ordin tactic sau de oportunitate, confruntarea poate fi realizată la o dată ulterioară constatării nepotrivirilor dintre declarațiile celor ascultați.

După cum s-a văzut, activitățile care presupun contactul nemijlocit dintre organul judiciar şi participanții la procesul penal sunt complexe, datorită gamei extrem de largi în care se înscrie activitatea oamenilor, modul particular de a acționa al celor ajunşi în fața organelor judiciare în diverse ipostaze. Din acest punct de vedere, confruntarea prezintă un grad sporit de complexitate dar şi de dificultate, deoarece această activitate se efectuează în prezența a două persoane situate, adesea, în poziții opuse, între ale căror declarații se constată contradicții ce privesc fapte şi împrejurări esențiale pentru aflarea adevărului. Când numai una sau ambele persoane confruntate au făcut declarații nesincere, se poate presupune că nu vor reveni cu uşurință asupra declarațiilor mincinoase, din temerea de a li considerate de rea-credință.

Aceasta impune temeinica pregătire a confruntării, precum şi alegerea celui mai potrivit moment psihologic pentru efectuarea acestei activități.

Secțiunea a II-a - Pregătirea în vederea efectuării confruntării

Pregătirea în vederea efectuării confruntării presupune, în general, următoarele.

a. precizarea scopului, adică a finalității urmărite prin efectuarea confruntării;

b. determinarea contradicțiilor existente între declarațiile celor ascultați, natura acestora (esențiale, neesențiale), dacă nepotrivirile constatate reclamă efectuarea unei confruntări sau pot fi eliminate pe o altă cale;

c. studierea atentă a declarațiilor în cuprinsul cărora se constată contradicții,

precum si a materialului întregii cauze, pentru a se vedea dacă acestea există

realmente, în ce constau şi prin ce mijloc ar putea fi înlăturate;

d. precizarea întrebărilor ce urmează a fi adresate, rând pe rând, celor confruntați, pentru a se înlătura nepotrivirile semnalate. Ca şi în cazul ascultării

individuale a persoanelor în procesul penal, şi în cazul confruntării, atenția organului

judiciar trebuie să se îndrepte nu numai asupra modului de formulare a întrebărilor,

ci şi asupra ordinii, succesiunii în care vor fi adresate, încât acestea să-l surprindă

nepregătit pe cel ascultat;

e. determinarea persoanelor între care urmează a se efectua confruntarea: între părți şi martori, şi care anume dintre aceştia;

f. precizarea raporturilor dintre persoanele ce urmează a fi confruntate (prietenie, dușmănie, relații de colegialitate, de subordonare profesională etc.),

deoarece, aşa cum vom vedea, natura relațiilor existente între participanții la proces poate compromite finalitatea urmărită;

g. determinarea, în raport de personalitatea celor ce urmează a fi confruntaţi,
de natura contradicţiilor existente între declaraţiile acestora şi materialul probator
existent, a celui mai propice moment pentru efectuarea acestei activităţi, astfel încât
să exercite o influenţă psihologică favorabilă revenirii asupra declaraţiilor anterioare;
h. în fine, toate aceste măsuri trebuie să se materializeze în planul de efectuare a confruntării, în care, în funcţie de necesităţi, îşi pot găsi reflectarea şi alte elemente, cum ar fi: precizarea filei dosarului ce conţine, probele menite a dovedi chestiunile contrazicătoare, indicarea înscrisului sau a obiectelor ce urmează a fi prezentate etc. E de la sine înţeles că atitudinea adoptată de cei confruntaţi, cursul pe care îl va urma confruntarea, situaţiile imprevizibile în momentul elaborării planului impun, deseori, adaptarea, modificarea acestuia, în raport cu situaţiile noi ivite.

Secţiunea a III-a - Implicaţiile psihologice ale confruntării

Cunoaşterea modului particular de a se comporta în faţa organului judiciar al celor între ale căror declaraţii se constată contradicţii, e impusă, în primul rând, de necesitatea adaptării şi diversificării procedeelor tactice, cu observarea cărora trebuie efectuată ascultarea celor confruntaţi, de necesitatea adoptării de către organul judiciar, faţă de cei ascultaţi, a unei atitudini menite a atenua efectul inhibator al stărilor emoţionale, în fine, de necesitatea aprecierii corecte a manifestărilor, a condiţiei celor confruntaţi.

Dacă în cazul ascultării individuale a părţilor şi a martorilor psihologia acestora este determinată de poziţia lor procesuală, de interesele în vederea cărora participă la proces, de cadrul judiciar, rnai mult sau mai puţin familiar

etc., în cazul confruntării, la toate acestea se adaugă faptul că această activitate se desfăşoară nu numai în prezența organului judiciar (faza de urmărire penală) sau a părților şi a publicului (faza de judecată), ci şi în prezența unei alte persoane, ascultate în aceeaşi cauză. Aşadar, confruntarea implică nu numai contactul cu organul judiciar, ci şi cu o altă persoană care, în calitate de parte sau martor, a fost ascultată în aceeaşi cauză, iar între declarațiile acesteia şi ale celei cu care urmează a fi pusă față în față se constată contradicții cu privire la împrejurări esențiale pentru soluționarea pricinii.

În cazul confruntării, influența exercitată asupra psihicului, de prezența unei alte persoane, este şi mai puternic resimțită, deoarece declarațiile anterioare ale acestora sunt contrazicătoare, iar una dintre persoane este chemată să dea explicații cu privire la o împrejurare cunoscută celeilalte, asupra căreia, aceasta din urmă şi-a format o altă opinie.

Acestei situații, ce exercită o anumită influență asupra psihologiei celor confruntați, i se alătură şi altele care, împreună, explică complexitatea activității desfăşurate.

Astfel, după ce au fost ascultați în mod individual, de regulă, atât părțile, cât şi martorii, fie ei de bună sau de rea-credință, nu exclud eventualitatea ivirii unor contradicții între declarațiile lor şi, de aceea, intuiesc posibilitatea de a fi confruntați. Aceasta explică, între altele, grija cu care este preparată depoziția inițială, eforturile dirijate spre memorarea declarațiilor făcute.

Tot astfel, după ce au fost ascultați, temerea de a fi făcut anumite omisiuni sau de a fi prezentat faptele în mod denaturat determină atât părțile, cât şi martorii să se întâlnească şi să se informeze reciproc asupra declarațiilor date. În astfel de situații, cei ascultați pot constata existența unor deosebiri frapante între declarațiile lor şi, de aceea, se aşteaptă să fie confruntați.

Există, totuşi, situații când chemarea în fața organelor judiciare fie a părții, fie a martorului, în vederea confruntării, îi surprinde, îi găseşte nepregătiți. Cel

care, din capul locului, a prevăzut posibilitatea chemării sale în vederea confruntării, care a memorat declarațiile date, a meditat îndelung asupra aspectelor cu privire la care se aşteaptă să fie confruntat, se va găsi într-o situație mai grea şi, de aceea, întrebările adresate de organul judiciar nu vor prirni întoldeauna un răspuns sigur.

Tot astfel, în situația în care, cei ce urmează a fi confruntați, au fost ascultați, în cursul aceleiaşi faze procesuale, iar unul dintre aceştia a dat, constant, aceeaşi declarație, ce vine în dezacord cu declarațiile repetate, fluctuante, contradictorii ale celuilalt, teoretic, primul dintre aceştia se va afla într-o poziție psihologică mai favorabilă, în vreme ce cel de-al doilea va fi neliniştit, din cauza declarațiilor contradictorii, starea aceasta persistând şi în momentul confruntării.

Psihologia celor confruntați trebuie privită diferențiat, adică în funcție de poziția procesuală pe care se situează în proces.

Avându-se în vedere acest aspect, atât procedeele tactice, cât şi atitudinea organului judiciar față de cei confruntați trebuie diversificate.

Condiția psihică a învinuitului sau inculpatului, în momentul efectuării confruntării, se caracterizează printr-o complexitate ieşită din comun. Avem în vedere atât pe cel vinovat de săvârşirea infracțiunii, cât şi pe cel care, pe nedrept, este bănuit de săvârşirea unei infracțiuni, deoarece, atât într-un caz, cât şi în celălalt, învinuitul sau inculpatul îşi dă seama de gravitatea situației în care se află, prevede consecințele la care este expus. Onoarea, demnitatea, libertatea chiar, sunt grav amenințate. Toate acestea explică, de regulă, starea intens emoțională sub stăpânirea căreia se află, incapacitatea de a se concentra, de a-şi fixa atenția asupra aspectelor cu privire la care i se cer explicații, caracterul contradictoriu al celor afirmate. La acestea se adaugă şi falsa credință că organul judiciar, dată fiind poziția în care apare în proces, nu va acorda nici un credit spuselor sale.

Partea vătămată, prin însăşi poziția sa în proces, faptul că asupra ei s-au îndreptat consecințele dăunătoare ale infracțiunii, se află într-o poziție mai favorabilă față de învinuit sau inculpat, deoarece este persoana către care, mai mult sau mai puțin justificat, se îndreaptă compasiunea şi simpatia celor din jur, organele judiciare fiind, nu o dată, înclinate să acorde declarațiilor sale un credit, adeseori nemeritat, după cum aceasta mizează pe faptul că, neputința de a fi convingătoare în ceea ce afirmă, va fi pusă numai pe seama tulburării pricinuite de infracțiunea care i-a produs consecințe vătămătoare.

În ceea ce-1 priveşte pe martor, cu excepția situațiilor când este de rea-credință, nu este interesat în rezultatul cauzei, împrejurare căreia, în plan psihologic, îi corespunde o relativă detaşare, siguranță, stăpânire de sine, de calm.

Alături de factorii enunțați, psihologia celor confruntați, mai ales a martorilor, este influențată, într-o anumită măsură, de raporturile existente între persoanele ce urmează a fi confruntate. Implicațiile psihologice ce decurg din natura relațiilor existente între anumiți participanți la proces sunt, deseori, atât de puternice, încât ridică chestiunea oportunității confruntării între anumite persoane.

Sunt situații în care, cei ce urmează a fi confruntați, se cunosc datorită unor raporturi anterioare, iar aceasta poate exercita o anumită influență asupra psihologiei lor. Aşa, de pildă, în situația în care martorul urmează a fi confruntat cu învinuitul sau inculpatul, despre care ştie că este o persoană de rea-credință, abilă, sigură pe sine, înzestrată cu putere de persuasiune, cunoaşte uzanțele mediului judiciar etc., psihologia celui dintâi va fi dominată de temerea de a nu putea convinge organul judiciar de buna sa credință, de temerea că declarațiile învinuitului sau inculpatului, datorită abilității sale, vor fi considerate sincere.

Pe de altă parte, este cunoscut faptul că psihologia celui ce se consideră într-o situație inferioară din punct de vedere social este dominată de credința că afirmațiile celui cu care va fi confruntat vor fi primite fără rezerve de către organul judiciar, datorită poziției sale sociale, împrejurarea de a fi confruntată cu o asemenea persoană poate avea un caracter inhibitor asupra capacității de exprimare şi poate spori emoțiile sub stăpânirea cărora se află. în fine, când cei confruntați se află în raporturi de subordonare profesională, poate interveni teama, jena de a contrazice pe cei în subordinca cărora de află.

Cunoscând toate aceste aspecte de ordin psihologic, organul judiciar trebuie să adopte față de cei confruntați o atitudine care să anihileze efectul unor astfel de manifestări, să convingă, pe cei ce se consideră într-o situație de inferioritate, de obiectivitatea cu care sunt tratați. Pentru aceasta, organul judiciar trebuie să adopte aceeaşi atitudine față de cei confruntați, indiferent de profesia, de funcția exercitată, de gradul de instrucție, şi să creeze o atmosferă de încredere, de obiectivitate, de linişte, atât de necesară atenuării stărilor emoționale. Tot astfel, trebuie reprimate categoric orice încercări de intimidare, atitudine arogantă, infatuare, de ascendent moral ale celui ce se consideră într-o situație superioară, față de cel cu care este confruntat.

De asemenea, pentru a convinge pe cei confruntați că, indiferent de situația lor socială, profesională etc., sunt supuşi unui tratament egal, modul de a se adresa, tonul, inflexiunile vocii trebuie să fie aceleaşi.

În fine, pentru ca atitudinea organului judiciar să nu fie sugestivă, acesta trebuie să-şi controleze mişcările corpului, gesturile, mimica, să se abțină de la anumite afirmații de aprobare sau dezaprobare.

Secțiunea a IV-a - Efectuarea confruntării

Odată terminate aceste măsuri pregătitoare, organul judiciar procedează la efectuarea propriu-zisă a confruntării.

Dacă cei între ale căror declarații sunt contradicții se află în libertate, se dispune citarea acestora.

Când contradicțiile se constată între declarații ale unor persoane lipsite de libertate, organul judiciar dispune aducerea acestora.

Experiența generalizată a organelor de urmărire penală recomandă efectuarea acestei activități cu participarea numai a două persoane între ale căror declarații se constată contradicții.

Existența unui număr sporit de persoane, ce compar în proces în diverse calități, între ale căror declarații se pot constata dezacorduri frapante, ridică întrebarea care dintre acestea vor fi confruntate mai întâi? Sub acest aspect, se recomandă a fi confruntați mai întâi martorii, apoi martorii şi părțile, şi, în fine, părțile. Ordinea e impusă de poziția procesuală, de interesele în vederea apărării cărora ar putea acționa.

La efectuarea confruntării se vor aplicară dispozițiile C. pr. pen. Aşa fiind, odată prezentate în fața organului judiciar, persoanelor ce urmează a fi confruntate li se stabileşte identitatea, se precizează raporturile în care se află cu cauza şi părțile, iar dacă una sau ambele persoane au calitatea de martor, li se pun în vedere dispozițiile art. 85 alin.2 C. pr. pen., cu privire la obligația de a face declarații adevărate.

Apoi, se procedează la ascultarea propriu-zisă şi la adresarea întrebărilor cu privire la aspectele contrazicătoare.

Poziția ocupată de persoanele confruntate, atât una față de alta, cât şi față de organul judiciar, nu e lipsită de implicații psihologice, în această privință, atât literatura, cât şi practica recomandă fie aşezarea față în față a celor confruntați, fie aşezarea celor confruntați cu fața spre organul judiciar care conduce confruntarea.

Aşezați față în față, privind unul în ochii celuilalt, sub atenta supraveghere a organului judiciar, cel de rea-credință e nevoit să facă eforturi evidente, să se

controleze, să reprime orice manifestare ce ar putea constitui un indiciu al minciunii.

După ce li s-au pus în vedere nepotrivirile existente între declarații, în etapa relatării libere, rând pe rând, cei confruntați sunt invitați să dea explicații asupra împrejurărilor contrazicătoare.

Dacă cei confruntați nu revin asupra declarațiilor date anterior, se procedează la adresarea întrebărilor menite a înlătura contradicțiile existente.

Sub acest aspect, interesează nu numai modul în care sunt formulate, ci şi ordinea în care sunt adresate, precum şi care anume dintre persoane va fi invitată să răspundă mai întâi.

Ordinea în care sunt adresate întrebările este determinată de poziția procesuală a celor confruntați, precum şi de constatările organului judiciar cu privire la sinceritatea sau nesinceritatea acestora.

De asemenea, dacă una dintre persoane afirmă existența unui fapt, iar cealaltă îl contestă, e indicat ca ascultarea să debuteze cu persoana care afirmă existența acelui fapt.

După ce s-au epuizat întrebările adresate de organul judiciar, acesta poate permite celor confruntați să-şi adreseze singuri întrebări, care vor fi cenzurate de cel care conduce confruntarea.

Posibilitatea acordată de a-şi adresa reciproc întrebări poate fi folosită şi ca procedeu tactic, deoarece „temperatura" ridicată la care se desfăşoară deseori confruntarea este propice dezvăluirii unor aspecte până atunci nerecunoscute.

În urma efectuării confruntării, se poate ajunge la un rezultat pozitiv sau negativ, care va indica direcția pe care se vor înscrie investigațiile ulterioare.

Rezultatul pozitiv poate fi integral sau parțial. Este integral pozitiv atunci când una sau ambele persoane confruntate revin asupra declarațiilor date anterior, astfel încât contradicțiile sunt înlăturate.

Rezultatul este parțial pozitiv atunci când cei confruntați, deşi nu revin asupra declarațiilor anterioare, aduc anumite corective sau exprimă anumite rezerve, ori indică surse de verificare a celor cuprinse în declarațiile contrazicătoare.

Rezultatul este negativ atunci când ambele persoane confruntate nu părăsesc poziția inițială şi nici nu indică elemente care să permită înlăturarea contradicțiilor.

CAPITOLUL al XXIII-lea TACTICA EFECTUĂRII PREZENTĂRII PENTRU RECUNOAŞTERE

Secțiunea I. - Noțiunea de prezentare pentru recunoaştere

Creație a experienței generalizate a organelor de urmărire penală, justificată de rațiuni de ordin practic, prezentarea pentru recunoaştere reprezintă acea activitate prin mijlocirea căreia persoane, animale, cadavre, obiecte, fotografii ale acestora, aflate într-un anumit raport cu infracțiunea comisă, sunt întâțişate unor persoane - victimă, martor, învinuit sau inculpat - în scopul de a stabili dacă acestea sunt cele percepute în condițiile săvârşirii infracțiunii, sau în orice alte împrejurări.

Sunt supuse recunoaşterii persoane, lucruri, cadavre, animale şi fotografii ale acestora, iar subiecții recunoaşterii sunt, deseori, martorii, apoi victimele şi chiar învinuitul sau inculpatul

Secțiunea a II-a - Prezentarea pentru recunoaştere a persoanelor

Prezentarea pentru recunoaştere a persoanelor prezintă cea mai mare importanță nu numai datorită frecvenței, ci, mai ales, consecințelor pe care le-ar putea antrena falsele identificări.

Obiectul prezentării este, în toate situațiile, infractorul a cărui identitate nu e cunoscută sau e îndoielnică, iar, în mod excepțional, victima infracțiunii.

Modalitățile prezentării pentru recunoaştere

A. Recunoaşterea persoanei după înfățişare

Se bazează pe conservarea în memoria martorului a acelor însuşiri comune mai multor persoane, dar, mai ales, a acelora ce atribuie fiecăreia dintre ele caracter particular.

Un loc important, la recunoaşterea după îuiațişare îl are descrierea îmbrăcămintei, precum şi a tuturor obiectelor aflate asupra persoanei.

Cele mai importante trăsături ale exteriorului persoanei, ce pot fi percepute de martor, se referă la talie, conformație, trăsăturile feței, culoarea părului. Cea mai mare valoare identificatoare o prezintă acele abateri de la tipul comun (infirmități anatomice şi funcționale).

B. Recunoaşterea după voce şi vorbire

Posibilitatea identificării după voce e explicată de percepția celor trei însuşiri fundamentale ale sunetului: intensitatea, înălțimea şi timbrul.

Important în identificarea persoanei după voce este timbrul vocal, însuşire caracteristică fiecărui om. Vorbirea cuprinde o seamă de trăsături specifice fiecărei persoane. Condițiile activității sociale a omului, mediul geografic, instrucția, profesia, etc, îşi lasă amprenta asupra vorbirii unei persoane, individualizând-o. Fondul de cuvinte, stilul, modul de exprimare, accentul reprezintă însuşiri proprii fiecărei persoane.

La aceste caracteristici de identificare a vorbirii se pot adăuga ritmul, claritatea, precum şi particularitățile determinate de anumite defecțiuni de vorbire, folosirea unor neologisme, a unor termeni argotici etc.

Când vocea şi vorbirea au fost percepute pentru prima dată cu prilejul săvârşirii infracțiunii, trebuie să se țină seama de faptul că, de multe ori, cuvintele sunt rostite în condițiile unei anumite emotivități, care ar putea

explica unele modificări ale timbrului, intonației etc., care să le facă greu de recunoscut.

C. Recunoaşterea după mers

În mersul persoanei se identifică o seamă de elemente proprii, deoarece deplasarea în mers pune în evidență mişcarea întregului corp, poziția capului şi a mâinilor.

Particularitățile persoanei reflectate în mers sunt utile recunoaşterii atunci când elementele mersului se deosebesc fundamental de mersul majorității persoanelor. Şi în această situație se impune respectarea regulii prezentării în grup, iar pentru a preîntâmpina încercările de simulare, e indicat ca cel ce urmează a fi recunoscut să nu ştie că este observat.

Pregătirea în vederea prezentării pentru recunoaştere

Efectuarea acestei activități presupune alegerea atentă a persoanelor împreună cu care trebuie prezentată, cea care urmează a fi recunoscută şi, totodată, asigurarea unor condiții cât mai apropiate celor existente în momentul percepției inițiale.

Practica recomandă regula potrivit căreia persoana ce urmează a fi recunoscută trebuie prezentată într-un grup de 3-5 persoane, necunoscute celui ce face recunoaşterea, şi care nu au nici o legătură cu cauza.

Persoanele împreună cu care urmează a fî înfățişată, cea care constituie obiectul recunoaşterii, trebuie să aibă o seamă de însuşiri asemănătoare; se cere evitarea contrastelor izbitoare, persoanele să aibă aceeaşi talie şi constituție asemănătoare. Pentru identitate de rațiuni, trebuie evitate stridențele frapante ale ținutei vestimentare.

Asemănarea presupune identitate de sex, o anumită apropiere a trăsăturilor fizice şi a ținutei vestimentare, vârstă apropiată. Se va ține seama de talie, constituție, conformație, culoarea părului,

Asigurarea cadrului în care urmează să aibă loc recunoaşterea prezintă, de asemenea, importanță.

Dacă percepția inițială a avut loc în interiorul unei încăperi sau pe un Ioc deschis, prezentarea pentru recunoaştere va trebui să se desfăşoare în condiții similare. Pentru a se verifica exactitatea percepției prin mijlocirea analizatorului vizual, se impune ca recunoaşterea să aibă loc în aceleaşi condiții de vizibilitate.

Pentru a se verifica aptitudinea de a vedea, auzi, mirosi trebuie respectată aceeaşi distanță, aceleaşi poziții ale infractorului şi martorului, aceleaşi atitudini şi mişcări.

Modul de efectuare a prezentării pentru recunoaştere

Efectuarea prezentării pentru recunoaştere debutează cu ascultarea prealabilă a celui ce urmează să facă recunoaşterea.

Obiectul declarațiilor persoanelor diferă în raport cu analizatorii prin mijlocirea cărora au perceput însuşirile caracteristice ale persoanei ce urmează a fi recunoscută.

Audierea trebuie să se desfăşoare în absența celui ce constituie obiectul recunoaşterii, precum şi a persoanelor împreună cu care va fi prezentat. Atunci când recunoaşterea va fi efectuată de mai multe persoane, acestea vor fi ascultate separat şi se va evita posibilitatea de a comunica între ele.

Momentul următor îl constituie prezentarea celui ce urmează a fi recunoscut într-un grup de persoane asemănătoare.

După alcătuirea grupului, organul judiciar invită persoana ce trebuie recunoscută să ocupe un anumit loc în rândul celor ce formează grupul, explicând celor prezenți că în acea încăpere va fi introdusă persoana ce urmează a face recunoaşterea. Aceasta va fi invitată să examineze cu atenție

persoanele ce compun grupul şi să indice dacă, în rândul acestora, recunoaşte presupusul făptuitor.

Atunci când presupusul făptuitor urmează a fi prezentat pentru recunoaştere mai multor persoane, pentru a se evita riscul influenţării, prezentarea se va face în mod succesiv, în prezenţa numai a unei persoane.

Dacă martorul recunoaşte presupusul făptuitor, trebuie să declare acest lucru în prezenţa tuturor celor de faţă, moment urmat de executarea unei fotografii a întregului grup, precum şi de fotografierea separată a celui recunoscut. Acest procedeu comportă şi unele neajunsuri. Altfel, sunt situaţii în care martorul identifică cu uşurinţă făptuitorul, dar, din cauza temerii de răzbunare sau din alte motive, afirmă că nu recunoaşte pe nimeni, pentru ca, numai în prezenţa organului judiciar, să afirme că, de fapt, 1-a recunoscut pe făptuitor. Pentru a se înlătura acest neajuns e indicat ca, înainte de a se proceda la efectuarea acestei activităţi, martorul să fie sfătuit să nu se pronunţe, în prezenţa celor ce i se înfăţişează, asupra rezultatului examinării, fie că recunoaşte, fie că nu recunoaşte presupusul făptuitor.

După efectuarea prezentării pentru recunoaştere, cel ce a făcut recunoaşterea este ascultat din nou, iar declaraţiile sale sunt consemnate într-un proces-vcrbal, care, împreună cu declaraţiile date iniţial, reprezintă dovada recunoaşterii sau nerecunoaşterii.

În urma efectuării acestei activităţi, cel ascultat fie îl recunoaşte, fie nu-1 recunoaşte pe presupusul făptuitor.

Din punctul de vedere al gradului de certitudine subiectivă pe care îl oferă, declaraţia de recunoaştere poate fi certă, sigură sau nesigură.

Recunoaşterea e sigură atunci când martorul, constatând o coincidenţă deplină a trăsăturilor definitorii caracteristice ale persoanei percepute anterior, cu cele ale persoanei ce i se prezintă spre recunoaştere, o identifică fără ezitare.

Recunoaşterea e imprecisă sau incertă atunci când, pe fondul coincidenței unora dintre trăsăturile definitorii ale persoanei, se constată şi existența unor discordanțe.

Înfățişarea persoanei poate suferi transformări din cauze dependente sau independente de voința sa.

Prezintă caracter deliberat acele ajustări intenționate aduse înfățişării persoanei, în scopul de a împiedica identificarea (modificarea intenționată a coafurii, a frizurii, faptul de a purta barbă, mustăți sau de a le îndepărta). Astfel de modificări nu constituie un obstacol, ci doar o dificultate în calea identificării.

Nu sunt deliberate acele modificări intervenite în înfățişarea persoanei datorate, de cele mai multe ori, trecerii timpului (lipsa danturii sau a unor dinți care conferă feței o înfățişare asimetrică, fața integral brăzdată de riduri, căderea pomeților obrajilor, căderea părului, ținuta adusă de spate etc.). Asemenea modificări constituie, de multe ori, o piedică în calea identificarea persoanei.

Martorul nu recunoaşte persoana atunci când cel ce i se înfățişează şi imaginea adevăratului făptuitor păstrată în memorie sunt total diferite.

Secțiunea a III-a - Prezentarea pentru recunoaştere a cadavrelor

La această activitate se procedează atunci când identitatea victimei nu este cunoscută. Când persoana decedată a fost victima unei infracțiuni, recunoaşterea acesteia se înscrie printre activitățile inițiale şi imediate, deoarece cunoaşterea identității acesteia condiționează, nu o dată, direcția pe care o vor lua investigațiile.

Recunoaşterea cadavrelor este îngreunată de anumiți factori. Astfel, dacă la recunoaşterea persoanelor concură atât elementele statice, cât şi cele dinamice, la recunoaşterea cadavrelor contribuie numai elementele statice (trăsăturile

feței, talia, constituția etc.), precum şi vestimentația şi obiectele ce se află asupra lor. Apoi, persoana şi cadavrul sunt percepute, de regulă, în alte poziții. Astfel, în vreme ce persoana este percepută, de cele mai multe ori, numai în poziție verticală, cadavrul este perceput într-o poziție neobişnuită, adică în poziție orizontală, şi este observat de sus. La aceasta se adaugă lipsa expresiei sau expresia mult modificată, determinată de starea de imobilitate în care este perceput cadavrul. Imobilitatea, rigiditatea cadaverică, căderea muşchilor faciali, conferă cadavrului o înfățişare mult schimbată față de imaginea pe care o păstrăm despre persoana în viață.

În fine, când recunoaşterea e practicată la morgă sau la serviciile medico-legale, lipsa vestimentației poate modifica mult imaginea păstrată despre cel în viată.

Atunci când trăsăturile feței au suferit importante transformări, pentru a se reduce posibilitatea de eroare, astăzi se aplică, pe plan mondial, tehnica de tratare a cadavrului („toaleta cadavrului"), preconizată de Mina Minovici, prin care se încearcă a se da acestuia un aspect şi o expresie cât mai apropiate celor avute în viață.

În ceea ce priveşte subiecții recunoaşterii, în raport de locul unde a fost descoperit cadavrul, acesta poate fi prezentat pentru recunoaştere celor aflați în vecinătatea locului. Alteori, subiecții recunoaşterii se recrutează din rândul celor care au încunoştințat organele judiciare despre dispariția unor persoane.

Uneori, subiecții recunoaşterii provin din rândul celor care, pe diferite căi, luând cunoştința despre descoperirea unui cadavru (mai ales în mediul rural), se prezintă la locul unde se afla acesta şi îşi exprimă dorința de a-l vedea.

Cadavrul nu trebuie prezentat în grup, deoarece, atunci când această activitate se realizează în locul unde a fost descoperit, această condiție nu poate fi îndeplinită; la toate acestea se adaugă şi faptul că, în cazul unor persoane

hipersensibile, vederea unor cadavre ar putea constitui un puternic factor afectogen.

Cadavrul trebuie prezentat astfel încât să ofere celui chemat să-l recunoască condiţii optime: condiţiile de iluminare trebuie să fie adecvate, iar atunci când cadavrul este lipsit de vestimentaţie, la cererea celui ce face recunoaşterea, poate fi îmbrăcat sau să i se prezinte separat îmbrăcămintea.

Atunci când cadavrul este îmbrăcat, precum şi atunci când poziţia în care se afla nu permit observarea unor semne particulare (cicatrice, tatuaje etc.), se va îndepărta partea din îmbrăcăminte, astfel încât să fie bine observabile şi asemenea părţi.

Secţiunea a IV-a - Prezentarea pentru recunoaştere a obiectelor

Obişnuit, se prezintă pentru recunoaştere obiectele ce se presupun că aparţin făptuitorului şi au constituit mijloace de săvârşire a infracţiunii, găsite la locul faptei, ori abandonate sau ascunse în diverse locuri (armă de foc, corp contondent, obiecte ce constituie produsul infracţiunii etc.).

Finalitatea urmărită prin recunoaşterea şi determinarea apartenenţei bunurilor este, în general, identificarea făptuitorului sau a celui vătămat si restituirea bunurilor părţii vătămate pentru dezdăunare.

În cazul obiectelor, subiecţii recunoaşterii sunt martorii şi persoanele vătămate. Dacă în cazul recunoaşterii persoanelor, de regulă, acestea sunt percepute pentru prima dată în condiţiile improprii ale săvârşirii infracţiunii, în cazul obiectelor, acestea, de multe ori, sunt cunoscute dintr-un moment anterior comiterii faptei.

Prezentarea pentru recunoaştere a obiectelor parcurge aceleaşi momente şi se efectuează cu observarea aceloraşi reguli.

Această activitate debutează cu ascultarea prealabilă a celui ce face recunoaşterea cu privire la caracteristicile proprii obiectelor. Aceasta

reprezintă, de cele mai multe ori, o încercare anevoioasă, deoarece obiectele prezintă o serie de însuşiri comune tuturor obiectelor ce aparţin genului sau grupei respective -dimensiune, forma, culoare, duritate - altele le atribuie caracter individual, care le deosebesc de orice obicei asemănător. Dacă, în condiţiile chiar ale unei percepţii de scurtă durată, descrierea semnalmentelor generale ale persoanei nu comportă dificultăţi, descrierea însuşirilor particulare ale obiectelor este, de multe ori, o încercare anevoioasă.

În ceea ce priveşte regula prezentării în grup, obiectul ce urmează a fi recunoscut, trebuie înfăţişat simultan între alte obiecte asemănătoare sub raportul caracteristicilor generale, ceea ce înseamnă că obiectele trebuie să fie de aceeaşi natură, de dimensiuni, formă şi culoare apropiate.

Secţiunea a V-a - Prezentarea animalelor pentru recunoaştere

Prezentarea animalelor pentru recunoaştere este frecvent întâlntă în practica judiciară, în cazul animalelor pierdute sau furate, de cele mai multe ori animale de tracţiune (cai, boi), sau vaci, oi, capre, care sunt furate pentru sacrificare. Dintre animalele de apartament sunt furate cele de rasă, câini, pisici, pentru a fi vândute.

Înainte de a proceda la prezentarea pentru recunoaştere, persoana care reclamă pierderea sau furtul animalelor va fi ascultată, pentru a furniza cât mai multe date utile identificării.

Regulile tactice aplicate la persoane şi obiecte sunt valabile şi pentru animale. Se recomandă ca acestea să fie prezentate în grup de cel puţin trei animale asemănătoare în ceea ce priveşte rasa, talia, culoarea etc. Locul unde are loc prezentarea trebuie să fie special amenajat.

Organele judiciare, martorii, asistenţii trebuie să observe cum reacţionează animalul la apropierea persoanei care face recunoaşterea, De regulă,

recunoaşterea se face după vârstă, obiceiuri, diferite semne accidentale sau făcute în scop de identificare. Dar, de cele mai multe ori, acestea răspund când sunt strigate pe nume. Alteori, sunt suficiente anumite zgomote produse prin lovirea recipientelor în care li se dă de mâncare sau apă - găleata, castronul etc.

Secțiunea a Vl-a - Recunoaşterea persoanelor, obiectelor şi cadavrelor după fotografii

La aceasta formă de prezentare pentru recunoaştere se apelează atunci când persoana, obiectul, cadavrul nu pot fi înfățişate în mod nemijlocit. Astfel, în ceea ce priveşte persoanele (de regulă învinuitul sau inculpatul), se recurge la recunoaşterea după fotografii atunci când acestea se sustrag de la răspundere, se ascund, au dispărut ori au încetat din viață, sau atunci când se presupune că autorul infracțiunii se recrutează din rândul infractorilor profesionişti, ale căror fotografii de identificare se află în evidențele organelor de politie.

În ceea ce priveşte obiectele, la această modalitate de prezentare se recurge atunci când, din cauza situației în care se află bunul sau cel ce ar urma sa facă recunoaşterea, obiectul nu poate fi înfățişat în materialitatea sa.

În cazul cadavrelor se procedează la prezentarea fotografiilor atunci când, în momentul înhumării, acestea au rămas neidentificate, precum şi atunci când, prin înfățişarea fotografiilor, ar putea fi consultat, în condiții mai operative, un număr mai mare de persoane.

În cazul obiectelor, pentru a se uşura identificarea acestora, se recomandă să se realizeze fotografii color, iar pentru a oferi posibilitatea reprezentării dimensiunilor reale ale obiectului, fotografiile vor fi executate la scară.

Recunoaşterea cadavrelor poate fi practicată atât pe fotografii ce datează dintr-un moment anterior încetării din viață, cât şi pe fotografii executate post-mortem.

Prezentarea pentru recunoaştere după fotografii se realizează cu observarea regulilor care îşi găsesc aplicare la recunoaşterea persoanelor: ascultarea prealabilă a celui ce face recunoaşterea, prezentarea în grup a fotografiilor, precizarea, cu ocazia ascultării din nou, a elementelor ce conduc la concluzia de recunoaştere.

CAPITOLUL al XXIV-lea MIJLOACELE DE FIXARE A DECLARAȚIILOR PERSOANELOR

Secțiunea l - Procesul-verbal de ascultare

Principalul mijloc de fixare a declarațiilor celor care, în diverse calități, au participat la procesul penal, îl reprezintă un act procedural comun - procesul-verbal de ascultare - redactat de către organul judiciar.

Redactarea procesului-verbal de ascultare a învinuitului sau inculpatului, a părții vătămate şi martorilor reflectă momentele pe care le parcurge activitatea propriu-zisă de audiere. Astfel, pe măsura răspunsurilor la întrebările cu caracter biografic adresate de către organul judiciar, se completează datele referitoare la identitatea celui ascultat. După aceasta se completează momentul următor al acestei activități - relatarea liberă a faptelor.

În cursul relatării libere se recomandă notarea acelor elemente ale declarației care nu pot fi păstrate nealterate în memoria organului judiciar, sau notarea unor termeni, expresii care trebuie consemnate cu mare exactitate.

Procesul-verbal trebuie să reprezinte oglinda fidelă a tuturor informațiilor considerate pertinente cauzei. Consemnarea faptelor trebuie să fie clară, precisă, detaliată, cu respectarea succesiunii producerii lor şi completă.

Procesul-verbal de ascultare trebuie să răspundă şi unor exigențe de stil. Acesta trebuie să reflecte personalitatea celui ascultat, posibilitățile pe care le are la îndemână de a comunica informațiile, cu alte cuvinte, acest act procedural trebuie să reflecte limbajul, graiul viu al celui audiat. De aceea, nu este admisă

„ajustarea” faptelor, în sensul prezentării lor într-o formă rezumativă, înlocuirea limbajului viu cu formulări stereotipe, atribuirea unor semnificații juridice termenilor folosiți de cel audiat. Deci, sunt interzise preocupările de stilizare a declarațiilor. Părțile esențiale trebuie reproduse cuvânt cu cuvânt, în cuprinsul procesului-verbal.

Dacă procesul-verbal trebuie să reflecte stilul celui ascultat, aceasta nu înseamnă reproducerea modului de exprimare a tuturor termenilor, expresiilor folosite de cel audiat. Astfel, se vor evita trivialitățile, vulgaritățile, conținutul acestora, dacă prezintă interes pentru cauză, va fi redat prin termeni utilizați de limba română literară.

După ce a fost întocmit, procesul-verbal este adus la cunoştința celui audiat, adică este citit fie de organul judiciar, fie de cel ascultat, la cererea acestuia.

Secțiunea a II-a - Declarația scrisă de persoana ascultată

Un alt mijloc de fixare a declarațiilor persoanelor îl constituie procesul-verbal scris personal de către acestea.

În cazul învinuitului, legea (art.70 alin. 3 C. pr. pen.) prevede că, mai înainte de a fi ascultat, acesta trebuie să dea o declarație, scrisă personal, cu privire la învinuirea ce i se aduce.

Părțile şi martorii, la cererea acestora, pot consemna cele cunoscute într-o declarație scrisă, de asemenea, personal.

Declarațiile srise personal de către învinuit sau inculpat se plasează într-un moment anterior ascultării propriu-zise.

În cazul părților şi al martorilor care doresc să scrie personal declarațiile, consemnarea acestora se situează într-un moment ulterior ascultării propriu-zise.

Reproducerea faptelor în scris de către însăşi persoanele ascultate, mai ales în cazul celor cu un nivel redus de instrucție, este de multe ori o activitate anevoioasă.

Pentru a preveni asemenea neajunsuri, declarațiile scrise personal de către cei audiați trebuie citite de îndată de către organul judiciar şi, în raport de constatările făcute (declarații incomplete, contradictorii, neclare etc.), se impun completările şi precizările necesare.

Un atare proces-verbal va purta mențiunea că a fost scris personal de către cel ascultat şi va fi semnat de către acesta.

Secțiunea a III-a - Procesul-verbal de efectuare a confruntării

Acest act procedural trebuie să reflecte cu fidelitate particularitățile acestei activități ascultarea concomitentă a două persoane asupra aceleiaşi chestiuni cu privire la care se constată existența unor contradicții.

Procesul-verbal de efectuare a confruntării poate fi redactat în cursul ascultării sau la sfîrşitul acestei activități; criteriul de alegere a uneia sau a alteia dintre modalități e determinat de modul în care decurge confruntarea, de numărul aspectelor cu privire la care există contradicții şi asupra cărora urmează a fi ascultați cei confruntați.

Practica recomandă consemnarea, în cursul efectuării acestei activități, rând pe rând, a întrebărilor şi răspunsurilor primite; la fel se va proceda şi atunci când participanții, sau numai unul dintre ei, revin asupra declarațiilor date.

În privința conținutului şi a stilului procesului-verbal de efectuare a confruntării, se impune doar o remarcă: când unul dintre participanții la confruntare are calitatea de martor, din cuprinsul procesului-verbal trebuie să rezulte faptul că organul judiciar 1-a prevenit asupra obligației de a spune adevărul, precum şi asupra consecințelor la care se expune în caz contrar.

În practică există două modalități de redactare a procesului-verbal de efectuare a confruntării.

Coala de hârtie pe care se consemnează rezultatele confruntării se împarte în două printr-o linie verticală; pe prima jumătate a filei se consemnează întrebarea adresată primului participant la confruntare şi răspunsul dat de acesta, iar pe cea de-a doua jumătate a filei se consemnează aceeaşi întrebare şi răspunsul obținut de la cel de-al doilea participant la confuntare.

Aceeaşi întrebare este adresată, rând pe rând, fiecărui participant şi, tot astfel, se consemnează, în ordinea formulării întrebărilor, răspunsurile primite.

Conținutul proccsului-verbal este adus la cunoştința celor confruntați, fiecare confirmând prin semnătură propriile declarații.

Secțiunea a IV-a - Procesul-verbal de efectuare a prezentării pentru recunoaştere

Acest act procedural trebuie să cuprindă o descriere a cadrului în care a avut loc recunoaşterea (loc deschis, loc închis) şi a condițiilor de efectuare (de luminozitate, obiectul recunoaşterii - persoane, obiecte etc.), cum a fost alcătuit grupul de persoane, obiecte, cu indicarea poziției ocupate de acestea, raporturile de distanță.

Trebuie precizate toate datele de identificare şi calitatea celor ce participă la prezentarea pentru recunoaştere: organul judiciar ce conduce această activitate, persoana care efectuează recunoaşterea, cu precizarea poziției sale procesuale, persoanele care au alcătuit grupul.

Se menționează, apoi, declarațiile celui ce face recunoaşterea. Aici se impune consemnarea riguroasă, precisă, clară şi detaliată a tuturor datelor comunicate.

Dacă rezultatul prezentării pentru recunoaştere e pozitiv, se impune o descriere detaliată a acelor însuşiri caracteristice, care au permis recunoaşterea.

La procesul-verbal se anexează fotografiile ce vor ilustra modul de alcătuire a grupului, în acelaşi scop utilizându-se şi banda de înregistrare videoacustică.

Absența fotografiilor şi a videofonogramelor va fi suplinită printr-o detaliată descriere în procesul-verbal a înfățișării, vârstei, ținutei vestimentare etc., ale celor ce au alcătuit grupul.

În partea finală a procesului-verbal se va face mențiune cu privire la efectuarea fotografiilor, a filmului şi a videofonogramei judiciare şi va fi semnat de organul judiciar, de martorii asistenți şi de persoana care face recunoaşterea.

Secțiunea a V-a - Fixarea declarațiilor prin mijlocirea fonogramei şi videofonogramei judiciare

Fără a se substitui actelor procedurale în care se materializează declarațiile celor ascultați, mijloacele de înregistrare fonică şi videofonică prezintă avantaje de necontestat.

Procesul-verbal, oricât de complet ar fi, reprezintă reproducerea comprimată a aspectelor esențiale legate de comiterea infracțiunii, trecute prin filtrul personalității organului judiciar, ceea ce poate explica existența unor deosebiri între realitatea faptelor şi modul de consemnare a acestora în cuprinsul declarațiilor.

Un alt avantaj, pe care îl oferă folosirea mijloacelor tehnice de înregistrare a declarațiilor, este acela că organul judiciar, eliberat de preocuparea de a consemna întrebările şi răspunsurile, are posibilități sporite de a supune unei atente supravegheri comportamentul celor ascultați şi de a desprinde, din atitudinile acestora, concluzii utile asupra poziției de sinceritate sau de nesinceritate pe care se situează.

Înregistrarea fonică si videofonică a declarațiilor constituie un serios obstacol în cazul retractărilor ulterioare, cel ascultați nemaiputând invoca faptul că au făcut declarații în urma îndemnurilor sau a promisiunilor făcute de către organul judiciar, sau al folosirii unor mijloace de constrîngere.

Imposibilitatea falsificării imaginilor înregistrate pe bandă videomagnetică, precum şi posibilitatea determinării riguros ştiinţifice a încercărilor de trucare a fonogramei magnetice conferă înregistrării declaraţiilor avantajul unei depline exactităţi şi autenticităţi.

Înregistrarea declaraţiilor se dovedeşte a fi de neînlocuit în cazul ascultării unor anumite categorii de persoane. Avem în vedere situaţia în care starea precară a sănătăţii victimei nu permite audierea acesteia în condiţii obişnuite.

Înregistrarea pe bandă magnetică a declaraţiilor trebuie realizată cu respectarea strictă a normelor procesuale, care reglementează activitatea de ascultare a persoanelor în procesul penal.

Astfel, înainte de a începe ascultarea, persoana audiată trebuie încunoştinţată asupra faptului că declaraţiile sale vor fi înregistrate pe bandă magnetică, ceea ce nu presupune şi acordul acesteia.

La începutul înregistrării, trebuie să se menţioneze pe banda magnetică următoarele elemente: denumirea activităţii procedurale înregistrate, numele, prenumele şi celelalte date de identificare ale celui ascultat, locul, data şi ora începerii audierii.

După aceasta, se înregistrează declaraţia propriu-zisă şi răspunsurile la întrebările adresate.

La sfîrşitul înregistrării, se menţionează ora la care s-a încheiat declaraţia, numele, prenumele şi calitatea celui ce a efectuat ascultarea, precum şi organul judiciar de care aparţine. Tot aici se face precizarea că magnetofonul nu a fost oprit în cursul ascultării.

În cazul martorilor, după ce li s-a adus la cunoştinţă obiectul cauzei, se va înregistra pe fonograma momentul depunerii jurământului, precum şi momentul în care organul judiciar avertizează martorul asupra faptului că, dacă nu se supune obligaţiei de a spune adevărul, se expune răspunderii

penale; învinuitului sau inculpatului i se pune în vedere învinuirea ce i se aduce.

La epuizarea înregistrării, fonograma esle adusă la cunoştinţa celui ascultat. Dacă acesta face obiecţii, aduce unele precizări sau adaugă elemente noi, acestea se înregistrează în continuare.

Banda se introduce în casetă, pe care se aplică sigiliul organului judiciar care a efectuat ascultarea, se menţionează locul, data şi ora înregistrării, precum si tipul benzii şi viteza de înregistrare. Utilizarea combinată a acestor mijloace de înregistrare a declaraţiilor oferă organelor judiciare posibilitatea înlăturării inconvenientelor ce ar putea rezulta din utilizarea lor independentă.

Avantajele înregistrării declaraţiilor cu ajutorul mijloacelor tehnice moderne sunt evidente şi în cazul ascultării persoanelor în condiţii deosebite faţă de audierea individuală a acestora.

Astfel, în cazul confruntării, înregistrarea sincronă a sunetului si imaginii permite organelor judiciare posibilitatea unei atente examinări a reacţiilor emoţionale, şi, totodată, posibilitatea de a desprinde din modul de a se manifesta al acestora indicii asupra poziţiei de sinceritate sau de nesinceritate pe care se situează.

De asemenea, înregistrarea pe bandă magnetică a prezentării pentru recunoaştere a persoanelor şi obiectelor oferă posibilitatea fixării declaraţiilor celui ce urmează să facă recunoaşterea, a cadrului material şi a condiţiilor de efectuare, a modului de alcătuire a grupului de persoane sau de obiecte; cu alte cuvinte, videofonograma magnetică constituie dovada obiectivităţii cu care s-a efectuat această activitate.

CAPITOLUL al XXV-lea TACTICA EFECTUĂRII RECONSTITUIRII

Secţiunea I - Consideraţii preliminare

Noţiunea şi importanţa reconstituirii

Reconstituirea reprezintă o activitate procedurală auxiliară, ce constă în reproducerea pe cale experimentală a unor fapte şi împrejurări ce au însoţit fapta săvîrşită, sau a întregului mecanism de comitere a infracţiunii, în vederea precizării, prin mijlocirea experimentelor, a modului de producere, în condiţii determinate de spaţiu şi timp a unui fapt sau fenomen ce gravitează în jurul infracţiunii, sau în vederea precizării dacă un anumit fapt ori fenomen a putut sau nu avea loc.

Deşi faptele şi împrejurările ce pot fi reproduse pe cale experimentală sunt de o mare diversitate, din punctul de vedere al conţinutului lor, acestea ar putea fi aşezate în următoarele categorii:

în prima categorie pot fi incluse toate acele fapte, situaţii, activităţi, fenomene

legate de mecanismul producerii infracţiunii, în vederea stabilirii împrejurării dacă în

anumite condiţii de loc şi timp puteau sau nu avea loc, iar în caz afirmativ, condiţiile

în care s-au produs, dacă un anumit fapt, fenomen putea produce un anume rezultat

etc.;

în cea de-a doua categorie pot fi grupate toate acele experimente prin mijlocirea cărora se verifică posibilităţile subiective de percepere sau de efectuare a

unor anumite activităţi ale celor care, în diverse calităţi, au participat la săvârşirea

infracţiunii sau prin care se verifică sinceritatea declaraţiilor acestora.

Frecvenţa acestei activităţi în practica organelor judiciare e dată de contribuţia însemnată pe care reconstituirea o are la justa soluţionare a celor

mai variate aspecte legate de infracțiune sau de făptuitorul acesteia, sub un dublu aspect:

-ca mijloc de verificare a probelor obținute prin cele mai variate activități şi mijloace de probă (cercetări la fața locului, percheziții, declarații ale persoanelor);

-ca mijloc de obținere a unor noi probe,

Felurile reconstituirii

Fără a epuiza situațiile obiectiv posibile ce pot fi reproduse experimental, în practica organelor judiciare se recurge, deseori, la următoareic forme de reconstituire:

-reconstituirea în vederea verificării declarațiilor martorilor, în special a condițiilor de vizibilitate şi de audiție;

-reconstituirea în vederea verificării declarațiilor învinuitului sau inculpatului, prin care se urmăreşte, în primul rând, posibilitatea producerii unor anumite acțiuni în condițiile date ale infracțiunii.

A. Reconstituirea în vederea verificării declarațiilor martorilor

La reconstituirea în vederea verificării declarațiilor martorilor se recurge atunci când de exacta percepție a. împrejurărilor aflate într-un anumit raport cu infracțiunea sau cu făptuitorul depinde orientarea, cursul pe care îl va lua cercetarea, elaborarea celei mai verosimile versiuni cu privire la persoana infractorului, adică atunci când astfel de împrejurări pot avea o importanță decisivă asupra ulterioarei desfăşurări a cercetării.

Reconstituirea declarațiilor martorilor urmăreşte verificarea aptitudinilor subiective de percepție ale acestora, în contextul factorilor obiectivi existenți în momentul percepției, ale căror consecințe pot influența într-un sens pozitiv sau, dimpotrivă, negativ, desfăşurarea percepției.

Rolul precumpănitor în formarea mărturiei revine analizatorilor vizual şi auditiv. De aceea, în literatură şi practică se face distincție între reconstituirea pentru verificarea condițiilor de audiție şi reconstituirea pentru verificarea condițiilor de vizibilitate.

a. Verificarea condițiilor de audiție

Necesitatea verificării pe cale experimentală a fenomenelor sonore percepute de martori se impune mai ales atunci când în momentul percepției au existat condiții cu totul improprii de vizibilitate (în timpul nopții) sau improprii (la lumina crepusculară, în prezența unor fenomene atmosferice, cum ar fi ceața, ploaia puternică, viscolul etc.}, care fac inoperantă sau incertă percepția vizuală.

Evident, la aceasta se adaugă condiția ca infracțiunea să fi fost însoțită de producerea unor fenomene sonore - sunete (vorbe, țipete, semnale sonore ale unor vehicule) - sau zgomote (cele produse de instrumentele folosite la săvîrşirea infracțiunii, cum ar fi armele de foc, instrumentele de lovire, zgomotele produse de mijloacele de transport etc.).

Reproducerea pe cale experimentală a fenomenelor sonore trebuie efectuată în condiții cât mai apropiate celor existente în momentul percepției inițiale; unele dintre acestea privesc condițiile de loc şi timp, cu alte cuvinte, condițiile obiective de mediu contextuale percepției, altele se referă la fenomenul sonor propriu-zis şi privesc intensitatea, sursa (natura) fenomenului sonor, distanța de la care a fost perceput, direcția de propagare.

În ceea ce priveşte condițiile de timp, reconstituirea trebuie efectuată în condiții similare celor existente în momentul percepției inițiale. Trebuie avute în vedere, în primul rând, condițiile atmosferice din momentul percepției.

Percepția auditivă poate fi influențată, într-o anumită măsură, după cum aceasta s-a petrecut în condițiile unei atmosfere liniştite, calme (într-un loc

izolat, câmp, pădure etc.) sau, dimpotrivă, în condițiile unui mediu zgomotos (centru populat, ore de trafic intens), în această din urmă situație, fenomenele acustice sunt percepute pe un fond perturbator.

De asemenea, dacă percepția inițială s-a petrecut în condițiile unui vânt de o anumită intensitate, reproducerea experimentală a fenomenului sonor va trebui să aibă loc în condiții similare, deoarece forța şi direcția vântului influențează în mare măsură posibilitatea determinării exacte a distanței la care este situată sursa sonoră şi, implicit, claritatea audiției.

Celelalte condiții ce trebuie respectate în momentul efectuării reconstituirii privesc fenomenul sonor propriu-zis şi se referă la intensitatea, sursa (natura) fenomenului acustic, distanța de la care este perceput, precum şi direcția de propagare.

Astfel, sunetele sau zgomotele, a căror posibilitate de percepție se verifică experimental, trebuie reproduse la o intensitate (forță, tărie) sensibil apropiată, de aceasta depinzând percepția clară, denaturată sau imposibilitatea percepției fenomenului sonor.

În ceea ce priveşte sursa (natura) fenomenului sonor, se impune ca acesta să fie reprodus experimental de însuşi obiectul care i-a generat inițial (de exemplu, arma cu care s-a executat tragerea), iar atunci când aceasta nu mai e posibil, de obiecte de acelaşi tip (de exemplu, armă de acelaşi tip şi calibru.

În sfârşit, eficiența reconstituirii condițiilor de audiție e condiționată de respectarea aceloraşi raporturi de distanță şi de direcție de propagare ale fenomenului sonor.

b. Verificarea condițiilor de vizibilitate

La reconstituirea în vederea verificării condițiilor de vizibilitate se poate recurge atunci când faptele au fost percepute exclusiv vizual, sau şi vizual şi auditiv, fără a se face distincție după cum percepția vizuală s-a desfăşurat în

condiţii proprii sau improprii de vizibilitate. Chiar şi atunci când percepţia iniţială s-a desfăşurat în condiţii proprii de vizibilitate, reproducerea experimentală a faptelor poate fi impusă de consecinţele ce ar decurge din faptul a cărui restabilire se încearcă. De pildă, susţinerea potrivit căreia, de la distanţa, să zicem de 300 m, martorul afirmă că a reţinut numărul autovehiculului care a părăsit în fugă locul accidentului poate, în mod firesc, explica neîncrederea organului judiciar, şi mijlocul cel mai potrivit pentru a o înlătura este reproducerea experimentală a faptelor.

Cu atât mai justificată apare necesitatea efectuării reconstituirii când percepţia s-a desfăşurat în condiţii cu totul improprii de vizibilitate (în timpul nopţii) sau improprii de vizibilitate (la lumina crepusculară, în prezenţa unor fenomene atmosferice perturbatoare), care anulează sau reduc simţitor eficienta percepţiei vizuale.

În mod curent, prin mijlocirea acestei activităţi se verifică aptitudinile subiective ale martorului de a percepe vizual, dar, în raport de natura împrejurărilor, reconstituirea poate fi efectuată şi pentru verificarea aptitudinilor învinuitului sau inculpatului (de pildă, în cazul unui omor fără voie, săvîrşit cu o armă de foc, se verifică experimental susţinerea acestuia potrivit căreia, din locul în care a executat tragerea, dată fiind configuraţia terenului, nu a avut posibilitatea de a observa victima) ori ale părţii vătămate (de pildă, susţinerea acesteia că, de la o anumită distanţă, a putut identifica complicele aflat la pândă sau mijlocul de transport cu care infractorul a părăsit locul faptei).

Obiectul reconstituirii îl constituie verificarea experimentală a posibilităţilor de percepţie vizuală a persoanelor, de regulă a infractorului, a acţiunilor întreprinse de acesta precum şi a obiectelor. Fidelitatea percepţiei vizuale a obiectelor va fi determinată, într-o anumită măsură, de mărimea, forma, culoarea acestora; de asemenea, de faptul dacă acestea au fost percepute în

condiţii statice sau de mişcare, de raporturile de distanţă dintre obiecte şi cel ce percepe etc. Din moment ce, prin mijlocirea reconstituirii, se verifică în ce măsură percepţia vizuală a fost sau nu posibilă, este firesc ca această activitate să fie efectuată în condiţii de vizibilitate cât mai apropiate celor existente în momentul percepţiei iniţiale.

Din acest punct de vedere, factorul fizic, de prezenţa sau absenţa căruia e legată plenitudinea şi fidelitatea percepţiei vizuale, îl constituie intensitatea luminii. Intensitatea luminii, fie că avem în vedere fapte percepute în condiţiile luminii naturale, sau în condiţiile luminii artificiale, diferă după cum împrejurările legate de infracţiune sau de infractor au fost recepţionate la lumina zilei, în zori sau în amurg, ori în timpul nopţii. Mai mult, intensitatea luminii nu este egală de-a lungul întregii zile şi, de aceea, va oferi condiţii propice sau mai puţin propice de vizibilitate. Constatarea se impune, în mod deosebit, dacă avem în vedere distribuţia luminii în raport cu anotimpul.

De asemenea, va trebui să se ţină seama de ora de la care, în raport cu anotimpul şi chiar cu zona geografică, începe lumina diurnă, cu alte cuvinte, va trebui să se determine limitele în timp ale luminii diurne.

Când se reproduc experimental împrejurările legate de însuşirile cromatice, indiferent dacă este vorba de recunoaşterea infractorului pe baza descrierii culorii vestimentaţiei, a pigmentaţiei pielii, a culorii părului ori a obiectelor purtătoare ale unor anumite culori, nu numai intensitatea, ci şi natura iluminatului poate influenţa perturbator asupra acestui proces. Este cazul mediilor iluminate cu neon, de regulă al faptelor petrecute în interioare dar şi al celor petrecute în exterior, mai ales în mediul urban, la lumina reclamelor şi urmelor fluorescente policrome, care diminuează mult posibilitatea discriminării corecte a culorilor.

De asemenea, se impune ca faptele să fie reproduse în aceleaşi condiţii atmosferice, deoarece condiţiile de vizibilitate diferă într-o măsură importantă, după cum acestea au fost percepute în condiţiile unei atmosfere rarefiate, purificate (după ploaie, într-o zonă muntoasă), sau în condiţiile unei atmosfere încărcate (fum, vapori, timp noros, ceaţă etc.).

Un alt factor ce trebuie luat în considerare este distanţa ce separă martorul de faptul perceput vizual, deoarece fidelitatea percepţiei se află într-un raport direct sau invers proporţional cu distanţa de la care s-a perceput.

B. Verificarea posibilităţilor săvârşirii unor anumite acţiuni, în condiţiile concrete ale infracţiunii cercetate

Prin această metodă de tactică se poate verifica atât procesul de formare a urmelor, cât şi dacă anumite acţiuni au putut avea loc, ţinând seama de condiţiile în care s-a săvârşit infracţiunea. Este recomandată reconstituirea mai ales pentru verificarea aşa-numitelor împrejurări negative (controversate) de la locul faptei. Astfel, pentru versiunea simulării de furt se verifică dacă, prin spărtura practicată în peretele magazinului sau depozitului de unde s-au sustras bunuri si alte valori, puteau să pătrundă persoanele bănuite avându-se în vedere constituţia fizică a acestora, ori au fost ajutate de alte persoane (de cele mai multe ori copii), ori dacă prin acel loc puteau fi scoase bunurile pretins sustrase. Tot astfel, se verifică dacă, în funcţie de cantitatea şi greutatea bunurilor sustrase, acestea puteau fi transportate de o singură persoană sau aceasta avea nevoie de complici, ori dacă au fost necesare mijloace de transport auto sau cu tracţiune animală.

Astfel au procedat organele de urmărire penală din judeţul Iaşi când au stabilit, prin reconstituire, că, în cauza respectivă, nu se săvârşise un furt de către autori neidentificaţi, ci, autorul faptei era chiar denunţătorul care înscenase o simulare de furt.

Proprietarul locuinței plecase din sat de mai mulți ani şi lucra în portul Constanța, unde realiza venituri ce stârneau invidia fratelui său rămas să-i păzească gospodăria, în care depozitase bunuri de valoare însemnată. După ce a sustras bunurile de valoare mare şi volum mic, a făcut un balot mare cu îmbrăcăminte şi lenjerie de pat şi de corp şi 1-a depus în grădina din spatele casei, pentru a crea convingerea că a fost abandonat de autorii furtului, în acelaşi scop, a forțat geamul locuinței, producând numeroase cioburi de sticlă, apoi a reclamat că bunurile de valoare au fost sustrase de persoane din sat, cunoscute cu antecedente şi recent liberate din locul de deținere, întrucât versiunea furtului nu era confirmată de probe obiective, iar persoanele bănuite negau vinovăția, s-a procedat la efectuarea reconstituirii, avându-se în vedere şi unele împrejurări negative observate la locul faptei: praful de la nivelul geamului, inclusiv pânza de păianjen erau neatinse, iar cioburile de sticlă nu erau căzute în interiorul încăperii, ci pe prispa casei, încercarea de a se scoate pe geam balotul cu obiectele pretins abandonate s-a dovedit imposibilă, în aceste împrejurări, denunțătorul a recunoscut că el furase bunurile şi le depozitase la locuința fiului său, aflată în acelaşi sat.

Secțiunea a II-a - Organizarea reconstituirii

Organizarea reconstituirii, după un plan judicios elaborat, care să asigure eficiența acestei activități, implică, înainte de toate, reprezentarea exactă a scopului urmărit, adică precizarea sferei, naturii şi conținutului împrejurărilor ce vor forma obiectul reconstituirii, iar în raport de aceasta, felul experimentelor ce se vor întreprinde şi condițiile de efectuare a acestora.

După precizarea scopului, în planul de efectuare a reconstituirii vor trebui precizate şi alte aspecte, cum ar fi:

-sfera participanților a căror prezență este necesară sau indispensabilă;

-condiţiile şi conţinutul experimentelor ce se vor efectua;

-mijloacele, instrumentele ce au servit la săvârşirea infracţiunii.

Sfera participanţilor la efectuarea reconstituirii e determinată de natura faptului ce se verifică experimental, precum şi de condiţiile în care se efectuează. Prezenţa unora dintre participanţi este întotdeauna necesară, în vreme ce prezenţa altora poate fi impusă de natura împrejurărilor ce se verifică şi, de aceea, este lăsată la aprecierea organului judiciar.

Este indispensabilă participarea învinuitului sau inculpatului, a martorilor şi a persoanelor vătămate, atunci când se urmăreşte verificarea aptitudinilor lor subiective de percepţie sau de a efectua anumite activităţi (posibilitatea de a auzi, de a vedea, de a transporta obiecte de o anumită greutate etc), precum şi atunci când se verifică declaraţiile (reproducerea principalelor episoade ale infracţiunii, înlăturarea contradicţiilor existente între declaraţiile acestora). Indispensabilă este, de asemenea, participarea martorilor asistenţi, a căror prezenţă e impusă de necesitatea de a garanta obiectivitatea şi exactitatea modului de efectuare a reconstituirii.

Natura şi gradul de complexitate ale împrejurărilor ce se verifică experimental, precum şi necesitatea de a asigura experimentului un fundament ştiinţific pot reclama participarea unor specialişti dintr-un domeniu ori altul al ştiinţei sau tehnicii. Specialiştii pot contribuii la pregătirea şi efectuarea propriu-zisă a experimentelor, la fixarea şi aprecierea rezultatelor experimentului.

În fine, uneori poate fi necesară şi prezenta altor persoane, care vor ajuta organelor judiciare la efectuarea propriu-zisă a activităţilor experimentale (producerea sunetelor sau zgomotelor, înlăturarea unor obstacole etc.).

Activitatea tuturor participanţilor la efectuarea reconstituirii este subordonată organului judiciar, sub îndrumarea căruia se vor deafasura toate

activitățile experimentale. Acestuia îi revine obligația de a face cunoscute participanților scopul precum şi atribuțiile ce revin fiecăruia.

Secțiunea a III-a - Regulile tactice de efectuare a reconstituirii

A. Reconstituirea trebuie efectuată în condiții similare sau cât mai apropiate celor existente în momentul producerii faptului sau fenomenului, ori se presupune că s-a petrecut.

Aceasta regulă tactică trebuie riguros respectată atunci când se verifică posibilitățile subiective de percepție auditivă si vizuală ale martorilor, învinuiților sau inculpaților ori victimelor, precum şi în toate acele împrejurări în care rezultatele experimentelor sunt nemijlocit condiționate de locul şi timpul producerii lor.

Sunt însă situații în care obiectul cu privire la care urmează a se efectua diferite experimente nu mai există în materialitatea sa ca o consecință a infracțiunii, sau efectuarea, pe însuşi locul producerii lor, a unor experimente ar putea constitui o sursă de pericol pentru viața sau integritatea unor persoane (de exemplu, verificarea experimentală a condițiilor în care s-au executat trageri cu arme de foc, într-un loc frecventat). În aceste situații, dacă necesitatea experimentelor e justificată, acestea pot fi efectuate în condiții schimbate de loc, asupra unor obiecte asemănătoare celor care, materialmente, nu mai există, şi chiar în condiții de laborator.

Alteori, condițiile de loc şi timp sunt irelevante, deoarece nu pot influenta în nici un mod rezultatul experimentului, în astfel de situații, experimentul poate fi efectuat în orice loc şi în orice timp; de pildă, când se verifică forța fizică a infractorului care susține că, neajutat de nimeni, a transportat pe o anumită distanță obiecte de o anumită greutate (evident, când terenul nu prezintă anumite particularități - teren proaspăt arat nisipos, în pantă etc., care ar putea influența rezultatul).

Experimentele se efectuează la o dată mai mult sau mai puțin apropiată de aceea în care s-a săvârşit fapta, timp în care configurația locului a suferit modificări impuse de însăşi natura locului producerii faptului (de exemplu, schimbări determinate de necesitatea de a reda circulației o arteră de trafic intens), după cum astfel de modificări se pot datora intervenției voluntare sau involuntare a unor persoane ori unor fenomene atmosferice. În astfel de cazuri, experimentul va putea fi efectuat după restabilirea configurației avute inițial. Atunci când condițiile de timp în care urmează a se verifica experimental un anumit fapt sunt mult schimbate față de cele ce au existat în momentul producerii sale (de pildă, verificarea posibilităților de audiție în condițiile unui vânt de mare intensitate, fenomenul sonor fiind perceput inițial în condițiile unei atmostere liniştite, fără vânt), fie se va renunța la efectuarea experimentului, fie se va amâna până ce condițiile de timp vor fi adecvate.

B. O altă recomandare de ordin tactic priveşte modul propriu-zis de efectuare a experimentelor: experimentele trebuie realizate cu maximum de atenție, de exactitate, iar atunci când este vorba de împrejurări esențiale, se impune repetarea de un anumit număr de ori a experimentului în aceleaşi condiții, precum şi în condiții deliberat modificate.

La repetarea experimentului în condiții deliberat modificate se recurge mai ales în cazul verificării aptitudinilor persoanelor de a percepe auditiv sau vizual anumite fapte. Astfel, atunci când distanța de la care a fost perceput un fenomen sonor nu a putut fi precis determinată, se impune ca experimentul să fie repetat, din locuri mai apropiate, până la cele mai îndepărtate. La fel se va proceda şi în cazul verificării condițiilor de vizibilitate, când fenomenul va fi repetat în condiții mai grele de vizibilitate.

C. Deseori, reconstituirea unor fapte, acțiuni, activități implică folosirea unor obiecte. Este vorba de acele obiecte care au constituit instrumente de

săvârşire a infracţiunii (armă, cuţit etc.}, cele ce constituie un produs al infracţiunii, de regulă cele ce au făcut obiectul sustragerii {obiecte de anumite dimensiuni, greutate, cantitate, când se verifică explicaţia învinuitului potrivit căreia singur le-a sustras şi transportat de la locul faptei) şi, în fine, obiectele ce poartă urme ale săvârşirii faptei (obiectele pe care s-au imprimat caracteristicile instrumentului cu care s-a acţionat).

Cu privire la aceste obiecte se impune regula tactică următoare: trebuie folosite însăşi obiectele utilizate la producerea acţiunii ce se verifică. E posibilă înlocuirea obiectelor ce nu servit drept instrumente de săvârşire a infracţiunii, cu obiecte de acelaşi fel sau asemănătoare, ori cu imitaţii ale celui original, atunci când caracteristicile individuale ale obiectului înlocuit nu influenţează asupra rezultatelor experimentului. Când asemenea caracteristici individuale pot influenţa asupra rezultatului experimentului, înlocuirea nu mai e posibilă. De asemenea, pentru motive lesne de înţeles, e necesară înlocuirea obiectelor a căror folosire imprudentă ar putea pune în pericol viaţa sau integritatea corporală a participanţilor la reconstituire (obiecte ascuţite-tăioase, arme etc.); în locul acestora se vor folosi obiecte apropiate sub raportul formei, dimensiunilor, culorii.

În urma efectuării reconstituirii se poate ajunge la un rezultat pozitiv atunci când, în condiţiile date, un anumit fapt putea să se producă, sau la un rezultat negativ, în sensul că, în acele condiţii, faptul nu putea să se producă.

Independent de rezultatul la care se ajunge, se impune repetarea experimentelor. Când rezultatul e pozitiv, se impune repetarea experimentului în condiţii mai grele, presupunându-se că acestea au existat; când rezultatul e negativ, se impune repetarea experimentului în condiţii mai favorabile, presupunându-se, de asemenea, că acestea au existat. Aceasta, pentru a se putea preciza limitele începând de la şi peste care producerea unui anumit fapt era sau nu posibilă.

Secțiunea a IV-a - Mijloacele de fixare a rezultatelor reconstituirii

Constatările organelor judiciare, cu ocazia efectuării reconstituirii, se consemnează în procesul-verbal care, în raport de împrejurări, va fi completat cu mijloacele considerate secundare: fotografia judiciară, schițele, filmul şi videofonograma judiciară.

A. Procesul-verbal de efectuare a reconstituirii, în partea sa descriptivă, va trebui să reflecte toate activitățile experimentale întreprinse, în succesiunea efectuării lor. Se va face o amplă şi exactă descriere a activităților reproduse pe cale experimentală, a condițiilor în care acestea au fost efectuate şi a rezultatelor la care s-a ajuns, ceea ce exclude consemnarea opiniilor subiective ale organului judiciar.

Atunci când se verifică aptitudinile subiective de percepție a unor împrejurări, vor trebui precizate condițiile atmosferice în care s-a efectuat reconstituirea.

B. Fotografiile şi schițele ce se execută cu această ocazie au rolul de a ilustra şi spori caracterul demonstrativ al procesului-verbal.

Fotografiile trebuie să ofere atât imaginea locului unde se efectuează reconstituirea, cât, mai cu seamă, a acelor secvențe ce se reproduc pe cale experimentală, indispensabile pentru înțelegerea şi ilustrarea mecanismului producerii infracțiunii.

Pentru a fi anexate la procesul-verbal, fotografiile trebuie să poarte semnătura şi ştampila organului judiciar care a efectuat reconstituirea.

C. Filmul şi videofonograma judiciară trebuie să ofere o imagine de ansamblu a limitelor teritoriale ale locului unde se efectuează reconstituirea; după precizarea secvențelor de ansamblu, se impune filmarea şi efectuarea

videofonogramci schiță, care să reproducă modul de efectuare a reconstituirii, în întreaga sa desfăşurare.

CAPITOLUL al XXVI-lea TACTICA EFECTUĂRII PERCHIZIȚIEI Şl A RIDICĂRII DE OBIECTE Şl ÎNSCRISURI

Secțiunea l - Generalități

Noțiune. Importanță

Percheziția reprezintă activitatea procedurală prin a cărei efectuare se urmăreşte descoperirea şi ridicarea obiectelor sau înscrisurilor ce conțin sau poartă urme ale unei infracțiuni şi care pot servi la aflarea adevărului.

Efectuarea percheziției capătă, deseori, o importanță decisivă, deoarece, prin mijlocirea acestei activități se asigură strângerea nu numai a mijloacelor de probă a căror existență e cunoscută, ci şi a unor noi mijloace de probă, necesare soluționării cauzelor penale.

Deoarece această activitate implică anumite limitări aduse unor drepturi şi libertăți fundamentale ale persoanei (inviolabilitatea persoanei, a domiciliului, a secretului corespondenței), percheziția poate fi efectuată, cu stricta respectare a dispozițiilor legale, când este indispensabilă pentru aflarea adevărului, iar organele judiciare dețin suficiente şi serioase indicii cu privire la natura obiectelor căutate, a locurilor în care se află şi persoana care le deține.

Ridicarea de obiecte şi înscrisuri reprezintă o activitate procedurală de o complexitate redusă, deoarece, în cazul acesteia, sunt cunoscute atât obiectele şi înscrisurile, locurile în care se află, cât şi persoana care le deține.

Făcând abstracție de natura infracțiunii cercetate, obiectele ce se caută cu ocazia efectuării percheziției pot fi grupate astfel:

obiectele ce constituie produs al infracțiunii;

obiectele care au servit sau au fost destinate săvârşirii infracțiunii;

obiectele ce reprezintă urme ale infracțiunii precum şi cele ce conțin astfel de urme;
obiectele a căror deținere este interzisă de lege sau este permisă numai în anumite limite;
orice obiecte de natură a servi la stabilirea împrejurărilor comiterii infracțiunii sau la identificarea infractorului.
De asemenea, pot fi căutate şi persoanele care se sustrag de la urmărire, judecată sau executarea pedepsei, persoanele dispărute sau cadavrele.

Pregătirea percheziției
Reuşita percheziției implică luarea unor măsuri de natură a-i atribui un caracter organizat.
Independent de particularitățile pe care le comportă fiecare cauză în parte, elementele cu valoare orientativă ce trebuie luate în considerare la pregătirea percheziției pot fi sintetizate astfel: finalitatea urmărită prin efectuarea percheziției, cunoaşterea persoanelor şi a locurilor supuse percheziției, natura bunurilor căutate, timpul efectuării percheziției.
A. Precizarea scopului a cărui realizare se urmăreşte prin efectuarea percheziției
Prin efectuarea percheziției se urmăreşte întotdeauna realizarea unui anumit scop, ce se circumscrie cauzei date, ceea ce presupune existența unei reprezentări exacte asupra a ceea ce se poate descoperi în fiecare caz în parte.
Natura infracțiunii săvârşite (omor, furt, delapidare, speculă) are întotdeauna valoarea unui indiciu cu privire la felul obiectelor şi al înscrisurilor căutate.
Precizarea scopului percheziției presupune cunoaşterea temeinică a tuturor datelor şi materialelor cauzei, deoarece, astfel de informații vor furniza

indicii utile cu privire la oportunitatea unei atare activități şi a naturii obiectelor ce ar putea fi descoperite.

B. Reuşita percheziției impune cunoaşterea prealabilă a locurilor şi

persoanelor asupra cărora se efectuează, adică obținerea unor cât mai ample şi

fidele informații de natură a le caracteriza.

Sfera şi natura informațiilor necesare organelor judiciare diferă în funcție de locul unde urmează să se efectueze percheziția: loc închis sau deschis.

Când percheziția se efectuează într-un loc închis (încăperi locuite sau nelocuite, dependințe), individualizarea locului reclamă cunoaşterea exactă a adresei unde este situat imobilul, caracteristicile de construcție, modul de dispunere a încăperilor şi dependințelor, numărul şi destinația acestora, căile de acces, datele de identificare a persoanelor ce domiciliază sau care ocazional se află în acel loc, numărul acestora, persoanele care frecventează acele locuri, posibilitățile de comunicare cu exteriorul.

Când percheziția se efectuează pe un teren deschis, interesează amplasarea suprafeței percheziționate, a întinderii acesteia, delimitarea în raport cu împrejurimile şi vecinătățile, particularitățile de relief şi vegetație, construcțiile existente pe acel loc, destinația acestora, căile de acces la acele locuri.

C. Cunoaşterea datelor ce caracterizează persoanele supuse percheziției, a datelor ce conturează trăsăturile caracteriale şi temperamentale ale celui

percheziționat, precum şi ale celor cu care se află în diverse raporturi (familiale, de

rudenie, de amiciție, de bună vecinătate)

Sub acest aspect, interesează trăsăturile pozitive şi negative de caracter, gradul de instrucție, profesia, funcția, meseria exercitată, preocupările exterioare celor profesionale, îndeletnicirile ocazionale sau permanente, modul de a-şi folosi timpul liber, predilecția de a executa anumite lucrări casnice, activitățile care îl preocupă ca diletant.

Se impune, de asemenea, cunoaşterea persoanelor împreună cu care cel percheziționat locuieşte (membrii familiei, rude, chiriaşi), modul lor de viață, relațiile familiale, raporturile de vecinătate, rudele cu care întreține relații strânse, natura raporturilor dintre membrii familiei celui percheziționat şi cercul cunoştințelor, relațiile ultime putând constitui un indiciu cu privire la sfera persoanelor la care ar putea fi ascunse obiectele căutate.

D. Precizarea celui mai potrivit moment de efectuare a percheziției e impusă de considerente de ordin tactic şi presupune luarea în considerare a unor factori, cum ar fi: necesitatea asigurării elementului surpriză, a caracterului inopinat, necesitatea efectuării neîntârziate, precizarea acelor limite de timp care oferă condiții optime de pătrundere în locul percheziționat, de căutare şi descoperire a obiectelor ce interesează cauza etc.

În principiu, percheziția constituie o activitate ce trebuie efectuată de îndată, cum ar fi, de pildă, percheziția corporală a cărei necesitate se impune în cazuri neaşteptate, perchezițiile corporală, şi cea domiciliară, în cazul infracțiunilor flagrante, de dare şi luare de mită, de speculă etc., constatările făcute cu aceste ocazii fiind, deseori, indispensabile.

Alteori, deşi organul judiciar se află în posesia unor informaţii verificate, referitoare la persoana, locul şi chiar la natura obiectelor ascunse, se impune amânarea percheziţiei, deoarece descoperirea obiectelor este extrem de anevoioasă, iar un eventual insucces ar fi de natură a preveni persoana percheziţionată. În astfel de situaţii, amânarea percheziţiei e dictată de raţiuni de ordin tactic: spulberarea temerii persoanei că va fi supusă percheziţiei, crearea senzaţiei de liniştire, de confort psihic la gândul că primejdia unei percheziţii e înlăturată, ceea ce poate explica încercarea de scoatere a obiectelor din locurile unde au fost ascunse, în vederea folosirii sau valorificării lor.

Momentul efectuării percheziţiei presupune alegerea celei mai potrivite ore. Din acest punct de vedere, zorii zilei oferă condiţii optime pentru pătrunderea fără dificultăţi la locul percheziţionat, de căutare şi de descoperire a obiectelor, în condiţiiie luminii naturale, iar atunci când percheziţia implică o activitate de durată, posibilitatea terminării ei.

E. Pregătirea în vederea efectuării percheziţiei presupune, de asemenea, determinarea sferei persoanelor care vor participa la realizarea acesteia. Aceasta implică, pe de o parte, prezenţa şi cooperarea acelor persoane care, în diverse calităţi, vor participa la efectuarea ei, iar pe de altă parte, prezenţa acelor persoane asupra cărora se răsfrânge.

Componenţa echipei care va efectua percheziţia e determinată de factori precum: natura şi întinderea locurilor sau a suprafeţelor percheziţionate, gradul de dificultate pe care îl implică descoperirea acestora, datele ce caracterizează persoana celui percheziţionat.

Referitor la organele care participă la efectuarea percheziţiei, acestea sunt procurorul şi organele de cercetare penală, sub a căror coordonare se vor desfăşura toate operaţiile legate de înfăptuirea acestei activităţi, precum şi un număr suficient de lucrători din aceeaşi categoric de organe, care vor

participa la activitatea propriu-zisă de căutare a obiectelor, sau la asigurarea pazei locului percheziționat.

Alături de organele judiciare, în raport de împrejurări, va trebui asigurată şi prezența unor specialişti din domenii diverse, dată fiind natura deosebită a obiectelor ce se caută (substanțe toxice, stupefiante, explozive, arme, muniții etc.), a căror descoperire reclamă utilizarea unei aparaturi speciale de delectare, fie de necesitatea identificării cu mai mare uşurință a locurilor unde astfel de obiecte ar putea fi ascunse (specialişti în domeniul construcțiilor, tâmplari, zidari, instalatori etc., care pot sesiza transformările aduse interioarelor, mobilierului, instalațiilor, sau pot contribui la îndepărtarea unor obstacole).

La efectuarea percheziției trebuie asigurată şi prezența martorilor asistenți, care vor fi recrutați din rândul persoanelor majore neinteresate material sau moral în rezultatul cauzei. La selecționarea martorilor asistenți trebuie să se țină seama de raporturile în care aceştia se află cu cel percheziționat (rudenie, prietenie, bună vecinătate etc.) şi de suspiciunile pe care le-ar trezi cu privire la poziția de obiectivitate pe care trebuie să se situeze.

Când percheziția se efectuează în cadrul unor instituții, întreprinderi, unități a căror activitate normală impune asigurarea secretului de stat sau de serviciu, martorii asistenți trebuie recrutați din rândul persoanelor care au acces la acele obiecte sau înscrisuri ce nu pot fi date publicității.

Efectuarea percheziției implică, în mod necesar, prezența persoanei cu privire la care. se efectuează această activitate, chiar şi atunci când este reținută sau arestată. În absența celui percheziționat, această activitate se efectuează în prezența unui reprezentant, a unui membru al familiei sau a unui vecin, având capacitate de exercițiu.

F. Reuşita percheziției reclamă utilizarea unor mijloace tehnice adecvate. Este vorba de acele materiale, instrumente, unelte, aparate aflate, în bună

măsură, în dotarea truselor criminalistice universale, precum şi a laboratoarelor criminalistice mobile.

Sunt necesare o seamă de materiale şi instrumente pentru sigilarea unor încăperi sau obiecte de mobilier, surse de iluminare atât la căutarea obiectelor, cât şi la fotografiere şi la filmare, instrumente pentru determinarea dimensiunilor, truse de chei universale şi şperacle pentru deschiderea uşilor şi a diverselor obiecte de mobilier, unelte care vor primi destinaţii multiple (ciocan, cleşte, şurubelniţe, lopata, târnăcop etc.)

La descoperirea obiectelor ascunse se folosesc acele mijloace tehnice speciale care îşi găsesc utilizare şi cu ocazia cercetării la faţa locului: sonda de mână, sonde metalice, electromagnetice. De asemenea, pot fi utilizate diferite tipuri de detectoare, cum ar fi, detectorul de metale pentru descoperirea obiectelor îngropate, de ultrasunete, de cadavre, aparate Roentgen de format mic.

Pentru fixarea rezultatelor percheziţiei, a obiectelor şi locurilor în care acestea au fost ascunse, se folosesc aparatele de fotografiat, de filmat şi de înregistrare videoacustică.

Secţiunea a II-a - Reguli tactice de efectuare a percheziţiei

Percheziţia corporală

Percheziţia persoanei reprezintă activitatea de căutare a obiectelor, înscrisurilor sau urmelor aflate asupra acesteia şi priveşte pcrcheziţionarea nu numai a corpului, în sensul anatomic al termenului, ci şi a articolelor de vestimentaţie, a accesoriilor acesteia, precum şi a oricăror obiecte ce se găsesc asupra persoanei în momentul în care se efectuează această activitate.

Percheziţia corporală se efectuează, de regulă, în cazul privării de libertate a învinuitului sau inculpatului, precum şi cu ocazia percheziţiei domiciliare.

Percheziția corporală trebuie efectuată de o persoană de acelaşi sex cu cea percheziționată şi în prezența martorilor asistenți, cu excepția acelor situații în care locul şi momentul efectuării nu îngăduie prezența acestora.

Particularitățile de efectuare a acestei activități justifică distincția între aşa-numita percheziție a îmbrăcămintei şi percheziția corporală propriu-zisă, sau percheziția corpului.

A. Atunci când percheziția corporală se efectuează cu ocazia privării de libertate a persoanei (surprinderea în flagrant delict, urmărirea infractorului), aceasta

poate opune rezistență, poate reacționa violent. De aeeea, percheziția corporală este precedată de examinarea prealabilă sumară a persoanei, în vederea dezarmării, a ridicării tuturor obiectelor ce ar putea constitui mijloace de agresiune (arme de foc, arme albe, orice alte materiale sau substanțe), precum şi a obiectelor care ar putea fi abandonate sau distruse.

Pentru a preîntâmpina eventualitatea unui atac, persoana percheziționată va fi somată să se întoarcă cu spatele, să ridice mâinile deasupra capului şi să îndepărteze picioarele. Cel ce efectuează percheziția se va plasa într-o poziție laterală şi la o anumită distanță față de cel percheziționat, iar în timpul operației de căutare a obiectelor va trebui să supravegheze cu atenție orice mişcare a acestuia.

Asemenea măsuri de prevedere se impun mai ales atunci când cel ce efectuează percheziția e singur, într-un loc izolat, iar cel percheziționat este cunoscut ca o persoană periculoasă.

B. Asigurându-se că persoana ce urmează să fie percheziționată nu are asupra

sa arme, ori după ce acestea au fost ridicate, se procedează la efectuarea percheziției

propriu-zise, la examinarea minuțioasă a îmbrăcămintei, a lenjeriei precum

şi a
încălțămintei.

Pentru a nu rămâne nici o porțiune necontrolată, percheziția corporală trebuie efectuată într-o anumită ordine, de regulă, de sus în jos.

Examinarea începe cu obiectele ce acoperă capul (căciulă, pălărie, basma, batic etc.). în funcție de natura obiectelor căutate, se vor examina căptuşeala, fundul, cusăturile etc. Se continuă cu examinarea îmbrăcămintei, la care se vor controla mai întâi buzunarele, de unde vor fi scoase toate obiectele. Se verifică dacă îmbrăcămintea are buzunare secrete sau cu despărțituri duble.

La articolele de îmbrăcăminte se examinează gulerele, reverele, căptuşeala, mânecile, tivurile, manşetele, peticele. Dacă împrejurările o impun, se poate proceda la desfacerea cusăturilor în acele porțiuni în care se presupune că au fost ascunse obiectele.

Pentru examinarea minuțioasă a îmbrăcămintei precum şi a corpului, se poate cere celui percheziționat să se dezbrace, ceea ce va permite şi descoperirea obiectelor înfăşurate în jurul unor anumite regiuni ale corpului.

La încălțăminte se verifică spațiul dintre căptuşeală şi față, dintre căptuşeală şi talpă, tocul şi locurile care ar putea servi ca asunzători pentru obiectele de dimensiunsi mici.

Se examinează atent obiectele accesorii, de folosință curentă, aflate asupra persoanei, cum ar fi: portmonee, agende, cutii de chibrituri, pachete de țigări, stilouri, tocul de ochelari, ceasuri de mână şi de buzunar, bastoane, umbrele etc., sub a căror înfățişare inofensivă se pot ascunde obiecte de dimensiuni reduse.

Cu aceeaşi grijă se impune a se proceda şi în cazul bagajelor aflate asupra persoanei (genți, serviete, poşete, geamantane etc.), care, prin ele însele, pot oferi posibilități de ascundere (funduri duble, spațiul dintre căptuşeală şi

înveliş etc.), după cum, în interiorul acestora pot fi găsite obiecte dintre cele rnai diferite, care, de asemenea, oferă nenumărate posibilităţi de ascundere.

C. Percheziţia corpului, al cărei obiect îl constituie examinarea acelor regiuni sau organe care au putut servi ca ascunzători, se realizează de o persoană de acelaşi sex, condiţie ce trebuie îndeplinită şi de martorii asistenţi; pentru examinarea corpului se poate apela şi la concursul medicului.

Se examinează atent orificiile naturale în care au putut fi introduse anumite obiecte, iar prin mijlocirea examenului radiologie se va verifica dacă obiectele căutate au fost înghiţite. Vor fi cercetate protezele de mâini, de picioare, cele dentare, aparatele gipsate, auditive etc., deoarece acestea oferă condiţii prielnice de ascundere a unor obiecte, purtate deseori pentru a simula anumite infirmităţi.

Percheziţia locurilor închise

Percheziţia locurilor închise trebuie efectuata cu observarea unor reguli tactice adecvate.

Unele dintre acestea privesc modul de deplasare şi de pătrundere a membrilor echipei la locul supus percheziţiei, altele se referă la măsurile ce trebuie luate de îndată ce organul judiciar a pătruns în acel loc, în fine, alte reguli privesc modul de efectuare a percheziţiei propriu-zise.

A. Deplasarea echipei la locul unde urmează a se efectua percheziţia trebuie făcută în astfel de condiţii, încât să se asigure caracterul inopinat, să se realizeze elementul de surprindere, pentru a se evita riscul îndepărtării sau distrugerii obiectelor ce interesează, ori al dispariţiei persoanelor implicate.

Când deplasarea se face cu un autovehicul, în mediul urban acesta va staţiona la o anumită distanţă de locul unde urmează a se efectua percheziţia,

iar în mediul rural, mijlocul de transport va fi oprit în acele locuri în care autovehiculele staționează în mod obişnuit, fără a atrage atenția.

Când percheziția se efectuează într-un bloc cu mai multe etaje poate fi folosit liftul, care va fi oprit cu un etaj mai sus sau mai jos față de nivelul la care este situat apartamentul ce urmează a tî percheziționat.

Înainte de a se realiza pătrunderea în interior, se vor lua masuri corespunzătoare de pază, de blocare a căilor de acces, pentru a se evita dispariția persoaei implicate sau a înlăturării obiectelor compromițătoare.

B. Pentru a se asigura pătrunderea imediată în locul ce urmează a fi percheziționat şi a se evita incidentele nedorite, se impune alegerea judicioasă a celui mai potrivit moment, pentru efectuarea acestei activități. De regulă, organele judiciare nu întâmpină rezistență în momentul pătrunderii în domiciliu. Nu trebuie însă excluse încercările unor persoane de a zădărnici efectuarea acestei activități prin refuzul sau întârzierea de a răspunde la somațiile organelor judiciare, sau prin împotrivirea la intrarea în locuință.

Pentru a contracara astfel de manevre, în funcție de locul unde este situat domiciliul, de datele ce caracterizeze persoana ce trebuie percheziționată, organul judiciar trebuie să ia o seamă de măsuri de prevedere.

Pentru a pătrunde în interior se sună sau se bate la uşă. La aceste apeluri fie se primeşte un răspuns imediat, urmat de deschiderea uşii, fie se răspunde, dar nu se deschide imediat, fie uşa rămâne închisă.

Atunci eând la apelurile organului judiciar persoana răspunde dar întârzie să deschidă, această amânare se poate datora unor cauze diferite: nevoia de a-şi

corecta ținuta, de a pune în ordine anumite obiecte, temerea față de persoane necunoscute sau încercarea de a înlătura obiectele compromițătoare, ori de a dispărea etc.

Când nu se primeşte nici un răspuns înseamnă ca se refuză să se deschidă fie că nu este nimeni acasă, fie că persoana se afla în imposibilitatea să o facă (boală, vârstă înaintată etc.). Dacă în urma informațiilor obținute de la vecini se constată că persoana nu este acasă, se procedează la sigilarea uşilor şi la aducerea acesteia (de la serviciu etc.), sau la pătrunderea forțată şi la efectuarea percheziției în prezența unui vecin, a responsabilului de bloc sau a reprezentantului administrației locale. La fel se va proceda şi atunci când se constată că persoana se află la domiciliu, dar refuză să deschidă. În cazul pătrunderii forțate, mai ales atunci când organul judiciar deține informații precum că persoana percheziționată este periculoasă, se impun măsurile necesare de siguranță, care să contracareze un eventual atac.

C. Ajuns în interiorul domiciliului, organul judiciar se legitimează, prezintă

scopul venirii, şi, dacă este cazul, prezintă temeiul legal al efectuării percheziției.

Pentru a se preveni distrugerea sau îndepărtarea obiectelor compromițătoare, precum şi încercările de semnalizare ori de comunicare cu exteriorul, se procedează la examinarea întregului spațiu supus percheziției, ocazie cu care se vor cerceta toate instalațiile ce ar putea fi folosite la distrugerea sau îndepărtarea obiectelor (W.C.-uri, sobe, dispozitive de îndepărtare a gunoaielor etc.).

Persoanele prezente la locul percheziției vor fi adunate în una din încăperi sau, după caz, într-un spațiu determinat al încăperii (sunt exceptați copiii mici, bolnavii). Acestea vor fi invitate să nu părăsească acel loc, să nu întreprindă nimic de natură a tulbura activitatea celor ce efectueză

percheziția. După ce toate persoanele au fost legitimate, cele ce nu fac parte din familia celui percheziționat vor fi întrebate asupra calității sau a împrejurării care explică prezența lor în acel loc. La fel se va proceda şi cu persoanele ce sosesc după începerea percheziției. Sunt exceptate persoanele sosite în vederea îndeplinirii unor îndatoriri de serviciu (medici, salariați ai serviciului de poştă, telefoane etc.) sau de altă natură (persoane care fac apovizionarea cu anumite alimente etc.).

În funcție de natura obiectelor căutate şi pentru a se evita posibilitatea unei riposte violente, percheziția domiciliară poate fi precedată de percheziția corporală a tuturor persoanelor.

Pentru a avea o reprezentare clară asupra întinderii şi caracteristicilor locului percheziționat, acesta va fi supus unei examinări atente. Se va pătrunde în toate încăperile şi în dependințe, se vor cere informații cu privire la destinația acestora, a obiectelor aflate în aceste locuri, precum şi cu privire la faptul dacă acestea sunt în folosința exclusivă a celui percheziționat ori dacă anumite încăperi, dependințe, obiecte sunt folosite în comun, de mai multe persoane sau familii.

După luarea acestor măsuri, se va stabili metodologia de lucru, fiecărui membru al echipei revenindu-i atribuții determinate.

D. Metodologia de căutare, cu ocazia.efectuării percheziției propriu-zise, e dependentă de o multitudine de factori, esențiali fiind următorii: natura obiectelor căutate şi, în raport de aceasta, posibilitățile de ascundere pe care le oferă interiorul.

Percheziția trebuie să aibă un caracter organizat, metodic, să constituie o activitate de căutare sistematică, care să asigure examinarea tuturor încăperilor şi obiectelor.

Încăperile trebuie examinate într-o anumită ordine, pornindu-se de la intrare, de-a lungul pereților, spre dreapta sau stânga, într-un singur sens. Atunci

când participă mai multe persoane, cercetarea se poate face „la întâlnire", situație în care, pornindu-se de la intrare, unul dintre lucrători se va deplasa spre dreapta, iar un altul spre stânga, de-a lungul pereților, ca apoi, de la locul de întâlnire, amândoi să se îndrepte spre centrul încăperii. Cercetarea se poate face şi „în paralel", adică mai mulți lucrători efectuează concomitent operația de căutare în încăperi diferite.

O altă regulă tactică este cea potrivit căreia percheziția trebuie efectuată în mod minuțios, astfel încât toate încăperile, dependințele, obiectele să fie supuse unei examinări atente, pentru a nu rămâne nici un loc necontrolat.

Regulile de efectuare a percheziției depind de o serie de factori, precum: natura faptei în legătură cu care se realizează această activitate, particularitățile locului ce urmează a fi cercetat, natura obiectelor a căror descoperire se urmăreşte, informațiile deținute de organele judiciare în legătură cu obiectele căutate.

Natura, dimensiunile, forma, substanța obiectelor, posibilitatea de a fi descompuse în părți componente, transformate., prelucrate, distruse au, de multe ori, valoarea unui indiciu cu privire la locurile unde ar putea fi ascunse. Astfel, față de posibilitățile aproape nelimitate de ascundere, obiectele de dimensiuni reduse, vor fi căutate în anumite locuri, în timp ce posibilitățile de ascundere a obiectelor de dimensiuni mari fiind limitate, la fel vor fi şi locurile unde ar putea fi ascunse.

De asemenea, îndeletnicirile profesionale ale celui percheziționat sau ale membrilor familiei (lemnari, zidari etc.) pot avea valoarea unui indiciu cu privire la natura ascunzătorii, deoarece experiența învederează o anumită predilecție pentru a ascunde obiectele compromițătoare în locurile legate de preocupările lor.

La fel, împrejurările comiterii infracțiunii, intervalul de timp cuprins între momentul comiterii infracțiunii şi cel ai efectuării percheziției (ore, zile

etc.), destinația ce urmează a fi dată obiectelor (folosite personal, valorificate de îndată) pot constitui un indiciu asupra locurilor în care ar putea fi ascunse.

Extrema varietate a obiectelor ce se caută cu ocazia percheziției precum si multiplele posibilități de ascundere impun necesitatea cercetării minuțioase a locuinței, a tuturor încăperilor şi dependințelor, precum şi a obiectelor aflate în interior.

În vederea descoperirii ascunzătorilor prin modificări aduse construcției, se efectuează măsurători pentru a se constata dacă dimensiunile interioare corespund dimensiunilor exterioare.

Locurile în care s-au practicat ascunzători pot fi identificate acustic, prin lovirea (ciocănirea) pereților sau a unor obiecte de mobilier, operație care va pune în evidență o anumită diferență de sonoritate. Pereții vor fi cercetați sub aspectul uniformtății suprafeței precum şi a culorii tencuielii, zugrăvelii, vopselei sau a tapetului. Existența unor denivelări, a unor tente diferite de culoare poate fi verificată atât macroscopic, cât şi cu ajutorul radiațiilor ultraviolete.

Cercetarea pardoselei se face în funcție de natura materialului din care este alcătuită: pământ bătătorit, scândură, parchet, marmoră, gresie etc. În cazul pardoselilor din pământ bătătorit, în care s-au practicat ascunzători, acestea pot fi identificate prin constatarea unor denivelări, a unei densități diferite a pământului în anumite porțiuni. Locurile în care s-a săpat de curând prezintă diferențe de afânare şi pot fi puse în evidență prin sondarea cu ajutorul vergelelor metalice, precum şi cu ajutorul apei turnate pe întreaga suprafață de pământ; sonda pătrunde mai uşor, iar apa este mai repede absorbită în acele porțiuni.

În cazul pardoselilor din scândură sau parchet, constatarea unor denivelări, a unor grade diferite de uzură şi de culoare, lipsa prafului dintre scânduri sau

lamelele de parchet, jocul scândurilor, felul cuielor şi orânduirea acestora, floarea cuielor strălucitoare constituie tot atâtea indicii că în acele porţiuni s-a acţionat de curând.

În ceea ce priveşte scările, în funcţie de natura materialului din care sunt făcute (lemn, cărămidă, beton, metal), vor fi cercetate cu atenţie treptele, balustradele de lemn, în interiorul cărora pot fi practicate scobituri uşor camuflabilie, precum şi în cele din tuburi metalice.

Vor fi supuse unei examinări atente instalaţiile sanitare, electrice, de aerisire şi încălzire, deoarece acestea oferă condiţii proprii pentru ascunderea obiectelor de dimensiuni reduse.

Cercetarea obiectelor din interiorul încăperilor constituie, deseori, o activitate laborioasă, dată fiind extrema varietate a acestora şi multiplele posibilităţi pe care le oferă amenajarea unor ascunzători. De aceea, metodologia de căutare a principalelor categorii de obiecte ce se pot afla în interiorul încăperilor are doar o valoare orientativă. Astfel, în vederea descoperirii ascunzătorilor amenajate în obiectele de mobilier - dublarea pereţilor şi a fundurilor, practicarea unor scobituri, disimularea ascunzătorilor prin aplicarea unor elemente decorative - se procedează la măsurarea dimensiunilor lor interioare şi exterioare şi, dacă este cazul, se examinează elementele componente, pentru a se constata dacă prezintă urme de violenţă.

Părţile tapisate ale obiectelor de mobilier, saltelele, plapumele şi pernele se examinează prin palpare, prin desfacerea unei porţiuni care să permită introducerea mâinii, sau cu ajutorul unei sonde metalice.

Articolele de îmbrăcăminte, de încălţăminte şi de lenjerie vor fi cercetate potrivit metodologiei ce se aplică cu ocazia efectuării percheziţiei corporale.

Obiectele fixate pe pereţi (tablouri, gravuri, tapiserii, oglinzi etc.) oferă posibilitatea ascunderii în spatele lor a unor obiecte plate (înscrisuri etc.),

dar, în acelaşi timp, acestea pot constitui mijloace de camuflare a locurilor în care s-au practicat ascunzători. Tot astfel, vor fi examinate diferite obiecte decorative, de felul statuetelor, bibelourilor precum şi jucăriile copiilor care pot servi ca ascunzători pentru obiectele de dimensiuni reduse.

Cărţile, albumele se examinează nu numai prin scuturare, ci şi prin foiletare, deoarece, în coperţile, cotorul şi filele acestora pot fi ascunse înscrisuri, bancnote etc.

Vasele de bucătărie precum şi vasele în care se păstrează alimente conservate oferă posibilitatea ascunderii unor obiecte de dimensiuni mici (bijuterii, monede de aur etc.), tot aşa cum aparatele de uz casnic (frigidere, aspiratoare etc.) şi cele electrice pot servi aceluiaşi scop.

Percheziţia unor autovehicule de tipul autoturismelor, autocamioanelor prezintă, alături de o seamă de elemente comune percheziţiilor locurilor închise, şi elemente specifice de ascundere, pe care le oferă asemenea mijloace de transport. Constituie locuri de ascundere, a căror identificare şi examinare implică necesitatea participării unor specialişti, partea tapisată a interiorului, caroseria, rezervorul de benzină, acumulatorul, farurile, camerele roţilor etc.

Percheziţia locurilor deschise

Percheziţia locurilor deschise reprezintă activitatea de căutare a unor obiecte în cuprinsul unor spaţii determinate, ce aparţin unei anumite persoane sau la care au acces un anumit număr de persoane (curţile, grădinile, terenurile cultivate de lângă casă etc.).

În raport de natura obiectelor căutate, de caracterul şi întinderea terenului, de număml celor ce participă la efectuarea acestei activităţi, se procedează la împărţirea întregii suprafeţe pe sectoare.

Dacă suprafața de teren supusă percheziției e delimitată de anumite repere naturale (curtea, grădina de zarzavat, delimitată de îngrădituri), se procedează la examinarea separată a fiecărui sector. Se poate aplica şi aşa-numitul procedeu al „greblării", potrivit căruia, cei ce participă la efectuarea percheziției, dispuşi în lanț, vor parcurge întreaga suprafață supusă examinării.

Când dispune de informații verificate cu privire la natura bunurilor şi a locurilor în care au fost ascunse, se procedează la examinarea acestora, şi, dacă se presupune că pot fi descoperite şi alte obiecte, se examinează în continuare şi restul suprafeței. Anumite modificări constatate la suprafața terenului: urme caracteristice ce însoțesc operația de îngropare a obiectelor sau cadavrelor, urme ale uneltelor cu care s-a acționat, diferențe de afânare a pământului, denivelări, ofilirea vegetației etc., toate acestea au valoarea unui indiciu cu privire la locurile în care au putut fi ascunse obiectele.

Se vor examina obiectele existente pe suprafața terenului, diferite lucrări, construcții, materiale (stive de lemne, crengi, grămezi de pietre, gunoi, stoguri de paie etc.), care ar putea servi drept ascunzători sau mijloace de camuflare, ori de recunoaştere a tocurilor în care au fost îngropate anumite obiecte.

Locurile în care au fost ascunse anumite obiecte pot fi identificate cu ajutorul câinelui de urmărire, care va fi introdus pe terenul ce se cercetează, înainte de începerea operațiilor de căutare.

Se vor cerceta, de asemenea, anumite amenajări în pământ (fântâni, latrine etc.), precum şi canalele şi pâraiele, iar pentru descoperirea obiectelor aflate pe fundul unei ape vor fi folosiți scafandrii autonomi.

Alte genuri de percheziții

Percheziția în vederea căutării peroanelor şi a cadavrelor

Se efectuează în vederea descoperirii infractorilor care se sustrag de la urmărire, judecată sau executarea pedepsei, precum şi a persoanelor sechestrate.

Locurile de ascundere sunt relativ limitate. De aceea, în spațiile închise se vor cerceta acele locuri în care ar fi putut fi amenajate astfel de ascunzători (dependințe, firide etc.), iar în locurile deschise, materialele, construcțiile existente la suprafața terenului (stoguri de paie, coceni etc.). precum şi ascunzătorile ce ar putea fi amenajate sub (în) pământ. Se vor lua măsurile corespunzătoare, pentru a se preveni posibilitatea unei riposte violente.

Căutarea cadavrelor, a părților ramase ca urmare a depeşării acestora se realizează ținându-se seama de principalele modalități de ascundere. Astfel în special în mediu! urban, frevent, se recurge la depeşarea cadavrului sau abandonarea părților dezmembrate în locuri diferite.

Locurile în care au fost ascunse persoanele sau cadavrele pot fi identificate cu ajutorul câinelui de urmărire, iar în cazul acestora din urmă şi cu ajutorul detectorului de cadavre.

Percheziția asupra unui grup de persoane se referă la percheziția corporală a mai multor persoane, participante la săvârşirea aceleiaşi infracțiuni, de regulă, în momentul surprinderii în flagrant. Indiferent de numărul persoanelor ce participă la efectuarea acestei activități se vor lua măsuri corespunzătoare pentru prevenirea unui atac.

Percheziția simultană reprezintă activitatea de căutare a obiectelor ce interesează cauza, efectuată, concomitent, în mai multe locuri. Chiar şi atunci când infracțiunea a fost săvârşită de o singură persoană, aceasta poate ascunde obiectele în locuri diferite: domiciliu! şi locul de muncă ale celui percheziționat, domiciliul şi reşedința aceleiaşi persoane, domiciliile rudelor, prietenilor etc.

Percheziţiile simultane se efectuează mai ales atunci când infracţiunea a fost săvârşiţită în participaţie şi există presupunerea că obiectele ce interesează cauza au putut fi ascunse în domiciliile participanţilor, în aceste situaţii, locurile în care trebuie efectuată percheziţia se pot afla în aceeaşi localitate sau în localităţi diferite.

Reuşita percheziţiei simultane impune sincronizarea operaţiilor de căutare, adică efectuarea ei în acelaşi timp la toate persoanele şi în toate locurile, pentru a se evita riscul de a se preveni reciproc.

Percheziţia, repetată se efectuează atunci când, datorită unor împrejurări (condiţii atmosferice şi de luminozitate improprii, insuficienta cercetare a unor locuri), prima percheziţie a fost nereuşită, iar organul judiciar deţine informaţii sigure, potrivit cărora bunurile căutate se află, totuşi, în acele locuri.

Secţiunea a III-a - Ridicarea de obiecte şi înscrisuri

În cursul procesului penal se ivesc situaţii când se impune ridicarea, de la cei ce le deţin, a unor obiecte ce conţin urme ale unei infracţiuni (mijloace folosite la săvârşirea infracţiunii, obiecte ce constituie produs al infracţiunii) sau înscrisuri (documente falsificate, corespondenţă în care se fac aluzii la fapta săvârşită) care vor servi la dovedirea unor aspecte ale cauzei.

Când sunt cunoscute atât natura obiectelor, cât şi locul unde se află sau persoana care le deţine, acestea pot fi obţinute prin efectuarea unei activităţi distincte de percheziţie - ridicarea de obiecte şi înscrisuri.

Ridicarea de obiecte se realizează prin două modalităţi: ridicarea la cerere şi ridicarea silită.

În vederea ridicării obiectelor şi înscrisurilor ce interesează cauza, organul judiciar se prezintă la domiciliul persoanei sau la unitatea care le deţine, se legitimează şi solicită predarea acestora. De regulă, cererea este urmată de

remiterea de bunăvoie a obiectului sau înscrisului reclamat. Operațiunea de predare voluntară se consemnează într-un proces-verbal, în care se precizează obiectele şi înscrisurile ridicate, cu menționarea caracteristicilor lor.

Dacă persoana sau unitatea ce le deține refuză predarea, tăgăduieşte existența ori deținerea obiectelor sau înscrisurilor solicitate, se procedează la ridicarea silită a acestora (articolul 99 Cod procedură penală).

Ridicarea silită se face printr-o percheziție, pentru a cărei efectuare organul de cercetare penală, cu excepția infracțiunilor flagrante, trebuie să aibă autorizația de efectuare a percheziției, emisă de procuror. Dacă nu se permite accesul în interiorul locuinței sau dacă se refuză predarea ori se tăgăduieşte existența sau deținerea obiectelor şi înscrisurilor, organul de cercetare penală trebuie să facă demersuri pentru a obține autorizația procurorului în vederea efectuării percheziției, în acest interval de timp, persoana are posibilitatea să distrugă ori să ascundă obiectele sau înscrisurile ce interesează cauza. De aceea, pentru a se preveni astfel de neajunsuri, organul de cercetare penală nu trebuie sa excludă o asemenea eventualitate, şi, înainte de a proceda la efectuarea percheziției în vederea ridicării de obiecte sau înscrisuri, trebuie să obțină autorizația procurorului.

Operațiunile legale de ridicarea silită a obiectelor şi înscrisurilor se efectuează în prezența martorilor asistenți, iar rezultatele acestei activități se consemnează în procesul-verbal ce se încheie cu această ocazie.

Când organul de cercetare penală deține informații din care rezultă că învinuitul sau inculpatul urmează să expedieze sau să primească, direct sau indirect, scrisori, telegrame sau orice altă corespondența ori obiecte ce interesează cauza, cu încuviințarea procurorului, poate dispune ca orice unitate poştală sau de transport să rețină şi să predea organului judiciar obiectele şi corespondența respective (articolul 98 Cod procedură penală).

Verificând conținutul corespondenței şi al obiectelor, organul judiciar reține ceea ce este necesar pentru lămurirea cauzei, iar dacă interesul urmăririi o cere, corespondența şi obiectele pot fi prezentate învinuitului sau inculpatului în scopuri tactice, pentru a-l determina să recunoască faptele.

În ceea ce priveşte corespondența, este indicat, uneori din punct de vedere tactic, ca aceasta să fie controlată şi nu reținută, astfel încât învinuitul sau inculpatul să nu fie prevenit.

Secțiunea a IV-a - Mijloacele de fixare a rezultatelor percheziției şi ale ridicării de obiecte şi înscrisuri

Principalul mijloc de fixare a rezultatelor acestor activități procedurale îl constituie procesul-verbal, care, în raport de împrejurări, poate fi întregit cu fotografia şi filmul judiciar, înregistrarea videomagnetică şi schițele locurilor percheziționate.

1. Procesul-verbal, care trebuie să ofere o imagine fidelă, completă şi exactă a tuturor constatărilor făcute cu ocazia percheziției, se redactează cu observarea prevederilor articolelor 91 şi 108 Cod procedură penală, şi cuprinde următoarele mențiuni: data şi locul încheierii, numele, prenumele, calitatea şi organul judiciar din care fac parte cei ce efectuează percheziția (inclusiv ale membrilor echipei, experților şi specialiştilor), datele de identificare ale celui percheziționat (menționându-se dacă acesta este prezent sau reprezentat), ale persoanelor aflate la locul percheziției sau sosite după începerea acesteia, numele, prenumele şi celelalte date privind identitatea martorilor asistenți.

Când percheziția este efectuată de organul de cercetare penală, în procesul-verbal se menționează temeiul legal al efectuării percheziției (autorizația procurorului, numărul, data şi organul de la care emană) sau se precizează că

percheziția se efectuează cu consimțământul scris al persoanei, ori faptul că această activitate e impusă de o infracțiune flagrantă.

Se menționează, de asemenea, faptul că celui percheziționat i s-a cerut să predea obiectele. Dacă cererea a fost urmată de predarea obiectelor sau înscrisurilor, se precizează, după caz, de ce s-a renunțat la efectuarea percheziției, sau, dimpotrivă, de ce s-a procedat la efectuarea acestei activități.

Se fac mențiuni cu privire la locul supus percheziției (caracterul şi întinderea acestuia, numărul încăperilor, al dependințelor, al spațiilor deschise), timpul efectuării şi condițiile în care au fost descoperite obiectele (articolul 108 alin.2 Cod procedură penală).

Se descriu, apoi, în ordinea desfăşurării lor, operațiile întreprinse în vederea descoperirii obiectelor sau înscrisurilor. Dacă aplicarea unor anumite procedee a fost însoțită de producerea unor degradări, deteriorări, se vor menționa în procesul-verbal, justifîcându-se, totodată, necesitatea acestora.

Obiectele descoperite se descriu amănunțit, ținându-se cont de toate însuşirile care le individualizează: forma, dimensiuni, culoare, natura materialului din care sunt făcute, elementele ce indică modul de fabricare, destinația etc. Se vor preciza, de asemenea, natura ascunzătorilor, modul în care au fost amenajate sau locurile în care au fost găsite obiectele ori înscrisurile.

Se consemnează, de asemenea, atitudinea față de organele judiciare a persoanei percheziționate (a predat de bunăvoie obiectele căutate, s-a opus, a formulat proteste), dacă persoanele prezente au fost supuse unei percheziții corporale şi rezultatele la care s-a ajuns, dacă în cursul acestei activități s-au ivit incidente şi modul în care au fost soluționate.

În partea finală a procesului-verbal se menționează obiectele ridicate, precum şi cele care, din diverse motive (cantitate, greutate, dimensiuni etc.),

au fost lăsate fie în păstrarea persoanei percheziționate, fie a unui custode, în urma aplicării sechestrului.

Tot aici se vor menționa eventualele obiecții şi explicații ale celui percheziționat sau ale persoanei în prezența căreia s-a efectuat percheziția, ori ale martorilor asistenți, cu privire la conținutul procesului-verbal sau la modul de efectuare a percheziției.

În fine, în procesul-verbal se precizează dacă anumite împrejurări legate de efectuarea percheziției au fost fixate prin mijlocirea fotografiei, filmului, înregistrării videomagnetice (aparatura şi materialul fotosensibil utilizat) sau a schițelor.

Procesul-verbal încheiat în mai multe exemplare este semnat pe fiecare pagină şi la sfârşit de către cei ce participă la efectuarea percheziției, iar o copie de pe acestă se lasă persoanei percheziționate, reprezentantului acesteia sau unui membru al familiei, iar în lipsa acestora, celor cu care locuieşte ori unui vecin şi, dacă este cazul, custodelui (articolul 108 Cod procedură penală, alin. ultim.).

2. Fotografia şi filmul judiciar - mijloace auxiliare de fixare a rezultatelor

percheziției -datorită caracterului lor demonstrativ, au rolul de a ilustra, cu ajutorul

imaginilor, partea descriptivă a procesului-verbal, de a întregi şi uşura înțelegerea

acestuia.

Cu ajutorul fotografiei şi a filmului se obțin imagini de ansamblu ale locului supus percheziției, imagini ale unor părți determinate ale interiorului (încăperi etc.), imagini ale obiectelor descoperite, ale locurilor în care au fost ascunse. Fotografia şi filmul ce fixează obiectele descoperite trebuie să pună în evidență forma şi însuşirile caracteristice ale acestora.

După ce au fost semnate şi ştampilate, fotografiile se anexează la procesul-verbal, iar filmul obținut în urma operației de developare însoțeşte dosarul, urmând a fi valorificat prin proiectare.

3. înregistrarea videomagnetică, realizată după procedeele care îşi găsesc aplicare cu ocazia cercetării la fața locului, permite fixarea imaginilor de ansamblu,

schiță, ale obiectelor principale şi de detaliu. Ca şi filmul judiciar, înregistrarea

videomagnetică oferă avantajul redării fidele şi complete, în dinamismul lor, a

principalelor momente pe care le parcurge percheziția, efectuată în cazurile ce

prezintă un anumit grad de complexitate.

4. Schița oferă o imagine de ansamblu a locului supus percheziției, precum şi a

locurilor în care au fost ascunse obiectele sau înscrisurile.

Îşi găseşte utilizare la perchezițiile efectuate în spații deschise, de o anumită întindere, precum şi la cele efectuate în locurile închise de o construcție complicată, în vederea fixării exacte a locurilor în care au fost ascunse obiectele.

????? vine maine ????CAPITOLUL al XXVII-lea CONSTATAREA TEHNICO-ŞTIINȚIFICĂ Şl EXPERTIZA CRIMINALISTICĂ

Secțiunea l - Considerații preliminare

Noțiune

Într-o accepție cu totul generală, constituie obiect al constatării tehnico-ştiințifice elementele materiale ce sunt un rezultat al infracțiunii, obiectele ce

reprezintă un produs sau conţin o urmă a săvârşirii faptei, noţiunea de urmă luată aici în înţelesul cel mai cuprinzător atribuit acestui termen.

Dispoziţiile legale care o reglementează, pe de o parte, elementele ce o apropie de expertiza criminalistică, pe de altă parte, ne permit să definim constatarea tehnico-ştiinţifîcă drept un procedeu de probaţiune tehnico-ştiinţific, ce constă într-o examinare specială a mijloacelor materiale de probă, efectuată la cererea organelor de urmărire penală, de către specialişti sau tehnicieni din cadrul acestora, ori care funcţionează pe lângă instituţia de care aparţine organul de urmărire penală, în vederea obţinerii unor date, fapte cu relevanţă probatorie, în cauze ce nu suferă amânare, concluzii materializate în raportul de constatare.

Sistemul unităţilor şi laboratoarelor de expertiză criminalistică

A. Laboratoarele din sistemul Ministerului Justiţiei

Primele laboratoare de expertiză criminalistică au fost înfiinţate în anul 1969, în baza Decretului nr. 648/1969, referitor la organizarea şi funcţionarea acestui minister. Din sistemul laboratoarelor menţionate făceau parte Laboratorul Central şi Laboratoarele interjudeţene de expertize criminalistice, având sediul în Bucureşti şi Cluj-Napoca.

În această formă de organizare, organele judiciare din judeţele ţării erau grupate în două categorii: cele care se puteau adresa Laboratorului interjudeţean din Bucureşti şi cele care se puteau adresa Laboratorului interjudeţean din Cluj-Napoca.

Prin Hotărârea de Guvern nr. 368 din 3 iulie 1998, Laboratorul Central de expertize criminalistice a fost reorganizat şi desfiinţat, locul sau fiind luat de nou înfiinţatul Institut Naţional de Expertize Criminalistice, instituţie publică cu personalitate juridică, subordonată Ministerului Justiţiei. Prin acelaşi act normativ, pe lângă laboratoarele interjudeţene Bucureşti şi Cluj-

Napoca, se mai înființează Laboratorul Interjudețean de Expertize Criminalistice Iaşi şi Laboratorul Interjudețean de Expertize Criminalistice Timişoara, fără personalitate juridică.

Laboratoarele interjudețene de expertize criminalistice efectuează prima expertiză, potrivit competenței lor materiale şi teritoriale. Condițiile şi modul în care se efectuează expertiza criminalistică şi competența teritorială a laboratoarelor interjudețene se stabilesc prin regulament, aprobat prin ordin al ministrului Justiției.

Institutul efectuează, în toate cazurile, noua expertiza criminalistică, iar în cazurile de o mai mare complexitate sau pentru care laboratoarele interjudețene nu au condiții tehnice, efectuează prima expertiză.

Tot în cadrul Ministerului Justiției funcționează Biroul central pentru expertize tehnice judiciare, înființat în baza Ordonanței Guvernului nr. 2 din 21 ianuarie 2000 privind organizarea activității de expertiză tehnică judiciară şi extrajudiciară.

Biroul central pentru expertize tehnice judiciare are în subordine, la nivelul fiecărui tribunal, câte un birou local pentru expertize judiciare tehnice şi contabile.

Deoarece între expertiza criminalistică, cea tehnică judiciară şi expertiza contabilă există unele asemănări, iar organele judiciare au nevoie, de multe ori, de cunoştințele specialiştilor şi experților din toate aceste domenii, menționăm că activitatea de expertiză contabilă este reglementată de dispozițiile cuprinse în Ordonanța Guvernului nr. 65/1994 privind experții contabili şi contabilii autorizați, iar dispozițiile cuprinse în art. 15-23 din Ordonanța Guvernului nr. 2 din 21 ianuarie 2000 privind expertiza tehnică judiciară şi extrajudiciară sunt aplicabile şi experților contabili.

Apreciem că, datorită strânselor legături ce există între criminalistică şi medicina legală, fie şi numai prin situația impusă de unele cazuri dificile, în

care se cere efectuarea de expertize complexe (criminalistice şi medico-legale), este locul să menţionăm că şi expertiza medico-legală a fost reorganizată recent. Avem în vedere dispoziţiile Ordonanţei Guvernului nr. l din 20 ianuarie 2000, intrată în vigoare de la 21 martie 2000, privind organizarea şi funcţionarea instituţiilor de medicină legală, prin care au fost abrogate Decretul nr. 446/1996 şi H.C.M. nr. 1085/1966 de aprobare a regulamentului de aplicare a Decretului nr.446/1996.

B. În cadrul Ministerului Public

Activitatea de investigare criminalistică desfăşurată în cadrul Ministerului Public este condusă şi îndrumată de Secţia de urmărire penală şi criminalistică din Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie.

Secţia de urmărire penală şi criminalistică are rolul de a promova cele mai moderne metode ştiinţifice de descoperire a infracţiunilor. De asemenea, are sarcina de a studia şi generaliza practica de specialitate, în scopul perfecţionării regulilor tactice de efectuare a principalelor acte de urmărire penală şi de perfecţionare a metodologiei de cercetare a infracţiunilor, în primul rând ale celor care prezintă un grad sporit de pericol social: infracţiunile împotriva vieţii, infracţiunile de corupţie, infracţiunile economice etc.

La Parchetele de pe lângă tribunale şi la unele Parchete de pe lângă judecătorii îşi desfăşoară activitatea cabinetele de criminalistică, dotate cu mijloace tehnice modeme de investigare a infracţiunilor şi conduse de procurori criminalişti, ajutaţi de tehnicieni şi specialişti din cele mai diverse domenii.

C. în cadrul Ministerului de Interne

La nivelul Ministerului de Interne îşi desfăşoară activitatea Institutul de criminalistică din cadrul Inspectoratului General al Poliţiei, iar în teritoriu

funcționează laboratoarele de criminalistică la toate Inspectoratele județene de poliție şi la organele de poliție orăşeneşti, din marile oraşe ale țării.
Institutul de criminalistică al I.G.P. a fost înființat în anul 1968, în cei peste 30 de ani de activitate şi-a extins domeniile de cercetare ştiințifică şi a efectuat lucrări de constatare tehnico-ştiințifică la cererea organelor de poliție din teritoriu, concluziile acestora având o contribuție hotărâtoare la aflarea adevărului în cauze penale de mare complexitate şi dificultate.

Secțiunea a II-a - Constatarea tehnico-ştiințifică

Cazurile în care se poate dispune efectuarea constatărilor tehnico-ştiințifice

Potrivit art.112 C. pr. pen., organele de urmărire penală pot dispune efectuarea constatărilor tehnico-ştiințifice atunci când sunt îndeplinite următoarele condiții:
-există pericolul de dispariție a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt;
-apare necesitatea lămuririi urgente a unor fapte sau împrejurări ale cauzei;
-se impune necesitatea folosirii, pentru lămurirea unor fapte sau împrejurări ale cauzei, a cunoştințelor unor specialişti sau tehnicieni, condiție care, fără a fi prevăzută expres, ca în cazul expertizei, derivă din termenii utilizați de legiuitor, pe de o parte, şi din natura acestui procedeu de probațiune, pe de altă parte.

Specialiştii abilitați să efectueze constatări tehnico-ştiințifice

Potrivit alin. 2 art. 112 C. pr. pen., constatarea tehnico-ştiințifică se efectuează, de regulă, de specialiştii sau tehnicienii care funcționează în cadrul sau pe lîngă instituția de care aparține organul de urmărire penală, iar, prin excepție, potrivit părții finale a aceluiaşi alineat al art. 112, de către specialiştii sau tehnicienii care funcționează în cadrul altor organe.

Specialiştii sau tehnicienii au calitatea de subiecți procesuali ocazionali, funcționează ca angajați permanenți ai acestor organe şi au pregătire ştiințifică sau tehnică în diferite domenii de activitate.

Modul de dispunere a constatărilor tehnico-stiințifice

Constatând existența vreuneia din situațiile prevăzute de art. 112 C. pr. pen., organul de urmărire penală dispune efectuarea constatării tehnico-ştiințifice printr-o rezoluție motivată, în acest act procesual se stabileşte obiectul acesteia, se formulează întrebările la care trebuie să răspundă specialistul sau tehnicianul şi termenul de efectuare a lucrării.

În ceea ce priveşte desemnarea specialistului sau a tehnicianului care va efectua constatarea, menționăm două situații: atunci când constatarea urmează a fi efectuată de specialistul sau tehnicianul care funcționează în cadrul ori pe lîngă instituția de care aparține organul de urmărire penală, acesta are posibilitatea să nominalizeze prin rezoluție specialistul sau tehnicianul, iar atunci când constatarea urmează a fi efectuată de către specialişti sau tehnicieni care funcționează în cadrul altor organe, în actul procesual prin care se dispune efectuarea constatării se nominalizează numai natura examinării, specialistul sau tehnicianul urmând a fi desemnați de către organul căruia i s-a adresat organul de urmărire penală.

Aspectele legate de pregătirea în vederea efectuării constatării tehnico-stiințifice, precizarea obiectului, punerea la dispoziția specialistului a materialelor necesare, completarea acestor materiale, etapele examinării tehnico-ştiințifice, întocmirea raportului de constatare, structura acestuia, felul concluziilor, aprecierea acestora, genurile constatărilor tehnico-ştiințifice sunt întâlnite şi în cazul expertizei criminalistice. De aceea, în dorința evitării unor paralelisme, aceste chestiuni îşi vor găsi acolo locul.

Secțiunea a III-a - Expertizele criminalistice

Ordonarea efectuării expertizelor

Ordonarea unei expertize criminalistice este subordonată realizării cumulative a două condiții:

a. existența unor fapte sau împrejurări ale cauzei care, pentru a convinge

organele judiciare, impun necesitatea unor precizări, clarificări;

b. lămurirea semnificației acestora reclamă cunoştințe de specialitate dintr-un

domeniu sau altul de activitate.

Nu întotdeauna existența acestor condiții justifică efectuarea unei expertize. Astfel, nu se poate dispune efectuarea unei expertize pentru precizarea unor împrejurări ce ar putea fi lămurite prin administrarea altor probe sau pe baza cunoştințelor de ordin profesional, a experienței de viață a organului judiciar, tot astfel, nu se poate dispune efectuarea unei expertize pentru precizarea unor aspecte ce reclamă cunoştințe de ordin juridic, deoarece organele judiciare au pregătire de specialitate în această materie.

Atunci când necesitatea unei examinări de specialitate se resimte în cursul urmăririi penale, potrivit art. 213 C. pr. pen., actul procesual prin care se dispune este ordonanța sau rezoluția motivată, în cursul judecății, forma procesuală de dispunere a expertizei diferă după cum această necesitate se impune în cursul judecății în primă instanță, sau în instanța de recurs, în prima instanță efectuarea expertizei se dispune prin încheiere, iar în cursul judecății în apel sau recurs, prin decizia de casare.

Indiferent de forma procesuală prin care se dispune (fie că avem în vedere urmărirea penală, fie judecata), aceste acte procesuale au următorul conținut:

-precizează obiectul expertizei, adică natura examinării ce trebuie efectuată;

-întrebările la care trebuie să răspundă expertul;

-când obiectul expertizei îl constituie identificarea sau stabilirea apartenenței de gen, se prezintă piesele în litigiu, precum şi obiectele ce constituie materialul de referință;

-în fine, se menționează termenul în care trebuie efectuată lucrarea.

În ceea ce priveşte termenul în care se poate ordona efectuarea unei expertize criminalistice, aceasta poate fi dispusă în tot cursul urmăririi penale, dar numai după punerea în mişcare a acțiunii penale; în cursul judecății poate fi dispusă atât înainte de începerea cercetării judecătoreşti, cât şi în tot cursul efectuării acesteia.

Pregătiri în vederea efectuării expertizei

Efectuarea expertizelor criminalistice impune luarea de către organele de urmărire penală sau de către instanțe a unor măsuri de pregătire, care constau în următoarele:

-delimitarea obiectului examinării;

-formularea întrebărilor;

-punerea la dispoziția expertului a materialelor necesare examinării.

Pentru a se evita examinările inutile, actul procesual prin care se ordonă expertiza trebuie să precizeze obiectul acesteia, ceea ce presupune nu numai nominalizarea exactă a expertizei, ci şi precizarea sarcinilor ce revin experților. Delimitarea obiectului expertizei se realizează prin formularea corectă a întrebărilor.

Formularea întrebărilor este subordonată unor condiții de fond; altele privesc forma în care trebuie să se materializeze.

În ceea ce priveşte condițiile de fond, obiectul întrebărilor adresate expertului trebuie să-l constituie numai aspectele de specialitate, să vizeze obținerea unor răspunsuri numai din domeniul acelei ramuri a criminalistica profesate de expert. De aceea, expertului nu i se pot adresa întrebări ce se referă la

aspectul juridic al cauzei, deoarece organele judiciare sunt primele chemate să le cunoască.

Efectuarea expertizei criminalistice

A..Dreptul celui căruia i s-a încredințat efectuarea expertizei de a cunoaşte materialele cauzei; limitele în care pot fi cunoscute

Efectuarea expertizei criminalistice presupune, uneori, cunoaşterea de către expert nu numai a materialelor ce constituie obiectul examinării (piesa în litigiu şi modelele de referință), ci şi a materialelor cauzei, a unor împrejurări de fapt, aşa cum acestea au fost stabilite pe baza administrării probelor în cauză.

Consacrând posibilitatea expertului de a lua cunoştință de materialele cauzei, C. pr. pen. art. 121 prevede următoarele: „Expertul are dreptul să ia cunoştință de materialul dosarului necesar pentru efectuarea expertizei".

În această privință, literatura de specialitate exprimă două puncte de vedere.

Potrivit unei opinii, dreptul expertului se limitează la cunoaşterea unei părți determinate din materialul cauzei, considerat necesar efectuării expertizei.

Potrivit opiniei opuse, expertului i se recunoaşte un drept nelimitat de a lua cunoştință de orice date care ar putea interesa efectuarea expertizei, inclusiv dosarul cauzei.

Legislația noastră procesual-penală, precum şi practica organelor judiciare consacră această a doua opinie.

Dacă materialele, datele, informațiile puse la dispoziția expertului sunt considerate insuficiente, acesta va putea solicita completarea lor.

Atunci, când anumite aspecte ale cauzei, ce interesează examinarea de specialitate, nu pot fi stabilite pe baza materialelor ce i s-au pus la îndemână, „Expertul poate cere lămuriri organului de urmărire penală sau instanței de judecată cu privire la anumite fapte sau împrejurări ale cauzei".

B. Etapele expertizei criminalistice

Expertiza criminalistică reprezintă un proces de cercetare ştiinţifică a mijloacelor materiale de probă, proces care, date fiind elemenlele de dificultate şi de complexitate pe care le implică, se realizează în etape. În acest scop, activitatea expertului presupune utilizarea acelor procedee logice, folosite în orice proces de cercetare: analiza şi sinteza.

Ca operaţie logică, aplicată la cercetarea mijloacelor materiale de probă, analiza reclamă descompunerea reală sau mentală a obiectului examinat în părţile sau clementele sale componente, în scopul unei mai depline cunoaşteri a acestuia.

Sinteza constituie operaţia reală sau mintală prin care elementele sau părţile componente ale obiectelor studiate, potrivit primului procedeu, în mod separat, desprinse unele de altele, sunt reunite, de astă-dată într-un tot, într-un ansamblu, sunt considerate în interdependenţa lor.

În desfăşurarea sa, procesul de examinare a urmelor şi mijloacelor materiale de probă supuse expertizei parcurge următoarele etape: analiza separată a materialului în litigiu, pe de o parte, şi a celui de referinţă, pe de altă parte; examenul comparativ al acestora, efectuarea de experimente, demonstraţia. Rezultatele parcurgerii acestor etape se materializează, în final, în concluzii asupra chestiunii supuse examinării.

Deoarece obiectul expertizei criminalistice îl constituie identificarea persoanelor şi obiectelor, examinările de specialitate efectuate cu ocazia expertizelor se referă, în principiu, la două categorii de obiecte: obiectul ce trebuie identificat şi obiectul cu ajutorul căruia se identifică cel dintâi.

În cursul primei etape, aceea a analizei separate, sunt examinate de sine stătător atât obiectul ce trebuie identificat, cât şi obiectul ce constituie obiectul de referinţa, pentru a pune în evidenţă caracteristicile esenţiale,

individualizatoare ale obiectelor cercetate, precum şi corelaţia existentă între acestea.

În cea de-a doua etapă, a examinării comparative, în raport de natura obiectelor supuse cercetării, se folosesc cele mai adecvate procedee şi mijloace tehnico-ştiinţifice de comparare a însuşirilor caracteristice, în vederea stabilirii coincidenţei sau divergenţelor existente între acestea. În fine, momentul decisiv al examinărilor de specialitate îl constituie momentul de sinteză, în cursul căruia, datele obţinute în etapele ce-i precedă sunt supuse unei aprecieri multilaterale. E momentul în care se evaluează rezultatele examinărilor întreprinse cu ocazia analizei separate şi al examenului comparativ al obiectelor.

Demonstraţia constituie un proces de gândire, întemeiat pe un întreg şir de raţionamente ce converg spre confirmarea sau infirmarea unei afirmaţii.

Demonstraţia implică următoarele elemente:

-teza ce urmează a fi demonstrată este chiar obiectul expertizei, astfel cum acesta rezultă din întrebarea formulată de către organul judiciar. De pildă, în cazul expertizei dactiloscopice, „Dacă urma digitală descoperită la locul faptei a fost produsă de A.C.”, persoana bănuită în cauză;

-fundamentarea demonstraţiei se întemeiază pe acele date, judecăţi, teze ale ştiinţei considerate ca fiind adevărate, din care derivă veracitatea tezei ce urmează a fi demonstrată. Astfel, concluzia de identificare a persoanei pe baza particularităţilor desenelor papilare e demonstrată ştiinţific de acele teze elaborate de dactiloscopie, potrivit cărora desenul papilar se caracterizează prin fixitate, unicitate şi inalterabilitate, iar constatarea coincidenţei unui anumit număr de particularităţi conduce la identificarea persoanei cu excluderea absolută a oricărui coeficient de eroare;

-procedeul demonstraţiei stabileşte relaţia existentă între teza ce urmează a fi demonstrată şi fundamentarea demonstraţiei printr-o activitate de gândire

logică. Aşa, de pildă, revenind la exemplul de mai sus, pornind de la însuşirile fundamentale ale desenelor papilare, unicitate, fixitate, inalterabilitate, şi constatând, totodată, coincidența unui anumit număr de elemente caracteristice la urma descoperită la locul faptei (urma digitală în litigiu) şi modelul de referință (impresiunea de comparație) rezultă, logic, adevărul tezei ce urmează a fi demonstrat: urma digitală a fost produsă de bănuitul A.C.

Adevărul enunțului poate fi demonstrat atât în planul logicii (formale şi dialectice), al matematicii, cât şi în plan vizual.

În etapa finală a cercetării, în urma examinării critice multilaterale, în interdependența lor, a ansamblului însuşirilor caracteristice esențiale pe care le prezintă obiectele cercetate, expertul trage concluzii asupra existenței sau inexistenței identității, care se vor materializa, aşa cum vom vedea, în partea finală a raportului de expertiză.

C. Suplimentul de expertiză, lămuririle suplimentare cerute experților, efectuarea unei noi expertize

După depunerea raportului de expertiză la organul judiciar care a dispus-o, acesta poate ajunge la următoarele constatări, care implică soluții diferite:

-raportul de expertiză este incomplet;

-raportul de expertiză comportă neclarități;

-organul judiciar are îndoieli cu privire la exactitatea concluziilor raportului de expertiză.

C. pr. pen. prevede remedii adecvate pentru fiecare din aceste situații:

-caracterul complet al examinării de specialitate se asigură prin dispunerea unui supliment de expertiză;

-precizarea înțelesului exact al raportului de expertiză se realizează pe baza lămuririlor suplimentare cerute expertului care a efectuat examinarea;

-efectuarea unei noi expertize, dacă organele judiciare au îndoieli asupra exactității concluziilor raportului de expertiză.

Raportul de expertiză

Mijlocul de comunicare a constatărilor de specialitate, în care se materializează activitățile întreprinse de experți, precum şi rezultatele la care au ajuns în urma examinărilor, este un înscris, ce poartă denumirea de raport de expertiză, care marchează momentul final al acestei activități.

C. pr. pen. consacră un text special, art 123, cu privire la modul de redactare a raportului de expertiză, la conținutul şi structura acestuia. Literatura şi practica judiciară subliniază condițiile de fond şi formă cu observarea cărora trebuie redactate rapoartele de expertiză.

Potrivit art. 123 C. pr. pen., raportul de expertiză are o structură tripartită, cuprinzând: partea introductivă, partea descriptivă şi concluziile.

A. Partea introductivă a raportului de expertiză

Aici se menționează acele elemente ce conferă caracterul oficial acestui act procesual: organul de urmărire penală sau instanța care a dispus efectuarea expertizei, data dispunerii expertizei, numele şi prenumele expertului, data şi locul unde a fost efectuată, data întocmirii raportului, obiectul acestuia şi întrebările la care expertul trebuia să răspundă, materialul pe baza căruia expertiza a fost efectuată.

Obiectul expertizei, adică felul examinărilor întreprinse, derivă din însăşi întrebările la care expertul trebuie să răspundă, care indică, totodată, genul expertizei criminalistice.

în partea referitoare la materialul de comparație sunt menționate obiectele care au constituit elementele de referință.

B. Partea descriptivă a raportului de expertiză

În această diviziune a raportului de expertiză trebuie să se oglindească toate etapele procesului de cercetare, care, în final, justifică concluzia la care s-a ajuns.

De asemenea, partea descriptivă a raportului de expertiză trebuie să reflecte procesul de cercetare, mijloacele tehnico-ştiinţifice şi metodologia utilizate, toate datele obținute în urma examinării, modul de valorificare si interpretare a acestora, adunate, susținând concluzia la care s-a ajuns în final.

Partea descriptivă a raportului de expertiză prezintă un necontestat interes practic atât pentru organele judiciare, cât şi pentru părți, deoarece consultarea acesteia oferă posibilitatea aprecierii justeței concluziilor formulate de către specialist.

C. Concluziile raportului de expertiză

În partea finală a raportuîui de expertiză se materializează concluziile la care a ajuns expertul în urma examinării de specialitate şi care, potrivit art. 123. litera c, C. pr. pen., cuprind răspunsurile la întrebările puse şi părerea expertului asupra obiectului expertizei.

Din punctul de vedere al gradului de certitudine pe care se întemeiază concluziile expertului, în literatura, precum şi în practica activității de expertiză se face distincție între următoarele categorii de concluzii, cu directe implicații asupra modului de soluționare a cauzei:

-concluzii categorice sau certe, afirmative ori negative;

-concluzii probabile ori incerte;

-concluzii de imposibilitate a soluționării chestiunii supuse examinării.

a. Concluziile categorice sau certe.

Concluzia e certă atunci când este adevărată, în înțeles obiectiv, când conține o aserțiune categorică fie în sens afirmativ, fie în sens negativ, de unde şi cele două forme pe care le poate îmbrăca: concluzie categorică afirmativă şi concluzie categorică negativă.

În cazul expertizelor al căror obiect îl constituie identificarea persoanelor sau obiectelor, prin formularea unor concluzii certe pozitive sau negative expertul conchide asupra existenței sau inexistenței identității.

În funcție de forma pozitivă sau negativă pe care o pot îmbrăca, prin concluziile categorice se stabileşte fie identitatea, fie neidentitatea unei persoane sau a unui obiect.

În activitatea de expertiză, concluziile categorice pozitive pot primi formulări cum ar fi: „Proiectilul găsit în corpul victimei a fost tras cu arma model....seria....". „Textul scrisorii calomnioase aparține lui X" etc., iar cele categorice negative pot fi exprimate sub forma: „Tubul de cartuş găsit la fața locului nu a fost tras cu arma ce se prezintă spre examinare", „Textul ce se prezintă spre examinare nu a fost dactilografiat cu maşina tip X, Y..."

b. Concluziile probabile

În cazul expertizei criminalistice sau de altă natură, formularea unor concluzii categorice reprezintă un deziderat în vederea realizării căruia se dispune orice expertiză. Şi, într-adevăr, ar fi ideal ca orice examinare de specialitate în cadrul expertizei să conducă la un astfel de rezultat.

Realitatea evidențiază existența unor situații în care expertul este nevoit să exprime rezultatul examinărilor întreprinse într-o formă incertă, eventuală, adică sub forma unor concluzii probabile.

Concluziile cu caracter de probabilitate stabilesc posibilitatea, eventualitatea existenței sau inexistenței unui fapt oarecare. Efectuarea expertizei implică, deseori, elaborarea mai multor ipoteze posibile, menite a furniza explicații plauzibile faptelor supuse cercetării. Atunci când în urma analizei şi comparației se verifică o singură presupunere a expertului, aceasta încetează a mai fi o ipoteză, dobândind o altă calitate, aceea de concluzie categorică, certă. Sunt situații în care, pe fondul suprapunerii caracteristicilor generale ale obiectelor supuse examinării, se constată coincidența doar a unui număr redus de caracteristici particulare, care, dacă ar fi mai numeroase sau corespunzătoare din punct de vedere calitativ, ar fi oferit expertului posibilitatea să formuleze o concluzie categorică. Deoarece în astfel de

situații, ansamblul caracteristicilor generale şi particulare ale obiectelor supuse examinării nu prezintă o valoare identificatoare absolută, expertul va putea exprima o concluzie cu caracter de probabilitate, de eventualitate.

Deşi probabilă, o asemenea concluzie se deosebeşte de ipoteza inițială elaborată de expert, deoarece aceasta se întemeiază pe cercetarea completă, minuțioasă şi obiectivă a tuturor caracteristicilor obiectelor, a întregului material, ceea ce permite a fi considerată mai apropiată de adevăr decât ipoteza sau ipotezele inițiale.

Concluzia cu caracter de probabilitate constituie o ipoteză care însă nu are un caracter arbitrar şi nu e lipsită de temei, deoarece expertul îşi fundamentează presupunerile pe elementele obiective şi nu pe impresiile sale subiective.

Chestiunea utilității pentru organele judiciare a concluziilor probabile, a aportului lor în procesul de probațiune prilejuieşte exprimarea în literatură a unor poziții diferite.

Potrivit opiniei celor ce contestă utilitatea concluziilor probabile, expertul trebuie să formuleze numai concluzii cu caracter de certitudine, fie ele pozitive sau negative, iar când acest lucru nu e justificat, trebuie să se abțină de la formularea oricărei concluzii. Concluzia probabilă, oricât de convingător ar fi motivată, rămâne o simplă prezumție, lipsită de forță probantă, sau un simplu indiciu al faptului ce se cere a fi demonstrat.

Contestarea utilității concluziilor ipotetice, în opinia la care ne referim, susținerea potrivit căreia expertul trebuie să formuleze numai concluzii categorice nu pot fî acceptate fără rezerve. Astăzi, în literatura de specialitate, majoritatea autorilor, precum şi a practicienilor, susțin admisibilitatea şi utilitatea neîndoielnică a concluziilor probabile.

Potrivit acestei opinii, pe care ne-o însuşim, a contesta expertului posibilitatea de a formula concluzii cu caracter de probabilitate înseamnă a ignora acele situații în care specialistul, deseori datorită unor împrejurări mai presus de

voința sa, nu poate da o rezolvare categorică chestiunii supuse cercetării, ci numai una probabilă. Concluziile probabile se întemeiază întotdeauna pe date stabilite în mod obiectiv. Daca o asemenea concluzie are numai caracter probabil, aceasta se datorează faptului că datele aflate la îndemâna expertului, atât sub raport calitativ, cât şi cantitativ, nu sunt îndestulătoare pentru a tranşa chestiunea într-un mod categoric.

Deşi nu rezolvă chestiunea cu caracter de certitudine, utilitatea concluziilor probabile în procesul de probațiune nu poate fi contestată.

c. Concluziile de imposibilitate a soluționării chestiunii supuse examinării

Din cauza, de cele mai multe ori, a stării în care se prezintă materialul supus examinării, expertul nu poate statua cu caracter de certitudine şi nici cu probabilitate asupra identității, precum şi a neidentității, în această situație, singura concluzie ce poate fi desprinsă în urma studiului întreprins este cea de imposibilitate a soluționării chestiunii supuse examinării.

Cauzele ce explică imposibilitatea formulării unor concluzii categorice sau probabile sunt mai ales de natură obiectivă.

Dacă ne referim la expertiza criminalistică a scrisului, cauzele care conduc la o atare concluzie privesc, pe de o parte, starea în care se prezintă materialul supus examinării (inexistența unor caracteristici identificatoare, de pildă, o semnătură alcătuita din 2-3 semne grafice, imitarea servilă sau copierea unei semnături etc.), iar pe de altă parte, starea în care se prezintă materialul de comparație (insuficiența sau calitatea necorespunzătoare a acestuia, lipsa modelelor de comparație libere sau experimentale etc.).

În categoria factorilor subiectivi, nemijlocit legați de cel ce întreprinde examinarea de specialitate, se situează şi cel ce vizează insuficienta pregătire profesiounală şi chiar incompetența expertului.

În practica activității de expertiză, concluzia de imposibilitate a soluționării chestiunii supuse examinării se exprimă în diverse moduri, în limbaj tehnic

cunoscută sub forma abreviată n.s.p. „nu se poate stabili”, care îmbracă forme cum ar fi: „Nu se poate stabili dacă autorul modificării cifrei 6 este sau nu persoana bănuită în cauză”, sau „Din cauza unor insuficiente caracteristici individualizatoare, nu se poate stabili dacă...”, sau „Din motivele arătate în cuprinsul raportului nu se poate stabili dacă.....", ultima dintre acestea fiind preferabilă, deoarece îndeamnă la cunoaşterea motivelor (expuse în raport), pentru care expertul a ajuns la o atare concluzie, lectură în urma căreia organul judiciar ar putea desprinde anumite elemente necesare verificării unei supoziții.

CAPITOLUL al XXVIII-lea
METODICA CERCETĂRII FAPTELOR CAUZATOARE DE MOARTE VIOLENTĂ

Secțiunea I – Considerații preliminare

1. Sarcinile echipei operative sosite la fața locului

La sosirea la fața locului, echipa operativă trebuie să culeagă cât mai multe date de la cei care au luat primii cunoştință de săvârşirea faptei, pentru a stabili ce modificări au survenit în câmpul infracțiunii de la data constatării faptei, cine a asigurat paza locului şi ce persoane pot da informații în legătură cu cele întîmplate.

Înainte de începerea cercetările propriu-zise, echipa operativă întocmeşte un plan de acțiune, în care vor fi menționate şi obiectivele urmărite. Aceste obiective corespund întrebărilor care trebuie formulate şi la care se caută răspuns. În tactica criminalistică sunt cunoscute mai multe asemenea întrebări, al căror număr este diferit de la o țară la alta. Tactica franceză foloseşte opt sau nouă întrebări, în timp ce în tactica germană numărul lor

este redus la şapte. Cum în limba germană toate întrebările încep cu litera „W", s-a consacrat formularea practicienilor care le denumesc „cei şapte w de aur" („die sieben goldenen W = was, wann, wo, wie, womit, warum, wer").
Cele şapte întrebări corespund priorităţii pe care trebuie să o acorde echipa de cercetare sarcinilor ce urmează a fi îndeplinite, şi anume: ce s-a întîmplat?, când?, unde?, cum?, cu ce (s-a săvârşit fapta)?, de ce (scopul, mobilul)?, cine este (sunt) autorul (autorii) faptei?[1].

1. *Ce s-a întâmplat?*

La sosirea la faţa locului, echipa de cercetare ştie numai că s-a constatat decesul unei persoane şi că există suspiciuni ori probe categorice că moartea se datorează intervenţiei omului.
Până la stabilirea cauzei medicale a morţii, organele judiciare trebuie să cerceteze în ce împrejurări s-a produs moartea: a fost moarte patologică, o sinucidere, o moarte accidentală (cădere de la înălţime etc.), accident de traffic rutier sau omor săvârşit cu intenţie[2]. Chiar dacă răspunsul nu poate fi dat de îndată, organelle judiciare trebuie să aibă în permanenţă în vedere toate aceste posibilităţi şi să administreze probe pentru dovedirea oricăreia dintre ele. În practica de urmărire penală sunt frecvente cazurile în care faptele, care la prima vedere dau impresia că s-au produs din cauza unui accident de circulaţie, în urma cercetărilor se confirmă versiunea omorului intenţionat, dar

[1] **Camil Suciu**, op.cit., p.601; **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p.222; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuţă**, op.cit., p.364
[2] **D.Ceacanica**, **I.Sîntea**, *Unele aspecte privind diferenţierea omorului de sinucidere şi de morţi accidentale*, în *Şcoala românească de criminalistică*, I.G.M., Bucureşti, 1975, p.141-142; **Teodor Chindriş**, *Diferenţierea omorului de sinucidere în morţile violente ca urmare a unor asfixii. Aspecte din practica judiciară*, în P.C.C. nr. 4/1981, p.98-100; **I.Goncea Petre**, **G.Ispas**, **I.Constantin**, **G.Florescu**, *Omuciderea prin sugrumare cu simularea înecului* în P.C.C. nr. 4/1981, p.51-53; **I.Mariţa**, *Deces prin heteroagresiune sau căderea accidentală?*, în P.C.C. nr. 3-4/1987, p.44-46

şi ipoteza contrarie, când presupusul omor intenționat se dovedeşte a fi un accident de trafic.

2. *Când s-a petrecut fapta cauzatoare de moarte violentă?*

Răspunsul la această întrebare este şi necesar, dar şi greu de precizat. Este greşit să se pretindă că se poate stabili întotdeauna ora sau chiar ziua când s-a săvârşit fapta. Asupra acestei chestiuni vom reveni când vom expune modul în care trebuie să se facă examinarea cadavrului.

Medicul legist, expertiza medico-legală pot contribui la stabilirea datei la care s-a produs moartea, însă organelle de urmărire penală trebuie să administreze şi alte probe în acest scop. Declarațiile persoanelor (care, uneori, pot fi interesate în stabilirea momentului săvârşirii faptei) trebuie private cu multă rezervă.

Cunoscând toate aceste aspecte, echipa operativă va trebui să fie preocupată în permanență de clarificarea aşa-numitelor împrejurări negative (controversate), de verificarea tuturor versiunilor, şi să tragă concluzii numai după administrarea întregului probatoriu.

3. *Unde s-a săvârşit fapta?*

Determinarea locului unde s-a săvârşit fapta, reprezintă, de multe ori, o activitate complexă şi de mare însemnătate. Răspunsurile la această întrebare coincid cu rezolvarea aşa-numitelor împrejurări negative (controversate).

Stabilirea locului unde s-a săvârşit fapta este impusă de nevoia de a găsi urmele cele mai importante, care pot contribui la identificarea făptuitorului.

În practică, sunt frecvente cazurile în care cadavrul victimei este transportat de la locul săvârşirii faptei, întreg sau depesat (fragmentat), în scopul ascunderii urmelor infracțiunii şi al derutării cercetărilor.

Lipsa urmelor de singe în jurul cadavrului, deşi se constată numeroase şi grave urme de violență (plăgi tăiate, distrugeri de țesuturi etc.), aspectul îmbrăcămintei, care prezintă urme ce se formează când un obiect sau un corp greu este târât, obligă organelle judiciare să caute locul unde s-a săvârşit fapta. Există şi alte urme şi probe obiective care fac dovada că fapta s-a săvârşit în alt loc. Avem în vedere împrejurarea în care moartea nu s-a produs imediat şi victima a mai parcurs o distanță apreciabilă, în picioare sau târându-se, în încercarea de a se salva. De această dată, pe traseul parcurs se vor găsi urme de sânge sau urme de târâre.

Expertiza medico-legală, asupra căreia vom reveni în cele ce urmează, poate stabili dacă, față de gravitatea leziunilor suferite, numărul şi zona în care se află, victima se mai putea deplasa singură ori a fost transportată de altcineva. Chestiunea prezintă interes deosebit deoarece, uneori, în funcție de caracteristicile victimei (vârstă, greutate, înălțime, îmbrăcăminte) şi ale persoanei bănuite de săvârşirea faptei, se poate aprecia dacă victima a putut fi transportată de o singură sau de mai multe persoane, cu mijloace proprii ori cu un mijloc de transport. Prin răspunsul corect dat la această întrebare se clarifică şi versiunea dacă infracțiunea a fost comisă de o singură persoană sau în participație.

4. *Cum s-a săvârşit fapta?*

Determinarea modului în care a fost săvârşită fapta presupune reconstituirea mintală a întregului film al activității infracționale desfăşurate de făptuitori. Stabilirea acestor împrejurări se face şi prin examinarea caracterului urmelor

de violență, a numărului şi naturii acestora. De asemenea, aspectul general al obiectelor de îmbrăcăminte, starea în care se află (răvăşite, rupte, murdare de praf sau noroi etc.) trebuie interpretate în sensul că victima a opus rezistență, s-a luptat cu agresorii, a fost târâtă etc.

Răspunsul la această întrebare poate contribui la încadrarea juridică a faptei în omor simplu (art. 174 Cod penal), omor calificat (art. 175 Cod penal) sau omor deosebit de grav (art. 176 Cod penal), după numărul de leziuni, gravitatea acestora, obiectele folosite (cuțit, topor), substanțele toxice, focul etc., pentru că toate produc suferințe deosebite.

5. *Mijloacele cu care s-a săvârşit fapta*

A stabili cu ce s-a săvârşit fapta, înseamnă a identifica instrumentul, obiectul contondent etc. cu care s-a acționat pentru suprimarea vieții. Chestiunea prezintă interes deosebit în cazul în care au acționat mai mulți autori, cu instrumente diferite sau cu obiecte din aceeaşi categorie, dar având dimensiuni şi caracteristici diferite.

Astfel, când se găsesc pe corpul victimei plăgi plesnite, plăgi tăiate şi plăgi înțepate se poate deduce că s-a acționat cu cuțitul (toporul), cu parul şi cu furca etc. Practica confirmă că o singură persoană poate folosi, pe rând, toate cele trei obiecte, fie pentru că a fost dezarmat de primele, fie pentru că s-au rupt (parul, coada furcii, coada sapei etc.). De cele mai multe ori, fiecare participant acționează cu instrumente proprii.

6. *Mobilul săvârşirii faptei?*

A răspunde la această întrebare înseamnă a determina mobilul sau scopul infracțiunii.

La începutul cercetărilor, când se cunosc foarte puține date despre motivele ce ar fi putut determina pe autori să săvârşească fapta, trebuie cercetate şi relațiile în care se afla victima cu persoanele bănuite. Deci, ar trebui să răspundem la întrebarea: ce motive ar fi avut persoanele din jurul victimei sau alte persoane străine să-i suprime viața? În acest scop, trebuie culese cât mai multe date cu privire la victimă: ocupația, preocupările extraprofesionale, relațiile extraconjugale etc., cunoscându-se faptul că este răspândită practica reglărilor de conturi între traficanții de droguri, care îşi dispută piețele (locurile) de desfacere, actele de gelozie între cupluri de sex diferit (dar şi cupluri de acelaşi sex), concurența comercială neloială etc.

7. *Cine a săvârşit fapta?*

Răspunsul la această întrebare este cel mai important deoarece acesta corespunde cu scopul principal al cercetării criminalistice a omorului: stabilirea autorului faptei şi apoi a vinovăției acesteia. Adepții sistemului german, referindu-se la ordinea de formulare a celor şapte întrebări, susțin că deşi este cea mai importantă, trebuie lăsată la urmă, deoarece, dacă se primeşte răspuns la primele şase întrebări, la ultima, răspunsul este foarte uşor de dat, aproape că vine de la sine.

Chestiunea nu trebuie privită în mod simplist.

În lucrările de specialitate ale autorilor francezi mai întâi este întâlnită şi o a opta întrebare: câte persoane au participat la săvârşirea faptei?, locul ei fiind între primele întrebări.

Indiferent dacă fapta a fost săvârşită de o singură persoană sau de mai multe, cu grad de participație relativ egal (coautori) sau diferit (complici, instigatori),

întrucât răspunderea penală este personală, organele judiciare trebuie să strângă probe pentru a dovedi gradul de participaţie şi vinovăţia fiecărui participant.

8. *Identificarea victimei*

Deşi între cele şapte întrebări cunoscute de sistemul german nu figurează şi întrebarea cine este victima?, se înţelege că cercetările unei fapte cauzatoare de moarte violentă ar rămâne neterminate dacă nu se stabileşte identitatea victimei. Chestiunea este şi mai dificilă în cazul în care victima nu este găsită sau rămâne neidentificată.

Secţiunea a II-a – Particularităţile cercetării la faţa locului

1. Urgenţa deplasării şi folosirea mijloacelor tehnico-ştiinţifice de cercetare

Această primă cerinţă, privind modul de efecutare a cercetării la faţa locului în cazul faptelor cauzatoare de moarte violentă, cuprinde două aspecte distincte, care se condiţionează reciproc. În zadar se va deplasa echipa operativă cu maximă urgenţă, dacă nu dispune de mijloacele tehnice de investigare corespunzătoare. Tot astfel, orice mijloace tehnice ar exista în dotarea organelor de urmărire penală, acestea nu mai folosesc la nimic dacă durata mare de timp trecută de la săvârşirea faptei şi până la cercetarea ei sau condiţiile atmosferice necorespunzătoare au făcut să dispară toate urmele infracţiunii[3] .

[3] **Ovidiu Năstase**, *Unele aspecte teoretice şi practice privind cercetarea infracţiunilor de omor*, în P.C.C. nr. 2/1992, p.36

2. Cercetarea în echipă

Complexitatea activităților ce se desfăşoară în cursul cercetării la fața locului a faptel.or cauzatoare de moarte violentă impune constituirea unei echipe din care fac parte:

procurorul, care este şi conducătorul echipei de cercetare, deoarece, potrivit dispozițiilor art. 209 Cod procedură penală, în cazul infracțiunilor de omor, urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de procuror;

ofițerul din cadrul serviciului judiciar al Inspectoratului Județean de Poliție sau asimilații acestuia;

ofițeri de la alte servicii de nivel județean sau asimilații acestora, cum ar fi: ofițeri specialişti în probleme de armament şi muniții, dacă fapta s-a săvârşit prin folosirea unei arme de foc; ofițeri de la serviciul circulație, în cazul în care cadavrul a fost descoperit pe un drum public şi nu se cunoaşte dacă s-a săvârşit un omor intenționat sau o faptă de ucidere din culpă, în timpul unui accident de trafic; ofițeri de pompieri, dacă la uciderea unei persoane s-a folosit o sursă de foc;

tehnicieni sau experți criminalişti;

medici legişti

însoțitorii câinilor de urmărire.

Între membrii echipei trebuie să existe relații de cooperare pe tot parcursul cercetărilor, ştiut fiind faptul că, deşi fiecare dintre ei are sarcini specifice, toți urmăresc un scop unic: aflarea adevărului[4].

[4] **O.Păun**, **S.R.Gheorghe**, *Eficiența cercetărilor în echipă prespune conlucrarea efectivă a procurorului cu organele de miliție în efectuarea investigațiilor*, în P.C.C. nr. 3-4/1987, p. 19-21

Procurorul este conducătorul, sau mai exact, coordonatorul echipei. Ceilalți membri ai echipei nu se află în subordinea procurorului, ci cooperează cu acesta, ştiindu-se faptul că el este singurul care poate lua hotărâri privind începerea urmăririi penale, punerea în mişcare a acțiunii penale, arestarea învinuitului sau inculpatului, trimiterea în judecată a acestuia ori adoptarea unei soluții de neurmărire[5].

3. Fazele crecetării la fața locului

Cercetarea la fața locului se desfăşoară în două faze distincte: faza statică şi faza dinamică.

A. *Cercetarea în faza statică*

Echipa operativă sosită la fața locului încpee cercetările fără a face vreo modificare în câmpul infracțiunii. Este mai mult o activitate de inofrmare, de familiarizare cu datele cauzei, de cunoaştere a locului faptei, a delimitării acestuia, folosind reperele din teren sau tăblițele numerotate[6].

În această fază, echipa operativă desfăşoară importante activități şi anume:

[5] **Vasile Greblea**, **Ovidiu Petrescu**, **Ion Argeşeanu**, *Cercetarea omorului de către o echipă complexă*, în P.C.C. nr.4/1981, p.34 şi urm.

[6] **S.A.Golunski**, op.cit., p.339

Luarea măsurilor de salvare a victimelor

Este prima măsură care se impune a fi luată pentru că, în deplasările foarte urgente la fața locului, se constată, uneori, că una sau mai multe victime mai sunt în viață. Nu sunt rare nici cazurile de moarte aparentă, de aceea, medicul legist va fi cel ce va constata dacă există semnele morții certe. Tot el va dispune luarea primelor măsuri privind salvarea persoanelor ce prezintă leziuni grave, dacă încă mai sunt în viață.
În timpul acestor examinări, nu este permis să pătrundă în câmpul infracțional decât procurorul şi medicul legist, pentru a nu se altera sau distruge urmele infracțiunii.

Delimitarea suprafeței pe care se găsesc urmele infracțiunii

Pentru aceasta se folosesc repere din teren (pomi izolați, stâlpi de susținere a liniilor telefonice sau liniilor electrice) ori tăblițe numerotate. Măsura este necesară pentru a se cunoaşte cu exactitate limitele până la care este permisă prezența curioşilor. În ceea ce priveşte spațiile închise, camere de locuit, birouri ale instituțiilor sau societăților comerciale nu este permis accesul nici unei persoane (în afară de membrii echipei operative, şi aceştia în ordinea şi la timpul stabilite de procurori).

Stabilirea schimbărilor survenite în câmpul infracțional

Membrii echipei trebuie să cunoască ce modificări au intervenit de la constatarea faptei şi până la începerea cercetărilor. O asemenea modificare poate privi poziția cadavrului, în cazul în care cei sosiți la fața locului au

încercat să acorde primul ajutor victimei pe care au găsit-o în viață. De asemenea, este posibil ca victima să nu fie găsită la fața locului, deoarece a fost transportată la spital, pentru acordarea îngrijirilor, în încercarea de a fi salvată. Modificări pot interveni şi în starea obiectelor ce au aparţinut victimei şi care au fost luate de rudele acesteia, sau în poziția obiectelor folosite la săvârşirea faptelor. De cele mai multe ori, acestea sunt ridicate de rudele făptuitorului, pentru a deruta cercetările.

Identificarea victimei şi a persoanelor ce pot fi audiate ca martori

La sosirea la fața locului conducătorul echipei operative trebuie să fie informat asupra datelor de stare civilă ale victimei şi ale martorilor, precum şi a locului unde se află martorii, pentru a fi chemați la audiere[7].
Toate constatările făcute în această fază vor fi notate, pentru a fi consemnate în procesul-verbal, iar principalele repere din teren vor fi fotografiate.

B. *Cercetarea în faza dinamică*

Trecerea la această fază este marcată de momentul în care începe examinarea tuturor obiectelor din câmpul infracțional, prin schimbarea poziției în care se aflau inițial, pentru a fi observate urmele infracțiunii.
Obiectivele sunt fotografiate în grup, apoi separat. Toate observațiile făcute sunt notate, pentru a fi descrise în procesul-verbal.

[7] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p.233

O deosebită atenție se acordă urmelor găsite pe obiecte, care trebuie găsite în detaliu, fotografiate şi ridicate pentru cercetări. Obiectele purtătoare de urme, dacă sunt comod transportabile, se ridică pentru examene de laborator.

Printre obiectivele cercetărilor din faza dinamică se află şi clarificarea împrejurărilor negative (controversate), în special lipsa urmelor de sânge, în cazul în care victima prezintă semne de violență grave: plăgi tăiate, distrugeri de țesuturi etc.

4. Examinarea cadavrelor

Principala sursă de probe în cercetarea faptelor cauzatoare de moarte violentă o constituie cadavrul. De aceea, la examinarea cadavrului este obligatorie prezența medicului legist, iar în unele cazuri se recomandă şi participarea altor medici specialişti (medici ginecologi, pentru omor precedat sau concomitent cu infracțiuni la viața sexuală ori fapte de pruncucidere, medici stomatologi pentru cercetarea şi interpretarea urmelkor de dinți de pe corpul victimei etc.).

La cercetarea cadavrului au sarcini specifice organele de urmărire penală şi medicul legist.

a. *Organele judiciare* trebuie să examineze poziția cadvrului, dacă este întreg sau depesat (fragmentat), care este poziția mâinilor (pe lângă corp, ridicate etc.), poziția picioarelor (apropiate, îndepărtate, îndoite de la articulația genunchiului), a corpului (drept sau îndoit), culcat pe stânga, dreapta, cu fața în sus sau în jos.

b. Tot organelor judiciare le revine sarcina să examineze îmbrăcămintea şi încălțămintea, precum şi căciula, pălăria, basca, broboada, aflate pe cap sau în apropiere de cadavru.

La îmbrăcăminte se examinează aspectul general, starea în care se află (răvăşită, ruptă, porţiuni detaşate sau lipsă), prezenţa urmelor de praf, noroi, sânge, a urmelor de violenţă (urme de cuţit, topor, împuşcătură etc.). De asemenea, se verifică buzunarele obişnuite sau ascunse, căptuşeala sau cusăturile etc., pentru a se găsi acte de identitate sau orice act care poate folosi la identificare. Astfel au procedat organele de urmărire penală în cazul unui cadavru neidentificat, găsit într-o vie din apropierea oraşului Iaşi. Existau dovezi că mobilul omorului l-a constitui jaful, deoarece victima fusese deposedată de obiectele de îmbrăcăminte şi încălţăminte, precum şi de ceasul şi de verigheta de la mâna stângă, ale căror urme se observau foarte bine. Făptuitorii au renunţat însă la pantalonii victimei, care erau rupţi în genunchi şi murdari de noroi.

Un buzunar foarte mic, la nivelul centurii, în faţă, ascuns de curea, a scăpat controlului făptuitorului. Nu a scăpat însă verificărilor făcute de organele de urmărire penală, care au găsit biletul de depunere a bagajelor la camera de bagaje din Gara Iaşi. Controlul genţii de voiaj, ce aparţinea victimei, a contribuit la identificarea acesteia. Era un tînăr din Alba Iulia, care lucrase în sezonul din vară la un restaurant din Mangalia împreună cu alţi tineri din oraşul Iaşi. Aceştia au plecat din Mangalia cu câteva zile mai devreme, pentru că i-au furat victimei o sumă mare de bani. Victima venise să încerce recuperarea banilor, iar făptuitorii au ucis-o, pentru a nu de descoperi fapta de furt.

Încălţămintea este cercetată pentru că poate prezenta urme de violenţă, urme de praf, noroi, care pot indica traseul parcurs de victimă şi, uneori, chiar urme de sânge.

Lipsa unor obiecte de îmbrăcăminte sau de încălţăminte sau lipsa totală a acestora vor trebui consemnate în procesul-verbal de constatare.

Tot în această fază a cercetărilor sunt examinate şi obiectele cu care a fost imobilizată victima (sfori, sârme, cearşafuri) sau a fost ucisă cu ele, în caz de strangulare, deoarece acestea pot contribui la identificarea autorilor. Este concludent, în acest sens, cazul unui student din oraşul Iaşi, găsit ucis în căminul în care locuia. Inspiraţi de cele văzute în filmele poliţiste, făptuitorii au furat mai multe obiecte de valoare din cameră şi au legat victima de mâini şi picioare cu un cearşaf, prin aşa-numita metodă „rândunica", încât victima s-a sufocat în timpul încercărilor de a se salva. Modul în care au fost făcute nodurile pe colţurile cearşafului au ajutat la restrângerea cercului de bănuiţi şi la identificarea autorilor[8].

Pe corpul cadavrului, în zonele neacoperite de îmbrăcăminte (cap, mâini), se pot găsi urme ale obiectelor găsite la uciderea victimei (cum este în cazul citat mai sus, când s-au găsit urmele desenului antiderapant al cizmelor de cauciuc). De asemenea, trebuie cercetate mâinile, pentru că pot păstra resturi de îmbrăcăminte, fire textile, fire de păr rămase din timpul luptei cu agresorul. În depozitul subunghial pot fi găsite fire de păr sau urme de sânge aparţinând autorului infracţiunii.

b. *Medicului legist* îi revin, de asemenea, sarcini de mare răspundere în timpul examinării cadavrului. Prima sarcină priveşte stabilirea diagnosticului de moarte certă şi pe cât posibil, data şi ora la care s-a produs decesul.

Ora (cel puţin probabilă) şi ziua când s-au produs decesul[9] trebuie cunoscute, pentru că ajută organele judiciare să înţeleagă succesiunea faptelor şi să

[8] **Camil Suciu**, op.cit. p.603; **Lupu Coman**, *Aspecte privind cercetarea la faţa locului în infracţiunile de omor*, I.G.M., Bucureşti, 1975, p.57; **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p.236 şi urm.; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuţă**, op.cit. p. 376 şi 381

[9] **I.Quai**, **D.Ceacanica**, **C.Suhăreanu**, *Valorificarea expertizei medico-legale în infracţiunea de omor*, în *Şcoala românească de criminalistică*, I.G.M., Bucureşti, 1975, p.165-169; **Gh.Scripcaru**, **C.Scripcaru**, *Medicină legală*, Editura „Cugetarea", Iaşi, 1996, p.58 şi urm.

înlăture încercarea autorilor de a deruta cercetărilor. Cu toate progresele înregistrate de ştiinţele medicale, acest moment nu poate fi stabilit întotdeauna, din motive diferite, între care modificările suferite de cadavru din cauza temperaturii ridicate sau a trecerii unei perioade mari de timp de la săvârşirea faptei şi până la constatarea ei.

După stabilirea disagnosticului de moarte certă şi a orei probabile la care a intervenit decesul, medicul legist (însoţit uneori şi de alţi medici specialişti) va examina capul, corpul şi membrele, pentru a consemna leziunile de violenţă vizibile. Autopsia cadavrului poate fi făcută în continuare, tot la faţa locului, dar este recomandabil să fie transportat cadavrul la morgă, unde există condiţii de lucru corespunzătoare. Cu prilejul efectuării autopsiei se recoltează probe pentru examene de laborator.

Tot medicului legist şi personalului medical ajutător le revine sarcina de a cerceta orificiile naturale ale cadavrului, îndeosebi gura, orificiul anal, orificiul vaginal, pentru recoltarea probelor biologice sau găsirea altor obiecte ce au fost folosite la săvârşirea faptei.

Secţiunea a III-a – Desfăşurarea urmăririi penale

Dispunerea constatărilor şi expertizelor medico-legale şi criminalistice

A. *Constatarea şi expertiza medico-legală*

Constatarea medico-legală se efectuează chiar în cursul cercetărilor, la faţa locului. Expertiza medico-legală se dispune în cursul urmăririi penale, în condiţiile prevăzute de art. 114 Cod procedură penală.

Atât constatarea, cât şi expertiza medico-legală trebuie să se efectueze în prezenţa procuorului care participă la cercetări, iar când participarea procuorului nu este posibilă, este recomandabil ca medicul legist să aibă la

dispoziție lucrările dosarului penal şi să mențină o legătură permanentă cu organele de urmărire penală.

Întrebările la care poate răspunde medicul legist diferă după natura faptei şi mijloacele folosite de făptuitor pentru suprimarea vieții. Cunoscând mijloacele de investigare de care dispun în prezent ştiințele medicale, organele de urmărire penală vor stabili obiectivele care sunt de competența medicului şi care sunt realizabile. Între acestea, menționăm stabilirea cauzei şi natura morții şi data probabilă a decesului; dacă leziunile constatate sunt vitale sou postmortale; care este mecanismul de producere a lor; care este agentul vulnerant folosit la producerea leziunilor; prezența alcoolului în sânge şi în urină; stabilirea grupei sangvine; prezența spermatozoizilor în secrețiile vaginale sau alte cavități naturale (cavitatea bucală, orificiul anal).

Prin stabilirea cauzei morții se urmăreşte să se afle dacă a fost o moarte patologică sau violentă (accidentală sau produsă de o persoană). De asemenea, expertiza medico-legală poate contribui la stabilirea legăturii cauzale între actele de violență exercitate de o persoană şi moartea victimei, chestiune încă mult discutată în practica organelor de urmărire penală şi a instanțelor de judecată[10].

B. *Constatarea tehnico-ştiințifică şi expertiza criminalistică*

Dacă urgența o impune, constatările tehnico-ştiințifice pot fi efectuate în cursul cercetărilor la fața locului. Este cazul cercetării amprentelor digitale găsite la locul faptei, care pot fi utile pentru identificarea autorului infracțiunii. Alteori, aceste constatări se efectuează pentru identificarea

[10] **M.Terbancea**, *Problemele expertizei medico-legale în infracțiunile săvârşite cu violență* în P.C.C. nr. 4/1981, p.19-28; **M.Terbancea**, **I.Quai**, **C.Petrescu**, **I.Săroiu**, *Obiectivele expertizei medico-legale în infracțiunile contra vieții. Reguli metodologice generale şi speciale în rezolvarea lor, limitele şi motivarea concluziilor medico-legale*, în P.C.C. nr. 3-4/1986, p.124 şi urm.; **Gh.Scripcaru**, **C.Scripcaru**, op.cit., p.27 şi urm.

cadavrului, când pot fi examinate şi comparate detaliile impresiunilor digitale luate de la victimă cu cele existente în evidența operativă a organelor de poliție.
Examinarea şi interceptarea urmelor de mâini sau de picioare (cărarea de paşi) pot furniza date utile pentru identificarea autorului faptei sau a victimei.
De asemenea, expertiza criminalistică a urmelor de dinți descopeite pe corpul victimei poate contribui la identificarea autorului.

Ascultarea persoanelor

Cercetarea criminalistică a faptelor cauzatoare de moarte violentă implică in mod necesar şi ascultarea persoanelor participante la proces în calitate de martori, făptuitori şi, uneori, chiar persoana vătămată (victima).
La audierea persoanelor prezente se aplică regulile generale cunoscute de tactica criminalistică, adaptate la specificul acestor fapte, ce prezintă un grad ridicat de pericol social.

Ascultarea persoanei vătămate

Practica organelor judiciare se confruntă cu numeroase cazuri în care moartea victimei nu se produce imediat, ci după câteva zile sau săptămâni. Uneori victima poate da informații utile până la survenirea morții, iar oganele de urmărire penală trebuie să intervină de urgență, pentru a obține declarațiile acesteia, care pot contribui în mod hotărâtor la identificarea făptuitorilor şi la stabilirea împrejurărilor în care s-a săvârşit fapta. La ascultarea acestor persoane se aplică reguli de tactică criminalistică specifice, deoarece trebuie să se țină seama de starea sănătății lor. De aceea este recomandabil ca la audiere să participe şi medicul care acordă asistență medicală victimei şi să fie

folosite mijloace moderne de înregistrare: banda magnetică, filmul sau banda video.

Chiar dacă sunt privite cu unele rezerve, declarațiile victimei pot contribui la aflarea adevărului, iar uneori constituie probe de valoare deosebită pentru udentificarea autorului.

Ascultarea martorilor

Ascultarea persoanelor în calitate de martori se face în funcție de importanța problemelor pe care le cunosc. Se va acorda atenție deosebită martorilor oculari, apoi celor care cunosc relațile anterioare dintre victimă şi persoanele bănuite de săvârşirea omorului.

Relațiile în care se află martorii cu victima şi cu făptuitorii sunt determinate, cunoscându-se faptul că persoanele aflate în relații de rudenie, de afecțiune reciprocă sau de duşmănie sunt înclinate să denatureze adevărul în favoarea sau în defavoarea părților implicate în proces[11].

Ascultarea învinuitului sau inculpatului

La săvârşirea faptei pot contribui una sau mai multe persoane. Acestea vor fi audiate ca învinuiți sau incuplați, numai atunci când există suficiente probe de vinovăție împotriva lor.

La orice faptă, şi, cu atât mai mult la cercetarea faptelor cauzatoare de moarte violentă, învinuiții sau incuplații vor fi ascultați cu respectarea dispozițiilor legale care garantează dreptul la apărare. Din punct de vedere tactic, nu este recomandabil să se insiste cu orice preț pentru a se obține recunoaşterea vinovăției. Inculpatul ştie că pentru omor se aplică pedepse foarte severe şi

[11] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p.263

are dreptul să se apere în felul în care consideră că îi este cel mai avantajos, deci inclusiv prin negarea vinovăției. De aceea, organele de urmărire penală vor consemna tot ce declară învinuitul sau inculpatul, îi vor aduce la cunoştinţă dreptul de a solicita probe în apărare şi vor verifica toate apărările acestuia.

Recunoaşterile incuplaților vor fi privite cu multe rezerve şi vor fi examinate prin coroborare cu celelalte probe de la dosar: rapoartele de expertiză medico-legală sau criminalistică, procesul-verbal de cercetare la fața locului, declarațiile martorilor etc.[12] Chiar dacă învinuitul sau inculpatul recunoaşte vinovăția, cercetările continuă cu administrarea tuturor celorlalte probe ce rezultă din actele de constatare la fața locului şi declarațiile martorilor.

Dacă incuplatul neagă vinovăția, se vor folosi celelalte metode tactice de aflare a adevărului: confruntarea, reconstituirea, percheziția, prezentarea pentru recunoaştere.

CAPITOLUL al XXIX-lea
CERCETAREA INFRACȚIUNII DE DELAPIDARE
Secțiunea I – Constatarea faptelor şi verificarea actelor de constatare

[12] Ibidem, p.265

Organele de urmărire penală pot fi sesizate de săvârşirea unei infracţiuni de delapidare prin modalităţi diferite: actele întocmite de organele de constatare abilitate de lege, semnalări ale cetăţenilor, constatări făcute de organele de poliţie prin mijloace proprii, specifice.

Organele de urmărire penală se pot sesiza din oficiu în legătură cu săvârşirea faptelor de delapidare. Serviciile de specialitate ale poliţiei au mijloace proprii, specifice de investigare, prin care pot lua cunoştinţă de săvârşirea acestor fapte: în cazul în care constată că s-a săvârşit o infracţiune, dispun din oficiu începerea urmăririi penale[1].

Secţiunea a II-a – Examinarea actelor de constatare

Primind actele de constatare, organele de urmărire penală sunt obligate să verifice dacă acestea sunt întocmite cu respectarea legii, dacă sunt complete şi dacă conţin date suficiente pentru a se putea începe urmărirea penală.

Dosarele întocmite de organele de constatare trebuie să cuprindă date privitoare la specificul locului de muncă al celor verificaţi, actul normativ care reglementează organizarea şi funcţionarea unităţii verificate, atribuţiile de serviciu, fişa postului şi orice date care pot forma convingerea că s-au încălcat aceste atribuţii. Actele presupuse a fi conţinând date false (statele de plată a salariilor, facturile, documentele însoţitoare ale produselor etc.) trebuie depuse în original, nu în copie.

Organele de constatare pot fi invitate pentru a da relaţii suplimentare, ori să depună noi acte în completarea dosarului de revizie contabilă.

Secţiunea a III-a – Efectuarea urmăririi penale

[1] **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuţă**, op.cit., p.386

Elaborarea versiunilor

Delapidarea se poate săvârşi prin modalităţi diferite, făptuitorii folosind cele mai ingenioase mijloace pentru a nu fi descoperiţi. De aceea, şi cercetările efectuate de organele de urmărire penală trebuie să se desfăşoare în mod organizat şi să fie aplicate cele mai potrivite metode tactice pentru aflarea adevărului şi dovedirea vinovăţiei persoanelor cercetate.

Organele de urmărire penală trebuie să elaboreze versiunile de cercetare şi să stabilească mijloacele de verificare a acestora. Se ştie că nu orice lipsă de gestiune se produce prin infracţiunea de delapidare. Lipsurile constatate în gestiune pot fi cauzate şi prin comiterea altor infracţiuni: neglijenţă în serviciu, abuz în serviciu în dauna intereselor publice, înşelăciune, gestiune frauduloasă etc.

Pe de altă parte, în cercetarea unei gestiuni nu este suficient să se stabilească numai existenţa lipsurilor, ci trebuie să se cunoască şi cauza acestora. Astfel, lipsurile se pot datora:

unei sustrageri reale săvârşite de persoana care răspunde de gestionarea bunurilor;

unei sustrageri săvârşite de către alte persoane;

simple neglijenţe;

cauze obiective, care nu atrag răspunderea penală;

lipsa este doar aparentă, datorată unei greşite contabilizări[2].

Dar nu numai lipsurile din gestiune, şi plusurile din gestiune trebuie să constituie o preocupare de bază a organelor de cercetare, deoarece, uneori, plusurile dintr-o perioadă de gestiune constituie, în realitate, lipsuri din altă perioadă, care nu au fost descoperite de organele de control[3].

[2] **Camil Suciu**, *op.cit*., p.623

Ascultarea martorilor

La cercetarea şi judecarea infracţiunii de delapidare, martorii au un rol secundar, dar ascultarea lor este indispensabilă, fiindcă martorii pot cunoaşte împrejurări de fapt, a căror clarificare poate contribui într-o măsură însemnată la aflarea adevărului.

Ordinea în care vor fi audiați martorii depinde de specificul fiecărei fapte în parte, însă o grupare a acestora în funcție de împrejurările pe care le cunosc trebuie făcută chiar prin mijlocirea planului de cercetare.

O primă categorie de împrejurări poate fi verificată prin declarațiile persoanelor de la locul de muncă al făptuitorilor. Acestea pot preciza modul cum se proceda la primirea mărfurilor în gestiune, dacă recepția se făcea potrivit normelor contabile în materie, dacă inventarele periodice ale bunurilor din gestiune s-au efectuat prin cântărirea, măsurarea, verificarea etichetelor privind cantitatea, sortimentul şi prețul produselor, ori a fost numai o verificare scriptică. Totodată, martorii mai pot da relații cu privire la respectarea dispozițiilor legale, care reglementează livrarea mărfurilor.

De asemenea, pot fi ascultate ca martori persoane de la alte unități cu care colaborau făptuitorii: fabricile producătoare de mărfuri, gestionarii depozitelor de la care se aprovizionau făptuitorii, conducătorii mijloacelor de transport cu care au fost aduse mărfurile în gestiunea făptuitorilor etc.

Ascultarea învinuitului sau inculpatului

[3] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 295

Ascultarea se face cu respectarea dispozițiilor legale, care garantează dreptul la apărare, şi, potrivit metodelor de criminalistică, aplicabile în raport de persoana făptuitorului. Ordinea în care se ascultă învinuitul sau inculpatul şi martorii diferă după stadiul în care se află cercetările şi probele administrate până la acea dată. Dacă nu există suficiente dovezi privind natura faptei, cauzele săvârşirii infracțiunii, relațiile dintre făptuitori este recomandabil să fie ascultate mai întâi cât mai multe persoane în calitate de martori şi apoi să se treacă la ascultarea învinuitului sau inculpatului[4]. Dimpotrivă, când există suficiente probe obiective privind săvârşirea faptei, întinderea prejudiciului (acte de constatare contabilă, expertize criminalistice privind actele falsificate, expertize contabile privind realitatea prejudiciului produs prin infracțiune), se trece direct la ascultarea mai întâi a învinuitului sau inculpatului, apoi a martorilor.

De asemenea, dacă la săvârşirea faptei au participat mai multe persoane, se va stabili prin planul de cercetare ordinea în care vor fi audiate. Se recomandă să se înceapă audierea cu cei care au un grad de participare mai redus ori cu cei despre care se ştie că intenționează să-şi recunoască vinovăția şi sunt hotărâți să declare adevărul.

Pentru învinuiții sau inculpații care nu-şi recunosc vinovăția se vor aplica metode de tactică criminalistică adecvate, constând în prezentarea mijloacelor materiale de probă existente la acea dată, confruntarea cu martorii sau ceilalți învinuiți etc.

Pentru oricare învinuit sau inculpat se consemnează toate apărările şi se administrează probele cerute în apărare[5].

O atenție deosebită va fi acordată determinării legăturilor infracționale, a relațiilor, în vederea stabilirii cu exactitate a cercului de persoane implicate în

[4] **Camil Suciu**, *op.cit*., p.624; **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță***, op.cit*., p.389
[5] **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, *op. cit*., p. 390

săvârşirea infracţiunii, mai ales dacă ne aflăm în faţa unei criminalităţi organizate[6].

Dispunerea constatărilor tehnico-ştiinţifice şi a expertizelor contabile

De la primele cercetări se impune efectuarea unor constatări tehnico-ştiinţifice, care nu suportă amânare. Astfel, pot fi întâlnite acte ce prezintă suspiciuni de modificare la cifrele indicând cantitatea mărfii sau preţul, data primirii sau livrării produselor din gestiune etc. De asemenea, pot fi suspectate ca fiind false semnăturile din facturi şi alte acte de gestiune, semnăturile din statele de plată a salariilor etc. Aceste constatări pot fi făcute de ofiţerii de poliţie din compartimentul criminalistic, iar dacă există încă anumite îndoieli ori concluziile actelor de constatare sunt contestate, se poate dispune efectuarea unei expertize criminalistice.

Expertiza contabilă se efectuează de persoane de înaltă calificare, având calitatea de expert, şi care fac parte din Biroul de expertize contabile sau activează într-un birou independent (privatizat)[7].

Organele de urmărire penală trebuie să cunoască drepturile şi obligaţiile experţilor şi să fixeze obiective ce sunt de competenţa acestora.

Aprecierea şi valorificarea concluziilor expertizei contabile se face prin coroborarea cu celelalte probe de la dosar. Expertiza contabilă poate formula concluzii certe cu privire la realitatea lipsei, dar nu şi la natura acesteia (răspundere materială, răspundere civilă, neglijenţă în serviciu etc.). De aceea, pentru a se da faptei încadrarea juridică prevăzută în textul 215^1 – Cod penal, care reglementează delapidarea, trebuie avute în vedere şi probele care dovedesc că persoana verificată (casierul, gestionarul) şi-a însuşit, folosit,

[6] **Emilian Stancu**, *op.cit*. supra, p. 289
[7] **Emil Mihuleac**, *Expertiza judiciară*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1971, p.76-77

traficat bunurile ce i-au fost încredințate spre administrare, păstrare, gestionare[8].

Alte activități specifice cercetării infracțiunii de delapidare

În cursul cercetărilor se dispune efectuarea unor percheziții sau ridicarea unor obiecte şi înscrisuri, precum şi luarea măsurilor asiguratorii în vederea recuperării prejudiciului produs prin infracțiune.

Percheziția se poate efectua atât la domiciliul persoanei cercetate, cât şi la locul de muncă al acesteia. De asemenea, se pot efectua percheziții la domiciliul rudelor, prietenilor celor cercetați, în situația în care există date sau apar suspiciuni că acolo s-ar afla bunurile sustrase.

Afară de activitățile amintite, organele judiciare întreprind, uneori, cercetări la fața locului pentru a cunoaşte nemijlocit condițiile de păstrare şi conservare a bunurilor materiale, spre a constata posibilitatea sustragerii bunurilor, de natura celor în cauză, prin furt, de către alte persoane. La activități de acest fel se recurge mai ales în cazurile în care gestionarii motivează lipsa anumitor bunuri pentru că sunt păstrate în condiții necorespunzătoare, sau pentru că sunt prost păzite[9].

Ridicarea de acte şi înscrisuri sau obiecte se impune în interesul continuării cercetărilor, cu scopul de a se evita degradarea sau ascunderea acestora de către persoanele interesate sau pentru a valorifica datele utile dovedirii vinovăției: acte ce poartă semnături false, bonuri de transfer, avize de expediție, fişe de pontaj etc. Dacă este necesar, aceste acte vor fi verificate cu prilejul efectuării expertizelor criminalistice sau contabile.

[8] **Emilian Stancu**, *op.cit. supra*, p. 293
[9] **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 325

O primă măsură ce trebuie luată după începerea cercetărilor este aceea a recuperării pagubei produse prin infracțiune. Este preferabilă identificarea şi restituirea în natură a bunurilor însuşite, când se mai găsesc, iar în cazul imposibilității găsirii lor, se procedează la *indisponibilizarea bunurilor mobile şi imobile ale învinuiților sau inculpaților*, prin aplicarea sechestrului asigurator, luarea inscripțiilor ipotecare pentru bunuri mobile şi înființarea popririi pe veniturile ce le datorează învinuitului sau inculpatului o altă persoană juridică[10].

CAPITOLUL al XXX-lea
CERCETAREA FAPTELOR DE FURT ŞI TÂLHĂRIE

Furtul şi tâlhăria sunt fapte prin care se aduce atingere proprietății publice sau private. Metodele tactice criminalistice folosite pentru cercetarea lor sunt asemănătoare. Acolo unde există deosebiri, se vor face precizări pe parcursul expunerilor.

Secțiunea I – Constatarea faptelor

Furtul şi tâlhăria pot fi reclamate imediat de persoana vătămată sau de martorii oculari, ori la data constatării lor de către alte persoane. În cazul infracțiunilor flagrante, se întocmesc acte de constatare de către organele de urmărire penală, care au fost primele sesizate, iar dacă cererile privind săvârşirea unor asemenea fapte se depun la data constatării lor, cercetările

[10] **Emilian Stancu**, *op. cit. supra*, p.299

trebuie să fie începute cât mai curând, pentru a se putea valorifica urmele infracțiunii. Alteori, faptele pot fi constatate din oficiu de către organele de urmărire penală.

Primele activități de cercetare în cazul infracțiunilor de furt au ca scop verificarea unor multiple aspecte, între care:

stabilirea locului unde s-a comis furtul;

identificarea persoanei care a comis furtul şi a complicilor săi;

stabilirea bunurilor ce au fost furate, care le sunt caracteristicile şi valoarea;

mijloacele şi metodele folosite la comiterea furtului;

ce împrejurări au înlesnit comiterea infracțiunii[1].

Secțiunea a II-a – Cercetarea la fața locului

La cercetarea infracțiunilor de furt şi tâlhărie noțiunea „la fața locului" are o sferă foarte largă, cuprinzând locul săvârşirii faptei, locul unde au fost ascunse bunurile sustrase, traseul parcurs de făptuitori, pe jos sau cu mijloace de transport[2]. Cercetările vor începe de la locul unde s-au făcut primele constatări. Acest loc poate fi cel în care au fost ascunse bunurile sustrase, locul săvârşirii faptei sau un punct de control al mijloacelor de transport, unde s-au găsit asupra făptuitorilor bunurile însuşite ori numai o parte din acestea. Indiferent de locul de unde s-au început cercetările, ele vor fi continuate, pentru a se putea examina toate cele trei repere menționate.

La locul săvârşirii faptei se vor cerceta urmele instrumentelor de spargere găsite pe sistemele de închidere, se vor face inventarieri ale bunurilor din depozit sau magazin, pentru stabilirea cantității şi valorii bunurilor sustrase.

Urmele constatate vor fi descrise în procesul-verbal de cercetare la fața locului şi fotografiate. Obiectele purtătoare de urme, de dimensiuni reduse, vor fi ridicate pentru cercetări în laborator. O atenție deosebită va fi acordată urmelor de picioare şi urmelor mijloacelor de transport. Atunci când se constată urme de adâncime, după descrierea acestora în procesul-verbal de cercetare la fața locului şi fotografiere, vor fi ridicate mulaje de gips.

La momentul tactic, ales de conducătorul echipei de cercetare, poate fi folosit câinele de urmărire.

---

[1] **Camil Suciu**, *op.cit*., p. 624

[2] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 303; **C.Aionițoaie**, **V.Berchean**, în *Tratat practic de metodică criminalistică*, vol. I, Editura „Carpați", Craiova, 1994, p. 167

Cercetarea urmelor de deget va fi făcută de tehnicienii sau experții criminaliști, știut fiind că asemenea urme pot fi găsite chiar și în cazul în care făptuitorii au folosit mănuși, dacă acestea au fost rupte sau scoase de pe mâini, pentru efectuarea unor activități la care sunt considerate incomode.

Produsele, mărfurile, obiectele găsite la locul faptei vor fi examinate cu atenție, deoarece este posibil ca printre acestea să fie și cele aparținând făptuitorilor, abandonate sau pierdute.

O categorie specială de urme găsite la locul faptei o constituie urmele biologice. Astfel, în cazul furtului, pot fi găsite urme de sânge pe cioburile geamurilor sau ale vitrinelor sparte, iar la faptele de tâlhărie, pot rămâne urme de sânge pe corpul victimei sau pe îmbrăcămintea acesteia. Urmele vor fi examinate cu deosebită atenție, descrise în procesul-verbal și fotografiate, apoi ridicate prin metodele cunoscute, deoarece pot contribui la identificarea făptuitorilor.

Pe traseul cuprins între locul unde s-a comis fapta și locuința persoanelor bănuite de săvârșirea acesteia ori ascunzătoarea în care au fost găsite bunurile sustrase, vor fi cercetate urmele care pot contribui la identificarea autorilor. Vor fi cercetate, descrise, fotografiate, ridicate cu ajutorul mulajelor de gips urmele de picioare, sau urmele mijloacelor de transport. Chiar dacă acestea nu prezintă suficiente detalii pentru identificarea făptuitorilor sunt utile pentru determinarea apartenenței de gen, pentru stabilirea numărului de persoane participante la săvârșirea faptei, ori pentru stabilirea traseului parcurs de făptuitori, pe jos sau cu mijloacele de transport.

Pe întreg traseu presupus a fi parcurs de făptuitori vor fi căutate obiecte sau resturi de obiecte sustrase de la locul săvârșirii furtului. În practica organelor de urmărire penală se descriu asemenea urme în caz de sustragere de furaje, cereale, materiale de construcție etc., deoarece produsele sau resturi ale acestora cad din cauza trepidațiilor, vitezei ori defecțiunilor de la caroseria mijlocului de transport în care sunt transportate.

Dacă făptuitorii au fost descoperiți pe traseu cu bunurile sustrase, acestea vor fi inventariate, descrise în procesul-verbal de constatare și fotografiere, apoi ridicate pentru a fi restituite persoanelor prejudiciate. Dacă bunurile sustrase se află în mijloacele de transport, acestea vor fi reținute pentru cercetări, bunurile vor fi restituite persoanelor prejudiciate, iar atunci când sunt întrunite condițiile prevăzute de lege (art. 118 și următoarele Cod penal), mijloacele de transport pot fi indisponibilizate în vederea confiscării.

La locul unde s-au găsit bunurile sustrase (locuința făptuitorului, în câmp, în pădure) se efectuează cercetări pentru identificarea bunurilor, inventarierea și descrierea lor, apoi se dispune ridicarea lor în vederea restituirii persoanelor prejudiciate, chiar dacă au fost vândute altor persoane. Dacă există dovezi sau indicii că semenea bunuri s-ar afla în incinta unor instituții, societăți comerciale sau locuințe ale cetățenilor, se vor efectua

percheziţii, cu respectarea dispoziţiilor cuprinse în Codul de procedură penală.

Secţiunea a III-a – Alte activităţi de urmărire penală

1. Ascultarea persoanelor

a. Ascultarea persoanei vătămate

La ascultarea persoanei vătămate se folosesc metode tactice diferite, în funcţie de natura faptei cercetate: furt sau tâlhărie.

Când se reclamă furtul unor bunuri sau valori, persoana vătămată trebuie să furnizeze cât mai multe date necesare identificării făptuitorilor. Dacă făptuitorii sunt cunoscuţi, vor fi stabilite relaţiile dintre aceştia şi reclamant: soţi, rude, colegi de muncă, existenţa unor litigii anterioare (neplata unei datorii, litigii privind dreptul de proprietate) etc. În cazul făptuitorilor necunoscuţi, vor fi cerute cât mai multe date utile identificării (numărul acestora, vârsta probabilă, detalii privind îmbrăcămintea etc.).

De asemenea, de la partea vătămată pot fi obţinute date concrete privind bunurile furate, modul în care se prezenta locul faptei înaintea săvârşirii infracţiunii, persoanele care aveau cunoştinţă de existenţa bunurilor şi, eventual, posibilitatea de acces la bunurile respective.

Totodată, cu prilejul ascultării persoanei vătămate, trebuie să se stabilească cu exactitate modul în care aceasta şi-a petrecut timpul înaintea săvârşirii faptei, precum şi în momentul ori după comiterea infracţiunii[3].

Dacă se reclamă săvârşirea unei infracţiuni de tâlhărie care implică folosirea violenţei, se vor menţiona date privitoare la instrumentul folosit (cuţit, par, pistol, spary-uri paralizante etc.), numărul agresorilor, identitatea acestora, dacă este cunoscută, sau elemente de identificare, în cazul făptuitorilor necunoscuţi. Pentru dovedirea urmelor de violenţă se va solicita prezentarea actului medico-legal (când există), ori se va dispune din oficiu examinarea medico-legală a persoanei vătămate.

[3] **Emilian Stancu**, *op. cit. supra*, p. 304

Dacă persoana vătămată a suferit leziuni grave şi este internată într-o instituţie medico-sanitară, va fi audiată în prezenţa medicului; declaraţiile acesteia vor fi privite cu unele rezerve atunci când se află încă într-o stare accentuată de tulburare psihică. Totodată, se vor cere persoanei vătămate precizări în legătură cu eventualele leziuni provocate făptuitorului, deoarece aceste urme pot ajuta la identificarea autorului (autorilor)[4] .

b. *Ascultarea martorilor*

La cercetarea furtului sau a tâlhăriei, martorii pot furniza informaţii utile pentru identificarea făptuitorilor, natura şi valoarea bunurilor sustrase, locul şi timpul când s-au săvârşit faptele etc.

Ascultarea martorilor implică culegerea a cât mai multor date privitoare la persoana acestora şi la relaţiile în care se află cu persoana vătămată şi cu făptuitorii. Ordinea în care vor fi audiaţi martorii depinde de împrejurările pe care le cunosc şi de relaţiile în care se află cu victima şi învinuitul sau inculpatul. Întrebările adresate martorilor diferă după natura faptelor (furt sau tâlhărie), momentele principale din filmul acţiunii pe care le-au perceput (anterioare, concomitente sau posterioare săvârşirii faptei), interesul care îl pot avea în legătură cu fapta sau cu părţile din proces (rudenie sau dobândirea unor obiecte din cele aparţinând persoanei vătămate, indiferent dacă au ştiut sau nu că provin din săvârşirea furtului sau a tâlhăriei etc.).

Pentru faptele săvârşite de persoanele pe care victima nu le-a văzut sau nu le-a identificat, se va proceda la prezentarea pentru recunoaşterea persoanelor pe care martorii le-au văzut la locul faptei, în vederea identificării lor.

Pentru a se stabili dacă fapta constituie furt sau tâlhărie, martorii trebuie să descrie atitudinea victimei în momentul faptei, adică, dacă aceasta s-a opus în mod real ori a simulat, dacă a strigat după ajutor, dacă mai era împreună cu alte persoane etc[5].

c. Ascultarea învinuitului sau inculpatului

Ascultarea învinuitului sau inculpatului se va face cu respectarea dispoziţiilor legale, care garantează dreptul la apărare, şi cu aplicarea metodelor de tactică criminalistică, adecvate naturii faptei cercetate (furt sau tâlhărie), şi mijloacelor folosite la săvârşirea faptei.

Momentul tactic al ascultării învinuitului sau inculpatului va fi ales în funcţie de stadiul în care se află cercetările şi de natura probelor în posesia

[4] **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuţă**, op. cit., p. 305
[5] **Emilian Stancu**, *op. cit. supra*, p. 305

cărora se află organul judiciar. Când nu există dovezi suficiente şi convingătoare pentru dovedirea vinovăţiei, cercetările vor începe cu audierea martorilor şi apoi se va proceda la ascultarea învinuitului sau incuplatului. Dimpotrivă, dacă există suficiente probe pentru dovedirea vinovăţiei, va fi mai întâi ascultat învinuitul sau inculpatul şi apoi martorii.

În funcţie de atitudinea de recunoaştere sau nerecunoaştere a vinovăţiei de către învinuit sau inculpat, se vor folosi metodele tactice adecvate, ştiut fiind faptul că nu este necesară obţinerea cu orice preţ a mărturisirii, ci trebuie consemnate doar explicaţiile pe care le dă acesta cu privire la fapta pentru care este cercetat. Furturile şi tâlhăriile sunt săvârşite, de multe ori, de infractori înrăiţi, recidivişti, care neagă vinovăţia, împotriva tuturor evidenţelor şi a probelor existente la dosar. De fiecare dată şi pentru orice învinuit sau inculpat se vor consemna răspunsurile primite la întrebările organului de urmărire penală şi cererile de probe solicitate în apărare. Toate aceste apărări vor fi verificate prin administrarea probelor solicitate de învinuit sau inculpat, ori a altor probe ce rezultă din lucrările dosarului.

Când specificul faptei cercetate o impune, se va proceda la efectuarea confruntării, a prezentării pentru recunoaştere, a înfăţişării probelor pe care le deţine organul judiciar, a reconstituirii etc.

Dacă învinuiţii sau inculpaţii neagă săvârşirea furtului sau tâlhăriei, folosindu-se şi de alibiuri, organul judiciar trebuie să insiste asupra modului în care şi-au petrecut timpul în momentul săvârşirii faptei, asupra provenienţei bunurilor sau valorilor descoperite cu prilejul percheziţiilor, ca şi asupra modului în care îşi justifică felul de viaţă, superior posibilităţilor materiale[6].

2. Efectuarea percheziţiilor şi a reconstituirilor

a. *Percheziţia*

Percheziţia este o metodă tactică, frecvent folosită în cercetarea infracţiunilor de furt şi tâlhărie, în scopul descoperirii locului unde se află ascunse bunurile sustrase. Această activitate trebuie să se desfăşoare după un plan, care să cuprindă obiective judicios formulate. Pentru a asigura succesul percheziţiei, organele de urmărire penală trebuie să ştie unde să caute, ce să caute şi cum să caute.

Locul unde se efectuează percheziţia poate fi locuinţa făptuitorului, locul de muncă al acestuia sau locul persoanelor care au participat la săvârşirea faptei. În caz de nereuşită, se vor efectua percheziţii şi la domiciliul rudelor, prietenilor, vecinilor sau al altor persoane, induse în eroare de

[6] Ibidem, p. 307

făptuitori cu privire la proveniența bunurilor[7]. De asemenea, este recomandabil să se repete percheziția la domiciliul făptuitorilor, cunoscându-se faptul că aceştia pot să readucă bunurile ascunse temporar la domiciliul altor persoane.

Obiectele şi valorile care se caută pot fi din cele mai diferite, însă va fi luată în considerare natura bunurilor sau valorilor reclamate de persoanele prejudiciate. La percheziție trebuie căutate bunurile sustrase, fragmente sau resturi ale acestora, ambalaje, etichete căzute sau desprinse intenționat de pe obiectele furate etc. De asemenea, vor fi căutate instrumentele sau *mijloacele folosite la săvârşirea furtului*.

Metodele tactice folosite la căutarea bunurilor vor fi alese în funcție de locul cercetat (spațiul de locuit sau câmp deschis), volumul şi cantitatea de bunuri sustrase etc.

Constatările făcute vor fi consemnate în procesul-verbal, iar pentru ascunzători şi obiectele găsite se vor efectua fotografii judiciare operative.

b. *Reconstituirea*

Reconstituirea este frecvent întîlnită, fiind practicată în scopul verificării posibilității sau imposibilității producerii faptelor. Într-un anumit mod, ori al apariției unor anumite rezultate, ca urmare a săvârşirii unor anumite acțiuni. Astfel, în cazurile privind furturile prin efracție se poate verifica posibilitatea sau imposibilitatea comiterii furtului într-un anumit mod, al pătrunderii infractorilor prin spărtura produsă în zidul depozitului sau al camerei de locuit, al scoaterii obiectelor sustrase prin locul prin care se pretinde că au pătruns făptuitorii, posibilitatea sau imposibilitatea săvârşirii furtului de către un singur infractor sau împreună cu alți participanți.

Efectuată cu respectarea tuturor regulilor tactice şi metodologice cunoscute, reconstiuirea poate contribui la verificarea probelor deja administrate, la obținerea de noi probe şi la delimitarea furtului de simulările de furt. Valoarea probatorie a reconstituirii în cazurile privind infracțiunile de furt ori tâlhărie depinde şi de modul în care rezultatele ei sunt consemnate în procesul-verbal, ori cum sunt executate fotografiile judiciare operative, schițele etc.

O modalitate de efectuare a reconstituirii, folosită frecvent în cercetarea infracțiunilor de furt, este cea privitoare la verificarea unor împrejurări negative (controversate). Aşa, de pildă, prin descoperirea şi cercetarea urmelor de spargere a geamurilor, a uşilor, a încuietorilor şi a pereților, a urmelor de picioare, de escaladare ori de transport al obiectelor furate, se determină atât modul săvârşirii infracțiunii, felul instrumentelor utilizate şi

[7] **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 327

îndemânarea persoanelor în folosirea lor, cât şi faptul dacă nu este o simulare pentru acoperirea lipsurilor în gestiune[8].

Secțiunea a IV-a – Particularitățile cercetării unor infracțiuni de furt

1. Furtul din locuințe

Furtul din locuințe prezintă un grad sporit de pericol social, deoarece, de foarte multe ori, este urmat de uciderea victimei.

Metodele tactice criminalistice trebuie adaptate la împrejurările în care s-a săvârşit fapta şi la mijloacele folosite de făptuitori: chei mincinoase, forțarea încuietorilor, pătrunderea prin escaladarea zidurilor etc. În practica organelor de urmărire penală sunt cunoscute cazurile în care infractorii urcă pe acoperişul blocului, folosesc obiecte din dotarea alpiniştilor şi coboară până la geamul deschis, prin care pătrund în interior. Cu valizele încărcate cu obiectele sustrase, părăsesc apartamentul, fără a fi observați sau luați în seamă de locatari, care îi consideră ca pe cei mai paşnici musafiri, aflați în vizită la rude sau prieteni.

Alteori, mijloacele şi metodele folosite de făptuitori sunt de-a dreptul surprinzătoare, chiar dacă unele se practică de zeci sau sute de ani, iar altele sunt de dată foarte recentă. Astfel, uneori, furturile se comit fără pătrunderea infractorului în locuință, ci sustrăgînd obiectele prin aruncarea pe fereastra deschisă a unei mici sfere de plumb, având fixate trei undițe de ştiucă, şi scoaterea prin fereastră a obiectelor agățate[9].

Furturile din locuințe nu se comit în mod întîmplător, ci sunt bine pregătite. Cele mai numeroase cazuri sunt semnalate în timpul verii, când populația oraşelor este plecată în concediu, la munte sau la mare, ori la rudele care locuiesc în sate. De asemenea, faptele se săvârşesc în timpul zilei, când majoritatea persoanelor apte de muncă sunt plecate de acasă. Făptuitorii folosesc soneria şi, dacă nu răspunde nimeni, pătrund în apartament cu chei potrivite.

Indiferent de mjiloacele folosite de făptuitori, cercetarea la fața locului trebuie efectuată cu respectarea metodelor de tactică criminalistică, adaptate locului unde s-a săvârşit infracțiunea. Un interes deosebit îl prezintă cercetarea locului faptei, în vederea descoperirii urmelor instrumentelor de spargere, a amprentelor digitale, a obiectelor aparținând făptuitorilor, pierdute sau abandonate la locul faptei etc.

Se recomandă ca cercetările să înceapă imediat după primirea sesizării, de mare ajutor, dar cu unele rezerve, fiind, uneori, câinele de urmărire. La

---

[8] **Ion Mircea**, *Împrejurări controversate de la locul săvârşirii unor infracțiuni de furt*, în *Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Series Iurius Prudentia*, nr. 2/1987, p. 79-80

[9] **Camil Suciu**, op. cit., p. 649

cercetări trebuie să participe şi victima, care poate să dea explicaţii în legătură cu modificările intervenite în locuinţă, bunurile furate şi obiectele ce nu-i aparţin, descoperite la locul infracţiunii, pentru că acestea ar putea fi ale făptuitorilor, uitate sau abandonate, şi ar putea folosi la identificarea autorilor[10].

În cursul cercetărilor se stabilesc căile de acces în locuinţă, drumul parcurs de infractor în interiorul încăperilor, operaţiile desfăşurate, metodele şi instrumentele folosite, dacă au fost unul sau mai mulţi infractori etc[11].

Cercetarea acestor fapte continuă cu identificarea autorilor şi, pe cât posibil, recuperarea bunurilor sustrase, audierea martorilor, prezentarea pentru recunoaştere a persoanelor sau bunurilor etc.

2. Furtul din buzunare

Furtul din buzunare se săvârşeşte în locuri aglomerate: mijloace de transport, magazine, etc. Autorii acestor fapte ştiu că cei aflaţi în asemenea locuri au posibilităţi mai reduse de control asupra banilor sau valorilor aflate asupra lor.

Cercetarea furtului din buzunare presupune cunoaşterea metodelor folosite de făptuitor şi, mai ales, împrejurarea că aceştia lucrează în echipă.

După sustragerea bunului, infractorul îl predă unui complice, care se va îndepărta cu bunul furat, autorul rămânând în apropiere şi insistând să fie percheziţionat[12]. Când echipa acţionează în mijloacele de transport în comun, la ore de mare aglomeraţie, este nevoie de cel puţin trei persoane, de regulă bărbaţi, dar pot fi incluse şi una sau două femei, care au rolul de a distrage atenţia victimei. Cei trei făptuitori înconjoară victima, în încercarea de a-şi face loc de trecere, timp în care unul se întoarce şi ia obiectul reperat (portmoneu, stilou etc.). Un complice continuă să preseze victima pentru a facilita îndepărtarea autorului, care trece pe lângă cel de-al doilea complice şi îi strecoară, neobservat, în buzunarul hainei, obiectul furat, apoi coboară toţi la prima staţie de tramvai, trolibuz, autobuz sau tren[13].

De asemenea, este cunoscut faptul că există persoane specializate[14] în săvârşirea acestor furturi, care îşi împart „zonele de activitate" după străzi, mijloace de transport, traseele ori ntipurile acestora etc. De aceea, şi organele

---

[10] **S.A.Golunski**, op. cit. p. 466-467

[11] **Ion Mircea, Criminalistica**, Editura Fundaţiei „Chemarea", Iaşi, 1992, p. 406

[12] **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 331**; Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuţă**, op. cit., p. 399

[13] **R.A.Reiss**, *Manuel de police scientifique* (Technique) I, „Vols et Homicides", Paris, 1911, p. 126-127

[14] **Camil Suciu**, op. cit. p. 649

de poliție care cercetează aceste forme de furt sunt instruite pentru a cunoaşte sistemele de operare folosite de făptuitori.

Pentru a se asigura succesul cercetărilor este recomandabil ca făptuitorii să fie surprinşi asupra faptei, să fie recuperate bunurile şi obiectele furate şi să fie identificați cei care au reuşit să fugă de la locul faptei. Persoanele suspecte vor fi percheziționate, locurile aglomerate vor fi izolate, pentru a nu se oferi posibilitatea făptuitorilor să părăsească spațiul cercetat. De asemenea, vor fi cercetate încăperile, tramvaiul, autobuzul, sălile de spectacol etc., pentru a se descoperi obiectele abandonate de făptuitorii care au observat că sunt urmăriți.

După constatarea faptei, cercetările continuă cu ascultarea persoanei vătămate, efectuarea percheziților corporale, ascultarea şi reținerea învinuitului sau inculpatului, prezentarea pentru recunoaştere etc.

3. Furtul de autoturisme. Furtul din autoturisme

a. Numărul *furturilor de autoturisme* este în continuă creştere în toate țările lumii. În România acționează bande specializate, ce cooperează pe plan internațional. De aceea, şi organele de poliție şi extind colaborarea cu polițiile din țările vecine sau cu Interpolul[15].

Dificultățile întâmpinate în cercetarea acestor forme de furt se datorează numărului în continuă creştere a parcului de maşini, a tipurilor tot mai diversificate de autoturisme şi a lipsie pieselor de schimb. Autoturismele sunt sustrase şi descompletate, pentru a fi vândute ca piese de schimb, pentru a se circula cu ele, cu număr de înmatriculare flas, cu seria motorului schimbată etc., pentru a se săvârşi o infracțiune sau pentru a se îndepărta de la locul faptei; uneori, persoanele folosesc maşinile sustrase pentru a se distra, apoi le abandonează. Din ultima categorie numărul cel mai mare de infractori îl dau tinerii, care părăsesc autoturismul fără a-ai audce stricăciuni[16].

Pentru găsirea autoturismelor furate şi identificarea autorilor sunt pregătiți polițişti, care activează şi se perfecționează continuu, pentru cercetarea acestor forme de furt. Dintre metodele tactice folosite menționăm controalele tip „filtru total", în punctele intens circulate, verificări la atelierele de reparații şi în locurile în care se comercializează piese de schimb, folosirea surselor proprii de informare ale poliției etc.

După descoperirea autovehiculului abandonat, acesta va fi studiat, pentru început, în general, apoi, pentru descoperirea urmelor, va fi examinată

[15] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 313
[16] **Camil Suciu**, op. cit., p. 651

fiecare piesă, portierele, clanţele acestora, aripile şi capota, porţiune cu porţiune, fără a neglija osiile sau interiorul său[17].

b. *Furtul din autoturisme* este, de asemenea, frecvent întâlnit în practica organelor de urmărire penală. Numărul de fapte săvârşite este cu mult mai mare decât cele reclamate, deoarece unele persoane păgubite evită să reclame furtul, mai ales dacă s-au sustras bunuri de valoare redusă (penuri uzate, ştergătoare parbriz etc.).

La cercetarea furturilor din autoturisme se acordă importanţă deosebită examinării sistemelor de închidere forţate de făptuitori, deoarece pot păstra urme ale instrumentelor de spargere sau cheilor folosite pentru deschiderea portierelor ori portbagajelor. De asemenea, vor fi căutate şi valorificate urmele digitale.

Furturile din autoturisme sunt săvârşite de persoane „specializate", care pot fi identificate, uneori, după „modus operandi sistem".

Metodele de săvârşire a furturilor din autoturisme sunt din ce în ce mai sofisticate. De la folosirea unor chei potrivite se ajunge la folosirea unor tehnic moderne de anihilare a sistemelor de alarmare obişnuite, dar şi a celor de ultimă creaţie, care sunt tot mai ineficiente[18].

CAPITOLUL al XXXI-lea
CERCETAREA ACCIDENTELOR DE MUNCĂ

Secţiunea I – Consideraţii preliminare

1. Cadrul juridic

În domeniul protecţiei muncii sunt aplicabile o serie de acte normative care prevăd asigurarea celor mai bune condiţii pentru desfăşurarea procesului de muncă, apărarea vieţii, intewgrităţii corporale şi sănătăţii salariaţilor şi altor persoane participante la procesul de muncă.

---

[17] **Ion Mircea**, *Metode de urmărire a autovehiculelor dispărute de la locul faptei*, în *Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Series Iuris Prudentia*, Cluj, 1966, p. 163

[18] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 313

Încălcarea dispozițiilor legale privitoare la protecția muncii poate atrage răspunderea disciplinară, administrativă, materială sau penală, în funcție de natura juridică a faptelor constatate de organele competente.

Cercetarea criminalistică a accidentelor de muncă are în vedere, în primul rând, faptele penale, prin care se încalcă normele legale privitoare la protecția muncii. Pe lângă cunoaşterea metodelor tactice aplicabile la cercetarea accidentelor de muncă, trebuie cunoscute şi dispozițiile de drept penal aplicabile: *Codul de procedură penală*, *Codul penal* şi *Legea protecției muncii*.

Codul de procedură penală cuprinde dispoziții generale, aplicabile la cercetarea oricăror fapte penale, precum şi dispoziții speciale, precum acelea ale art. 209, care prevede că accidentele de muncă fac parte din infracțiunile pentru care urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de procuror.

Codul penal cuprinde dispoziții care incriminează fapte prin care se încalcă, în acelaşi timp, norme din acest cod, precum şi normele de protecție a muncii, cum ar fi distrugerile de bunuri prin incendii sau explozii. Sunt, de asemenea, aplicabile dispozițiile art. 33 lit. Cod penal, privitoare la concursul ideal de infracțiuni. Astfel, persoana vinovată de producerea unui accident de muncă mortal încalcă, printr-o singură acțiune sau inacțiune, normele cuprinse în art. 178 Cod penal şi cele cuprinse în art. 34-38 din Legea protecției muncii.

Legea protecției muncii (nr. 90 din 23 iulie 1996, intrată în vigoare la 23 septembrie 1996) cuprinde norme reprezentând un sistem unitar de măsuri şi reguli aplicabile tuturor participanților la procesul de muncă. Odată cu intrarea în vigoare a noii legi au fost abrogate dispozițiile cuprinse în Legea nr. 5/1965 cu privire la protecția muncii, precum şi dispozițiile H.C.M. nr. 2896/1966 privind declararea, cercetarea şi evidențierea accidentelor de muncă şi a bolilor profesionale, H.C.M. nr. 304/1975 privind echipamentul de protecție, H.C.M. 2494/1969 privind contravențiile în domeniul muncii, precum şi orice dispoziții contrare acesteia.

Legea stabileşte obligații privind realizarea măsurilor de protecția muncii, coordonarea şi controlul activităților de protecție a muncii şi răspunderea juridică a persoanelor vinovate de încălcarea dispozițiilor legale privitoare la protecția muncii. De asemenea, trebuie subliniată importanța dispozițiilor tranzitorii şi finale ale legii, în care sunt interpretate noțiunile de „loc de muncă cu pericol deosebit", „pericol iminent de accidentare", „practică profesională" etc.

2. Competențe. Atribuții

Pentru cercetarea accidentelor de muncă sunt formate echipe sau comisii care au atribuţii proprii, fără ca între ele să existe relaţii de subordonare.

Pentru *cercetarea criminalistică a accidentelor de muncă* se constituie o echipă operativă, al cărei conducător este procurorul şi din care fac parte: organele de poliţie, specialişti din domeniul în care a avut loc evenimentul şi medicul legist, dacă accidentul a produs vătămarea sau moartea uneia sau a mai multor persoane.

Pentru *cercetarea accidentelor de muncă de către organele de specialitate* cu atribuţii în acest domeniu sunt stabilite competenţe în funcţie de consecinţele accidentului. Potrivit art. 26 alin. 1 din Legea nr. 90/23 iulie 1996, cercetarea accidentelor de muncă se efectuează astfel:

a. de către persoana juridică, în cazul accidentelor care au produs incapacitate de muncă;

b. de către inspectoratele de stat teritoriale pentru protecţia muncii, în cazul accidentelor care au produs invaliditate, deces, accidente colective, precum şi în cazul accidentelor de muncă, care au produs incapacitate temporară de muncă salariaţilor angajaţi la persoane fizice;

c. de către Ministerul Muncii şi Solidarităţii Sociale, în cazul accidentelor de muncă colective generate de unele evenimente deosebite, precum şi avariile sau exploziile.

Comisiile de specialitate întocmesc un dosar în două sau mai multe exemplare, din care un exemplar va fi înaintat procurorului de la Parchetul în a cărui rază de activitate a avut loc accidentul.

În cazul accidentelor de circulaţie, produse pe drumurile publice, în care printre victime sunt persoane aflate în îndeplinirea sarcinilor de serviciu, persoana juridică sau fizică la care sunt angajaţi accidentaţii va anunţa de îndată Inspectoratul de stat în raza căruia s-a produs accidentul. În aceste cazuri, organele de poliţie care au constata fapta vor trimite organelor prevăzute în art. 26 alin. 1 din lege un exemplar din procesul-verbal de cercetare la faţa locului, la cererea acestora. De asemenea, în caz de deces al persoanei accidentate în muncă, unitatea medico-legală competentă este obligată să înainteze Inspectoratului de stat Teritorial pentru protecţia Muncii, în termen de 7 zile de la data decesului, o copie de pe raportul de constatare medico-legală[1].

3. **Principalele aspecte ce trebuie clarificate la cercetarea accidentelor de muncă**

[1] **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuţă**, op.cit., p. 405

Comisia desemnată să cerceteze accidentul de muncă, potrivit competenţelor stabilite de dispoziţiile art. 26 alin. 1 din lege, este obligată să cerceteze fapta sub toate aspectele şi să încheie un act de constatare în care va consemna rezultatul cercetărilor (art. 26 alin. 2 din Legea nr. 90/1996), după cum urmează:

a. *Stabilirea cauzelor şi împrejurărilor în care a avut loc accidentul*

Pentru a clarifica acest aspect, comisia trebuie să ciunoască specificul locului de muncă, procesul tehnologic, atribuţiile pe care le are fiecare persoană la locul de muncă, datele tehnice privind exploatarea utilajelor etc. De aceea, din comisie fac parte inspectori de stat, specializaţi în protecţia muncii în domenii de activitate precum: exploatări miniere, exploatări forestiere, construcţii, agricultură etc.

b. *Prevederile din normele de protecţie a muncii care nu au fost respectate*

În domeniul protecţiei muncii există două categorii de norme de trebuie cunoscute de cei care cercetează accidentele de muncă: norme cu caracter general, aplicabile fiecărui loc de muncă, şi norme specifice fiecărui departament central (construcţii de maşini, sector forestier, exploatări miniere, transporturi, agricultură etc.).

După adoptarea Legii nr. 5/1965 cu privire la protecţia muncii, au fost elaborate norme generale şi norme departamentale pentru aplicarea legii. Prin intrarea în vigoare a Legii protecţiei muncii nr. 90/1996 a fost abrogată Legea nr. 5/1965 şi actele normative elaborate pentru aplicarea ei. De aceea, art. 47 din Legea nr. 90/1996 stabilşte obligaţia Ministerului Muncii şi Solidarităţii Sociale ca, în colaborare cu organele de stat competente, să elaboreze, în termen de 30 zile de la publicarea legii (până la 23 august 1996), norme metodologice pentru aplicarea prevederilor acesteia.

c. *Stabilirea persoanelor care se fac răspunzătoare de nerespectarea normelor de protecţie a muncii*

La fiecare loc de muncă sunt stabilite responsabilităţi privind respectarea normelor de protecţie a muncii, începând cu conducerea echipeim secţiei, întreprinderii (şef de echipă, maistru, inginer etc.), şi terminând cu conducătorul întreprinderii. Cunoscându-se atribuţiile fiecărei persoane la locul de mucă se va stabili şi modul în care fiecare din cei care au sarcini de supraveghere şi control sau execuţie şi-au respectat aceste atribuţii.

Stabilirea acestor răspunderi este înlesnită de prezenţa în comisie a inspectorilor de stat pentru protecţia muncii, specialişti pe domenii de activitate.

d. *Menţionarea sancţiunilor aplicate*

Sunt avute în vedere numai sancţiunile administrative, disciplinare, contravenţionale (prevăzute în art. 40 din Legea nr. 90/1996).

e. *Persoana juridică sau fizică la care se înregistrează accidentul de muncă*

Pâna la 23 septembrie 1996, când a intrat în vigoare Legea nr. 90/1996, înregistrarea accidentelor de muncă era reglementată de H.C.M. nr. 2896/1996, iar noual lege cuprinde dispoziţii în acest sens în art. 27, 28 şi 32.

f. *Măsurile ce trebuie luate pentru prevenirea altor accidente*

Luarea măsurilor de prevenire a altor accidente este în directă legătură cu stabilirea cauzelor şi împrejurărilor în care a avut loc accidentul. Deci, vor fi indicate mai întâi măsurile ce trebuie luate pentru înlăturarea acestor cauze şi condiţii, care, de cele mai multe ori, privesc organizarea fluxului tehnologic, instruirea personalului muncitor pentru cunoaşterea normelor de pritecţie a muncii, procurarea echipamentului de protecţie de strictă necesitate şi folosirea lui la locul de muncă etc.[2].

Secţiunea a II-a – Cercetarea la faţa locului

1. Constituirea echipei operative

Cercetarea accidentelor de muncă se realizează în echipă, condusă de procuror. Din orice echipă fac parte organele de poliţie, medicul legist (când s-au produs vătămări corporale grave sau decesul unei persoane) şi inspectori de stat pentru protecţia muncii, specializaţi în sectorul de muncă în care a avut loc evenimentul.

---

[2] **Camil Suciu**, op.cit., p. 637-638; **Constantin Aianiţoaie**, *Curs de criminalistică*, vol.III, *Metodica criminalistică*, partea a II-a, Editat de Şcoala militară de ofiţeri a Ministerului de Interne, Bucureşti, 1977, p.63 şi urm; **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1978, p. 185

Indiferent de modul în care a fost sesizat de producerea unui accident de muncă (poliție, Inspectoratul teritorial pentru protecția muncii, conducătorul locului de muncă etc.), procurorul va culege cât mai multe date în legătură cu consecințele accidentului, specificul locului de muncă, măsurile de pază su de oprire a procesului tehnologic etc. şi va forma echipa operativă cu care va trebui să se deplaseze cât mai urgent la fața locului.

2. Efectuarea cercetărilor

Cercetarea la fața locului în cazul accidentelor de muncă se face cu respectarea metodelor tactice aplicabile pentru fiecare faptă penală şi cu observarea unor metode tactice specifice locului de muncă: construcții de maşini, sector forestier, minerit, agricultură etc.

Oricare ar fi specificul locului de muncă în care s-a produs accidentul, vor fi parcurse două faze distincte ale cercetării: faza statică şi faza dinamică[3].

A. *Faza statică*

O măsură care trebuie luată de urgență de echipa de cercetare priveşte salvarea victimelor. Procurorul va verifica starea victimelor, şi, împreună cu medicul legist, va stabili ce măsuri se impun pentru acordarea de prim ajutor sau transpoartarea acestora la unitatea spitalicească cea mai apropiată.

Cercetările vor începe cu stabilirea modificărilor ce au putut interveni până la sosirea echipei operative la fața locului, pentru ca, împreună cu inspectorii de specialitate, să se stabilească dacă acele schimbări au fost impuse de specificul procesului tehnologic, de măsurile ce trebuiau luate pentru salvarea vieții unor persoane, sau sunt încercări de derutare a cercetărilor.

Locul accidentului va fi delimitat prin tăbliție numerotate, descris în notele necesare la întocmirea procesului-verbal de constatre şi fotografiat.

B. *Faza dinamică*

Echipa operativă care se deplasează la fața locului va fi preocupată de cunoaşterea specificului locului de muncă şi de multe alte obiective între care, cele mai importante, privesc:

a. stabilirea poziției, stării inițiale a instalațiilor, maşinilor şi utilajelor, interesând, printre altele, dacă erau sau nu în funcțiune înainte de accident,

[3] **S.P. Mitricev**, **P.I. Tarasov Rodionov**, *Criminalistica*, Partea a II-a, Bucureşti, 1954, p. 136; **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 334

dacă erau manevrate de personalul muncitor autorizat, dacă nu au fost observate anomalii în funcţionare ş.a.;

b. cercetarea minuţioasă a urmelor, în acest scop acordându-se atenţie descoperirii, fixării şi ridicării tuturor categoriilor de urme, a mijloacelor materiale de probă, care pot servi la clarificarea împrejurărilor producerii accidentului etc.;

c. clarificarea eventualelor împrejurări negative în starea de fapt a locului accidentului, împrejurări de natură să ofere indicii privind încercarea de disimulare a naturii evenimentului produs etc.[4].

Vor fi cercetate suprafeţele apte să păstreze urme ale accidentului sau urme digitale. Cadavrul va fi examinat în prezenţa medicului legist, pentru a se descrie urmele constatate pe îmbrăcăminte şi pe corp, apoi va fi transportat la morgă pentru autopsie. Se vor descrie toate urmele de violenţă şi starea generală a cadavrului, în cazurile cu arsuri grave, distrugeri de ţesuturi sau de organe etc. Practica organelor de urmărire penală se confruntă cu situaţii în care cadavrul a fost în întregime descompus de temperaturi înalte (oţelării) sau accidentele ce se produc în industria de armament (explozive).

Obiectele purtătoare de urme, dacă sunt comod transportabile, vor fi ridicate pentru cercetări în condiţii de laborator. În această categorie de obiecte pot fi incluse şi documentele scrise privind desfăşurarea procesului tehnologic, ordinele interne privind stabilirea răspunderilor în legătură cu protecţia muncii, fişele individuale de instruire etc., ce vor servi la stabilirea persoanelor care se fac vinovate de producerea accidentului.

Rezultatul cercetărilor va fi consemnat într-un proces-verbal de constatare, la care se ataşează schiţa locului faptei şi planşa cu fotografii judiciare operative. În ultimul timp, se folosesc în mod curent mijloace moderne de fixare a locului faptei: aparatul de filmat, camere video, banda magnetică.

Specificul cercetărilor la faţa locului, în cazul accidentelor de muncă, rezultă şi din aceea că, deşi activitatea de cercetare se desfăşoară în comisie, se întocmesc mai multe acte de constatare: procesul-verbal întocmit şi semnat de procuror şi organele de poliţie, procesul-verbal întocmit de comisia inspectoratului de stat pentru protecţia muncii, procesul-verbal al pompierilor militari, dacă au fost prezenţi la faţa locului, în funcţie de natura accidentului, raportul de autopsie medico-legală etc. Indiferent cine ar întocmi acest acte de constatare, un exemplar al acestora va fi înaintat procurorului, pentru a fi anexat la dosarul de urmărire penală, ca probe folosite pentru stabilirea răspunderii penale a celor vinovaţi de producerea accidentului.

[4] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 350-351

Secțiunea a III-a – Efectuarea altor acte de urmărire penală

1. Ascultarea persoanelor

Specificul cercetării accidentelor de muncă rezultă şi din aceea că la audierea persoanelor se acordă prioritate martorilor, pentru a culege cât mai multe date privitoare la împrejurările în care s-a produs accidentul şi, numai după ce s-au administrat suficiente probe pentru stabilirea vinovăției, se va proceda la audierea învinuitului sau inculpatului. O poziție specială o are, de această dată, persoana vătămată.

a. *Audierea martorilor*

Audierea martorilor se va face cu respectarea metodelor tactice aplicabile la cercetarea oricăror fapte, dar luându-se în considerare şi specificul accidentelor de muncă. Martorii trebuie selectați în funcție de raporturile în care se află cu părțile din proces (persoana vătămată şi învinuitul sau inculpatul). Mai mult decât în cazul altor fapte, martoriipot fi influențați de conducătorul locului de muncă (vinovat, de cele mai multe ori, de producerea accidentului), sau chiar amenințați să nu declare adevărul ori să facă declarații mincinoase pentru a-i apăra de răspunderea penală. De asemenea, martorii pot fi influențați de persoanele care au suferit vătămări corporale şi dortesc să obțină o pensie de invaliditate sau alte înlesniri necuvenite.

În funcție de specificul locului de muncă şi având în vedere aspectele de ordin psihologic menționate, martorii pot fi invitați să precizeze dacă s-au făcut modificări la locul accidentului, în ce constau şi care a fost scopul lor, relațiile în care se află cu victima accidentului de muncă, dacă s-au exercitat presiuni asupra lor de către responsabilii cu protecția muncii, pentru a face anumite declarații necorespunzătoare adevărului, dacă s-au făcut instructajele de protecție a muncii consemnate în fişele individuale şi în alte acte întocmite

de cei învestiți cu asemenea sarcini, dacă au primit echipamentul de protecție corespunzător şi cum este folosit în producție etc.[5]

c. *Ascultarea învinuitului sau inculpatului*

O altă caracteristică a cercetării accidentelor de muncă este aceea că învinuitul sau inculpatul este, de cele mai multe ori, o persoană cu funcție de conducere care, cunoscându-şi atribuțiile prevăzute în normele de protecție a muncii, precum şi în fişa postului, are abilitatea necesară pentru a interpreta în favoarea sa împrejurările în care s-a produs accidentul şi a încerca să scape de răspunderea penală. De aceea, audierea începe cu stabilirea sarcinilor de serviciu în ceea ce priveşte protecția muncii, dacă le-a cunoscut, ce măsuri a luat pentru respectarea lor, ce măsuri a luat pentru înlăturarea cauzelor care au determinat şi a condițiilor care au înlesnit producerea accidentului etc.

Apărările învinuitului sau inculpatului vor fi consemnate şi verificate prin administrarea probelor solicitate sau a celor ce rezultă din lucrările dosarului. Dacă specificul cauzei o impune, îi vor fi prezentate învinuitului sau inculpatului mijloacele materiale de probă existente (corpuri delicte, obiecte purtătoare de urme etc.) sau declarațiile altor persoane, rapoarte de expertiză etc.

d. *Ascultarea persoanei vătămate*

Înainte de a se proceda la ascultarea persoanei vătămate trebuie culese cât mai multe date cu privire la aceasta, cum ar fi, de exemplu, comportarea ei în timpul muncii, dacă lucra atent ori neglijent, starea ei sufletească sau de sănătate înainte şi în timpul producerii accidentului, ştiut fiind faptul că boala, oboseala, depresiunea sufletească reduc atenția şi capacitatea de a reacționa în timp util în fața unor situații neprevăzute de persoana în cauză[6].

Persoanele care au suferit vătămări corporale grave vor fi audiate cu respectarea metodelor tactice cunoscute şi ținând seama de poziția subiectivă a acestora, de cele mai multe ori explicabilă.

Generalizarea practicii judiciare în acest domeniu ne oferă posibilitatea să distingem o categorie de persoane, care au o atitudine sinceră, corectă, obiectivă față de faptă, şi a doua categorie de persoane, situate pe extreme

[5] **Ion Mircea**, *Criminalistica*, ed. a II-a, Editura Fundației „Chemarea", Iaşi, 1994, p. 32; Emilian Stancu, op. cit. supra, p. 352

[6] **P.Ionescu**, *Unele aspecte psiho-fiziologice ale producerii accidentelor de muncă*, în *Probleme de medicină judiciară şi de criminalistică*, vol. III, Editura Medicală, Bucureşti, 1965, p. 103-107

diferite: unele acuză conducătorul locului de muncă, făcându-l vinovat de producerea accidentului, în încercarea de a obține o pensie de invaliditate, chiar atunci când ele sunt răspunzătoare de nerespectarea normelor de protecție a muncii, altele şi asumă pe nedrept răspunderi pentru producerea accidentului, cu scopul de a crea o situație favorabilă conducătorului locului de muncă şi a-l apăra de răspunderea penală. Despre existența acestei din urmă categorii de persoane se află în cazul în care conducătorul locului de muncă nu şi-a respectat promisiuniule făcute privitoare la acordarea unor despăgubiri şi determină victimele să revină asupra declarațiilor şi să spună adevărul, chiar dacă uneori o fac cu foarte mare întârziere.

De aceea, declarațiile persoanelor vătămate trebuie privite cu multe rezerve. Rolul lor în stabilirea adevărului estye secundar, în raport cu alte probe: procesul-verbal de cercetare la fața locului, rapoartele de exepertiză criminalistică, expertiza tehnică sau medico-legală.

2. Dispunerea expertizelor judiciare

Cercetarea accidentelor de muncă presupune, de cele mai multe ori, efectuarea unor expertize judiciare din cele mai diferite domenii: tehnice, criminalistice, medico-legale etc.

Expertizele tehnice au ca obiectiv clarificarea aspectelor legate de funcționarea utilajelor şi instalațiilor, respectarea procesului tehnologic, a rețetelor de fabricație etc. Experții vor fi aleşi din domeniul corespunzător locului de muncă: construcții de maşini, agricultură, sector minier, sector forestier etc.

Pentru dispunerea expertizei, organele de urmărire penală trebuie să cunoască specificul locului de muncă, procesul tehnologic etc., pentru a putea formula întrebări şi obiective ce sunt de competența expertului şi a putea înțelege şi interpreta în mod critic rapoartele de expertiză.

Expertizele criminalistice pot avea obiective din cele mai diferite, după specificul locului de muncă; uneori, privesc cercetarea criminalistică a scrisului (autenticitatea unor acte, semnături false în fişele individuale de protecție a muncii), cercetarea urmelor de picior, a urmelor de degete etc. Dintre expertizele criminalistice, cele traseologice au rolul de a oferi date referitoare la dinamica producerii accidentului, prin examinarea şi interpretarea urmelor descoperite la fața locului[7].

Expertiza medico-legală priveşte atât examinarea persoanelor rănite, cât şi examinarea şi autopsia cadavrelor (întregi sau fragmentate în accidente cu consecințe deosebit de grave).

[7] **Emilian Stancu**, op. cit.supra, p. 353

La examinarea persoanelor accidentate expertiza trebuie să stabilească dacă persoana ce a suferit vătămări corporale prezintă o infirmitate fizică permanentă, care este durata incapacității de muncă, dacă accidentul a produs invaliditate etc. De asemenea, examenul medico-legal trebuie să stabilească atât leziunile provocate prin accident, cât şi cauzele medicale care l-au provocat sau favorizat[8].

La cercetarea accidentelor de muncă mortale, expertiza medico-legală trebuie să stabilească existența legăturii de cauzalitate între accident şi moarte, ştiut fiind faptul că moartea intervenită la locul de muncă se poate datora şi altor cauze: boli preexistente, consum excesiv de băuturi alcoolice, căderi întâmplătoare, fără o legătură cu procesul de producție (loviri intenționate sau loviri din cuplă, aplicate de colegii de muncă sau de superiori etc.).

3. Stabilirea răspunderii penale a persoanelor cercetate

Scopul principal al accidentelor de muncă îl constituie stabilirea vinovăției sau nevinovăției persoanelor cu atribuții în domeniul protecției muncii. Urmărirea penală se consideră terminată numai atunci când s-a stabilit că există persoane vinovate de producerea accidentelor de muncă sau acestea s-au produs din cauze ce nu pot antrena răspunderea penală[9].

Întrucât procurorul este cel care întocmeşte şi actul de constatare la terminarea cercetărilor efectuate la fața locului, efectuează urmărirea penală şi dispune trimiterea în judecată, tot el trebuie să stabilească şi existența vinovăției persoanelor cercetate. Chestiunea prezintă un interes deosebit odată cu intrarea în vigoare a noii legi de protecție a muncii, la data de 23 septembrie 1996, care prevede că infracțiunile la protecția muncii se pot săvârşi atât cu intenție, cât şi din culpă. De asemenea, sunt incriminate ca infracțiuni fapte care constau în neluarea măsurilor de protecție a muncii (art. 34 şi 35) şi fapte care constau în nerespectarea măsurilor stabilite cu privire la protecția muncii (art. 36, 37 şi 38).

[8] **Gh.Scripcaru**, **M.Terbancea**, *Patologie medico-legală*, ed. a II-a, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983, p. 32

[9] **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuță**, op. cit., p. 413

CAPITOLUL al XXXII-lea

CERCETAREA ACCIDENTELOR DE TRAFIC RUTIER

Secţiunea I – Consideraţii preliminare

1. Cadrul juridic

Cercetarea evenimentelor de trafic rutier are în vedere stabilirea consecinţelor nerespectării normelor care reglementează circulaţia pe drumurile publice şi luarea unor măsuri de combatere şi prevenire a acestora. Sancţionarea persoanelor vinovate de încălcarea legii se face în funcţie de natura faptelor săvârşite, care pot avea caracter penal sau administrativ.

Pe lângă cunoaşterea metodelor tactice aplicabile la cercetarea evenimentelor de trafic rutier, organele de urmărire penală trebuie să cunoască şi dispoziţiile legale aplicabile: *Codul de procedură penală*, *Codul circulaţiei rutiere* (Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului nr. 195/2002), *Legea 32/1968 privind sancţionarea contravenţiilor* etc.

Codul de procedură penală cuprinde dispoziţii privitoare la întocmirea procesului-verbal de cercetare la faţa locului, ridicarea de obiecte şi înscrisuri, ascultarea persoanelor implicate în evenimentul rutier (persoana vătămată, martorii, învinuitul sau inclupatul), dispunerea şi efectuarea constatărilor tehnico-ştiinţifice şi a expertizelor etc.

Codul penal incriminează drept infracţiuni fapte ce pot fi săvârşite de conducătorii auto în timpul unor evenimente rutiere: vătămări corporale din culpă (art. 184 Cod penal), ucideri din culpă (art. 178 Cod Penal), distrugeri de bunuri (art. 218-219 Cod penal).

Ordonanţa de Urgenţă nr. 195/2002 cuprinde dispoziţii speciale pentru faptele care constituie infracţiuni şi cele care constituie contravenţii.

Legea nr. 32/1968 privind sancţionarea contravenţiilor. Dispoziţiile privitoare la constatarea contravenţiilor prevăzute în Ordonanţa de Urgenţă nr. 195/2002 se completează cu cele prevăzute în Legea 32/1968[1].

2. Competenţe. Atribuţii

Dată fiind multitudinea împrejurărilor în care pot fi încălcate normele privind siguranţa circulaţiei pe drumurile publice, nici noţiunea de „accident de circulaţie", folosită în literatura de specialitate timp de mai mulţi ani[2], nu mai corespunde realităţilor actuale. De aceea, preferăm denumirea de „eveniment rutier" sau pe aceea de „accident de trafic". Cercetarea evenimentelor de trafic rutier (contravenţii sau infracţiuni) este de competenţa organelor de cercetare penală ale poliţiei, specializate în acest domeniu. Prezenţa procurorului nu este obligatorie la cercetarea infracţiunilor prevăzute de Decretul 328/1966. Cu toate acestea, în baza relaţiilor de colaborare existente între procurori şi poliţişti, a dreptului pe care îl are procurorul de a participa la efectuarea oricărui act de urmărire penală şi a supravegherii exercitate de procuror asupra activităţii de cercetare penală desfăşurate de organele de poliţie, acesta participă în numeroase cazuri, atât la cercetarea la faţa locului, cât şi la efectuarea unor acte de urmărire penală.

De cele mai multe ori, când se găseşte un cadavru neidentificat pe drumurile publice şi nu se cunosc împrejurările în care s-a produs moartea, se verifică atât versiunea accidentului de circulaţie, cât şi versiunea omorului intenţionat, iar prezenţa procurorului este nu numai recomandabilă, ci chiar obligatorie.

De asemenea, procurorul aprticipă la efectuarea unor confruntări, reconstituiri sau audieri de persoane, şi anume: la ascultarea învinuitului sau inculpatului, la luarea măsurii arestării preventive, prezentarea materialului de urmărire penală etc.[3]

Secţiunea a II-a – Cercetarea la faţa locului

1. Constituirea echipei operative

Complexitatea problemelor care trebuie rezolvate în cursul cercetărilor la faţa locului impune formarea unei echipe de specialişti din cele mai diferite domenii. Din echipă vor face parte ofiţeri de poliţie specializaţi în probleme de circulaţie pe drumurile publice, ofiţeri specializaţi în mecanică auto, tehnicieni sau experţi criminalişti, medici legişti şi, dacă sunt îndoilei cu privire la natura juridică a faptei (ucidere din culpă sau omor intenţionat),

[1] **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuţă**, op. cit., p. 416
[2] **Camil Suciu**, op. cit., p. 641
[3] **Camil Suciu**, op. cit. p. 642

trebuie să participe la cercetări procurorul criminalist. De asemenea, vor fi repartizate atribuții pe fiecare membru al echipei şi vor fi asigurate mijloacele tehnice necesare cercetărilor la fața locului.

2. Efectuarea cercetărilor

Cercetarea la fața locului se efectuează cu respectarea metodelor tactice aplicabile pentru orice faptă, dar care vor fi adaptate specificului accidentelor de trafic auto[4]. În cazul accidentelor de trafic auto, noțiunea privind „fața locului" are o sferă foarte largă, deoarece cuprinde:

a. *Segmentul de cale rutieră pe care a avut loc evenimentul*. Uneori, segementul de drum public (şosea, stradă, autostradă) pe care s-a produs accidentul se poate întinde de la câțiva metri, până la câteva sute de metri, dacă au autovehicul răsturnat în calea rutieră în timpul accidentului antrenează şi alte autovehicule, care circulă în acelaşi sens sau în sens contrar.

b. *Porțiunile de teren învecinate cu drumul public în care au ajuns autovehiculele după accident*. Uneori, din cauza vitezei excesive şi a şocului puternic în timpul imactului cu alt autovehicul sau cu un obstacol (stâlp de telefon, arbori de pe marginea şoselei etc.), autovehiculul sau autovehiculele implicate în accident părăsesc partea carosabilă şi ajung în terenul învecinat la o distanță de zeci de metri față de şosea.

c. *Porțiunea de teren în care s-au descoperit urmăriel accidentului*. În cazul în care conducătorul auto a părăsit locul accidentului şi a adus modificări autovehiculului pentru a nu fi identificat (schimbarea seriei motorului sau descompunerea maşinii pentru a se valorifica sub forma pieselorn de schimb), trebuie cercetat locul unde a fost ascunsă maşina, atelierul unde a fost dusă pentru reparații etc.

d. *Căile folosite pentru fuga de la locul accidentului*. De această dată,l drumul parcurs de autovehicul de la locul accidentului, în scopul sustragerii de la urmărirea penală, trebuie cercetat în vederea identificării autovehiculului şi a conducătorului auto.

Oricare ar fi particularitățile cazului cercetat, vor fi parcurse cele două faze cunoscute de tactica criminalistică: faza statică şi faza dinamică.

[4] **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998, p. 335

A. ***Faza statică***

Echipa operativă sosită la faţa locului trebuie să culeagă cât mai multe informaţii, de la organele de poliţie locale care au constatat evenimentul, în legătură cu starea victimelor, identificarea acestora, la ce unitate spitalicească au fost transportate victimele care aveau nevoie de îngrijiri medicale, dacă au fost identificate cadavrele, dacă au fost ridicate de la faţa locului obiecte sau valori aparţinând victimelor şi de către cine, dacă autovehiculul ori vehiculul hipo implicate în accident se mai găseşte la locul faptei, precum şi orice alte modificări survenite în câmplul infracţional, de la constatarea faptei şi până la sosirea echipei operative.

Cercetările efectuate în fază statică constau în fixarea cadrului general al locului infracţiunii, prin delimitarea acestuia cu ajutorul reperelor din teren sau a tăbliţelor numerotate, şi efectuarea de fotografii judiciare operative. De asemenea, se vor observa: starea generală a şoselei, gradul, de înclinaţie, condiţiile meteorologice şi alte detalii, în funcţie de locul evenimentului rutier[5]. Vor fi descrise vehiculele găsite la locul accidentului (căruţe cu cai, autovehicule), cadavrul, obiectele căzute din vehicul în timpul impactului, obiecte aparţinând victimelor sau făptuitorilor, pierdute sau abandonate la locul faptei etc. Se vor consemna distanţele dintre acestea şi reperele principale din teren (borna kilometrică, arborii din zona de protecţie, stâlpii de susţinere a reţelei telefonice sau a reţelei electrice etc.).

În această etapă a cercetărilor, o atenţie deosebită trebuie acordată măsurării urmei de frânare, cât şi surprinderii unor eventuale împrejurări negative[6].

Fixarea pe peliculă a cadrului general al locului cercetat se face cu aparatul foto, aparatul de filmat sau camera video.

B. ***Faza dinamică***

În această etapă se desfăşoară o activitate complexă, în care fiecare specialist din echipă îşi îndeplineşte atribuţiile specifice.

Ofiţerul specializat în cercetarea şi valorificarea urmelor (tehnician sau expert criminalist) va examina autovehiculul angajat în accident, pentru descoperirea şi fixarea urmelor utile identificării autovehiculului ce nu se mai găseşte la faţa locului, a urmelor de suprafaţă sau de adâncime, a urmelor de picioare sau de mâini etc. De asemenea, va examina îmbrăcămintea şi corpul

[5] **Ion Mircea**, *Cercetarea la faţa locului a accidentelor de circulaţie, element necesar în umrărirea autovehiculelor dispărute de la locul faptei,* în *Studia Universitatis Babeş-Bolyai*, *Series Iurisprudentia*, Cluj, 1964, p. 154-155

[6] **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami", Bucureşti, 1995, p. 375

victimei pentru a se descoperi urme ale impactului cu autovehiculul ce a dispărut de la locul faptei. Urmele create de roţile autovehiculelor pe părţile carosabile sau pe acostamente se fixează prin descrierea amănunţită în procesul-verbal, fotografiere, iar cele de adâncime şi prin mulare. De asemenea, sunt descrise caracteristicile desenului antiderapant, cu particulartiăţile de uzură ori de altă natură imprimate în urmă. La urmele dinamice, se măsoară lungimea, la fiecare în parte, se descrie aspectul lor general, caracteristicile care delimitează tipul maşinii, se determină direcţia deplasării autovehiculului pentru a se putea aprecia viteza de circulaţie[7]. De asemenea, se acordă o deosebită atenţie cercetării fragmentelor sau cioburilor de sticlă provenite de la far, parbriz, portiere, a peliculelor de vopsea şi a microurmelor. Urmele sub formă de cioburi, obiectele şi resturile de piese se ridică şi se împachetează, fiecare, separat, cu menţiunile corespunzătoare în procesul-verbal.

În cazul accidentelor cu fugă de la locul faptei, vor fi luate măsuri specifice de urmărire, chiar în timpul desfăşurării cercetărilor la faţa locului sau imediat după terminarea acestora[8].

Constatările făcute vor fi consemnate pentru a fi incluse în procesul-verbal şi se vor executa fotografii judiciare. Obiectele purtătoare de urme, dacă sunt transportabile, vor fi ridicate pentru cercetări în laborator.

Ofiţerul specializat în probleme de mecanică auto va verifica starea tehnică a autovehiculelor găsite la locul faptei. Vor fi descrise urmele de impact găsite pe caroserie, starea tehnică a motorului, pentru a diferenţia defecţiunile tehnice preexistente de avariile produse în timpulo impactului, starea tehnică a sistemului de frânare, a sistemului de iluminare, evaluarea pagubelor produse, precum şi dacă autovehiculul poate circula sau trebuie tractat la un garaj pentru examinări ulterioare, în cadrul expertizei tehnice auto sau a expertizei criminalistice (existenţa unor defecţiuni tehnice care explică modul de producere a accidentului, viteza cu care a rulat în momentul producerii accidentului etc.).

Numai după întocmirea procesului-verbal de constatare a stării tehynice a autovehiculului se poate dispune plecarea sau transportarea acestuia (remorcarea) de la locul faptei[9].

Medicul legist, în prezenţa organelor de urmărire penală, va examina atât îmbrăcămintea, cât şi cadavrul, pentru identificarea şi consemnarea urmelor de violenţă constatate. Dacă urgenţa o impune, şi mijloacele tehnice

---

[7] **Lupu Coman**, *Câteva criterii de determinare a vitezei de circulaţie a autovehiculelor în accidente de circulaţie auto*, în *Probleme de medicină judiciară şi de criminalistică*, vol. IV, Editura medicală, Bucureşti. 1965, p. 116-118

[8] **Ion Mircea**, *Metode de urmărire a autovehiculelor dispărute de la locul faptei*, în *Studia Universitatis Babeş-Bolyai*, *Seria Iurisprudentia*, Cluj, p. 161-164

[9] **Aurel Ciopraga**, **Ioan Iacobuţă**, op. cit., p. 419

din dotare sunt corespunzătoare, autopsia cadavrului se poate face, în mod excepțional, şi la locul accidentului, însă este indicat ca acesta să fie transportat la morgă.

La fața locului, medicul legist poate contribui la identificarea şi ridicarea urmelor biologice de natură umană, îndeosebi urme de sânge, fire de păr, resturi de țesuturi etc., găsite pe corpul sau pe îmbrăcămintea victimei, pe suprafața carosabilă, în interiorul autovehiculului sau pe părțile preoeminente ale acestuia (bară de protecție, aripi, faruri, pneuri etc.), ori în alte locuri mai greu de observat. De aceea, este recomandabil ca autovehiculul să fie examinat în atelier.

La terminarea cercetărilor, se întocmesc actele de constatare specifice fiecăruia dintre specialiştii care au făcut parte din echipă.

Organele de urmărire penală vor întocmi două procese-verbale de constatare şi anume: un act de constatare a stării tehnice a maşinii, încheiat de ofițerul specializat în probleme de mecanică auto, şi un proces-verbal separat, în care se consemnează toate constatările făcute la fața locului.

La procesul-verbal de constatare vor fi ataşate schița şi planşa cu fotografii judiciare operative.

Medicul legist va întomi acte de constatare distincte pentru examinarea persoanelor care prezintă leziuni corporale şi alte urme de violență şi pentru examinarea cadavrului şi efectuarea autopsiei.

Secțiunea a III-a – Efectuarea altor acte de urmărire penală

1. Ascultarea persoanelor

La cercetarea accidentelor de trafic rutier se acordă o importanță deosebită administrării probelor obiective (cercetarea la fața locului, expertizele tehnice, expertizele medico-legale, expertizele criminalistice), dar concluzia de vinovăție sau nevinovăție a celor implicați în producerea accidentelor nu poate fi dedusă numai din interpretarea şi aprecierea acestor probe, ci este necesară şi audierea persoanelor.

Persoanele care pot da relații în legătură cu împrejurările în care s-au produs accidentele pot avea calități procesuale diferite (martori, persoane vătămate, învinuiți sau inculpați). Metodele tactice ce trebuie respectate la audierea persoanelor sunt cele aplicabile în cazul săvârtşirii oricăror infracțiuni, dar trebuie adaptate la specificul acestor categorii de fapte penale.

A. *Ascultarea martorilor*

Înainte de a se proceda la audierea martorilor, este necesar să se stabilească relațiile în care se află cu persoanele implicate în accident (rudenie, afecțiune, duşmănie etc.), locul unde se afla când au perceput cele

petrecute: în autovehiculele implicate în accident, în alte autovehicule ce staţionau ori se aflau în mişcare etc., circulau pe calea rutieră pe care s-a produs accidentul, erau la distanţă mai apropiată sau mai îndepărtată de şosea sau stradă au perceput faptele de la aceeaşi înălţime, ori se aflau la geamul apartamentului de la etajele superioare ale unui bloc.

Persoanele aflate în autovehiculul implicat în accident vor face relatări favoprabile conducătorului auto, dacă sunt în relaţii de rudenie apropiată ori de afecţiune deosebită, mai ales atunci când singurul martor este soţul (soţia) conducătorului auto. Dacă impactul s-a produs între două autovehicule, persoanele audiate ca martori au tendinţa să facă declaraţii favorabile conducătorului auto din mijlocul de transport în care se aflau în momentul impactului şi să facă răspunzătpor de producerea accidentului conducătorul celuilalt autovehicul.

Martorii care staţionau în apropiere sau circulau pe şosea percep în mod diferit împrejurările în care s-a produs accidentul, în funcţie de vârstă, sex, profesie etc. Astfel, în cazul părăsirii locului accidentului, pentru identificarea autovehiculului pot da relaţii utile tinerii interesaţi în cunoaşterea tipurilor de autovehicule, persoanele care lucrează în acest domeniu (la construcţia, la repararea mijloacelor de transport auto), şi care conduc asemenea mijloace: şoferii amatori sau profesionişti etc.

b. *Ascultarea învinuitului sau inculpatului*

Învinuitul sau inculpatul are tendinţa firească, explicabilă, de a-şi nega vinovăţia şi de a invoca fapte sau împrejurări care să o atenueze. De aceea, ascultarea acestuia se va face, în p-rincipiu, după administrarea celorlalte probe.

De cele mai multe ori, învinuitul sau incuplatul invocă imposibilitatea de a fi evitat producerea accidentului: împrejurări imputabile victimei, cauze de ordin tehnic, imposibilitatea de a vedea victima pentru că a fost orbit de luminile autovehiculului venind din sens opus, etc. Toate apărările învinuitului sau incuplatului trebuie consemnate şi verificate. De asemenea, vor fi admise cererile de probe ale acestuia, în măsura în care pot contribui la aflarea adevărului, dar vor fi respinse cele nepertinente cauzei, care urmăresc doar tergiversarea cercetărilor.

O atenţie deosebită trebuie acordată cunoaşterii psihologiei învinuitului sau incuplatului, cercetat pentru săvârşirea unui accident de circulaţie. Orice învinuit sau inculpat se află o mare perioadă de timp după producerea accidentului, sub impresia celor văzute şi trăite atunci, dar, când victimele sunt persoane apropiate, soţul, copiii, persoana de care era îndrăgostit, conducătorul locului de muncă etc.), tulburarea de care este cuprins făptuitorul este şi mai puternică. Manifestând înţelegerea corespunzătoare

acestor situaţii deosebite, organele de urmărire penală trebuie să insiste, totuşi, pentru aflarea împrejurărilor în care s-a produs accidentul, îndeosebi în cazurile în care învinuitul sau incuplatul este singurul supravieţuitor al evenimentului.

c. *Ascultarea persoanei vătămate*

Ascultarea persoanei vătămate se face în funcţie de starea sănătăţii şi starea psihică în care se află din cauza vătămării suferite. Latura psihologică a acestei activităţi trebuie să fie întotdeauna luată în considerare.

La fel ca şi la accidentele de muncă, persoana vătămată poate adopta atitudini diferite, ce pot fi grupate în trei categorii: persoane sincere, al căror număr este foarte redus, persoane care denaturează adevărul în favoarea lor pentru a obţine despăgubiri cât mai mari, chiar necuvenite, de la cei cercetaţi pentru producerea accidentului, şi persoane care, deşi au suferit vătămări grave în timpul accidentului, fac declaraţii nesincere, pentru a crea o situaţie favorabilă învinuitului sau inculpatului şi a-l apăra de răspunderea penală.

Persoanele vătămate, care fac declaraţii sincere, sunt cele care nu au interese deosebite în cauza cercetată, iar declaraţiile lor concordă cu celelalte probe administrate: procesul-verbal de cercetare la faţa locului, rapoartele de expertiză judiciară etc.

Persoanele care denaturează adevărul în favoarea lor şi în defavoarea conducătorului auto urmăresc să obţină despăgubiri civile cât mai mari de la învinuit sau inculpat, deşi, de multe ori, probele administrate confirmă că ele sunt singurele vinovate de producerea accidentului care nu putea fi evitat (apar prin surprindere în faţa autovehiculului, circulă pe jos sau cu bicicleta în timp ce se află în stare de ebrietate şi îşi schimbă brusc direcţia de mers, nu semnalizează prezenţa pe drumul public a căruţei în care circulă etc.).

Persoanele care fac declaraţii favorabile învinuitului sau incuplatului, susţinând împrejurări infirmate de celelalte probe, au interese deosebite în cauză (interese materiale sau morale). De cele mai multe ori, aceste persoane refuză să se prezinte la medicul legist, iar dacă au obţinut un certificat medico-legal, refuză să-l depună la dosar. Este cazul persoanelor care au primit despăgubiri băneşti consistente de la învinuit sau incuplat ori se află în relaţii speciale cu acesta (soţ, rudă apropiată, relaţii de dragoste, de subordonare profesională etc.).

De aceea, persoana vătămată va fi audiată indiferent de poziţia pe care o adoptă faţă de fapta cercetată, însă declaraţia sa va fi privită cu multe rezerve, în cazul în care este examinată ca probă pentru stabilirea vinovăţioei sau nevinovăţiei conducătorului auto implicat în accident.

2. Efectuarea constatărilor tehnico-ştiinţifice şi a expertizelor judiciare

În cursul cercetării accidentelor de circulaţie, organele de urmărire penală recurg la ajutorul unor specialişti care, în funcţie de urgenţa cu care se cere a fi administrate probele şi specificul faptei, pot avea valoare de constatări tehnico-ştiinţifice sau expertize judiciare.

Constatările tehnico-ştiinţifice se efectuează chiar în timpul cercetărilor la faţa locului[10]. Este cazul constatării stării tehnice a autovehiculului angajat în accident, a examinării urmelor lăsate de pneuri la locul faptei, pentru identificarea autovehiculului dispărut de la locul faptei etc. De asemenea, examinarea persoanei vătămate pentru stabilirea gravităţii leziunilor suferite şi a duratei îngrijirilor medicale necesare pentru vindecare are valoare de constatare medico-legală şi nu de expertiză.

Expertizele judiciare se dispun şi se efectuează după terminarea cercetărilor la faţa locului şi privesc domenii dintre cele mai diferite.

Expertiza tehnică este frecvent folosită la cercetarea accidentelor de circulaţie, în special pentru stabilirea stării tehynice a sistemelor de frânare, pentru evaluarea pagubelor suferite de autovehiculele implicate în accident sau pentru stabilirea vitezei cu care a circulat autovehiculul în momentul în care s-a produs impactul.

Expertiza se efectuează de către persoane autorizate, de înaltă calificare, experţi din domeniul mecanicii auto, cadre universitare din învăţământul politehnic etc[11].

Expertiza criminalistică are ca obiect cercetarea urmelor găsite la locul faptei: urmele de pneuri, urmele de impact (cioburi din sticlă de la far, portiere, parbriz), peliculele de vopsea, precum şi microurmele[12].

Pentru a se putea formula concluzii certe, este necesar să se ridice şi să se conserve aceste urme, cu respectarea cerinţelor tehnice şi tactice cunoscute, să fie ambalate şi transportate cu grijă, iar întrebările puse expertului să aibă legătură cu domeniulo în care este abilitat şi cu posibilităţiloe tehnice de care acesta dispune.

---

[10] **Emilian Stancu**, op.cit. supra, p. 378

[11] **N.Nistor**, **M.Stoleru**, *Expertiza tehnică a accidentului de circulaţie*, Editura Militară, Bucureşti, 1987, p. 195 şi urm.

[12] **C.Dumitrescu**, *Limite şi posibilităţi în expertiza criminalistică a accidentelor de circulaţie*, în *Probleme de criminalistică şi de criminologie*, nr. 3-4/1988, p. 114

Expertiza medico-legală poate răspunde la numeroase obiective stabilite de organele de urmărire penală, atât la examinarea persoanelor, cât şi la examinarea cadavrelor. La examinarea persoanelor se va stabili durata îngrijirilor medicale necesare pentru vindecarea leziunilor suferite, în funcție de gravitatea lor, mecanismul de producere, dacă victima va rămâne cu infrimitate fizică sau psihică per,manentă. La examinarea cadavrului, se poate stabili cauza medicală a morții, legătura cauzală între accidentul de circulație şi deces, mecanismul de producere a leziunilor constatate pe cadavru (târâre, proiectare, călcare cu pneurile etc.), ora când s-a produs decesul etc[13].

Tot expertiza medico-legală va clarifica problemele privind determinarea alcoolemiei, starea sănătății conducătorului auto şi a victimei, unele boli psihice, cardio-vasculare sau de nutriție (diabetul), care pot sta la originea accidentelor de circulație.

BIBLIOGRAFIE

TRATATE

Aionițoaie, Constantin, Sandu, Ion (coordonatori), *Tratat de tactică criminalistică*, ediția a II-a revăzută şi completată, Ministerul de Interne, Editura „Carpați", Craiova, 1992.

Aionițiaoie, Constantin, Bercheşan, Vasile (coordonatori), *Tratat de metodică criminalistică*, Editura „Carpați", Craiova, 1994.

Ciopraga, Aurel, *Criminalistica*, *Tratat de tactică*, Editura „Gama", 1996.

Colectiv, *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, Ministerul de Interne, 1976.

Colectiv, *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, Ministerul de Interne, 1978.

Colectiv, *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, Ministerul de Interne, 1980.

Colectiv, *Tratat practic de criminalistică*, vol. IV, Ministerul de Interne, 1982.

Colectiv, *Tratat practic de criminalistică*, vol. V, Ministerul de Interne, 1985.

[13] **Gh.Scripcaru**, **C.Scripcaru**, *Medicină legală*, Editura „Cugetarea" Iaşi, 1996, p. 137

Dongoroz, Vintilă, Kahane, Siegfried, Antoniu, George, Bulai, Constantin, Iliescu, Nicoleta, Stănoiu, Rodica-Mihaela, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*, *Partea generală*, Vol.I, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1975.

Minovici, Mina, *Tratat complet de medicină legală*, vol. I, Bucureşti, 1928.

Reid, John, Imbau, E., Fred, E., *Truth and deception. The Poligraph* („Lie Detector"), Technique, second edition, Baltimore, 1977.

Roşca, Alexandru (coordonator), *Tratat de psihologie experimentală*, Editura Academiei R.P.R., 1963.

Stancu, Emilian, *Criminalistica* (Tratat), Editura „Actami", Bucureşti, 1995.

CURSURI, MANUALE

Basarab, Matei, *Criminalistica*, Litografia Universității „Babeş-Bolyai", Cluj, 1969.

Bogdan, Tiberiu, *Curs de psihologie judiciară*, Tipografia Învățământului, Bucureşti, 1957.

Ciopraga, Aurel, *Criminalistica (Elemente de tactică)*, Universitatea „Al.I.Cuza", Iaşi, 1986.

Ciopraga, Aurel, Iacobuță, Ioan, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea", Iaşi, 1997.

Cora, Ioan, Aionițiaoie, Constantin, *Criminalistica*, vol. II, *Tactica criminalistică*, Ministerul de Interne, Bucureşti, 1975.

Dragomirescu, Virgil, *Medicină legală*, Editura „Teora", Bucureşti, 1992.

Golunski, S.A. (redactor), *Criminalistica*, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1961.

Kernbach, M., *Medicina judiciară*, Editura Medicală, Bucureşti, 1958.

Mircea, Ion, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea", Iaşi, 1992.

Mircea, Ion, *Criminalistica*, Ediția a II-a, Editura Fundației „Chemarea", Iaşi, 1994.

Mircea, Ion, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1998.

Mitrofan, N., Zdrenghea, V., Butoi, T., *Psihlogia judiciară*, Editura „Şansa" S.R.L., Bucureşti, 1992.

Scripcaru, Gh., Terbancea, M., *Patologie medico-legală*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1978.

Scripcaru, Gh., Scripcaru, C., *Medicină legală*, Editura „Cugetarea", Iaşi, 1996.

Stancu, Emilian, *Investigarea ştiințifică a infracțiunilor*, vol. I şi II, Bucureşti, 1988.

Stancu, Emilian, *Criminalistica – ştiinţa investigaţiei infracţiunilor*, vol. I, Editura „Tempus" S.R.L., Bucureşti, 1992.

Stancu, Emilian, *Criminalistica*, vol. I şi II, Editura „Procardia", Bucureşti, 1993.

Stancu, Emilian, *Criminalistica*, Editura Didactică şi Pedagogică, R.A., Bucureşti, 1994.

Suciu, Camil, *Criminalistica*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972.

Theodoru, Grigore, Moldovan, Lucia, *Drept procesual penal*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1979.

Theodoru, Grigore, Plăeşu, Tudor, *Drept procesual penal*, Partea generală, Iaşi, 1986; Partea specială, Iaşi, 1987.

Theodoru, Grigore, *Drept procesual penal*, Partea generală, Editura „Cugetarea", Iaşi, 1996.

MONOGRAFII

Anghelescu, I., *Expertiza fonobalistică judiciară*, Bucureşti, 1975.

Anghelescu, I., *Expertiza criminalistică a vocii şi vorbirii*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1978.

Bădulescu, P., *Cauzele tehnice ale incendiilor şi prevenirea lor*, Editura Tehnică, Bucureşti, 1971.

Bogdan, Tiberiu, *Probleme de psihologie judiciară*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1973.

Bogdan, Tiberiu, Sântea, Ioan, Drăgan-Cornianu, Rodica, *Comportamentul uman în procesul judiciar*, Ministerul de Interne, Bucureşti, 1983.

Ciofu, Ioan, *Comportamentul simulat (Cercetări psiho-fiziologice)*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1974.

Gross, Hanns, *Manuel practique d'instruction criminelle*, Paris, 1899.

Iacobuţă, Ioan, *Radiografia crimei*, Editura „Grafix", Iaşi, 1995.

Ionescu, Lucian, Sandu, Dumitru, *Identificarea criminalistică*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1990.

Lupu, Coman, *Aspecte privind cercetarea la faţa locului în infracţiunile de omor*, Ministerul de Interne, Inspectoratul General al Miliţiei, Institutul de criminalistică, 1975.

Măcelaru, V., *Balistica judiciară*, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1972.

Mihuleac, Emil, *Expertiza judiciară*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1971.

Mircea, Ion, *Valoarea criminalistică a unor urme la locul faptei*, Editura „Vasile Goldiş", Arad, 1996.

Nistor, N., Stoleru, N., *Expertiza tehnică a accidentului de circulaţie*, Editura Militară, Bucureşti, 1987.

Panche, C., Dumitrescu, C., *Portretul vorbit*, Ministerul de Interne, 1974.

Sandu, Dumitru, *Falsul în acte. Descoperire şi combatere prin mijloace tehnico-criminalistice*, Editura „Dacia", Cluj-Napoca, 1977.

Sandu, Dumitru, *Falsul în acte. Descoperire şi combatere prin mijloace tehnico-criminalistice*, Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 1994.

Thorwald, Jürgen, *Un secol de luptă cu delicvenţa*, vol. I şi II, Editura „Moldova", Iaşi, 1997.

Ţurai, Constantin, *Elemente de criminalistică şi tehnică criminală. Poliţie ştiinţifică*, vol. I, Bucureşti, 1947.

STUDII ŞI ARTICOLE

Aionițioaie, Constantin, *Psihologia persoanei vătămate*, în *Prezent şi perspectivă în ştiinţa criminalistică*, Ministerul de Interne, Bucureşti, 1979, p. 234.

Anghelescu, Ion, *Criminalistica şi revoluţia ştiinţifică contemporană*, în *Studii şi cercetări juridice*, nr.3/1979, Editura Academiei R.S.R., p. 261.

Anghelescu, Ion, *Rolul cercetării la faţa locului în descoperirea urmelor*, în *Probleme de criminalistică şi de criminologie*, nr.3-4/1982, p. 53.

Anghelescu, Olga, *Identificarea criminalistică a hârtiei pe baza compoziţiei fibroase*, în *20 de ani de expertiză criminalistică*, Ministerul Justiţiei, Bucureşti, 1978, p. 143.

Becheanu, Ion, *Posibilităţile expertizei balistice în stabilirea poziţiei victimei şi trăgătorului*, în *20 de ani de expertiză criminalistică*, Ministerul Justiţiei, Bucureşti, 1978, p. 135.

Boboş, L., *Identificarea persoanei după urmele de dinţi*, în *20 de ani de expertiză criminalistică*, Ministerul de Justiţie, p. 167, Bucureşti, 1978.

Boboş, L., *Unele probleme privind determinarea distanţei de tragere şi stabilirea mărimii alicelor la tragerile efectuate cu armele de vânătoare*, în *Probleme de medicină legală şi de criminalistică*, Institutul de Medicină Legală, Bucureşti, 1974, p. 184.

Buuş, Alexandru, *Concluziile probabile în expertiza criminalistică*, în „Justiţia Nouă", nr. 1, 1965, p. 44.

Buuş, Alexandru, *Falsul în acte prin copierea semnăturilor*, în *Probleme de medicină legală şi de criminalistică*, vol. IX, Bucureşti, 1971, p. 81.

Butoi, Tudorel, *Aportul tehnicii poligraf în procesul penal*, în *Prezent şi perspectivă în ştiinţa criminalistică*, Ministerul de Interne, Bucureşti, 1979, p. 209.

Ciopraga, Aurel, *Categoria psihologică şi juridică de mărturie vizuală şi auditivă*, în *Analele Ştiinţifice ale Universităţii „Al.I.Cuza"*, Iaşi, Tomul XXI, 1975, p. 87.

Ciopraga, Aurel, *Implicaţii psihologice ale confruntării*, în *Analele Ştiinţifice ale Universităţii „Al.I.Cuza"*, Iaşi, Tomul XXVIII, 1981, p. 83.

Ciopraga, Aurel, *Elemente de psihologie şi de tactică a audierii persoanei vătămate, Analele Ştiinţifice ale Universităţii „Al.I.Cuza"*, Iaşi, Tomul XXX, 1984, p. 63.

Coman, Lupu, *Câteva criterii de determinare a vitezei de circulaţie a autovehiculelor în accidentele de circulaţie auto*, în *Probleme de medicină judiciară şi de criminalistică*, vol. IV, Editura medicală, Bucureşti, 1965, p. 116.

Constantinescu, Mircea, *Consideraţii privind concluziile în identificarea criminalistică*, în *Prezent şi perspectivă în ştiinţa criminalistică*, Bucureşti, 1979, p. 225.

Cruceanu, D., *Un aparat şi o metodă nouă pentru stabilirea direcţiei şi traiectoriei unui proiectil tras*, în *Probleme de medicină legală şi de criminalistică*, vol. IV, Editura medicală, Bucureşti, 1965.

Iacobuţă, Ioan, Andriescu, Traian, *Unele probleme privind infracţiunile de violenţă săvârşite într-un mijloc de transport în comun* în *Buletinul Intern al Procuraturii României*, nr. 4/1987, p. 84.

Iacobuţă, Ioan, *Expertiza medico-legală pentru leziuni corporale nemortale*, în *Probleme de criminalistică şi de criminologie*, nr. 12/1987, p. 89.

Iakubovskaia, Ian, *Unele aspecte ale identificării urmelor de tăiere*, în *Probleme de medicină legală şi de criminalistică*, vol. I, Bucureşti, 1964, p. 76.

Ionescu, Lucian, *Unele aspecte ale examinării impresiunilor formate de materiale textile*, în *Probleme de medicină legală şi de criminalistică*, vol. VI, Editura Medicală, Bucureşti, 1968, p. 203.

Ionescu, Lucian, *Aspecte tehnico-criminalistice ale determinării autenticităţii operelor de artă, cu referire specială la tablouri*, în *20 de ani de expertiză criminalistică,* Ministerul Justiţiei, Bucureşti, 1979, p. 308.

Ionescu, Lucian, *Propuneri pentru o reglementare proprie a expertizelor complexe*, în R.R.D., nr. 3, 1978, p. 15.

Mircea, Ion, *Împrejurări controversate la locul săvârşirii unor infracţiuni de furt*, în *Studia Universitatis „Babeş-Bolyai", Series Jurisprudentia*, nr. 2/1917, Cluj-Napoca, 1986, p. 80.

Mircea, Ion, *Cu privire la verificarea criminalistică a alibiurilor învinuitului sau inculpatului*, în *Studia Universitatis „Babeş-Bolyai", Series Jurisprudentia*, Cluj-Napoca, 1986, p. 64.

Mircea, Ion, *Metode de urmărire a autovehiculelor dispărute de la locul faptei*, în *Studia Universitatis „Babeş-Bolyai", Series Jurisprudentia*, Cluj-Napoca, 1966, p 163.

Năstase, Ovidiu, *Unele aspecte teoretice şi tactice privind cercetarea infracţiunilor de omor*, în *Probleme de criminalistică şi de criminologie*, nr. 2/1992, p. 36.

Rişcuția, Cantemir, *Reconstituirea fizionomiei după craniu*, în *Probleme de medicină legală şi de criminalistică*, nr. 7-8/1969.

Sandu, D., *Metode de comparare a proiectilelor în scopul identificării armei cu care s-a tras*, în *Probleme de medicină judiciară şi de criminalistică*, vol. I, Editura Medicală, Bucureşti, 1964, p. 100.

Sandu, Dumitru, *Mijloace de stabilire a datei întocmirii înscrisului*, în *Probleme de medicină legală şi de criminalistică*, vol. IX, Editura Medicală, Bucureşti, 1971, p. 127.

Sandu, D., *Consideraţii privind concluzia de imposibilitate a rezolvării unor probleme în expertiza criminalistică a actelor*, în *Probleme de medicină judiciară şi de criminalistică*, vol. VI, Editura Medicală, Bucureşti, 1968, p. 63.

Stoica, Vladimir, *Cercetarea evenimentelor deosebite (incendii şi explozii)*, în *Probleme de criminalistică şi de criminologie*, nr. 3-4/1985, p. 102 ş.u.